

Hochbauer Gyula
Kovács Lehel István

Szent Mihály oltalmában

A türkösi római katolikus egyházközség története

Hochbauer Gyula

Kovács Lehel István

*

Szent Mihály oltalmában
A türkösi római katolikus egyházközség története

Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság – 2004.

Kiadja a *Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság*

Felelős szerkesztő: *Kovács Lehel István*

Grafikák, grafikai szerkesztő: *Tomos Tünde*

Szedés, tördelés, borítóterv: *Tomos Tünde, Kovács Lehel István*

Közreműködtek: *Msgr. Gajdó Zoltán plébános, Gál Hajnal, Szirmai Béla kanonok.*

Fényképek: *Kovács Lehel István*

ISBN bejegyzés: *Nemzeti Könyvtár*

ISBN: 973-0-03498-2

© Hochbauer Gyula, Kovács Lehel István,
Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság – 2004.

Imádság Szent Mihály arkangyalhoz

*Szent Mihály arkangyal,
védelmezz minket a küzdelemben;
a sátán gonosz kísértései ellen légy oltalmunk!
Esedezve kérjük: „parancsoljon neki az Isten!”
Te pedig, mennyei seregek vezére,
a sátánt és a többi gonosz szellemet,
kik a lelkek vesztére körüljárnak a világban,
Isten erejével taszítsd vissza a kárhozát helyére!
Amen.*

XIII. Leó pápa

*

*A hosszúfalusi Báró Apor Vilmos római katolikus templom
felszentelésének emlékére.*

*

Tartalom

<i>Türkös – magyar római katolikus végvár a Kárpát-kanyarban</i>	<i>9</i>
<i>A kezdetek (a XVI. századig)</i>	<i>13</i>
A Szent Mihály eklézsia	18
A Mária-Magdolna eklézsia	22
XV. századi kelyhek.....	24
Bodola.....	27
Keresztvár (Nyén).....	30
<i>Hétfalu a reformáció idején</i>	<i>32</i>
<i>Az új egyházközösség.....</i>	<i>35</i>
A kezdetek, 1750-től	35
Éljen a magyar szabadság! – Türkös 1848/49-ben	41
1849 után.....	44
Toronygomb-krónika.....	56
Nagy világégések kora.....	61
Bodola.....	88
<i>Építkezések</i>	<i>91</i>
A Márton Áron Ház.....	91
Gyógyszertár és orvosi rendelő	92
Keresztvár.....	93
Tatráng	94
Hosszúfalu	96
<i>Lelki közösségek.....</i>	<i>99</i>
Az Egyháztanács	100
A négyfalusi Márton Áron Kolping-család.....	101
A négyfalusi Caritas szociális gondozóközpont.....	104
Házi Beteg gondozó Központ.....	105
A 059-es számú Zajzoni Rab István cserkészcsapat	106
Boldog Gizella Nőegylet.....	108
Apor Vilmos Katolikus Férfiszövetség.....	112
Az ifjúsági csoport.....	113
Rózsafüzér Társulat.....	114

Harang Hit és Fény Közösség.....	115
Kirándulások, zárandoklatok, táborok, kapcsolatok.....	117
<i>A türkösi plébánián szolgáló papok névjegyzéke.....</i>	<i>119</i>
<i>A katolikus iskola.....</i>	<i>124</i>
A római katolikus papilakon.....	124
Római katolikus elemi népiskola.....	125
A bodolai katolikus iskola.....	128
Tanítók névjegyzéke.....	130
<i>Művelődési élet.....</i>	<i>133</i>
<i>Az egyházköztség tisztviselői.....</i>	<i>136</i>
<i>Az emlékezés kövei – római katolikus sírkertek.....</i>	<i>139</i>
<i>Püspöklátogatások, bérmlások.....</i>	<i>142</i>
<i>Népmozgalmi adatok tükrében.....</i>	<i>145</i>
Foglalkozás szerint.....	152
Ökumenia – más felekezetekhez való viszony.....	153
<i>Események az egyházköztség életéből.....</i>	<i>157</i>
Templom és Iskola vetélkedő.....	157
Miniszterlátogatások.....	158
A millenniumi kereszt felszentelése.....	159
<i>A levéltár rejtett zugából.....</i>	<i>160</i>
Adás-vétel.....	160
Lakásszerződés.....	160
Iskolaleltár.....	161
Harangrendelés.....	162
Állásbetöltés.....	163
Márton Mózes plébános levele.....	164
<i>Időrend.....</i>	<i>168</i>
<i>Életrajzok.....</i>	<i>170</i>
Aczél András.....	170
Ágoston Ignác.....	170
Báró altorjai Apor Vilmos.....	170
Bándy Árpád.....	172
Bede Antal.....	173
Beretzki András.....	173
Bertalan Balázs.....	173
Bíró Tamás.....	173
Boga Ferenc Konstantin.....	173
Bontz Mihály.....	174

Borbáth Sándor.....	174
Boross Móric.....	174
Csathó Ferenc.....	174
Décei Ferenc.....	174
Demeter (Löwenberger) Júlia.....	175
Demeter Károly.....	175
Demeter Kelemen.....	175
Dobránszky József.....	175
Dr. Ébner Jenő.....	175
Erdélyi Anna.....	176
Eresztevény Ferenc.....	176
Fazakas Pál.....	177
Fekete Károly.....	177
Ferentzi Péter.....	177
Fuchs Gusztáv.....	177
Msgr. Gajdó Zoltán.....	178
Gál Hajnal.....	178
Geisler János.....	178
Boldog Gizella.....	179
Gödri István.....	179
Gyerkó András.....	180
Hochbauer Éva.....	180
Hodor Imre.....	180
Istvánffi József.....	181
Jánosi Kázmér.....	181
Kiebach Tamás.....	181
Kóródy Mihály.....	181
Kovács Balázs.....	182
László Imre.....	182
Márton Áron.....	183
Márton Mózes.....	184
Mihály Imre.....	185
Molnár József.....	185
Molnár Valerián József.....	186
Mózes Lajos.....	186
Pál Kálmán.....	186
Papp Ferenc.....	187
Pártl Lipót.....	187

Péter Ernő.....	187
Péter Sebestyén	187
Ráduly István	187
Simonffi János	188
Stäber Ferenc.....	188
Szántó Mihály	188
Székely Ferenc	188
Szöts Béla.....	189
Török Béla	189
Tózsér László	190
Trebits Jenő	190
Varga Ireneusz József.....	190
Vánca Gáspár.....	191
Zajzoni Rab István	191
Zákos József	192
Zátyi Lajos	193
Zsigmond Béla Gyula	193
<i>Fényképek.....</i>	<i>194</i>
<i>Tervrajzok.....</i>	<i>211</i>
A soha meg nem épült csernátfalusi templom	211
A türkösi torony és sekrestye.....	217
A plébánia	220
A Márton Áron Ház.....	221
A tatrangi kápolna.....	221
A hosszúfalusi templom	223
<i>Függelék – a sajtó tükrében.....</i>	<i>225</i>
Hírek	225
Pitypang levél: A négyfalusi Kolping-család.....	226
Beszélgetés a templomépítő Gajdó Zoltán plébánossal.....	227
Szent Mihály üzenete.....	230
Újmisés bemutatkozás	232
Ifjúsági Keresztény Világtalálkozó	233
Egri csillagok a Kárpát-kanyarban	234
Házi betegápolást indított a Caritas	236
<i>Könyvészet.....</i>	<i>238</i>

Türkös – magyar római katolikus végvár a Kárpát-kanyarban

Isten segedelmével, Szent Mihály Főangyal oltalmában, elérkeztünk az Úr 2004-es eszterdejének pünkösd napjához. A csíksomlyói búcsú árnyékában nagy ünnepre készülődünk. Egy hét múlva Hosszúfaluban római katolikus templomot szentelünk. Ez Hétfaluban a harmadik katolikus és a tizenkettedik magyar templom. Türkösi római katolikus anyaegyházunk nagy megvalósítása ez, hisz egy második hétfalusi katolikus templom felépítése már száz éves óhaja az itteni magyarságnak, s lám, az elmúlt tíz évben kettő is felépülhetett.

A türkösi római katolikus egyházközség története pedig, amint Erdélyország története is, fergeteges volt. A nyugati kereszténység jelenlétének mintegy 800 éve alatt a világ és az idők sokszor változtak. És kevesen voltak azok, akik megértették az idők jeleit, és azok közül is, akik megértették, sokan akadályoztatva voltak. Kevesen maradtak, akik tenni is tudtak, de ők nagyokat alkottak.

A Kárpátok fenyvesei alatt, a templomkert diófaínak árnyékában, a türkösi plébánia irodájának hűvösségében sokan dolgoztak. Voltak kik krónikákat írtak, voltak kik iskolát szerveztek, voltak kik érzelmekkel hatottak a hívekre, és voltak kik építettek – a Szentlélek ajándékai által, tálumokkal sáfárkodva – kiki saját tudása, tehetsége és érdeme szerint. Isten földi szolgálói voltak ők.

Számukra állítson méltó emléket e könyv, hirdetve azt, hogy Isten dicsőségre, tevékenységeik által Türkös megmaradt magyar római katolikus végvárnak a Kárpát-kanyarban, egy föld-darabon, melyet Barcaságnak neveznek...

*

Türkös, mint római katolikus anyaegyház, a gyulafehérvári érsekséghez, a sepsi-barcasági főesperesi kerülethez tartozik (Főesperes: Ft. Csintalan László címzetes kanonok, sepsiszentgyörgyi plébános, 2004).

A templomot Szent Mihály arkangyal tiszteletére szentelték fel (búcsú: szeptember 29.), örökös szentségimádás: május 30.

Cím: Msr. Gajdó Zoltán, RO-505600 Négyfalu, Brassó megye, Gödri János utca 20. szám. Telefon: 0268-273003, e-mail: rkturkos@xnet.ro.

Filiák: Bácsfalu, Csernátfalu, Hosszúfalu, Bodola, Keresztvár, Tatrang, Zajzon, Pürkerec, Malomdomb, Derestyé.

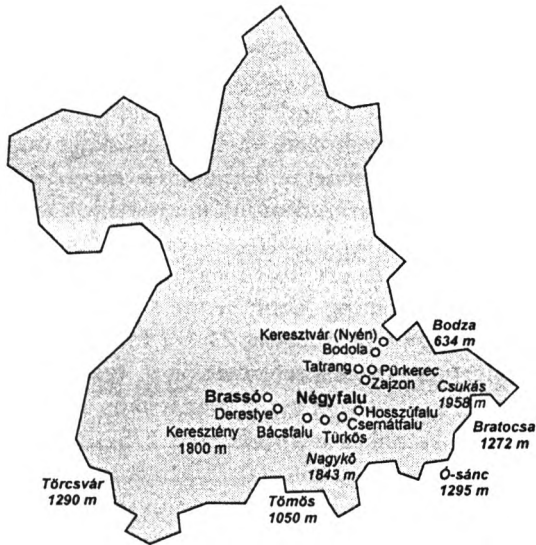
Plébános: *Msgr. Gajdó Zoltán* pápai káplán, szentszéki tanácsos.
Lélekszám (2001): anyaegyház: 1800, Bodola: 120, Keresztvár:
55, szórvány: 110, összesen: 2085.

A gyulafehérvári (erdélyi) egyházmegye és kerületei

Földrajzilag és történelmileg *Türkös Hétfalu* és a *Barcaság* része. Hétfalu (*Siebendörfer, Septem villae, Şapte sate*) gyűjtőneve annak a hét barcasági csángó-magyar falunak, amelyek lakosai a történelem forrágatában, a végvárak védelmében, igyekeztek megőrizni önazonosságukat ebben a különleges világban, amelybe a *Barca, Olt, Feketeügy, Tatrang* folyók, valamint a *Kárpátok*, a *Kárpát-kanyar* összezárt magyarokat, szászokat és románokat.

Erdély e kicsiny, különleges világába, a Barcaságba, öt szoros, a *töröcsvári* (1290 m), a *tömösi* (1050 m), az *ósánci* (1295 m), a *bratocsai* (1272 m) és a *bodzai* (634 m) torkollik és az egettartó, kékes hegyek által körülvett völgyekben tíz csángó-magyar falu házacskai tündökölnek, melyek közül négy teljesen összeépült – *Bácsfalú* (*Batschendorf, Villa Abbatis, Baciú*), *Türkös* (*Türkeschdorf, Villa Turcica, Turcheş*), *Csernátfalú* (*Zernendorf, Villa Sancti Michaelis, Cernatu*), *Hosszúfalú* (*Langendorf, Villa Longa, Satu-lung*) –, és *Négyfalut* alkotják; három – *Tatrang* (*Tatringen, Tärlungeni*), *Zajzon* (*Zajzendorf, Zizjin*), *Pürkerec* (*Pürkeresse, Purcăreni*) – nagyon közel vannak egymáshoz és *Négyfalúhoz* is, így együtt *Hétfalut* képezik; három – *Apáca* (*Apaşa*), *Krizba* (*Krebsbach, Crişbav*), *Barcaújfalu* (*Neudorf, Satu-Nou*) – pedig távolabb, Brassótól északra fekszenek.

Négyfalva (volt Szecseseleváros, *Vierdörfer, Säcele*) az északi szélesség $45^{\circ}62'$ valamint a $25^{\circ}68'$ keleti hosszúsági körön fekszik, Brassótól dél-keletre, az E60-as európai főútvonalától balra, Budapesttől 700 km, Bukaresttől 170 km, valamint Brassó központjától 15 km távolságra.

Az első írásos emlék I. Lajos király 1366. május 16-án kelt adománylevele, amellyel Ztanislaw comensnek adományozza a Tömös és Tatráng folyók között „*in provincia Brassoviensi*” fekvő, királyi adományozás és joghatóság alá tartozó *Huzgyfalva* (Hosszúfalva), *Charnadfalva* (Csernátfalva), *Turchfalva* (Türkös) és *Zlanfalva* (Bácsfalva) birtokait.

1950. november 8-án az 5-ös számú törvény előírja a négy falva egyesülését *Säcele* – valószínűleg a *Sätucele*-ből (falvacskák) – néven. A várost 1968 márciusában első rangú várossá, 2000. július 11-én, a 122-es törvény szerint pedig megyei jogú várossá (municipium) léptették elő.

Hétfalva 1498-ig a Töröcsvári uradalomhoz tartozott, a hétfalusi magyarok ennek várjobbágyai voltak. Ekkor II. Ulászló király elzálogosította Brassó városának. Ez az ideiglenesnek ígérkező státus 150 évet tartott. 1651-ben II. Rákóczi György végérvényesen Brassó város hűbéri birtokává tette az említett településeket.

A határszéli falvakat megviselte a történelem, hisz valamennyi Erdélybe ezeken a szorosokon át bezúduló sereg felpredálta: török, tatár, moldvai, havasalföldi, orosz.

Nem csoda, hogy a felhalmozódott keserűség arra ösztönözte az itteni magyarságot, hogy tömegesen vegyenek részt az 1848/49-es szabadságharcban a 126. honvéd zászlóaljba tömörülve.

Hétfaluk lakosságát a rendkívüli mobilitás jellemzi: nemzetiségi részarányai folyamatosan változtak. A XIX. századig magyar többségű lakosságban a változó történelmi helyzetnek megfelelően változik a nemzetiségi arány: A múlt századfordulón a románok száma megközelítette a magyarokét, a húszas-harmincas évek elejére számuk apad. Az 1992-es népszámlálás adatai szerint a magyarok száma közel annyi, mint volt 1920-ban, de a románság (ebbe benne a cigányok is) száma megégszereződik (1992: 11 043 magyar, 25 171 román, 117 német).

A hétfalusi magyarok a reformációkor, szász behatásra, a lutheri elveket követték, s többségük ma is evangélikus. Az 1552–54-ben felszámolódott római katolikus egyházközség 1752-ben alakult újra és a XIX. század utolsó éveiben alapítottak református egyházközséget.

A lakosság alapfoglalkozása a földművelés volt az iparosításig.

Az egyetemes magyar kultúra sajátos színtöltője jött létre ezekben a falvakban. Szótteseinket a XIX.-XX. századok fordulóján Európa-szerte keresték, gazdag a hímesztójas-mintakincsünk (mintegy 150 minta), sajátos településképzésünk őseink szépérzékéről is tanúskodik. E népességből vált ki *Zajzoni Rab István* néprajzi író, költő és *Istók János* szobrászművész, számos magyarországi szobor és emlékmű alkotója (pl. Bem-szobor a budapesti Bem téren, gróf Széchényi Ferenc szobra a budapesti Múzeumkertben, Csányi László emlékmű Zalaegerszegen, Ramasetter Vince szobra Sümegen stb.).

Hétfalunak önálló magyar nyelvű középiskolája van, mely a Zajzoni Rab István nevét viseli, és az 1990-es évektől ismét kezd kialakulni egy magyar vállalkozói réteg.

1211-től (II. Endre ekkor telepítette a Barcaságra a német lovagrendet) örökös szórványban és kissebségben, először szász fennhatóság alatt, majd román többségben, a barcasági hét magyar falu lakóinak nehéz feladata magyarságuk megőrzése, kultúrájuknak és hagyományainak ápolása.

A most felépült római katolikus templom jelképe a jövőbe vetett hitnek, és a Hétfaluban meglévő tizenegy (8 evangélikus, 2 római katolikus, 1 református) pedig bizonyossága annak, hogy Isten ígéje, mindenek felett győzedelmeskedve, már régóta szól e vidéken magyarul.

A kezdetek (a XVI. századig)

Hogy mikor alakultak ki a barcasági magyar falvak, különösen *Hétfalu*, erre semmiféle írásos emlékeink nincsenek, csak feltételezésekbe bocsátkozhatunk.

*

A mai *Brassó* területe – a régészeti feltárások tanúbizonysága szerint – már a bronzkorban is lakott volt. A *Barcaság* lapálya akkoriban eléggé mocsaras vidék volt, így a lakosság a *Rakodó völgyében*, a *Csiga-hegyen* és a *Cenk-nyeregben* húzódott meg. A vidék azonban későig csak nagyon gyéren lakott volt.

Domokos Pál Péter [DPP] és más történészek szerint a Cenk tetején honfoglaláskori királyi vár volt, benne Szent Lénádról elnevezett templom, ugyanis a téglákon ugyanannak a téglavető mesternek a mesterjegye található, aki a Szent István-kori első kalocsai püspökségi székesegyház tégláit is vetette. A történészek véleménye megoszlik ebben a kérdésben, sokak szerint a Cenken lévő várat (*Brassovia vára*) a Német Lovagrend építette. Ha a fenti elképzelést fogadjuk el, akkor azt jelenti, hogy a nyugati kereszténység (római katolikus vallás) már az 1010–1030-as években jelen volt a Barcaságon, ha elvetjük a feltételezést, akkor ez a jelenlét mintegy 100 évvel későbbre tehető.

Az Erdélyi Püspökséget 1009-ben alapította Szent István, Gyulafehérvár székhellyel az erdélyi magyarok és székelyek számára.

1068-ban Erdély keleti és déli határain túl létrejött Kunország vagy Kumánia, és Magyarországgal ellenséges viszonyt folytatott.

Erdély gyéren lakott vidékeire (kun, besenyő, szláv stb. népeség) még II. Géza meghívására – 1150 körül – nagyszámú németalföldi lakosság telepedett, és ott várakat és falvakat alapított – a mai *Szászvárostól Barótig* terjedő területen. *Nagyszében*, eredetileg *Hermann falva*, volt legrégebb, legfontosabb településük. Már a XII. században felépült *Kerc* cisztercita kolostora is.

Az itt lakó székelyek tehát keletebbre költöztek, míg a XII. századra el nem érték jelenlegi lakhelyüket.

A Szentföldön 1198-ban alakult Német Lovagrendet (*Domus hospitalis Sanctae Mariae Theutonicorum in Ierusalem, Jeruzsálemi Németek Szűz Máriáról nevezett Ispótyálya* – betegápoló közösségnek indult a rend 1118-ban, 1198-ban lovagrenddé alakult) II. Endre 1211. május 7-ike után hívta be Magyarországra és a Barcaság területére telepítette őket. A rend feladata a kunok elleni védelem, a határok megerősítése, gyéren lakott vidék telepésekkel való benépesítése volt, valamint a katolikus hit terjesztése a kunok között és területi hódítások voltak.

Lovagrend uralta vidék határait is II. Endre tűzte ki: a *halmágyi vár* gyepűjétől a *gálti vár* gyepűjéig, onnan *Miklósvár* gyepűjéig, majd az *Olton* felfelé a *prázmári* patak beömléséig, aztán fölfelé e patak eredetéig és a *Tömös* és *Barca* vize eredetéig, és vissza *Halmágyig*.¹

Ezt a *Barcaságnak* nevezett területet pusztának és lakatlannak írja le az oklevél. A király örök birtokba adta a területet, a lovagok szabad vásárt nyithattak, adót, füstpénzt nem fizettek, maguk választották bírójukat és azon fölül csak a király fennhatósága alatt álltak. A kunok ellen favarakat és favárosokat építhettek. A földben talált kincseken 50%-os arányban osztottak.

A rend, nagymesterük, Hermann von Salza vezetésével, hozzá is fogott a föld betelepítéséhez és a kunok elleni hadakozáshoz. A lovagrenddel szász telepések is érkeztek. Már 1212-ben új kiváltságot nyertek a kamara haszna adójának könnyítésével, és új birtokot is: *Keresztvárt* (*Cruceburg, Kreuzburg*) az eredeti határokon túl.

A rend hódításai kiválóak voltak, a király a *Dunáig* terjesztette birtokát. S mivel a lovagrend szervezete hármas tagolódású volt: a lovagok (*fratres milites* vagy *pugnantes*), papok (*fratres orantes* vagy *capellani*) és szolgáló testvérek (*fratres servientes* vagy *laborantes*), a nyugati kereszténység (római katolikus vallás) hamar elterjedt a Barcaságon és a meghódított területeken.

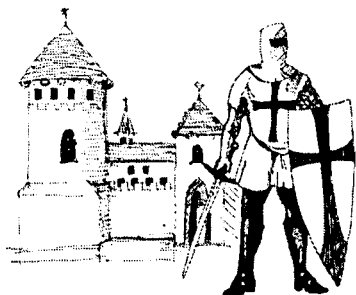
1213-ban Vilmos erdélyi püspök (1204–1221) a rendre ruházta a plébánosok kinevezési jogát az építendő templomokhoz. A kinevezett plébánost azonban kötelesek voltak bemutatni a püspöknek. A Barcaságon beszédendő tizedről is lemondott a püspök, de rendelete hatálya alól kivette a Barcaságon lakó magyarokat és székelyeket (*csángókat?*), akik azután is az erdélyi püspökségnek szolgáltatták be a dézsmát². A kiváltságokat a pápa 1218. április 19-én erősítette meg. A pápai rendelet sze-

¹ Fejér: Codex Dipl. III/I. 106–107.

² Fejér: Codex Dipl. III/I. 146–147.

rint a plébános jelölteket azonban nem az erdélyi püspöknek, hanem az egri püspöknek kellett bemutatni – így a Barcaság 1218-tól az egri püspökség fennhatósága alá került (Tamás egri püspök 1217–1224).

1221-ben II. Endre rendelkezett az elfoglalt várföldek visszavételéről, a végrehajtás előtt azonban III. Honorius pápa közbenjárására ezt a Német Lovagrendre nem vonatkoztatták, sőt még újabb kiváltságokat kapott a királytól: a szabad sószállítás jogát az Olt és a Maros vizén, és azt, hogy a saját jobbágyaik vámfizetés nélkül utazhattak.

1223-ban a pápa három bullában rendelt el az önálló esperesség felállítását a Barcaságon. Ez az esperesség közvetlenül a pápától függött volna, sem az erdélyi püspök, sem az esztergomi érsek nem gyakorolhattott felette joghatóságot.

Az erdélyi püspökségből tehát kivált a szebeni dékánóság és prépostság, valamint Barcaság területe, amelyet az esztergomi érsekség alá rendeltek.

Raynald erdélyi püspök (1222–1240) emiatt összetűzésbe került a lovagokkal.

III. Honorius pápa 1224. április 30-án négy bullát adott ki a Német Lovagrenddel kapcsolatban. Az elsőben engedelmességre intette a papságot és a lakosságot, a barcasági dékán iránt. A második oklevéllel a barcasági dékánra ruházta a Barcaság egyházi törvénykezésének jogát. A harmadikban a szentszék védelme alá helyezte a Barcaságot, s megtiltotta a magyarországi és erdélyi érsekeknek, püspöknek az egyházi bírói hatalom gyakorlását. A negyedikben a pápa a Barcaságot közvetlenül a pápai szék uralma alá rendelte.

II. Endre szintén 1224-ben adta ki a *Diploma Andreanumot*, az erdélyi szászok³ *arany szabadságlevelét*. A kiváltságlevelél megszüntette a szászföldön még létező kisebb ispánságokat és a szászokat a magyar urak közül kinevezett szebeni ispán alá rendelte, betartva a szubszidiaritás elvét. Kisebb ügyekben a szászok saját bírái ítélték, nagyobb ügyekben a szebeni ispán. A régi ispánságok helyén hét szász szék alakult

³ Az erdélyi *szászok* neve félrevezető, mert nem Szászországból, hanem a Rajna és Mosel vidékéről telepedtek Erdélybe.

meg. Az 1224-es Andreanum Európa első területi autonómiáját biztosító törvényes okirat. II. Endre a szász szabadságjogokat abban állapítja meg, hogy egy nép legyenek Szászvárostól Barótig, beleértve a szászsebesi székek földjét és Daróc földjét is [GyGy].

A német lovagrend hódításai egyre intenzívebbek lettek, az elfoglalt birtokokat pedig fegyveresen próbálták megtartani. A lovagok önálló államiság létrehozására törekedtek, kővárakat építettek, és a legmagasabb pápai kiváltságokra hivatkoztak.

II. Endre 1225 tavaszán, Keresztvár bevétele után, fegyveres erővel kiűzte őket a Barcaságból (chhez természetesen Gertrúd 1213. szeptember 28-iki halála is hozzájárult, hisz a rend elveszítette legfontosabb magyarországi támogatóját).

A pápa 1225. június 12-én megbízta Egres, Lilienfeld és Kerc ciszterci apátjait, hogy vizsgálják ki a lovagrend és a magyar király ügyeit, ezek megállapították, hogy a rend tényleg királyi földeket foglalt el. II. Endre és III. Honorius pápa közötti több levélváltás ellenére a király nem akarta visszafogadni a rendet.

Ezt követően a Német Lovagrend a Baltikumban telepedett le és saját államot alapított.

A Német Lovagrend tizennégy esztendőös barcasági tartózkodása alatt jelentősen befolyásolta a vidék, Erdély, de az egész ország fejlődését is, különösen a várak építése terén. Entz Géza szerint a Német Lovagrend várai „Erdély, sőt az egykorú Magyarország legkorszerűbb várai lehettek, s egységes, magas színvonalú védelmi rendszert alkottak e fontos területen” Az öt lovagvár (Marienburg – Földvár – a Német Lovagrend fő barcasági vára volt, Szűz Mária, a rend védőszentje nevét viselte: *castrum Sanctae Mariae, Kreuzburg – Keresztvár; Cetatea Neamțului – Rucăr falutul északra; Fetetehalom, Zeiden; Brasovia vagy Höltvény, castrum Heltwen, Heldenburg* – még vitatott) belső kápolnákkal volt ellátva a vallás gyakorlása szempontjából, de a lovagok a településeken is építettek templomokat, vagy utasításokat adtak templomok építésére. Entz Géza [EG] szerint: „A Barcaság köégyházaai mind 1200 után létesültek, mégpedig a lovagrend odatelepítésével kapcsolatban.”

A lovagrend kiűzése után II. Endre kiváltságos jogokat adott a szász telepéseknek, hogy elválassa őket a Lovagrendtől, kiegészítette területeiket és önrendelkezést biztosított számukra. A mai Brassó területén a lovagokkal érkezett szász telepések három kisebb települést alapítottak: *Brassót*, mely a Szent Márton templom, valamint a mai *Hosszú*

utca és *Közép utca* találkozási táján volt; *Bertalant*, a *Spreng* hegy keleti oldalán; s *Coronát* a mai *Fekete templom* körül, a Bracaságon pedig több kisebb szász település is létrejött.

*

Mint már említettük, a hétfalusi csángók letelepedéséről semmi bizonyosat nem tudhatunk, de az eredetelméleteket a tárgyi – történelmi, néprajzi, nyelvi – bizonyítékokkal összevetve, ez körülbelül szintén erre az időszakra tehető. Anélkül, hogy az eredetelméleteket és a demográfiai, nyelvészeti bizonyítékokat itt részleteznénk, elfogadottnak tekintjük, hogy a hétfalusi csángó települések már 1230 előtt álltak, habár az első írásos emlék csak I. Lajos király 1366. május 16-án kelt adománylevele, amellyel Ztanislaw comensnek adományozza a Tömös és Tatrang folyók között „*in provincia Brassoviensi*” fekvő, királyi adományozás és joghatóság alá tartozó *Huznyfalu* (Hosszúfalu), *Charnadfalua* (Csernátfalua), *Turchfalua* (Türkös) és *Zlanfalua* (Bácsfalu) birtokait – és közigazgatásilag a *törösvári* magyar királyi vár alá voltak rendelve. Kivételt képez Zajzon: az első írásos emlék egy 1222-ben kelt, III. Honorius pápa írta oklevél, amelyben *Serzylon* néven fordul elő⁴.

*

A Német Lovagrend hódításainak hatására és az erdélyi domonkos szerzetesek tevékenysége révén a kunok körében is terjedni kezdett a kereszténység. 1227-ben Barc kun fejedelem 15 000 főemberével felvette a kereszténységet két püspök kíséretében megjelent Róbert esztergomi érsek kezéből. 1228-ban az esztergomi érsek Teodor domonkos szerzetes személyében püspököt nevezett ki számukra, aki megszervezte a *Milkovi Püspökséget*, a mai Moldva területén.

Az erdélyi egyházmegyét két részre osztották, a székelyföld és a szászföld teljes egészében a Milkovi Püspökség alá, a magyarok lakta területek pedig az erdélyi (gyulafehérvári) püspökséghez tartoztak. Amikor a kalocsai püspökséget érsekségi rangra emelték, Gyulafehérvár Kalocsához, míg a Milkovi Püspökség az Esztergomi Érsekség alá tartozott.

1238 körül megkezdődött a kunok magyarországi betelepődése és a románok bevándorlása a Barcaság egyes területeire.

A Milkovi Püspökséget a tatárjárás 1241-ben elsöpörte. Újjalapították, majd I. Lajos alatt is elpusztították annyira, hogy 1441-ben meg is szűnt.

⁴ Fejér: Codex. dipl. III/I. 425.

1482-ben megalakult az Erdélyi Szász Universitas, amely a szászok számára majdnem teljes függetlenséget és önkormányzatot biztosított. Ennek hatására a Brassó környéki szászoknak fejlett egyházi szervezete alakult ki. 1498-ban Ulászló király a barcasági magyar falvakat (Bácsfalu, Türkös, Csernátfalu, Hosszúfalu, Tatrang, Zajzon, Pürkerec, Apáca, Krizba) elzálogosította Brassó városának, így ez ideiglenesen e falvak hűbérura lett.

1518-ban újjraalakult a Milkovi Püspökség, de hogy a reformációig hol volt a tényleges székhelye, az a történészek körében a mai napig is vitatott, de hogy működött, az bizonyos. Két elmélet alakult ki [B]), az egyik azt állítja, hogy a település felégetése után a püspöki székhely *Berethalomba* – egy védett területre – költözött, majd a reformációkor itt jött létre a berethalmi szász püspökség. A másik elmélet szerint a Milkovi Püspökség jogait a szebeni prépostra ruházták át. A fontos az volt, hogy ne egyesüljön a gyulafehérvári püspökséggel. Az egyesülést a szebeni dékán és káptalan, a barcasági káptalan is ellenezte.

A Milkovi Püspökség alá 1518-ban a következő területek tartoztak: Barcaság, Szeben, Vránca, Sepsi, Beszterce, Szászkezd, Koszdens, Gyergyó, Sebes, Kézdivásárhely, Medgyes, Orba, Szeret, Kília, Dnyeszterfehérvár.

Az 1518–1545 között végbemenő nagy változások, a *reformáció*, teljesen átrajzolta Erdély egyházi térképét.

A Szent Mihály eklézsia

Hétfaluban a letelepedés óta rendszeres egyházi élet folyt.

Tózsér László erről így ír [TL]: „*Hogy Hétfaluban, tehát a mostani türkösi plébánia területén a reformáció előtt mikor keletkezhetett az első egyház (ecclesia), azt biztosan, okmányok hiánya miatt nem lehet megállapítani, legföljebb csak kombinálni, annyi bizonyos, hogy a hétfalusi csángók, mint határőrökre idetelepített és elcsángósodott székelj néptöredék, már mindjárt áttelepítésének alkalmával rendes ecclesiát, egyházat, s így parochiát szerveztek. /.../*”

A plébánia és a templom *Csernátfaluban* voltak (anyaegyház) és a települést akkor *Szent Mibály falvának* (Villa Sancti Michaelis) nevezték (1427-ből származik az első egyházi írásos említés). A templom minden valószínűség szerint gótikus stílusban épült.

A pápai tizedjegyzékek alapján [VAZI], 1332–1337 között Pál nevű papja 60 dénárt fizetett: „*Paulus sacerdos de villa Sancti Michaelis solvit LX denarios*”⁵.

Csernátfalva 1366-ban *Charnadfalva*, 1444-ben *Chornatha*, 1456-ban *Zent Mihali*, 1459-ben *Hentmichálfalva*, 1506-ban *Villa Sancti Michaelis*, 1507-ben *Mechelsdorf*, 1509-ben *Michelsdorf*, 1531-ben *Zentmihálfalva* alakban fordul elő oklevelekben, de népszámlálási adatoknál előfordul már kezdetek óta a *Scharnat falw*, *Zent Myhal*, *Zent Myhal falw*, *Czernetfalva* alak is. A szászok *Zernendorf*-ként emlegették.

A csernátfalusi evangélikus templom helyén állt egykor a Szent Mihály templom

A Szent Mihály anyaegyház kezdetben (1445-ig) hét falut szolgált ki: *Bácsfalva*, *Türkös*, *Csernátfalva*, *Hosszúfalva*, *Tatráng*, *Zajzon*, *Pürkerec*. A csernátfalusi Szent Mihály tiszteletére szentelt római katolikus templom minden valószínűség szerint a XIV. század közepén már állott. Hunyadi Jánosnak 1440-ben kiadott rendelete is arról tanúskodik, hogy temploma már régebb állott, mert csak a dézsma szabályozásáról szól a rendelkezés. Minden ház gazdája 5 pengő krajcárt volt köteles fizetni évente a csernátfalusi papnak.

Hasonlóképpen V. László király is egy 1456-ban kelt rendeletében említést tesz Hétfalva ezen Szent Mihály ekléziájáról: „*Esztergomi érsekünk és főkorlátnokunk jelenti, hogy Zent-Mihálit, [...]/ régebb schismaticus –olábok lakták, de azok elűzésével a faluk ismét keresztény kézre kerültek, továbbá jelenti, hogy Szentmihaliban lévő Szent Mihály parochia dézmáját szabadalmi ellenére a törösvári vár számára lefoglalták, de mivel a Tizedhez a világiaknak semmi joga, azért rendelem, hogy a dézsma ügyébe ne elegyedjete, hanem azt egészen és sértetlenül kiszolgáltassatok a fennebb nevezett Szent Mihály parochiának.*” Az okmánylevelet a király Budán írta alá, Jézus mennybemenetele napján.

Hogy Hétfalvának e Szent Mihály ekléziája melyik faluban lehetett, azért nem nehéz kitalálni, mert Mátyás királynak egy 1460-ban kelt adománylevelében *Zent Mihályfalva*, másként *Tharnatfalva* a mostani *Csernátfalva* néven említetik.

⁵ Régebbi, mint az első írásos emlék, de a tizedjegyzékek között Brassó és Bodola szomszédságában található, tehát valószínű, hogy Csernátfalura vonatkozik.

Ugyanekkor Dénes esztergomi érsek Hunyadi Lászlót keresi meg, hogy a töröcsvári várnagy túlkapásait megszüntesse. A panaszt tevő csernátfalusi pap neve: János. Az ekkor kiadott oklevélből kitűnik, hogy már csak Bácsfalu, Türkös és Hosszúfalu tartoznak a Szent Mihály egyházhoz, Tatrang, Zajzon és Pürkerec 1445 körül különváltak.

Később Hosszúfalu is kivált (1456-ban még filia volt).

1527-ben kis harang készült Bácsfalu számára, amelyet a község közepén állítottak fel és hívó szavára a gyűltek össze a hívek a szabadban, vagy házaknál tartott misékre. Nagy ünnepekkor szintén a kis harang hívó szavára gyülekeztek és gyalogosan a csernátfalusi nagytemplomba mentek. Oda is fizették járulékaikat, adományait. A kis harang felirata: „*Isten Dicsőségére Csernátf. Türkösi és Bácsf. eccl. önt. 1527 az egyháznak mint leánygyháznak*”.

Ez a felirat a legrégebb magyar nyelvű köriratok közé tartozik [LF].

Az 1421-, 1432-, 1438-as török dúlások után, 1500-ban Ulászló Töröcsvárt és a teljes hozzá tartozó domíniumot Brassó városának adta zálogba. A falu neve még mindig *Zenth Mihálfalva* alakban szerepelt.

1540-től kezdnek a hegyekben és dombokon lakó román családok is beköltözni a falvakba.

1544-es adat szerint Csernátfalva (Szentmihályfalva), Türkös és Bácsfalu lakossága 101 család volt, a Szent Mihály eklézsia lelkésze minden családfőtől e három falu egyházi tizedének felét, azaz 10 aszpert kapott. A tized másik fele a töröcsvári várnagyot illette. Ezen kívül az egyház tulajdonában volt 15 hold (*jugera*) szántóföld és egy kaszáló (*pratium*). Az iskolamester minden családtól évi 4 aszpert, egy kenyeret vagy helyette egy dénárt kapott.⁶

1542–1544 között Hétfalu magyarsága evangélikus-lutheránus hitre tért át.

1777-1778-ban új templomot építettek Csernátfaluban, a régiből csak az oltár talapzata maradt meg, melyen évszám is szerepelt: „*Anno Domini 1542*”.

*

Bácsfalu 1366-ban *Zlanfalua*, 1444-ben *Báchfalva*, 1456-ban *Villa Bachfalw*, Mátyás király 1460. augusztus 25-én kelt diósgyőri adománylevelében *Bachfalwa*, 1507-ben *Batschfalva*, 1652-ben *Bácsfalu* alakban jelenik meg,

⁶ *Proventus Parochorum et Ludi-Rectorum Praedialium Terrae Barvensis Anno Domini 1544.*

de előfordul mint: *Villa Abbatis*, *Abatia*, *Badsch falw*, *Batschfalw*, *Batsfalw*, vagy egyszerűen: *Batsch*, németül: *Batschendorf*.

*

Türkös 1366-ban *Turchfalua* néven jelentkezik, 1460-ban *Therkes*, *alio nomine: Temes*, 1492-ben *Thewrekws*, 1500-ban *Thyrkes*, 1540-ben *Turkester*, 1652-ben (Bethlen Gábor) *Türkös*, latinul *Villa Turica*, németül *Türkeschdorf*. Más elnevezési: *Torkes falw*, *Torkes*, *Torkesch*, *Turkesch*.

*

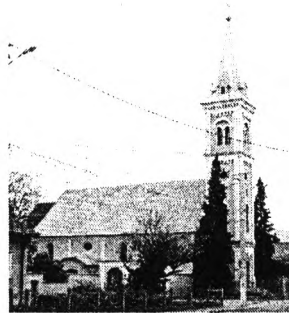
Hosszúfalu 1366-ban *Huszufalu*, 1456-ban *Nagyfalu*, 1500-ban *Hozufalw*, 1504-ben *Langendorf*, *Langenndorff*, 1514-ben *Hosszufalw*, 1551-ben *Hosszufalu*, 1625-ben *Hosszúfalu*, de előfordul még *Hwzyofalw*, *Hwzyufalw*, *Hwsyufalw*, *Hossiuofalw* alakban is. Latinul *Villa Longa*, németül: *Langendorf*.

A reformáció előtt már saját gótikus temploma (kápolnája) volt. Honterus az 1544-es vizitációja alkalmával iskolát is talált itt.

1544-ben 73 család lakott Hosszúfaluban. A lelkésznek évi 10 aszpert fizettek családonként, ezen kívül gabonát és tűzifát is adtak. Az iskolamesternek évi 4 aszpert, a papnak adott tűzifa harmadát és évente 3 kenyeret adtak.

Szeli József (1710–1782) hosszúfalusi evangélikus lelkész és krónikás így ír a régi hosszúfalusi római katolikus kápolnáról⁷:

„Mindazáltal csakhamar épült Hosszúfalunak egy kisded templomcskája vagy inkább kápolnája, melyben bizonyos időben tartozott a csernáfalvi pap isteni szolgálatot tartani. Ezen templomcska vagy kápolna oby formán építetett, a régi mód szerint, hogy idő múlva, ha kívántatnék, maradna Sanctuariumnak a vagy Chorusnak és a két oldalai hosszában megbővítettén, így alkalmas templomcskává válnék. Valakik a hosszúfalusi templomot szorgalmatos megvizsgálják, észekbe veszik azt, hogy az nem egy, hanem 3 vagy talán 4 ízben építetett. Mert a Sanctuarium avagy Chorus az ő párkányos boltozatjával egyetemben, mely alatt vagyon az oltár, igen régi szép munka. De a kétféle köfalak között való hasadások bizonyítják, hogy a templomnak egész napnyugoti dereka, a napkeleti részhez avagy a Sanctuarium derekához azután ragasztatott. Ennek felette a templomnak délfelől való napnyugoti szegleténél láttatik egy segrestyének, avagy Sacristiának holmi fundamentoma és romlott köfala, nem különben ugyanott a templom oldalán való ajtónak helye, melyen a pap a

A hosszúfalusi ev. templom

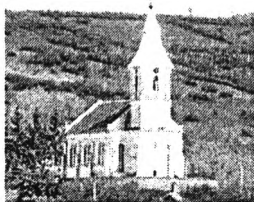
⁷ *A barcai magyarságnak rövid történeti rajza*, 1763.

segrestyéből a templomba az oltárra és prédikaszékére ment, de ezen Sacristia is a templomnak napnyugoti derekával nem építetett együtt, hanem idő múlva ragasztott hozzája. Végezetre a templomnak fedelét megjárván, ha megtekinthetjük a Sanctuariumot és a templom derekát egymástól elrekesztő tűzfalat, nem különben a napnyugoti végén való hasonló kőfalat, által-látjuk a kőrákosokból, hogy idő múlva a templomnak igen alacsony fedele felemeltetvén, a válaszfal is a fedelek között feljebb rakattanak.” [BP2].

A krónikában Szeli tovább fejtegeti a sekrestye építését, amelyet a kápolnához utólag csatoltak, miután Hosszúfalu lakossága annyira megnőtt, hogy a templomot ki kellett bővíteni és az ifjúságnak kart is kellett építeni. A sekrestye megléte egyértelműen bizonyítja, hogy a kápolna kibővítése a reformáció előtt történt: „De hogy a hosszúfalusi templomra visszatérjünk, annak a régiségét mutatja a segrestye is. Mert ha a fundatio a reformatio után kezdődött volna, mi szükség legyen vala segrestyét építeni a templomnak délfelől való oldalának napnyugati farához; bolott a reformatio, amely segrestyéket építve talált, azokat mint közdolgokat megtartotta, de ahol nem talált, nem is épített, mivel szükség reá nem volt. Ama barcasági, sőt egész erdélyországi nagy evangélikus magister Honterus János brassai főpap és inspector idejében 1544-ik esztendőben, midőn a hétfalusi ecclesiák visitáltatnának, már akkor is Hosszúfaluban pap és mester találtatott, mehyről irt boldog emlékezetű Harnung Márton brassai főpap és inspector az ő Enchiridionában.”

Szeli azt állítja, hogy a reformáció előtt – és után is jó ideig (1738-ig) Hosszúfaluban a kötelező kepén és fizetségen kívül, a hosszúfalusi határon vetett len és kender dézsmájukat is a papnak fizették a gazdák.

A Mária-Magdolna eklézsia

A pürkereci ev. templom

1445-ben vált ki a Szent Mihály eklézsia-ból Pürkerec, és saját anyaegyházat alapított.

Pürkerec neve először 1498-ban szerepel egy Ulászló magyar király által kiadott záloglevélben. 1500-ban *Purkeretz*, 1513-ban *Polkaritz*, 1555-ben *Porkeretz*, 1651-ben *Pucherecz* néven fordul elő. Németül: *Pürkeressen*. Régi latin neve *Pulchretia* vagy *Purpura*.

1444-ban Mária-Magdolna tiszteletére egy kis gótikus kápolnát építettek a Szeli Krónika szerint. 1447-ben megalakult a pürkereci anyaegyház.

1450 körül épült fel a sziklás dombon a kőkerítéses templom. Pürkerec anyaegyháza lett Tatrangnak és Zajzonnak, valamint egy ideig innen gondozták Bodolát és Nyént is. A templom 9,7 m hosszú; 6,18 m széles; és 4,92 m magas volt [EE].

Egy 1513-ban kelt oklevél szerint a templomot Mária-Magdolna tiszteletére szentelték. Ekkor a tatrangiak egy Mária-kápolnát építettek, amihez az engedélyt a barcasági káptalan dékánja azzal a feltétellel adta meg, hogy továbbra is a pürkereci lelképásztornak kötelesek az anyagiakat fizetni, a pürkereci plébános pedig köteles ott havonta kétszer az öregeknek és betegeknek szentmisét mondani, szentségeket kiszolgáltatni.

Az 1513. április 10-én keltezett oklevél szerint a tatrangi kápolna építésének megkezdésénél Lőrinc vidombáki plébános is tanúskodott.

1520-ban kivált Bodola és Nyén.

Honterus 1544-es vizitációja alkalmával Pürkerecen is iskolát és iskolamestert talált.

1544-ben Tatrangon, Zajzonban és Pürkerecen összesen 59 család élt, a lelkésznek évi 10 aszpert, gabonát és tűzifát, az iskolamesternek pedig évi 4 aszpert és három kenyeret adtak [BP3].

A pürkereci középkori templom még ma is áll, de sok bővítést és átalakítást szenvedett. Kis szentélye őrzi a sokszögzáródás formáit és félköríves diadalívét. Megmaradt a sekrestye is, de beépítették a szentélybe. hasonlóan a hajó teréhez kapcsolták a toronyaljat is [LF].

A XV. századtól várfal veszi körül, 1761-ben újrakepítik, de egészen alacsony falakkal. Megmaradt a XV. századi keresztelődmedence.

*

Tatrang 1427-ben *Tatrang* néven jelentkezik, 1484-ben *Thatrang*, 1500-ban *Tatrangfalva*, 1552-ben *Tathranl*, de előfordult *Tatrangh* és *Tatrangk* alakban is, németül: *Tatringen*.

1513. április 10-én engedélyt kaptak, és a Buska patak bal partján felépítették első kőtemplomukat Mária tiszteletére.

*

Zajzon 1222-ben *Serzylon*, 1367-ben, 1498-ban (II. Ulászló), 1500-ban *Zajzon*, 1531-ben, 1651-ben (Rákóczy György), 1658-ban *Zaj-*

A tatrangi ev. templom

zon elnevezés alatt fordul elő, de megjelenik, mint: Zayson, Zeyzon, is. Németül: Zajzendorf.

XV. századi kelyhek

A mai csernátfalusi evangélikus egyház örökölte a régvolt Szent Mihály eklézsia kelyhét. Az ízlésre, finomságra minden kelyhet messze felülmúló XV. századi csernátfalusi kálíxról Orbán Balázs így ír:

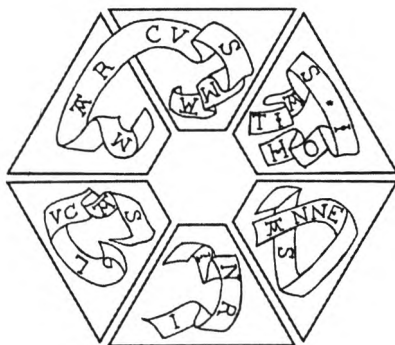

„De van Csernátfalunak mindezeknél régebbi műemléke, vagy jobban mondvá műremeke, egy gót ízlésben készült régi kelyhe, amely legalább is Hunyadi János korából származik, s az ötvöség egyik legrészebb alkotását állítja előnkbe. (...) E kelyhe szépsége engem váratlanul lepett meg, s kárpótlást nyújtott azon csalódásomért, amely itten remélt régi egyházi jegyzőkönyvek és más okmányok nemléte miatt ért.” [OB]

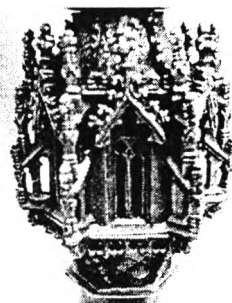
Lássuk hát, milyen is e gyönyörű kelyhe, amelynek készítését a brassói ötvösök az 1400 évek végére, az 1500 évek elejére datálják [GyIT]. A kelyhe egészen ezüstből készült és mind kívül, mind belül dúsan van aranyozva. Magassága 20 cm, kupakosara 9 cm átmérőjű, talpzata pedig 11,5 cm széles. Hatkaréjos talpzatát áttört párta köríti, a mezők simák, egyet kivéve, amelyen egy térdelő szerzetes alakja (Aquinói Szent Tamás?) látszik, ki áhítattal tekint a fölötte lebegő, dicsfényben úszó kelyhe és ostyára.

A szár hatoldalú, a nódus felé kiszélesedik, a kupakehely felé viszont megint elvékonyodik, mindvégig megőrizve hatszögű profilját. A szárat alul vésett dísz takarja, felül, az elvékonyodott hatszögön fekete zománcos, majuskel stílusú, írás látható kacskaringós menetben:

INRI | LUCAS | MAR | CUS · MA | TIAS · IOH | ANNES

A nódus díszje a legszebb. A hatszögű díszletsoport mindegyike egy-egy gótikus ablakocskát formál, az ablak fölött keresztvirágban végződő csúcsmű, lőrész és falvéddel ellátva. Az ablakokat három tornyocskával ékített oldaltám választja el. A gótikus ablakok mögött fülkék találhatók. A fülkékben valamikor szobrocskák álltak, ezekre utalnak a feliratok is: Jézus a kereszten, a négy evangélista, és Mária a kereszt alatt.

1884-ben, egy fennmaradt leírás alapján, öt szobrocska még megvolt a hatból, Mária miniatűr alakja hiányzott. Ma már egyetlen egy szobrocska sem található a fülkékben.

A kupakosár alsó részét igen szép ízlésű vésett dísz borítja, mely egymásba fonódó leveles ágakból van öszseszerkesztve, az ágakon itt-ott madarak és virágok. Mind a növénydísz, mind a madarak igen finom metszésűek, és színpompás zománczásnak a nyomait mutatják. Pártakoszorúja liliomfonadék. A teljes kupakosarat egykor áttetsző színes zománc takarta. 1884-ben

még látszott a zöld színű zománc, ma teljesen lekopott, csak az arany alap látható.

A díszítés, az imádkozó szent, Mária, a feszület mind arra utalnak, hogy a kehely katolikus templom számára készült. A hagyomány

szerint maga Hunyadi János ajándékozta a csernátfalusi templom helyén álló Szent Mihály eklézsianak jutalmul a csángó nép harcokban megnyilvánult vitézségeért.

Ez a kehely az egykor volt Szent Mihály eklézsia egyedüli tárgyi emlékét képezi, és az 1440-től királyi kiváltságokat élvező csernátfalusi egyháznak királyi fényű dicsőségét mutatja az utókornak.

A csernátfalusi régi kis kehely valódi remekmű, a brassói ötvösség olyan kiváló műve, amelynek kevés párja van a Kárpát-medencében. Gótikus díszítése a híres, szintén XV. századi kassai és esztergomi kelyhekével vetekedik, amelyeket szintén Erdélyben készítettek.

A csernátfalusi régi kehely ma a román nemzeti patrimonium része.

*

Tatrang, Zajzon és Pürkerec 1445 körül vált el a Szent Mihály falvi (Zenth-Mihalfalva) anyaegyháztól, valószínű ekkor kaphatták kelyheiket, melyeknek talapzatai és szárai igencsak hasonlítanak a csernátfalusiéra, azonban egyszerűbb kivitelezésűek. Később ezek a kelyheket is az evangélikus egyház tulajdonába kerültek.

A tatrangi egyházközség régi kelyhét a XV. század végén készítették a brassói mesterek. A kehely talapzatát áttört virágos párta övezi, a talp mezői és a kupakosár is egészen sima. Nóduson hat rozetta található, melyekben virágszirmok között egy-egy gomb ül.

Az 1800-as években rendezett kiállításon szerepelt egy XV. század végi pürkereci kehely is, amely a tatrangira hasonlított, csak áttört pártájának más volt a díszítése és a nóduson rozetták helyett rotulusok voltak (eltérően a szokástól) hét vésett dísszel. Ma ez a kehely már nincs meg.

Bodola

Egyesek szerint neve már 1211-ben szerepel, mint a Német Lovagrend által birtokolt terület határhelysége. Ami biztos: egy 1294. február 9-én kelt oklevélben, Tivadar mester, III. András alkancellárja és székesfehérvári prépost *Budula* és *Toban* vagy *Olabteleky* barcasági falvakat Miklósnak, Simon brassói ispánnak ajándékozta. 1332-ben *Buduli* név alatt szerepel a pápai tizedjegyzékekben a sepsii esperesség alatt. Neve 1373-ban *Bodula*, 1420-ban *Vodola*, 1617-ben *Bodolla* alakban fordul elő.

Bodola birtokosai még a XIV. században is a barcasági szász gerébek voltak, például 1367-ben „*Magister Jakobus dictus de Brassou*”.

1334-ben Lukács nevű papja a pápai tizedjegyzék szerint 6 sasos dénárt fizetett.

Az 1377-ben szervezett Töröcsvári váruadalomhoz Bodola is hozzátartozott, de 1404-ben már Székely Balázs lett Bodola birtokosa, majd több háromszéki eredetű nemesi család birtokát is képezte.

1405-ben Szent Mihály tiszteletére szentelt kőtemplom létezett.

Az 1405-ös osztozkodási levél kiköti, hogy a templom, a harangok és a papilak nem képezik az osztozkodás tárgyát.

1443-ban Péter (Petrus) nevű papja a barcasági káptalan tagja volt, tehát Bodola a barcasági szász esperességnek volt alárendelve. Ő vette át Gyulafehérváron a barcasági dékánoknak adott kiváltságokról szóló, Zsigmond király által aláírt, okirat másolatát.

1466-ban Bodolai Antal porkolábként szerepel, tehát Bodolán már vár (kastély) állott.

A XIV. században a plébánia a sepsi esperességhez tartozott, míg a XV. században a brassói dékánshoz.

A XV. század derekától Bodola története szorosan összefügg a Béli család történetével. A Tövis melletti Bélierről a család a Székelyföldre került át és Uzonban valamint Bodolán birtokokat, udvarházakat szerzett. 1476-ban már Béli Mártonnak kúriája volt Bodolán.

Bodola jellegzetes jobbágyfalu volt, de zsellérek, darabontok és udvari szolgálk is lakták. 1620-ra épült fel véglegesen a Béli vár.

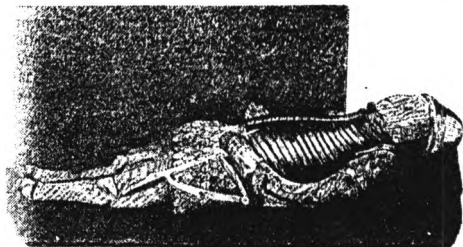

A bodolai ref. templom

A Béli család egyik legjelentősebb képviselője Béli Kelemen volt, ő építette fel Bodola várát. Az 1770-ben felépült római katolikus templom alatt kripta van és ide került az 1627-ben meghalt, Gyulafehérváron eltemetett Béli Kelemen sírköve, egy kőkoporsó, amelyen egy vas fegyverzetű hős domborműve található, nagyon megrongált állapotban. Fölötte agy faragott kő áll a következő nagyon elkopott felirattal:

„*Tumulus Generosi D. Clementis Béli de Uzon trium Sedium siculicalium Sepsi Kisdi et Orbai sup... regius Capitaneus... Vero expeditionibus victo... reli... propg... Stadjo Aetatis XXX... 1627. D. 6. febr... De Re DD.*”

Bicsérdy János rajza [OB]

Béli Kelemen (1587–1627) háromszéki főkapitány és székely főgenerális hithű katolikus volt. Apor Péter [AP] így ír róla: „*De az mi Isten csudája, az kálvinista fejedelmek alatt is mindenkor rendelt az Isten nagy tekintetű, nagy elméjű katolikus urat, az kik minden igyekezetivel s tehetségivel oltalmazták az apostoli római szent hitet. Ihyenek valának az múlt saeculumban Béli Kelemen, az székehyek generálisa, az mint meglátszik az epithiuma kövön Károlyváratt az jezsuiták templomában, ilyen szókkal: Acerrimus propugnator fidei romano-catholicae.*”

A templom felépítése után Béli Kelemen kőkoporsóját Gyulafehérvárról Bodolára szállították, majd az 1970-es években a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumba vitték – ekkor lebetonozták a kriptá bejáratát is.

A másik híres földesúr Béli Kelemen és losonci Bánffi Zsuzsanna fia, Béli Pál (1621–1681) volt. 1655-től Háromszék főkirálybírája, 1653 után főasztalnok, 1656–1657-ben kincstartó, II. Rákóczi György lengyel hadjárata idején pedig az erdélyi lovasság főparancsnoka volt. Székely főkapitány, Jókai Mór *Erdély aranykora* című regényének egyik hőse, Apafi Mihály fejedelem bizalmasa.

Béli Pál már református volt. 1647. július 1-én tized magával vett részt a kolozsvári Farkas utcai templom felavatásán.

1678-ban Kara Musztafa török nagyvezír elfogta Béli Pált és a Héttoronyba (Jedikula) zárta. Az egyik cellában ma is jól kivehető Béli Pál falba karcolt neve.

1678. augusztus 24-én, Béli Pál rabságba esése után, megkezdődött Bodola várának lerombolása. Október 14-ikére széthordták a várat, köveiből házakat építettek.

Ekkor megszűnt a Béli család bodolai birtoklási monopóliuma is. A Béliék mellett az 1700-as évektől kezdődően Bodolán birtokaik és kisebb udvarházaik voltak a Mikes és a Nemes családoknak is.

Bodola történetében ezután tatár és török dúlások következtek be, majd kuruc-labanc harcok színteréül is szolgált (1708. április 14.).

Béli József fogarasi főkapitány 1778-ban grófi címet szerzett. Ettől kezdve egy grófi és egy nemesi Béli ágat különböztetünk meg. Az 1770-ben felépült római katolikus templomban a grófi ág címere található meg ma is.

A Béli család nemesi címerének leírása:

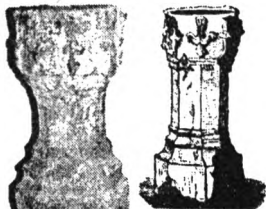
Kék mezében meghajlott láb vörös nadrágban és sarkantyús sárga csizmában, térden nyíllal átlöve, A láb tetején korona van. A láb fölött pedig jobbról félhold, balról arany csillag (hatágú) ragyog. A fölött nemesi korona (háromágú). Az egész címeren a vért fölötti koronás sisak fölött ugyanolyan átnyilazott lábat láthatni két kiterjesztett fekete sas-szárny között. Foszladék jobbról arany-vörös, balról ezüst-kék. Ezen fölül két oldalról a sisak mellett kék-piros zászló lobog.

A Béli család grófi címere

*

Bodola lakosai a reformáció idején lutheránusokká váltak, és egy ideig meg is őrizték hitüket, mert a falu a szász Brassóhoz tartozott. A XVI. században újra katolikussá lettek, de földesuruk, Béli János (Béli Kelemen másik fia, Béli Pál testvére) református hitre tért át és prédikátort is vitt Bodolára. Ekkor református hitre tértek át, de feltételül szabták, hogy megtarthassák a börtöt, az ünnepeket és egy oltárt. Geleji Katona püspök elfogadja a feltételeket és megengedte, hogy a három oltár közül egyet megtarthassanak, kikötötte azonban azt, hogy a templomban szentekről ne beszéljenek.

Keresztelőkád 1405-ből

Ettől kezdve Bodolán két ág alakult ki, egy katolikus és egy református, ugyanis mintegy 278 katolikus megmaradt vallásában.

Templomuk azonban a többség elve alapján 1640-ben reformátussá vált. Később a középkori templomot újraépítették, az eredetiből semmi sem marad meg, csak egy keresztelőkád, amely most a katolikus templomban van. Ez az érdekes és szép idomú keresztelőkád a nyomtalanul eltűnt régi egyházközség egyedüli emléke.

A katolikusoknak 1770-ig nem volt templomuk.

Keresztvár (Nyén)

Keresztvár – a falu – nevét a Kreuzburg lovagvárról kapta, mert először azt feltételezték, hogy itt állott Cruceburg vára. A falu felső végén lévő földvármaradványok azonban régebbiek, a lovagok betelepítése előtt állhatott itt egy földvár (mint Földvár esetében is). Pósan László [PL] is azt állítja, hogy Keresztvár „1212-ben még sáncokkal megerősített faerőd volt”.

A lovagvár 1212-ben *castrum Crucpurg* néven jelentkezik, 1222-ben *castrum quod Cruceburg nominatur, Cruteburg*. A lovagvárat a legújabb kutatások azzal a várral azonosítják, amely a Bodzaforduló völgyében, a Tatárhágó útvonalán fekszik Keresztvártól mintegy 30 km-re. A vár (Kreuzburg) alaprajza hasonló a földvári lovagvár alaprajzához. A várban – a lovagrend szerzetesi életének megfelelően – római katolikus kápolna állott.

A falu 1235–1270 között *Nyén* néven jelentkezik az oklevelekben, 1361-ben *Mykofalva alio nomine Leelfalua*, 1373-ban *Lylendorf*, 1403-ban *Villa Nyen* formában fordul elő.

A Német Lovagrend kiűzése után a falu magyar királyi birtok lesz, majd a prázsmári (*Tartilau, Tartilleri*) Teel nevű szász gerébcsalád birtokába kerül, akiknek tulajdonában volt a prázsmári gerébház is. Teel fia, Detricus, 1301-ben már Keresztvár birtokosa. A magyar *Leelfalua* elnevezés valószínű a Teel név elírásából adódott és nem a *leel* (jelentő *leel* (*lee*) vagy *lél* szóból. A falu román neve, *Teliu*, is a Teel névből származik. Ez a család kezdte betelepíteni a románokat Keresztvára.

Gótikus templomáról nincs középkori adat, de 1442-ben Bertalan plébánosa ismeretes⁸.

A XVI. századig Keresztvár szász nemzetiségű falu volt. A szász plébánia – akárcsak a bodolai – a barcasági esperességhez tartozott.

⁸ „... Bartholomeo protunc plebano de Cruczperg ...”

1500 körül a keresztvári Teel Borbála és a bodolai Béli Albert házasságával egyesültek a Teel és a Béli birtokok. 1512-ben Nyén birtokosa már Béli Albert volt⁹. Így a Béliéek örökölték Nyén falut, a prázsmári gerébházat és ellenőrizni is tudták a határmentét, a legfontosabb kereskedelmi és hadi utat.

1607-ben a katolikus Béli Kelemen harangot öntet a keresztvári templom számára „*Causa memoriam fieri E.D. Béli Kelemen 1607*” felirattal [BP1], tehát a reformáció még nem érte el Keresztvárt.

A reformációkor a katolikus hívek előbb lutheránusokká, majd 1640 után reformátusokká váltak. Ma református anyaegyház.

A középkori gótikus templomot 1896-ban bontották le, és akkor épült helyébe a mostani református templom.

1903-ban a magyar hatóságok az addig használatos Nyén nevet *Keresztvárra* változtatták a Kreuzburg német név lefordításával.

A keresztvári ref. templom

⁹ „... *possessio Tel haeredes Barbara Til de Nyen, nunc possidet Alberti Beldi de Bodola ...*”

Hétfalu a reformáció idején

A reformáció folyamata 1542–1544 között teljesedett ki Hétfaluban. Honterus 1544. évi vizitációjáról leírások, adatok maradtak fenn.

Kétségtelen, hogy Brassó és a Barcaság legnagyobb személyisége, reformátora *Johannes Honterus* volt.

Honterus (1498–1549) személyiségéről igencsak keveset tudunk, annál több maradt fenn munkásságából. Humanista volt, tudós és iskolaalapító, evangélikus püspök és az erdélyi reformáció kimagasló alakja, aki századokra megszabta a barcasági népek fejlődési irányát. Magáról soha nem írt, utódai nem maradtak, két fia, veje pestisben haltak meg. A pestisjárvány után tűzvész pusztított Brassóban, melyben sok írása elégett.

Johannes Honterus

Eredeti nevét nem ismerjük, a Honterus csak felvett név – a kor nagy humanistáihoz hasonlóan. Brassóban született, a Fekete utcában, és hazai tanulmányai után, 17 éves korában már a bécsi egyetem hallgatója (két egyetemre is járt: a bécsi egyetemet *Johannes Anshnut de Corona*, a Szépművészeti Akadémiát *Johannes Holler Coronensis* név alatt végezte el). Bécsi évei alatt elő is adott az egyetemen. Itt hallott először a reformációról, s hatott rá annak tanítása. Később Krakkóban, Bázelen is tartózkodott. Krakkóban, 1530-ban latin

nyelvtan könyvet adott ki. Bázelen készült 1532-ben egyik legjelentősebb munkája: Erdély térképe és a csillagos ég térképe.

1533-ban Kassát és Nagyváradot érintve hazatért Brassóba. Itt jelent meg 1543-ban iskolai rendtartása, amelyben mindenkinek a feladatát megszabta a rektortól a diákokig. Leírta a tanmenetet is: *retorika, geográfia, versek tanulása, görög, latin, nyelvtan* és *zene* a kiemelt tárgyai sok más mellett. Részletezte az iskola fegyelmét, de komoly hangsúlyt tett az

ifjúság önkormányzatára is – a Melanchton által összeállított nürnbergi rendtartás szerint.

Brassóban nyomdát szervezett, ahol főleg latin, görög és német könyveket jelentetett meg.

1543-ban jelent meg a *Reformatio Ecclesiae Coronensis ac Totius Barcensis Provinciae* című műve, amelynek hatására a szászok testületileg a lutheri hitre tértek át. A könyvet Luther is áttanulmányozta, sőt második kiadását Melanchton rendelte el és látta el előszóval.

Ebből a könyvből született meg 1547-ben a *Reformatio ecclesiarum saxonicarum in Transylvania*, melyben az egyházi szolgák munkájáról, a tanításról, az istentisztelet kérdéseiről, a feloldozásról, de az iskolák szervezéséről, a szegények segítéséről, a házasság megáldásáról, a vizitációkról is szól.

1544-ben Brassó első papjává (püspökévé) választották. Ebben a minőségében látogatta meg Hétfalut is.

Brassóban főiskolát és közkönyvtárat alapított. Luther szerint „*Magyarország apostola*” lett, akinek személyében a hagyomány, a humanizmus és a reformátori hit együtt hatott.

Születésének 400. évfordulóján leplezték le a Fekete templom melletti téren egészalakos szobrát.

Nevét ma is német középiskola viseli Brassóban.

*

Az 1640–1660-as években a hétfalusiak közül sokan reformátusok lettek, de brassói szász nyomásra a papok nagy részét elűzik (1646: Böszörményi János, 1668: Krizbai Tamás) és visszatérnek az evangélikus valláshoz. Szeli szerint is: „*a hosszúfalusiak hite 1645-ben megfertőződött.*” A hosszúfalusi református egyház a XVIII. században is csak filia, és csak 1900 elején lesz anyaegyház.

Még 1738-ban is a brassói tanács szorgalmazta, hogy a hétfalusi csángók az ágostai hitvallásban kitartsanak. 1750-ben azonban Türkösben újraalakul a római katolikus egyházközség.

*

Orbán Balázs [OB] így ismerteti a barcasági reformációt: „*A szászok a lutheranizmust szász nemzeti vallássá tévén ezt a tízfalusiakra is ráerősítették s beolvasztási terveik eszközeivé törpítették le. Midőn 1544 táján Honterus, a reformációnak ezen nagy apostola Erdélyben s nevezetesen Brassóban hirdetni kezdte Luther tisztult vallását, az nemcsak a Barcaságon terjedt el, hanem a szomszédos Székelyföld s nemsokára a vármegyei magyarság is elfogadta. 1555-től*

kezde, a midőn Kálmánchai Márton debreceni lelkész Kálvin hitelveit bővebben kifejté, az erdélyi magyarság, székelység és tízfalusiak, valamint a szászok közül is igen sokan fölveték azt, annyira, hogy Brassóban is sokáig belvét hitű papok voltak, sőt a szászok közt egész káptalanok vallották. Határozottan kelvét hitűek voltak a tízfalu magyar lakói, azok, mint ilyen a kálvinista püspök alatt állottak és a szomszédos Bodola, Nyén és Márkossal egyházkerületileg a sepsi tractushoz voltak beosztva, később azonban, midőn a törösvári vár elzálogosításával és eladásával e szegény nép Brassó alá került, annak úgy politikai, mint vallási elnyomása fogatosított. Brassó nem elégedett meg e nép lenyűgözésével, hanem a Barcán csekély számban lévő szászok számát növelendő, ezen nép elnémetesítését is feladatául tűzte ki. Erre nézve első lépésnek tekintette a Tízfalu lakóinak lutheránussá tételét, azonban ezen tervük kivételében nagy akadály volt az, hogy a tízfalusiak papjai a református iskolákban nevelkedvén, onnan magyar műveltséget, magyar szellemet s a magyar nemzetiséget védő helvét hithez való ragaszkodást vitték magukkal e nép körébe s csepegtették annak fogékony szívébe. Első teendő volt tehát a brassóiak részéről a papok megnyerése. Egynémelynél ez sikerült is, de legnagyobb része minden vesztegetés és csábításnak ellentállott, az ihyeket aztán Brassó – főleg azután, hogy a törösvári vár örökös átvételéhez (melyhez Hétfalu is tartozott) szabadabb kezet nyert – megfosztotta egyházaiktól, bebörtönöztette és elűzte, amint az 1646-ban Böszörményi Jánossal, 1668-ban Krizbai Tamással s azután másokkal is történt. Ily módon s az áttérőknek engedett kedvezmények által az ágostai hitvallás gyökeret vert a hétfalusiak között. Ekkortájt Szelei György, előbb törösvári íródeák, azután a brassói iskolamester, később hosszúfalusi, végre brassói lelkész és három fia által a Tízfalu magyarsága áttérítetett a lutheránus vallásra.”

Az új egyházközség

A kezdetek, 1750-től

A reformáció hatására Hétfaluban 200, Bodolán és Keresztváron mintegy 100 évig nem volt katolikus egyházközség.

A XVIII. században a kolera és a pestis többször is megtizedelte Hétfalu lakosságát (1712, 1714, 1718, 1756–1757) majd a többszöri idegen pusztítás (moldvai, tatár, török, osztrák: 1758, 1767, 1782, 1794) is szükségessé tette a székelyföldi betelepítéseket. Már 1750 előtt tekintélyes lélekszámú római katolikus székely érkezett Hétfaluba. Ennek köszönhetően vált újraalapíthatóvá és erősödött meg fokozatosan a türkösi római katolikus egyházközség.

1750-ben Stäber Ferenc brassói jezsuita atya megbízást kapott az esztergomi érsektől a türkösi lelkészség megalapítására. 1751-ben *Mária Terézia* magyar királynő, osztrák császárnő engedélyezte a türkösi templom építését és a temető kialakítását a Barca vagy Barra nevű dombon.

Arra a dombra, amelyen a mostani templom is áll, 1751 nagypénteki előtti napon egy nagy feszületet helyeztek el. Seewald Kristóf brassói főbíró segítségével készítették, az ő nevét is bevették a Megváltó keresztjébe. A keresztet egy nem egyesült román (ortodox) gyalázó szavakkal illette: pénzbüntetésre ítélték.

A brassói jezsuiták az 1752-iki *Historica Relatio*-jukban a következőket írják az eseményéről:

„Türkös faluban egy és ugyanazon napon s máson is gyakran tartatának szent beszédek házban, melyekre nemcsak a katolikusok közül (kik az előbbi években nemcsak amott, hanem a többi hét faluban is megszáporodának), hanem a nemkatolikusok közül is szép számmal gyűltek össze, kiket pedig pásztorok a katolikus prédikációk hallgatásától elvonni igyekvének, de hasztalanul, mert azt felelték neki, hogy inkább átállanak a pápistákhoz, minthogy ne hallgathassák a prédikáló jezsuitát. Ezért mikor vasárnap és ünnepnapokon a jezsuitáknak idejük nem volt, hogy oda kiránduljanak, maguk a nemkatolikusok várva-várják, hogy ismét katolikus prédikációt hallhassanak, jól megjegyezvén a különbséget az Isten igéjének őszinte prédikálása és a szentírásnak eretnek dűhre hajló magyarázata között s azért midőn egy időben, mikor ők az istentiszteletr összegyűltek, a katolikus prédikáció is esetleg tartott, inkább akartak legtöbben az övékről elmaradni, s a miénket meghallgatni. Bizonyára, ha jól folytatják a kezdetet, itt napról-napra bővebb aratás lesz, mert sokaknak lelke megtérülvén, tetteg is követnének lelki sugallatukat. Erzen szavakból kitűnik, hogy az itt alapított parochiának egyedüli alapja a prédikálás volt, még pedig a templomon kívül, mert akkor még templomot nem csináltak vala ide a jezsuiták.

A keresztet függő üdvözítő tiszteletének előmozdítására állítatott Seewald Kristóf brassói katolikus főbíró egy keresztet saját költségén, s búsz forintba került.

Hogy pedig az itteni eretnekek e feszületet róla fejszével le ne üssék a kereszt talapzatára jó nagy betűkkel a következő feliratot véseté:

»F. F. id. est: Fieri fecit Spectabilis Dominus Christophorus Seewaldt Judex catholicus Coronensis, et Districtus Barcensis ex zelo catholicae Fidei.

Ut si quis violentas in illam manus iniicere sibi sumeret, non solum in Crucifixum temeritatis sed etiam violati honoris in Judicem Coronensem se reum fore audaciamque gravius luituram meminisset.«

A keresztnek a felső részére a következő distichont metsztették:

»Christophorus baculo Christum portaban in undis,
Quem jam Christophorus cum trabe sistit humi.«

A feszületnek a lábához, magába a kereszt fájába finomul és különböző festékekkel festve tevék Seewald katonai pajzsát, felül pirosan, alul tengerzölden. A pajzs fölé festettek egy katonasisakot, melyet királyi korona fődött címer gyanánt.

LIBER VI.
 In
 Continent Inventarium
 Suppletivum tam
 Ecclesie
 quam
 Domus Parochialis
 Türkösiensis
 ab An. 1757.

Nagypéntek előtti napon állítatott fel a kereszt Türkös faluba egy gyönyörű dombon ahová kijött Brassóból egy missionaris magyar jezsuita páter és a főbírónak rendeletére a városi tanácsnak négy küldöttje: Tratler András, Schobert György, Paur György (mindhárman katolikusok) és Neidl békfalusi gondnok, kinek lutheránus létere is segédkeznie kellett s a széklys földbe lyukat ásatnia a kereszt beállítására. Ezenkívül a városbíró parancsára a vendégeket meg is kellett ebédeltetnie, hogy ha nem is szellemileg, de legalább anyagilag ő is tegyen szolgálatot s habár a maga számára húst készíttetett, de mégis mihelyt figyelmeztették, hogy nem illik ott, hol Isten a keresztfán szenved, másnak szolgálja, hogy szolgáljon, ő maga is félretette a húst, nehogy a bört

hasznáról bővebb utasítást kapjon s így követte is ebben az egyház parancsát.

A kereszt megáldása a kereszttről szóló, szabad ég alatt tartott szent beszéd kíséretében Nagypénteken délelőtt ment végbe nagyszámú sokaság előtt, és most a kegyes Megváltót sok tisztelője látogatja a hét faluból, nem úgy mint minap, mert most már a második éve annak, hogy e hely tiszteltetni kezdett.

Eközben az akkori brassói jezsuita superior P. Stäber Xav. Ferenc, ki a türkösi plébánia első alapítójának nevezhető, a magas Gubernium útján felterjesztést tett az áldott emlékü Mária Terézia királynőhöz, hogy egy építendő templom és temető számára a brassói tanács által Türkös falujában egy alkalmas helyet jelöltesen ki. A kegyes szívű királynő parancsára éppen az a hely jelöltetett ki erre a célra, hol azután az előbbi kereszt fel is állítatott a város képviselőitének jelenlétében. Ez egy szép hegydomb a falu közepén, meyről az egész Barcaságot és Háromszék rónáit lehet látni. Ezért a lakók rendszeren ide szoktak feljönni, hogy a mezőn barmaikat szemmel tartsák, vagy pedig vásár- és ünnepnapokon üdüljenek s ugyanezt azt mondogatták, hogy inkább elveszítenek akár mennyi pénzt, mint ezt a he-

lyet. A hegydomb aljában köröskörül házakat építettek. Aki e magas helyről beszél, azt lehet hallani nemcsak a körülvevő házakban, Türkös utcáin, hanem a szomszéd Bácsfaluban is.

A kereszt felállítása alkalmával az a csodás dolog történt, hogy amint egy lutheránus szülőke négyéves gyermeke bámulta a felállított keresztet s a rajta függő Jézust látta, sírni, jajgatni kezdett, anyjához futott, sírva és jajgatva panaszkolta el, hogy ott Jézust felfeszítették, ismét többször visszament a kereszthez és sűrűn hullatá ártatlan könnyeit. Vajha e sajnálkozása e gyermeknek egykor üdvére szolgálna! A felnöttebb lutheránusok azonban az éjnek beálltával még lábukat sem merték a szent keresztől való félelmükben a házukból kitenni, a katolikusok pedig hálát adtak Istennek, hogy e helyen is látható a szent kereszt.

Az eretnek csángók több napokon keresztül gyülekeztek ide a keresztnek, mint újságnak a bámulására, azonban a tiszteletlenségnek a legkisebb jelét sem mutatták iránta, sőt még kalapjukat is levették tiszteletük jeléül. A szakadár hitű itteni oláhok a katolikusok keresztjének láttára bátorságot kapnak, s több halmon és az utak mentén ök maguk is keresztet állítanak. E miatt az eretnek csángók őket bevádolják Brassóban Sevald bírónál, hogy ezt csak bosszantásukra cselekszik. Sevald bíró ezért magához hivatja az oláhokat s kikérdezi őket, hogy miért állítanak annyi keresztet; azt felelik: vallási buzgóságból, a szent kereszt tiszteletére.”

Az első türkös fatemplom építéséről és temetőjéről az említett brassói *Historica Relatio* az 1752. évről a következőket jegyezte fel:

„Mivel eddig a hétfalusi hívek vigasztalására mise csak egyszerű házaknál volt megtartható, a türkös hegyen egy fatemplom építettet a jötevőknek mintegy 100 forint gyűjteményéből. Ez imaház felállításánál a lutheránusok közül is huszonhat ingyen dolgozott a brassói Seewald városbíró parancsára. Az egyszerű faiházban egy szép oltárt állítottak fel, melyet P. Stäber atya a brassói temetőkápolnából ajándékozott ki. Templomi rubákat a bodolai Béli János és neje ajándékoztak. Ezenül tehát a miséket ez imaházban tarthatták, mert a prédikációkat a szabadban végezték a nagy sokaság miatt és hogy minél többen hallgathassák.

Az imaház körül az egész hegy temetőnek bekerítetett, akárhogy is ellenézték a lutheránusok. A hegy alatt ugyanis egy út vala s nehogy azon az emberek és állatok a temetőbe jussanak, azt is elzárták, mit látván a lutheránus tömeg a dolgozó katolikusokat megtámadta és azzal fenyegetőzött, hogy a kerítést a földre zúzza. De midőn egy katolikus azt mondá, hogy ezt a helyet a királynő adta nekik, s aki azt bántani meri, szigorúan fog bünhődni, először ezt tagadták s azután mindenki a másiktól várta a kísérletet, de senki sem mert hozgányulni.

A temetőben az imaház mellett a harangozó számára is építettek egy kicsi házat fából. Mind e munkát a szegény katolikusok végezték, kiknek kenyeriük sem volt, melynek beszerzésére a többi szegények gyűjtögették össze a filléreket: szegénységükben csak a kézi munkájukkal adózhattak.

Az új temető megáldása a következőképpen történt: szeptember 9-én P. Pártl superior Brassóból mintegy 500 hívőből álló körmenetet vezetett ki Türkösbe, miyent a hétfalusiak többet nem láttak: megjédtek, s köztük egy lutheránus aszszony ebből rosszat sejtván, katolikus ismerősei előtt panaszkodni kezdett, hogy ezek a pápisták mind ellenük jönnek, s csak akkor nyugodott bele, mikor a katolikusoktól hallotta, hogy ezek csak vallásos buzgóságból jöttek, minden rossz szándék nélkül. A temető helyén egy német és egy magyar prédikáció tartatott, melynek örök igazságai könnyre fakasztották a katolikus és legtöbb lutheránus jelenlévőket. Majd szentmisét mondott a Superior két assistens társával s azután a temetőt benedikálta. Délután a vecsernye élénklésével a processió visszatért Brassóba.”

Az akkori első papi és kántori lakásról a jelzett *Historica Relatio* így ír:

„Vásároltatott Türkös faluban egy ház is kerttel együtt a Brassóból kikirándulató missionarius atya számára, hol megpihenhessen s esetleg a kántornak is lakásul szolgálhasson. Midőn e ház leendő eladása szokás szerint a lutheránus templom előtt kihirdtetett, Cloos Márton brassói másodbíró a további hirdetést betiltotta s ellenezte, hogy az a jezsuiták kezére kerüljön, de a Superior semmit sem gondolván a bíró ez intézkedésével, két jezsuitát kiküldött oda, kik a szomszédság jelenlétében birtokukba is vették a megvásárolt házat és telket a brassói Missió, vagyis a plébánia címére, anélkül, hogy Cloos bíró továbbra is ellenszegült volna.”

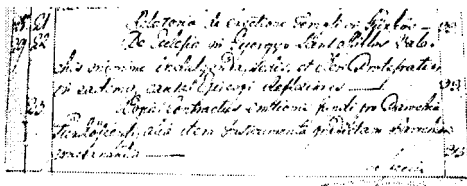
Az első papi és kántori lakásért, kertért és telekért a jezsuiták akkori pénzérték szerint 31 forint 50 krajcárt fizettek.

A hétfalusi római katolikus egyházközség újraalapítását a brassói jezsuitáknak köszönhetjük.

Az újraalapítást követő munka nehezét pedig a ferencesek vállalták. 1754-ben báró Sztoyka erdélyi püspök Türköst a jezsuitáktól elvette, saját joghatósága alá rendelte, s a brassói ferencesekre bízva P. Fekete Károly brassói praesidentst tette Türkös adminisztrátorává.

A jezsuiták ezt nehezményezték, és a saját pénzünkön vásárolt telket 1755. április 18-án Fazakas János türkösí bírónak 90 forintért eladták. Az akkori pap, Eresztevény Ferenc, tiltakozott a katolikus egyház nevében, és a megvevőnek kifizette a 90 forintot, a telket pedig birtokba vette.

Az 1754-ben épült parókia 2 szobából, 1 konyhából, 1 irodából és 1 hittanteremből állt.

A püspöki levelek nyilvántartójából

Báró Sztoyka püspök meglátogatta a hétfalusi híveit, belátta a rendes plébánia szervezésének szükségét, és Nagyszébenben 1755. szeptember 12-én kelt *Decretumában* Türköst rendes plébániává nyilvánítva a kézdi-orbai esperesség alá rendelte.

A *Decretum* így szólt:

„*Sigismundus Antonius Stoyka Baro de Sala, permissione divina Episcopus Transsylvaniensis, Sacrorum Canonum Doctor, ssmarum Caesarearum ac Reginarum Majestatum Status Actualis et Excellsi Regii in Transsylvania Gubernii Consiliarius Intimus.*

Dilecto in Christo filio Honorabili Georgio Tamási Archidiacono Kézdiensi et Orbaiensi ac Olebano Al-Torjaënsi Salutem in Domino et Paternam benedictionem!

Pastoralis nostrae sollicitudinis partem, Canonicam videlicet illarium Partium Dioecesis Nostrae Visitationem executi, dum ad locum Türkös vocatum in Comitatu Albensi situm divertissemus, invenimus ibidem circumjacentibusque in Locis, Nostrae in Spiritualibus Jurisdictioni subjacentibus, numerosam sane utriusque sexus, fidelium Piebem, Sanctam fidem ac Religionem catholicam profitentem, quae tamen defectu Pastoris ordinarii animarum suarum solatiis atque emolumentis spiritualibus in plenum fere destituta foret. Nos itaque attenta spiritali Ejusdem necessitate, huicque Nostro pro munere subvenire, quantum in Deo possumus, cupientes, praedictum locum seu Possessionem Türkös in memorato Comitatu existentem, vigore praesentis Decreti Nostri Auctoritate Nostra ordinaria, qua fungimur, in Parochiam erigimus, assumimus et formamus, adjicientes eidem aliam usque dispositionem pro filialibus loca seu Possessiones Bácsfalu, Csernátfalu, Hosszúfalu, Tátránk, Purkerecz, Zajzon, Krisba, Apáca, Újfalu, Zernyesd, Tobán, Vledény sic vocatas, necnon Passus Törösvár et Bodza, eandemque sic per Nos erectam Parochiam Türkösiensem cum praenumeratis ejus filialibus Districtui Archidiaconali Kézdiensi et Orbaiensi conjungimus et subjiciemus. Proinde devotioni tuae harum serie comittimus et mandamus, quatenus accepto praesente Nostro Decreto, ad dictam Possessionem Türkösiensem accedas, ibique convocato pulsu campanae alioque modo

*tibi benevisio fidelichatolico utriusque sexus Populo, erectionis prđinationisque Nost-
rae hujusmodi seriem palam ac publice annunties, tune Parochum eo jam effective
destinatum in eandem Parochiam introdutas, eaque omnia, quae occasione hujus-
modi de jure et consuetudine exequenda sunt prudenter et discrete exequaris signan-
ter hoc Decretum Nostrum Protocollo Archidiaconali ad futuram rei fidem ac me-
moriam inseri facias, Nosque de tota rei paractae serie probe informes.*

Datum Cibirii die 12-ma 7-bris, Anno 1755.

*Sigismundus Antonius,
Episcopus Transsylv. mp.”*

Nem csak 1755–1775 között találunk ferences szerzeteseket, hanem húsz esztendő alatt többször jött Brassóból más atya is segédkezni a hívek ellátásában: 1755. február 28-án Stanislaus Kocs, később Carolus Fekete, 1756-ban Pius Hrei pater, 1756. május 7-én Tomas Kiebach, a Következő évben Mauricius Boross, előtte Alexander Josefi, Franciscus, 1773-ban Hilarius Bron.

1766-ban a kápolna vihar áldozata lett. Szentmisét a plébániai lak termében végeztek 1770-ig, amikor Batthyáni püspök segítségével templomot építettek Eresztevényi Ferenc plébánossága idején [S1882].

Ennek az épületnek sekrestyéje nem volt, hanem a bejáratnál volt egy eldeszkázott rész, ahol egy szekrényben tartották a miseruhákat. A torony deszkából készült 120 cm oldalú belterülettel, 2 haranggal.

A templom stílusa egyszerű, félkör alakú ablakkal, sima plafonnal.

Éljen a magyar szabadság! – Türkös 1848/49-ben

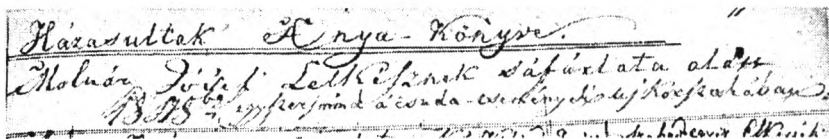
Uram, Neked, aki ismered a történelem alakulását, megköszönjük, ezt a forradalmat és ennyi év távlatából belenyugodva akaratodba megértjük, hogy még akkor is ránk gondoltál, amikor úgy tűnt nem segítetted e nemes eszmék győzelmét, mert a szabadságharc elbukott ugyan, de nem egy nemzedék, hanem egy egész nemzet gazdagabb lett egy eszmével, a forradalom részesei, mártírjai, száműzöttjei szimbólumokká váltak.

Add Uram, hogy soha ki nem alvó gyertyaként tudjunk sírjaik fölött őrködni, és könnyes szemekkel, imádkozva megemlékezni hősi halálukról.

Add Uram, hogy soha ki nem alvó gyertyaként lobogjon bennünk az a láng, amelyet ezen a napon gyújtottak a nemzet lelkében.

Ámen.

(Ezzel az imádsággal vett részt a törkösi római katolikus plébánia csapata az 1993. március 15-én tartott 1848/49 a Barcaságon témájú vetélkedőn.)

Kétségtelen, hogy a XIX. század történelmének legmozgalmasabb pillanata a Barcaságon az 1848/49-es forradalom, szabadságharc volt. Orbán Balázs, Koós Ferenc, Borcsa Mihály, Veres Sándor hozzájárultak ahhoz, hogy az utókor meglehetősen pontosan ismerje meg az akkor történeteket.

„Meg kell itt még emlékezni mint Hétfalunak a forradalom alatt érdemeket szerzett fiairól: Korodi Pál, Szász György evangélikus és Molnár katolikus lelkészekről, kik buzdíták és lelkesíték e népet.” – írja Orbán Balázs [OB].

Molnár József plébános 1848-ban az addig latinul vezetett anyakönyvbe először vezet be magyarul a keresztelteket, házasultakat és elhunytakat. 1848-ban a következőt jegyezte be: „Éljen a Magyar Szabadság, Testvériség és Egyenlőség Szabaddá lett Hazánkban” és „Éljen a Szabadság, Jog-Egyenlőség, Testvériség a Szabaddá lett Hazánkban!!! Éljen az igaz Magyar!! Aldás, Béke s Egység a Hazafiak között!”

A házasultaknál és keresztelteknél az újat szóval is köszöntötte: „Molnár József lelkésznek sáfárlata alatt 1848-ban egyszersmind a csuda események új korszakában.”

1848-ban 9, 1849-ben 8 házasság kötött, ebből összesen 9 özvegyeségből. Ezek közül számunkra most egy érdekesebb: „1849. április 23-án I. Vitéz Botár Ödön úr, szászados és Turoczy Rozália esküdtek. Tanúk voltak Fekete Daniella és Turoczy József őrnagy a magyaroknál.”

1848-ban 36-an, 1849-ben 28-an születtek és kereszteltek római katolikusnak. E bejegyzések közül is egy érdekesebb: egy Máriának keresztelt leánya apja Jatkowszky Károly lambergi születésű katona és anyja a Csíkkozmásról jött Molnár Annis.

1848-ban 46, 1849-ben 12 római katolikus hitű halt meg a türkösi plébánia területén. Ezen 58 közül 7 a szabadságharc közvetlen áldozata, 1848-ban 6, 1849-ben 1; 5 férfi és 2 nő; bácsfalusi 1, türkösi 1, hosszúfalusi 1, brassói 1, bodolai 3; 4 katona, 3 civil; 5 ártatlan áldozat, 2 a hadi törvények ellen vétő.

Gossuj András 40 éves bácsfalusi római katolikus: „megöletett a zenebonáskodó oláhok által karácsony szombatján, kénosan halt meg 1848. december 23-án és eltemtetett Tüirkösön december 27-én.”

Handwritten text in cursive script, likely a church record or death certificate. The text is partially obscured by a horizontal line and includes names and dates, such as "1848" and "1849".

Virág Katalin 40 éves bodolai cigánynő „nem élhetett a zenebona miatt, minden szertartás nélkül temettetett el a falusiak által Bodolán.”

Farkas József 27 éves római katolikus bodolai napszámos és *Dudás János* 27 éves bodolai római katolikus napszámos „mint nemzetörök és önkéntes honvédek kiharagcsoltatva többmagukkal Tatrangra átmentek a zenebonás oláhokat elfogni, hol is ezek ketten a népfölkelés alkalmával azon zenebona következtében ölettek meg.

Imre Miklós 40 éves brassói születésű hosszúfalusi lakhelyű darabont és *Vánczel János* 40 éves bodolai születésű brassói kőműves 1848. december 10-én „mind a ketten kemény vád és nehéz gyanú alá esvén elfogattak, az itten örökös hadak előcsapatainak parancsnoka rendeletéből és a haditörvénysek döntése alapján rögtönítélet által kivégeztettek Tüirkösön.”

Szabó Ágnes 53 éves türkösi római katolikus, *Parián Péter* neje, „meggyilkoltatva a muszka hordától a tömösi völgyben.” *Molnár József* temette el 1849. június 25-én.

Az 5 áldozat közül kettő hétfalusi: *Gossuj András* és *Szabó Ágnes*, de egyikük sem szerepel a *Koós Ferenc* összeírta 51 hétfalusi vértanú között, lehet azért, mert a volt brassói tanfelügyelő Hétfalu evangélikus lelkészeitől gyűjtötte az ezek anyakönyvei szerinti adatokat. *Orbán Balázs* 17 bácsfalusiról és 10 türkösiről, összesen 52 hétfalusi áldozatról tudott (csak szám szerint említi), *Koós Ferenc* 51-ről, akik közül 18

bácsfalusi és 10 türkösi, de a felsorolt 18 bácsfalusi és 10 türkösi név között Gossuj András, illetve Szabó Ágnes neve nem szerepel.

Koós Ferenc névjegyzékében egyetlen nő sem szerepel. Tehát a szabadságharc női áldozatai közül elsőnek Szabó Ágnest ismerjük név szerint. Azzal, hogy a két kivégzetről is tudomást szerzünk, csak pontosodik a szabadságharcról eddig itt is eléggé idealizáltan élő emlékkép.

1849 után

A templomban ma is meglévő réz szenteltvíz tartó 1851-ben készült, felirata: „*Joseph Girbus – 1851 – Hammerschmied-Meister von Unter-Tömösch*”.

1853 és 1855 között Fazakas Pál plébános bővítette a templomot.

1857 és 1865 között Moyses Lajos plébános javíttatta a templomot és az iskola épületét. Ez utóbbi addig a jelenlegi papi telek kertjében volt, de az 1860-as években lebontották és a Páter utcában lévő, Pál Mihályné tulajdonát képező épületet vásárolták meg mintegy 300 forintért kántor-tanítói lakásnak és tanodának.

1858-tól a templom telkén épült 11 ház lakói taxát fizettek az egyházközségnek. 1876-tól heten, 1882-től tízen, 1892-től pedig hatan. Az 1858-ban fizetők: Imre Pál, özv. Pünkösti Mihályné (2), id. Máthé Mihály, Máthé János, Linkó János, Csáki Anna, Pap Mária, Szép Katalin, ifj. Máthé Mihály és Sós János.

1865-ben a vallási alap lelkészi lakást építtetett.

1872-től fél hold szántót tartanak nyilván, és 1895-ben emellett még szerepel 1350 négyszögölnyi kaszáló is. Az utóbbi nyilvántartás pontosít, hogy a Bart-féle szántóról van szó a szentpéteri határon és a bodolai határban lévő Bogyó-féle kaszálóról, melyek után a kamatok és haszonbérek egyedül a lelkészt illették.

1881-ben Pál Kálmán plébános javította a templomot és egy ravatalozót is építtetett a templomkertben.

1885-ben Lönhard Ferenc püspök úr 1000 forinttal egy épületes beltelket vásárolt. Ennek az épületnek egy részét alakították át 400 forint költséggel az 1948-az államosításig működő római katolikus iskola épületévé.

*Lukács
evangélista*

Az 1887. szeptember 14-én kelt, Pál Kálmán plébános által írt *Relatio periodica* (XIII.) tanúsítja, hogy az egyházközséget az 1869-es püspöki rendelet szerint szervezték meg, tehát időszerúsítették az intézményrendszert és pontosítódott a belső munkamegosztás a plébános, gondnok, kántor-tanító, presbitérium (egyháztanács) és iskolaszék között.

Az 1881 és 1893 között szolgáló Pál Kálmán plébános átalakította a templomot és hidegházat is építtetett.

Kóródy Mihály plébános 1893-ban templomot tervezett építtetni Csernátfaluban és ilyen céllal megvásárolt egy telket a türkösi Magdó Samutól és egyet csernátfalusi Lőrincnéől. 1904-ben Fuchs Gusztáv plébános a csernátfalusi templomtelekkel szemben vásárolt egy telket új papilaknak.

A csernátfalusi templom építéséhez a m. kir. Belügyminisztérium 1895. június 27-én három hónapi gyűjtést engedélyezett 53458 számú okiratával. A templom és plébánia tervrajzait 1905. május 31-én készítették el a brassói Wusinczky testvérek (Wusinsky Testvérek és Társuk – vizsg. kőművesmesterek).

Tózsér László plébános beírásai a *Historia Domus*-ba 1895-től kezdve.

A hívek engem is mint elődömet bandériummal és nagy pompával fogadtak, melynek költségeivel azonban még ma, két év múlva is tartoznak Nyíts akkori algodnokoknak.

Plébániámat nagy pénzhiányban, pénztárkezelési zavarban találtam úgy, hogy Kóródy elődöm a Mélt. Abbás-főesperes úr hiányában óhajtá átadni s végül adta is át plébániámat, készpénz levén a kasszában 32 korona, az is oláh pénzben. A pénztári napló rosszul összegezve 36 forint 49 krajcár többletkiadással, a pénztár és számadás nem alapok szerint elkülönítve kezeltetett, ennél fogva az iskola Szent László Társulati ajándéka, 511 forint padokra, elköltetett. A tanítói díjak beszédese rendszertelen elszámolás alatt. Kapu és tornác új vala de 100 forint árából 55 forint fizetetlenül. A Csernátfaluban építendő új templom helyének árában elődöm és Nyíts gondnok gyűjtöttek ugyan circa 1100 forintot, de abból 450 forintot el is költöttek, amit a Belditől felvett 450 forint adóssággal fedeztek.

A hívek lelki gondozása teljesen megfelelt Kóródy ismert hitbuzgóságának és ismert szorgalmának, amiért a hívek érzékenyen is búcsúztak el tőle, mert nem bírtak még tudomással a templom pénztári zavaráról. Pedig mint az 1895 évi, Kóródy idejére eső elszámolás mutatja a 32 korona oláhpénz készleten kívül semmi

nem volt, csak a türkösi templom alapján 91 forint 49 krajcár adóság, a csernátfalvi új templom helyért zavaros 450 forintos adóság.

Még annyi pénzkészlet sem volt, amennyivel lámpaolajat vehettem volna az örökmécsesbe.

Azt gondolám magamban akkor, hogyha a szegény s amellelt eladósodott türkösi plébániát pénzügyileg rendezhetem, akkor eleget tettem ebben a szegény időben.

Az 1895 év hátralevő négy hónapjában igyekeztem tanulmányozni a plébánia viszonyait úgy lelképásztori mint pénzügyi tekintetben. Ez idő alatt átvizgáltam, átolvasgattam a plébánia egész irat- és levéltárát is. Különös előszeretettel kutattam a plébánia történetét, hogy azt itt is mint más helyeken összeállítva egyházmegyénk Közművelődés című lapjában közölhessem. (Lásd a Közművelődés 1897.évfolyamát!)

Az 1896 év elején a múlt 1895 évi számadás adatainak tisztázásában fogtam az egyháztanács közreműködése mellett.

Behoztam a pénztárkezelésbe és a pénztári naplóba az alapok szerinti kezelést. Az 1895 évi számadást is alapok szerint rendezve állítottam össze, melyért elismeréssel kitüntetett püspöki folyamodványt is kaptunk 4727/1896 szám alatt 1897. február 6-án.

Az új templomépítési alap s főképpen az ebben az ügyben felmerült bodolai Béli-féle 450 forintos adósági kötelezvény tisztázása végett a ft. esperesi hivatal által iderendeltetem személyes megjelenés terhe alatt Csíkszentimréről nt. Kóródy Mihály lelkész elődömet s többek előtt plébánia hivatalomban Nyits megyebíróval szembesítve vallomásuk alapján kiderítettem, hogy a türkösi új templomépítési alapot s így a türkösi egyházat ez adóságból semmi sem terheli, hanem abból circa 322 forint Nyits megyebírónál, 84 forint 50 krajcár Kóródy lelkésznél maradván elkallódott ahelyett, hogy általuk a hitelező Béli úrnak adóságába fordított volna. Így tehát a szóban forgó 450forint Kóródy lelkész és Nyits magánadósága. (Lásd bővebben az 1896. febr. 26-i egyháztanács gyűlés jegyzőkönyvét).

Az elkészített 1895-i számadás 1896. május 9-i gyűlésen dicsérrel és jegyzőkönyvi köszönettel elfogadatik felterjesztés végett.

1896 év Újévnapján a millenniumi ünnepi évet megkezdő istentisztelet tartatik hazafias beszéddel.

1896. március 15-én a hétfalusi EMKE által felkérve a szabadságszobornál a csernátfalusi főtéren én tartottam az ünnepi beszédet. Az akkor felszentelt új EMKE-zászlóba a szeget e jeligével vertem bele csengő hangon: Viribus anitis, vagyis Egyesült erővel a haza újravirul. Az EMKE méltánylásul vá-

lasztmányi tagjául választott s én el is fogadtam, hisz jobb velük, mint nélkülük e-gyedül.

Május 17-én megtartottuk a millenniumi ünnepélyes bálaadó istentiszteletet, melyen megjelentek Négyfalu összes hivatalai és testületei s a hívek nagy szám-ban. Az iskolás növendékekkel is megtartottuk az előirt millenniumi iskolaünnep-lyt az iskola udvarán délutáni gyermekkirándulással az erdőbe.

Május 12-én ültették a gyermekek a millenniumi fákat (24 db.) az isko-la udvarán s a templom kerítése körül.

Június 2-án az iskola évrzáró vizsgája tartatott meg méltóságos Möller E-de apát-főesperes úr elnökelete alatt, ki megdicsért.

Augusztus 2-án tartottuk a millenniumi nagy-majálist katonazenével s 123 470 korona tiszta jövedelemmel. (Lásd a mulatságok számadó könyvét!)

Október 20-ára miniszteri rendeletre igazolványokkal bevállás alapján összeírom a lelkészi jövedelmet 141/1896 sz. alatt, mely szerint a pap tiszta lelke-szi évi jövedelmét, fizetését helybenhagyja a vármegyei felülvizsgáló bizottság: 657 fo-rint 77 krajcár, nem számítva a hitoktatási állami honoráriumot (141/1897 sz.).

Augusztus 27-én és 28-án az egyházi épületek: templom, iskola, papilak és kántori lak kijavíttatnak 39 forint 94 krajcár költségen.

December 24-én Karácsony estjén az iskolában pásztorjátékot tartanak a gyermekek az iskola javára.

1897

Január 16-án bál tartatik az iskolában 16 forint 71 krajcár jövedelemmel.

Február 20-án bál taratik az iskolában 6 forint 71 krajcár jövedelemmel.

Február 27-én előadós bál tartatik az új templom-alap javára a cser-nátfalvi nagyvendéglőben 55 forint jövedelemmel.

Május 4-én esperesi vizitációt tart ft. Fejér Manó sepsiszentgyörgyi alespe-res plébános úr nt. Tódor József kásérétében.

Május 6-án a megyei királyi tansfelügyelő úr meglátogatja iskolánkat és megdicséri azt. Június 3-án van az iskola évrzáró vizsgája. Méltóságos Möller Ede apát-főesperes úr elnökelete alatt, ki megdicséri úgy a tanító mint a pap buzgalmát.

1897. június 28-án Lönhart Ferenc erdélyi püspökünk meghalt. Egy hé-tig gyászlobogó lengett a tornyon, a plébánián s az iskolán.

Július 7-én Lönhart-requiem tartatott.

Június 30-án Gróf Majláth Gusztáv-Károly Óméltósága rövid segédpüs-pökösködése után valóságos erdélyi püspökünk lett. Éljen sokáig!!!

Május 16-án katonazenés majálist tartottunk új türkösi torony-alapra 79 forint jövedelemmel.

Július 25-én Hétfaluban, augusztus 1-én Bodolán és Nyénben tartottuk meg a magyarországi autonómiai kongresszus képviselő megválasztását: 60 szavazat esett Ugron Gáborra, 2 szavazat Béli Tivadarra.

Július 20-án más állomásra kéreдем az esperesi hivatal ajánlásával.

Augusztus 19-én tartott esperességi kerületi papi gyűlésen választottuk meg Brassóban független papi képviselőül Nygy. Fábíán Nándor nagyprépostot.

Augusztus 18-án a király születésnapját, augusztus 20-án Szent István első magyar király ünnepét hazafias lelkesedéssel s fényes istentisztelettel tartottuk meg négyfalusi hivatalnok és hatóságok jelenlétében. Mindkét napon nemzeti lobogó lengett mindkét templomunk tornyán.

Csathó Ferenc plébános bejegyzései a türkösi *Historia Domus*-ba:

November 20 körül jött Agoston Ignác, ki előbb gimnáziumi tanár volt, majd segédlelkész. Itt volt 1904 évi augusztus végéig. Ha elődöm nem jegyezte fel az előző év történetét, úgy magam sem kutatom azt, mert nem hallottam semmi érdemest azon időből, de annyit tudok, hogy méltán nevezhető ezen idő a plébánia gyászkorának.

Agoston Ignác baróti születésű, jó családból való és tehetséges fiatalember volt, ki a mai korban annyira óhajtott és szeretett anyai oltalom mellett kormányozta a hitközséget. A cifrálkodásra és fényes, költséges vacsorák tartására hajlamos a nyoma adóságot adóságra halmoz a fia nyakára ki elkeseredésében is, de különben is hajlamos volt arra, hogy vendéglőkben keressen vigasz és időtöltést. Így történt, hogy a széphanjú tehetséges ifjú pap a hívek lelki gondozását elhanyagolja, a számadásokat rendetlenül vezeti, az alapok elkallódnak, mert míg a Kóródy elődénél levő adóság behajtását szorgalmazza, addig önmaga a különböző alapokból többet elkölt, úgyhogy az 1905-ös számadások szerint 930 korona tartozás terheli őt nem is számítva a mulatságok soha el nem számolt jövedelmeit. Végül amikor egészen beborult fölötte és a hullámok elnyeléssel fenyegetik, akkor menti meg őt ettől, és a hitközséget tőle a kegyes dispositio Gyergyó-Toplicára.

1904

1904 augusztus végén a brassói segédlelkész, atyai plébános Fuchs Gusztáv neveztetett ki az eddigi feljegyzések szerint ezen állomás 39. plébánosául.

Nagyon tevékeny, ügyes ember, buzgó pap és jó szónok, ki ezen szép tulajdonságok által elérhető eredményt tönkretett rendkívül heves természetével, goromba bánásmódjával, és a csak úri embereket becsülő szokásával Szüleivel és cselédjével úgy bánt, hogy az a népnél működése gyümölcsseit korán megérlette. A tevékeny ember különben egy év alatt nagyon sokat tett. Igyekezzett tudása szerint a számadá-

sokat rendbe hozni, a követeléseket felhajtani. Ezek részben sikerültek is neki, csak a bodolait rendezni, azt nem, mert Mészáros Károly megyebíró már számos éveken át hozzászokva az önkényes, magának jövedelmező kezeléshez, ebből egyelőre kikölkenteni őt nem lehetett. Azonban az utat eléggé megtörte. Sokat tudott kéregetni: Püspök úr Óexcellenciájától több rendben is kapott privát segílyt, de a megye számára is. Ezekből vette az új papi lakáshoz szükséges telket Csernátfaluban a templom-telekkel szemben. Értékét még nem tudom (4800 korona!). Többek nagylelkű adakozásából megrenováltatta a türkösi templomot 1060 korona költségen, melyhez felhasználta az eddigi torony alapot: 240 koronát, 100 korona főpásztori segílyt és 700 koronányi közadakozásból összegyűlt összegeket. Javított az iskolán is, pénz nélkül, adóságban hagyva bátra a javítás árának egy részét. Építtetett a plébánián egy sütő kályhát kemencével szintén Óexcellenciája adományából. Javított az istállón is. Az új templom rajzait és költségvetését valamint a leendő papilakot felvételre, helybenhagyatta, de pénz ezideig egyikre sem létezik. Erélyesen megkezdte az új templom berendezésére a gyűjtést, mi sikerült is volna neki, és azért kár volt elhelyezését kérnie. Azonban a türkösiék nem jó szemmel nézték az új templom ügyének előhaladását, mert akkor ők, felköltözvén, illetve oda a pap is, sokat veszítenének, valamint durva bánásmódját viszonzták (kapujára egy éjszaka koporsót szegeztek), többször összeszólkoztak. Lehet, ezek indították őt távozásra. Ami be is következett ez év november 7-én áthelyeztetvén ő Székelykeresztúrra a különböző iskolákhoz hitoktatónak. Sokat akart, jót akart, de túlbuzgóság soha és sehol nem fizette ki magát.

A hívek bármennyire is akarták, hogy templomuknak tornya építtessék, ő azt semmiképpen nem akarta. Ez az óhaj még ma is áll és lehet tetet is ölt majd. Helyébe pedig kineveztettem Csík-szentlélekről ide, ki ott 9 évet töltöttem. Az Úr itt is legyen velem!

Türkösi, 1905 december 29., Csathó Ferenc plébános

1906

A csernátfalvi új templom számára vett telekkel szemben a papilaknak a telket 4800 koronával vették, amit a nagylelkű püspök úr adott. Ez is kétszeres ár. Az idők jeleni állása szerint nem lévén a statusnak pénze, mindebből semmi sem lesz.

A jelzett év minden különös viszontagság nélkül telt el. A bodolai templom pénztárát lehetőleg rendeztem, de mindaddig míg a részeges megyebíró Mészáros Károly másnak helyet nem ad, addig nem lehet. Folytonosan részegeskedik, minden jóssággal visszaél és a népet hazugságokkal lázítja ellenem.

Türkösen az év folyamán Zsidó Mihály választatott megyebírónak, ki a monstrantiát 33 korona költséggel újra aranyoztatta. Ezenkívül adott gyertyára is. Hozattam 2 szép új bordópiros lobogót a templom számára 220 korona költséggel. Ebből Thal Andrásné adott 110 koronát, Lei Márk 10-et, én 20-at, Semsey főszolgabíró 5-öt és a többit közadakozásból fedeztem. Újra aranyoztattam a cibóriumot 25 korona költséggel, mit szintén fedezett Thal Andrásné öngyagsága. Isten adja meg jutalmát annak ki dicsőségét előmozdította.

A vallásos élet nagy hiányát abban látom, hogy híveim templomba kevésbé jönnek. De nem lehet csodálkozni a szétszórtság miatt és mivel a református tiszteletes úr, valamint a lutheránus papok folytonosan vallásunkon rágódnak.

Ugyancsak 1906 december folyamán Csáki Anna lutheránus asszony adott templomunknak 100 koronát, mely összeget egy bál tiszta jövedelmével, 31 koronával együtt a posta takaréka tettem, hogy majd a templom számára új harmóniumot szerezzek be. Ennek az évnek a többi bál-jövedelme részint az iskola, részint a csernátfalvi új templom alap pénzeihez csatoltatott.

1907

Ez év folyamán sikerült a bodolai eddigi megyebíró Mészáros Károly helyett mást, Löwenberger Lázár egyszerű, becsületes asztalos mestert választatnom. Előbbi lefizette minden tartozását, és a hiányzó pénzt, de nála maradt így is a kikölcsönzött összeg 2 % kamatja, mivel 1905-ben a 11 % kamatot 8-ra szállították le, de a tudatlan néptől 10 %-ot szedett, s csak 8-at számolt el. Egyes részegeskedő társait eléggé heccelte, de a megindított jobb korrallal szembe hiába küzdöttek úgy, hogy 1907 végén már csak 3 nagyobb összeggel tartozó adós nem tett eleget az újonnan elrendelt törlesztési köteletségének. Bodolán tehát úgy az anyagi dolgok mint a hitéletiek elég jól állanak, de sajnos, hogy a jóra való nép csak minden harmadik vasárnap részesülhet a szentmise kegyelmeiben. Úgy számuknál fogva mint jóakaratauknál megérdemelnék, hogy egy expositust kapjanak, de a szegénység útjában áll, és útjában főleg a kegyüri batalom, és hogy a templom a Beldi-kúriában van. Beldi Tivadar méltóságos úr keveset szívesen tesz: például hozatott kiosztás végett 50 olvasót, de már hogy külön pap lételet szorgalmazná, azt nem teszi.

Ez év folyamán a Nagym. Püspök úr magán pénztárából nyert 600 koronából 520-szal az iskolát és kántori lakást renováltattam Lei János katolikus vállalkozóval, de csalódtam. Csak elvégezte, de nem lelkiismeretesen. Különbem semmi nevezetesebb mozzanat az év történetében. Történt két egyszerű szegény embernek averziója: egy Bodolán, egy Csernátfaluban. Egyszerű, tudatlan, részeges nap-szamosok, kiket az érdek hódított el, legkevésbé a meggyőződés.

Ez év folyamán létesült a katolikus sajtó egyesület és a népszövetség. Ideje volt már, hogy ébredjünk és hogy híveinket ébresszük.

1908

Az elvetett mag termi lassan-lassan gyümölcsét. Hála Istennek, lendül a hitélet, a templomba járók száma szaporodik, bár a nagy távolság sokakat visszatart. A húsvéti gyónók száma másfélannyi mint előző évben. Főgondnokunk Semsey Aladár dr. megyei főjegyzővé választatván eltávozott. Ő vette az új thuribulumot 30 korona költséggel.

Most kértem és kaptam a papilak javítására a vallásalaptól 2105 korona 64 fillért. Ha ezt sikerül Isten segedelmével jól renoválni, akkor nem lesz semmi más rendkívüli munka. Hogy mi a különbség a múlt és a jelen között, a számadások és a takarékpénztári könyvek eléggé mutatják. Pedig a múlt évben a vízvezetékere fizettünk 183 koronát, a sertésolt újraéptítettem 50 korona költséggel és ez évben az udvaron új kertet tettem 51 korona költséggel, mivel a más már teljesen rothadt volt.

Türkös, 1908 május 7., Csathó Ferenc plébános.

Vidi in visitatione canonica

Die XXX. Sept. 1908.

A már említett 2105 korona költségen a papi lakást renováltattam Gödri István építésszel. 7 darab egész új, kettős, befelé nyíló ablak készíttetett. A padlásra feljáró a konyhából vágatott. Ajtók újra festődtek, pinceajtó új készíttetett, földéret és körül a vakolat megújítatott. A pince lejáró és a tornác tere egészen 20 cm vastag betonból öntetett. Újból készíttettem az egész tornácot és az úrszéket. Ezen kívül 4 szoba újrafestetett. Ez jobban sikerült mint a múlt évi iskolajavítás, mert most jobban ismertem az embereket. Akkor csalódtam a katolikus emberben ami miatt ebben az évben is mintegy 100 koronát kellett költenünk, de most nem csalódtam a lutheránus építőben.

A javítás éppen jókor történt, mert ezután jött az értesítés, hogy kegyelmes urunk októberben bérálni fog. Igaz, hogy ezen atyai látogatás 15 évi plébánosságom alatt a harmadik, de azért örvendek mindig, mert mindenkor tudom, hogy – székehesen mondvá – „ha szénám rendben van, legyen bár lenézett, az nekem nem árthat.” No de nem is használ biz az semmit sem, ámbár a 2 helyen 2 nap úgy ki-meríti az embert, hogy mikor vége van, az áment reámondani és a Deo gratias jól esik. Ezen alkalommal október 1-én szentelte fel kegyelmes urunk az új nagy harangot (100 kg súlyú) Szent Mihály arkangyal tiszteletére, amit ugyancsak köz-

adakozásból szereztek be 430 korona költséggel, de létét egyedül a Zsidó Mihály megyebíró buzgalmának és igyekezetének köszönhetjük. Vajha nívós szözata a rea esdett kegyelem hatásával minél gyakrabban elhatna híveim szívébe.

A főpásztor fogadása ügyesen történt mit ő maga is megköszönt a szószékeről. Mintegy 30 lovas a Malomdombig ment eléje, a derestyei hídnál üdvözölte Zonda János főszolgabíró. A község határánál Borcsa Bodolai János előtt épített díszkapunál, hol a hideg esős idő ellenére is nagyon sokan várták a lutheránusok közül is. Üdvözölte Kádas József gondnok. A továbbiak rendes körülmények között folytak le. Elsején délután 3 órakor indultunk Bodolára fényes kísérettel. Mélt. Gróf Mikes Zsigmond brassói főispán úr tüzes négyes fogata, Zonda János főszolgabíró és László Polikárp szentferenc-rendiek római definitorával, aztán a püspöki négyes fehér lovakkal Ővele és említett főispán úrral messze megelőzve mindnyájunkat s a díszes bandérium. Másnap nagyon jó idő volt. Minden sikerült. Hála Istennek! Csal egy nem: az előítéleteket oszlatni. De már egyre megy. A jövő a múltba van eltemetve. És ami el van temetve annak a föltámadása csak az örökkévalóságban leend. Jobb is ott, csak misereatur nostri omnipotens Deus.

1908. nov. 13., Csathó Ferenc plébános.

1909

Ezen főpásztori látogatás alkalmából ki kell még utólagosan is emelnem Méltóságos Béli Tivadar úr szívességét, ki pazar vendégszeretettel fogadta a püspök urat kíséretével együtt. Őmaga is gyónt és áldozott s főúri vendégei közül többen még. A kegyelmes úr látogatást tett Gróf Nemes Jánosnénál és Gróf Mikes Zsigmond főispán úrnál.

Most pedig két hiábavaló törekvésemről kell számot adnom: Bodolán mindenáron akartam egy belsőseget szerezni, hogy valamikor papilaknak legyen. Mégpedig a Béli kúriával szemben valót, amely még templomnak is elég volna. Nem sikerült, mert túl nagy árat, 6000 koronát kért a tulajdonos érte, amibe Béli úr csak 5–600 koronát segített volna, mely estben a bodolai pénztár erősen meggyengült volna és a folyó kiadásokat nem bírta volna. Elmaradt jobb időkre.

Másik fő törekvésem volt a csernátfalvi templom megvalósítása. A miniszteriumba küldött kérésem egészen meddő maradt. Még válaszra sem méltatták. A status nem biztat, mert pénze nincsen. És így nem sikerül. Miért is dacára jóakaratomnak a hosszúfalvi hívek engemet tartanak ezen jó ügy ellenségének. 80–90 000 koronás kérdést pedig nem lehet semmiből elintézni.

De sikerült az új harmóniumot beszerezni. Angsler pécsi cégtől összesen 470 korona 44 fillér költséggel. Ebben van Csáki Anna 100 koronás ha-

gyománya. A többi közadakozás, táncmulatság eredménye. Ezen kívül Mélt. Mikés Zsigmond úr adott a bodolai templom számára egy Erzsébet sanatorium sorsjegyet 8 korona 50 fillér értékben. A csernátfalvi templom-alap számára gyűjtésből szintén vettem 3 darabot. Adná az Isten, hogy bár így célt érhetnénk!

1909. szept. 2., Csató Ferenc plébános.

1910

A sikertelen kísérletekről (Bodolán papilaknak belsőt szerezni, Csernátfaluban templomot építeni) már beszámoltam. Előbbinek még Béli úr is ellensége, utóbbinál senki sem segít. Az 1910 szeptember folyamán kérték a csernátfalusi úres templomtelket óvoda helyiségnek 6 000 koronáért. A megvadult Nyits György vezérlete alatt felvonul ellenem és eladási szándékom ellen a hosszúfalvi hívek nagy része. Hasztalan volt minden felvilágosító törekvésem, hogy adót fizetünk, kerteliünk és mi 65 krajcár ért adjuk árendába, míg a 6 000 korona 300 krajcár tiszta kamatot hajtott volna. Sőt még a jó szándékomért fel is jelentenek, és úton-útfélen piszkolnak a másvallású hívek nagy visszatetszésére és botránnyára, kik nevetik a Nyitsék oktalán vakságát. Törekvésem helyes és önzetlen volt. Azok akadályozták meg, kiknek egy fillériük sincsen benne.

Újabb törekvésem a taxás helyek felszabadítása. 2 korona 10 fillérért bitorolják az évi haszonélvezetet. A cigányok folyton szitkozódnak, átkozódnak, veszekednek, állataikat a temetőben legeltetik. Csodálkozom, hogyan lehetett, hogyan történhetett ezen telkek eladása, hogyan túrték mily vétkes könnyelműséggel, hogy a taxások a haszonélvezetet telekkönnyvileg is magukra írassák? 6 telket, melyekről a lakosok elzüllöttek, visszacsatoltattam a temetőhöz telekkönnyvileg. Még 4 taxás van. Mire segít Isten azok tisztázására irányuló törekvéseimben, nem tudom. A megváltásra pénzt gyűjtöttem, de kiktől leginkább reméltem, azoktól nem kaptam egy fillért sem. (Például Béli Tivadar úrtól.) De azért Máté János cigány úr már bevádolt hamisan!

1910. nov. 12., Csathó Ferenc plébános

A főesperesi vizitáció spártai egyszerűséggel csak ennyit jegyez fel:
Láttam! 1910. 11. 29, Meisel József főesperes

Majd folytatódnak Csathó Ferenc plébános bejegyzései:

1911

Még ma is az utóbbi jelzett ügy képezi törekvéseim legfőbb tárgyát. A 6 taxás telket a brassói törvényszék kérésemre visszacsatolta és a +114 hv. sz. ingatlanal egysítettet telekkönnyvileg a 7638–1910. aug. 18. sz. végzés szerint.

Van még 4 drb taxás telek.

A 160 tjk.1.305 h.v. telek haszonbérlete a Kovács Samu és neje Sándor Annáé. Ez Csekme Dénes javára meg volt terhelve, kitől megvettem 50 koronával úgy, hogy a terütről felszabadítva, Kovács Samu és Sándor Annának az élethossziglan való haszonélvezet megmarad, de a tulajdonjog teljesen az egyházá. Ezen szerződés főpásztorilag megerősítettett 1911. jan. 23-án 365 sz. alatt. Telekkönyvileg átvitetett 1911. febr. 3./700 sz. törvényszéki végzéssel. Az illetők halála után minden további eljárás nélkül, halotti bizonyítványaik betérjesztése mellett kérni kell a haszonélvezet törlését. A házat az egyház eladhatja és ez a telek is szabad lesz. Taxát addig sem fizetnek a felerész átengedése miatt.

Ugyan a fenti szám alatt megerősítettett a Gyulai István és nejevel kötött haszonbéri szerződés, mely telekkönyvileg szintén csak az illetők halála után vihető és viendő keresztül. A szerződést teljes egészében ide másolom.

Szerződés

1 korona bélyeg

Megkötetett egyrészlől a türkösi rom. Cath. egyház, mint birtokos képviselője Csathó Ferenc plébános, más részlől Gyulai István és neje Péter Sára türkösi lakosok mint haszonbérllők között.

1. Nevezett egyház a 2.050 sz. tj. k.-ben 199-300 h.r.sz. alatti telkét bérbe adja nevezetteknek, kik azt 20 évre, az eddigi jogviszony megszűntetésével bérbe veszik, kötelezván magukat és jogutódaikat, hogy az évi 5 korona árendát mindig június 1-én az egyháznak megfizetik.
2. Kötelezik magukat, hogy a temetőbe soha semmi állatjukat be nem engedik.
3. Ezen megállapodás bérlők jogutódjait is kötelezi, jogában állván az egyháznak, hogy 20 év letelével, azaz 1930 december végén a viszonyok változása szerint új szerződést köthessen.
4. Új ház építése a telken nem engedtetik meg.
5. Feltételek be nem tartása estén jogában áll az egyháznak, hogy a bérlőknek 4 havi időtartam engedélyezésével felmondjon, és a ház akkori becsértékének, ha a bérlő el nem viszi, megtérítése után a telekkel szabadon rendelkezék, a bérlők pedig minden ahhoz való jogukat elvesztik.

Türkös, 1910. nov. 14.

Boga Vilmos tanú, Rusz János közs. jegyző tanú, Péter Sára s.k., id. Gyulai Szász Mihály tanú, Lőrincz János tanú, Csathó Ferenc plébános az egyház Nevében.

Fenti szerződést lemásoltam, hogyha az eredeti el találna veszni, ennek alapján ezen telek is 20 év múlva teljesen szabaddá tehető legyen.

Még tisztázatlan a Máté János és a Bor Rachel által bitorolt 158–1.303 sz. és 1861 t. kj. 302 h.r. telkek állása. Ezek a legrosszabbak, elbizakodottak, gazemberek, kiktől a templom környékét megtisztítani a legégetőbb kérdés. Bárcsak a jó Isten ebben is megsegítene!

A csernátfalvi urak nyugtalanzkodása a templom nem-építése miatt még egyre tart. Most utalt a státus e célból 5000 koronát, többszöri kérésemre. Így legalább lesz valami alap, mihez adhatnak mások is ha akarnak.

Megjegyzendőnek tartom, hogy Béli László nyugalmazott főispán úr a bodolai lelkészj alapnak 2000 koronát adott, mit az atyja, Béli Tivadar által régebben adott összeghez csatolva kamatozás végett a hétfalusi takarékpénztárba helyeztem el. Én gyűjtök: kamatait évről évre csatolom. Vajon ki fogja majd élvezni? Ezen alap így 4300 korona körül áll.

Ugyanezen célra a Mikes Gróf is adott 150 koronát 1910 folyamán. Ezen alap 660 korona jelenleg. Gróf Nemes Jánosné is ígért 300 koronát de még ezidig nem adta meg.

1910 folyamán visszaállott a régi és már a nép által is megszokott rendszer, hogy a brassói plébános lett a főpap és főesperes, barcasági dékán a Fejér Manó sepsiszentgyörgyi esperes halála és a Máté István baróti esperes eltávoztása után. Az apát neve Meisel József, ki mindnyájunk meglegedésére tölti be főesperesi ügy mint papi állását. Isten segítse és éltesse, hogy sokat üldözött és rágalmazott egyházunknak legyen hű támasza és erős őrzője.

1911. febr. 14.

Az előbbi lapon említet 5000 koronát a status kiutalta a csernátfaluban építendő templomra tőkésítés, kamatoztatás végett. Folyó hó 7-én felvettem az adóhivataltól és 8-án a türkösi hitelszövetkezetbe 5%-os kamatra elhelyeztem. Csak főpásztori engedéllyel vehető fel. A könyv Nagytiszteleű Püspök Úrnak bemutatott. Pedig én nem ezt, hanem a csernátfalusi bankot javasoltam. Ha kár lesz, feleljenek kik ide tették. Most már van alap. Vajon adnak-e hozzá?

1911. márc. 15.

Amire annyira törekedtem, azt ha el nem is érhetem, de elkészítettem az utat évtizedek vétkes gondatlanságát és hanyagságát téve jóvá, hogy a taxás helyek egyszer végre megszabadulhassanak ezen legkevésbé kívánatos szomszédoktól. Sikertült az utolsó és legkellemetlenebb, de legmakacsabb lakóval is szerződést kötnöm, melynek erejével 10 év múlva vagy az árenda tetszés szerint felelmenthető, vagy per útján a lakó kitehető. (...)

1911. De szomorú nekem ez az esztendő. Folytonosan a feljelentésekkel kell küzdenem. Felmentve mindenik alól és mégis meghallgatás nélkül elítélve. Sohasem szégyellem.

Léc Jánosné egyedül volt az utolsó feljelentő, ki azzal vádolt, hogy bűnre akartam csábítani, és ezt ő, a józan gondolkodású nőcske nem akarta. Az a nő, ki 2-szer szökött meg fiatal emberekkel férje mellől kirabolva őt. Az a nő, ki csak annak nem adott, ki nem kért, a bíró szavai szerint. Ugyanaznap este – bizonyára ők – az ablakomat beverték. Az evangélikus és más felekezetek tisztelnek, becsülnek. Híveim nagy része is. És 2-3 gazember miatt felfordul a hitközség békéje. És ki bírja a rövidet? A lelkesítő munka gyümölcse, jutalma az üldözés. Ezzel lezárom részemről ezen lapokat. Adjon Isten utódaimnak jobb szerencsét, híveimnek több tiszta eget. Sajnálom a jó híveket. A jó Isten legyen velük!

1911. szept. 30., Csathó Ferenc plébános, az egyházmegye mostohája

Toronygomb-krónika

1911 szeptemberében nevezte ki kegyelmes püspök atyánk a 41. plébánost Kovács Balázs baróti negyedéves káplán személyében. Ifjan került az egyházközség élére. Mielőtt magát jól tájékozhatta volna az egyházközség belső fejlesztése s a megkezdett munkák folytatása érdekében, pályázatára püspök atyánk csíkszentimrei plébánosnak nevezte ki. Így a csiki fiú (Verebesről való) csikiak közé menekült, hogy ott fejtsen ki munkában a neki jutott erőket.

1912-ben az új türkösi plébános és krónikásunk László Imre lett. Az ő bejegyzéseit közöljük:

1912

1912. jún. 25-én lettem én Türkösi egyházközség 42. plébánosa.

Gyergyószentmiklóson három évig és Brassóban tíz hónapig káplánkodtam. Most úgy érzem magamat mintha a Szaharán járnék. Elődeim küzdelme Számum szeleként csapja arcomba a kicsinyes veszekedések emlékének élő homok-

felhőjét. Lábammal bizonytalanul lépegetek. Tapogatózom. De úgy érzem, mintha valakit a szívemre szoríthatnék. Úgy érzem mintha lucskos-piszkos sötét éjben beteghez sietnék s viszem, kezeim között tartom Jézusomat: az Oltári-szentséget. Nézek merészen, bátran bele a sötétbe: velem lakik az én Uram is. Nem vagyok egyedül.

Ez év szeptember 29-én szentelte fel Meisel József brassói apát főesperes plébános az én és Pálffy János brassói hitoktató assistenciája mellett kicsiny, újrafestett templomunkat. Körmenetben vittük fel lakásomról az Oltáriszentséget.

Október 13-án tartottuk a püspök úr 25 éves papságának jubileumi ünnepeit kedves műsorral.

Október 27-én alakult meg a türkösi oltáregyesület. December 8-án az oltáregyesület díszgyűlést rendezett. Sajnos, a személyekre való tekintet máris szétbúzáshoz kezdett vezetni.

Vettem vetítógépet és vetített képes előadással törekszem összehozni és művelni híveim lelkét. Eddig azonban semmi eredmény.

Az adventi idő hosszú estéin Pécsy Gusztáv *A napkeleti bölcsek című drámáját* betanítottam és karácsony estéjén szép sikerrel előadtam Csernátfaluban, január 6-án Bácsfaluban másodszor.

1913-ban, húsvét napján, a két harang összeütődött és a kisebbik leesett. Az egyháztanács segítségével megkezdték a templom bővítését. Lebontották a deszkatornyot és új tornyot (a mait) építettek.

A torony és sekrestye felépítésére pályázatot hirdettek meg, több brassói és hétfalusi kőművesmester is jelentkezett. A győztes terv a brassói Wusinczky testvérektől származott. Ez 1913. júliusában készült el (Wusinczky testvérek és Preissner – építkezési vállalkozók, Brassó, 9161/1913. számú tervrajz).

1913

1913 év február 23-án volt a közgyűlés, amelyen egy félévi munkámról számolhattam be. Itt pendítettem meg azt az elhatározást, hogy templomunkat kibővítsük és valamiképpen rendes téglatornyot és sekrestyét építsünk melléje. Március 25-én szenteltem fel az oltáregyesület első szerzeményét, egy becsületes új gyóntatószékét, melyet Kúzy Gusztáv asztalos 75 koronáért épített.

Az előadásaimat áprilisban félbehagytam, mert már igen gyéren látogatják, pedig én kell még hogy ráízzesek minden előadásra legalább 2-3 koronát. Ez így nem megy. A gépet sem tudom jól kezelni. No! de nem baj! a jó Isten majd csak megsegít!

A polgári iskola 48 római katolikus növendéke számára lelki gyakorlatot tartottam a böjt utolsó előtti hetében. Nem kaptam idegen papot, hát én kellett hogy vezessem. Hogy milyen eredménnyel? Azt a jó Isten ítéli meg.

Általában úgy veszem észre, hogy nagyon nagy híveimnél a vallási tudatlanság, a vegyes házasság jóval meghaladja a tiszta házasságok számát. A reverzálíst nem ismerik. A vadházasok száma a családok 20–25%-át teszi ki. A tudatlansággal és a vallási közömbösséggel hogy miként lehet megbirkózni – azt a jó Isten tudja. A gyermekeket a szülők tiltják el a szentmise hallgatásától, de én emiatt megbuktattam és lenyomtam néhány polgáristának a jegyét, amiért aztán Killyéni Endre kálvinista igazgató úr feljelentett és lehordott Meisel főesperes úrnál, de a főesperes úr más szemmel nézett mint az igazgató, és amit válaszul gyalázásomért kapott, azt nem teszi kirakatba, tudom.

Az én szigorúságomnak pedig némi eredményét láttam a második félévben.

A májusi áhítatosságokra leánykákat tanítottam be, hogy szép énekük az újság ingerével is vonzza az esti 5 órás áhítatosságra a híveket. Nincs is panaszom. Aránylag elég jól jövégettek.

Július 7-től 10-ig volt Gyulafehérváron az erdélyi egyházmegyei zsinat, amelyen Istennek hála én is részt vehettem. A kis szemináriumban a bakák pokrócával takarózva háltunk, de jól aludtunk, mert igazán lefoglalt napközben a sok komoly magfontolás és tárgyalás. Adjá Isten, hogy e zsinat nagyban hozzájáruljon az erdélyi katolicizmus és ezzel együtt a magyarság megerősödéséhez.

1600 esztendő s jubileumot ül az anyaszentegyház ez évben. A milánói rendelettel Nagy Konstantin megtiltotta a keresztények üldözését. Az egész világon tartott ünneplésből mi is kivettük a részünket. Türekösön december 8-án, Bodolán karácsony másodnapján d.e. több szentgyónás, d.u. templomi ünnepség volt. Én a történeti részt, Pálffy János brassói hittanár úr a gyakorlati részt tárgyalta. Közben ének és szavalat is volt a zöld ágakkal díszített fakereszt-jel alól a szent keresztről. Az emberek meg sem mertek mukkanni, úgy figyeltek.

Karácsony napján este Hunyadi János Karácsonya című szép vallásos és hazafias darabot adattam elő. Az emberek nagyon meg voltak elégedve. Én is! Istennek hála, gyűl a pénz a toronyra. A megyebíró két tervet és költségvetést is csinált, de nem fogadták el. Wusinczky Gyulával csináltattam egyet. Elfogadta a sta-

tusi mérnök, és a püspök úr a status által 7400 koronát szavaztatott meg számunkra.

A jó Isten segítsen, hogy megvalósíthassuk tervünket.

Az építésről a következő feljegyzés maradt meg:

◊ *Templomunk bővítésének, torony és sekrestye építésének története.*

Templomunk, hogy mikor épült, kétévi ittlétem alatt még nem tudtam meg. A régi szószerk lebontásakor annak aljára írva 1834 évet találtam, de akkor csak a szószerk készült.

A templom a 805 lelket számláló négyfalú rom. kat. hívek számára kicsiny volt. Sekrestye nem volt, hanem bemenet a balsarokban eldeszkázott részben volt egy szekrény a ruhák számára. Itt öltözött a pap 1 ½ m területen. A karzatot két szál kőre állított gerenda tartotta. Torony deszkából volt. 1 m és 20 cm belterülettel. 1913 év húsvétnapján összeütődött a két harangocskánk s a kisebbik leesett. Ezt az alkalmat felhasználtam arra, hogy templomunk kibővítését,

torony és sekrestye hozzáépítését készközöljem. Az egyháztanács tagjai név szerint: Türkösből: Boga Jenő segédjegyző, Boros Sándor géplakatos, Jani János földműves, Midáner Bernát géplakatos, Soslukács János és ifj. Soslukács Mihály kőműves, Korodi György szabó, Tóthpál János határőr; Bácsfaluból: Benke Mihály szatócs, Varga András ác; Csernátfaluból: Fejér János szolgabírói írnok, Ribényi Dániel hivatalnok, Ziegelhánger Herrmann gombkötő; Hosszúfaluból: Kovács Simon kovács, Kuczai Gusztáv asztalos, Novák Oszkár pék és Veress István kovács, élükön a megyebíróval, Lécz Jánossal, örömmel támogatták tervemet. Sok vesződés után a Vusinczky Gyula brassói okleveles vállalkozó által készített tervrajzot és költségvetést az erdélyi rom. kath. status mérnöke Pápay – revidálás után elfogadta Gróf Majláth Gusztáv Károly erdélyi Püspök úr. Meisel József brassói apát főesperes plébános közbejárására ügyünket az igazgatótanács ülésén pártolta és 7400 – hétezer és négyszáz – korona segély a vallás-alapból megszavaztatott és így a 9400 koronás vállalati összeghez nekünk 2200 koronát kellett összehoznunk. Gyűjtési engedélyt kértem Zonda János hosszúfalui főszolgabíró útján Jekelius Ágost alispántól. A gyűjtés 150 korona összeget hozott. Sem a hosszúfalusi katolikusok, sem pedig a lutheránus és kálvinista polgártársak nem igen segítettek. Sőt eddig, mikor tornyunkat ma plébezni kezdték, s én e sorokat írom, hogy holnap a kereszten lévő gömbbe behelyezhessem e történelmi emlékiratot, eddig még a közeli híveimtől is alig 180 koronát kaptam be és már három előadást és mulatságot rendeztem erre a célra, s így van jelenleg 780 korona – a hiányzó 1420 koronát majd csak előkerítjük valahogy. Igaz, hogy már a harmadik éve, hogy mind esős idő jár – s a rossz termés rossz pénzvisszonyokat idézett elő. De jegyezd meg te, aki majd soraimat olvasni fogod, hogy az Úr Jézus nem hiába mondotta: »én veletek vagyok mindennap a világ végéig.« Ma, 1914. június hó 22-én, este 10 órakor, mikor e sorokat összerovom, ma is éppen úgy szeretjük Öt, mint mikor a föld alatt építettek dicsőségére katakombákat. Ha ők vérüket, vagyonukat, s életüket adták Jézusnak, mi is ugyanezt akarjuk tenni. I. Ferencz József apostoli királyunk a múlt évi bécsi eucharisztikus kongresszus körmenetén kocsjában térden állva kísérté az Oltári szentséget elismerve az egész világ előtt, hogy Jézus az évezredek királya. Számára építettünk kis palotát, hogy sok lélek nagy kegyelmeket nyerjen.

Imádd te is Öt velünk: imádkozzál értünk is, hogy mennyei palotájába vezessen.

Türkös, 1914. június hó 22-én

László Imre plébános

Ezen okmány saját kezűleg írott eredetijét, 1 drb 1 filléres, 1 drb 2
 filléres, 1 drb 10 filléres és egy drb 20 filléres és 1 drb 1 koronás réz,
 nikkel és ezüst pénzekkel és saját fényképpemmel emlékiül behelyeztettem a toronygömbbe.
 Törökös, 1914. június 23.

László Imre
 plebános

Az egyháztanács listájából kimaradt Zsigmond Béla Gyula kántortanító
 munkatársam neve – ő 1911 évi augusztus 15-ike óta működik Törökösön egy fiatal
 lélek nemes ambíciójával.
 Törökös, 1914. június 23.

László Imre

Megjegyzések:

1. Ezen okmány, saját kezűleg írott eredetijét, 1 drb 1 filléres, 1 drb 2 filléres, 1 drb 10 filléres és egy drb 20 filléres és 1 drb 1 koronás réz, nikkel és ezüst pénzekkel és saját fényképpemmel emlékiül behelyeztettem a toronygömbbe.
2. Az egyháztanács listájából kimaradt Zsigmond Béla Gyula kántortanító munkatársam neve – ő 1911 évi augusztus 15-ike óta működik Törökösön egy fiatal lélek nemes ambíciójával.

Törökös, 1914. június hó 23.

László Imre
plebános

1913-ban lebontották a régi szószekeket, és az alapon találtak egy feliratot 1834-es évszámmal. 1913-ban megépítették a most is meglévő tornyot és sekrestyét a templom baloldalán, elől, egy ablak befalazása után. A munkálatokat 1914. június 22-én fejezték be.

Az új szószekekre Kollár Gusztáv brassói római katolikus főgimnáziumi tanár festette a négy evangélistát (olaj vászonra, 40×80 cm).

Nagy világhégek kora

A világháború kitörése a csernátfalusi templomépítési kísérletet is elnémította.

Az első világháború idején hadba vonult László Imrét Bíró Mihály helyettesítette.

Hadi célra az első világháború alatt „igénybevett” harangokért kg-ként 4 koronát kapott az egyházközség, hogy azt majd újabb haran-

gok beszerzési költségeihez csatolhassa: Türkös 63 kg, 252 korona; Boda 53 kg, 212 korona; Keresztvár 35 kg, 140 korona.

De vegyük sorba az eseményeket:

1914

Február 2-án tartottam közgyűlést. Az én 1913-ról tartott beszámolóm után előzetes felkérésemre meginterpelláltak a népszövetség fellendítésére, egy katolikus olvasóköri létesítése érdekében.

Igy akartam egyesületi ügy érdekében némi érdeklődést felkelteni. De a megvalósítás még csak a jövő titka.

1914. május 28-án fogtunk a régi torony lebontásához. A harangok levételénél magam is segítkeztem. Az egész munka igen nehézkesen indult meg. Akik ajánlkoztak, azok most nemigen akartak munkába állni, sőt Léczy János megyebíró, ha rajta múlik, még az egész vállalkozást megbíúsította volna. de mégis ment az ügy. Lebomlott a homloksfal. Bizottságot választottam az egyháztanácsból, kik mint szakértők állandóan figyeljék a munkálatok menetét és hibát kapjanak. Erre egyszerűen bevált a megyebíró. A szent misét az iskolában tartottam. Ott őriztem az oltáriszentséget is.

Június 28-án rémes hír futott végig a községen s az egész országon is: meggyilkolták Ferenc Ferdinánd trónörökösét és feleségét Hohenberg Zsófia hercegnőt Szarajevóban szerb összeesküvők. Én nem akartam hinni, de bebizonyult és sajnálkozhattunk az igen nagyreményű, nemes férfias jellemű, tiszta ideális családi életű, meggyőződéses katolikus életű leendő király rémes sorsa felett. A lapokat alig vártuk. Új és új rémes hírek. Bebizonyult, hogy Szerbia hivatalos vezető körei már előre tudtak a gyilkosságok terveiről. Összefüggést kerestek a kora tavasszal Miklóssy István első magyar görög katolikus püspök ellen megkísérelt ekrazitos pokol-gép-merénylet, valamint az áprilisban felrobbantott Cenké (Brassó) Árpád-szobor merénylete között. Július 20-án már látszott, hogy Szerbia és az orosz politika volt ezek megszervezője. Július 26-án megjelent Szerbia ellen a részleges mozgósítási rendelet, mert semminemű biztosítékot nem akar adni arra nézve, hogy a jövőben ilyen gyalázatos dolgok nem fognak történni.

Augusztus elsején hajnali szürkületkor (3 óra) trombita hangja ébresztett fel. A községi szolga trombitált, majd egy cigány dobon verte a marsot. Az összcsozdült álmos ijedt tömeg döbbenve hallja, hogy minden közös és honvéd hadseregbeli katona és népfelkelő 42 éves korig augusztus harmadikáig jelentkezzék az ezrede állomáshelyén.

Megtörtént a mozgósítás. Eleinte elképed a nép, majd tanácskozás, sürgés, forgás, készülődés. A legények, fiatal házasok énekelnek: szinte büszkéek, hogy ők mennek a háborúba. Az asszonyok sírnak. Brassó tele van emberrel és lóval.

Augusztus 9-én bevonul Zsigmond Béla Gyula kántorom is, mint besorozott egyéves önkéntes. Csupa izgalmas napok. Örvendünk a németek belgiumi sikereinek, a mieink szerbiai és galíciai eredményeinek.

Az első héten a bevonultaknak segíhyre szoruló itthon levő családtagjait házról házra menve összeírják. Én is végeztem a község egy részében és gyűjtöttünk az állami segítség megérkezéséig való szükségre.

Augusztus 23-ra, Istennek hála, kész lett a templom. A munkások jó része bevonult, de mégis sikerült.

Az 1839-ben készült egyszerű és már rozoga szőszéke helyett újat terveztem. A régi padok abány annyiféle, toldott-foldott, s a kevés széket egyszerű üllöke pótolta ki. Most tehát egy kis minta pad után 19 drb. padot készíttettem. Meisel apát úrtól egy nagy támlás széket kaptam. Hozzá térdelőt készíttettem és így már volt stallum is. Barabás János kályhás-segéd gipszből egy szép Mária-szive szobrot készített 70 koronáért s így a Jézus-szive szoborral együtt két kis oltárt is csináltattam. Kéz alatt pedig egy szent-sir barlangot is vettem s ez került a szent Antal oltárka belsejébe.

Fülöp János festő ingyen vállalta a templom kifestését, s én Kollár Gusztáv brassói r.k. főgimnáziumi tanár útmutatását kértem ki. Ő aztán kéresemre a mindenütt jelenlévő Isten jelzésére a szentély fölött Isten szemét festett. A szőszékre pedig a négy evangélista képét szintén ő festette ingyen. A jó Isten fizesse meg!

Ezek a munkálatok most már elég széppé tették kis templomunkat. A jó Istennek legyen hála, hogy megsegített ennyire.

Augusztus 23-án Meisel apát úr pontifikális mise keretében benedikálta a templomot, mialatt a jó Szt. Ferenc-rendi nővérek énekkara énekelt. Délután pedig eucharistikus gyűlést tartottunk a templomban.

A jó Isten segítsen meg most már az adósságok kifizetésében is e háborús nyomorúság között. Sebesültek kerültek mind a négy községbe. Látogattam őket. Segítettünk, ahogy lehet egymáson, de roppantul felemelkedett az élelmiszerek ára. De mindegy. Mindent elviselünk, csak győzzünk. Mindazért ostromolnak, hogy mikor lesz vége? Már itt a karácsony és még semmi eredmény. A szent mise kántor nélkül folyik. Nővéremet betanítottam. Ő énekel és előimádkoztat. Különben minden rendben folyik, de a szívünk, a lelkünk a háborúval van tele és minden beszélgetés és cselekedet ekőrül forog.

1915

Nem tartottam közgyűlést ez évben. Az új sorozás folytán a férfiak nagy része katona. A kántor is februárban kiképeztetése után a harctérre ment a Kárpátok védelmére. Nehéz a helyzet.

A trianoni békediktátum pedig megtörte az egyházközösség természetes fejlődését, új jogrendet és kihívásokat jelentett, a kettős kisebbségi sors új akadályokat gördített a plébánia életébe.

A villanyt az 1920-as években vezették be és 1985-ben cserélték le a régi vezetékeket.

A templom mintegy 150-200 férőhelyes. A ma is használatban lévő 24 darab 6 személyes támlás pad 1931-ben készült, 1990-ben volt újrifestve.

A templom három haranggal rendelkezik: két nagyobbbal és egy kisebbel. Az egyik nagyobb harang felirata: „*Öntette a türkösi római katolikus egyház 1908-ban*”, a másik nagyobb harang felirata: „*A türkösi hívek adományából Szent Mihály arkangyal tiszteletére 1931*”, a kis harangon pedig ez áll: „*A halottak emlékére 1931*”. Az 1931-ben készült harangokat Fritz Ramnuz öntötte Nagyszébenben.

1935-ben a brassói születésű Szóts Béla lett a türkösi plébános. Erről így írt a *Historia Domus* 1935-ös évről szóló bejegyzésében:

Márton Mózes lelkész, ki tíz évig működött ezen nehéz helyen buzgalommal és tapintatos lelkipásztori munkássággal, saját kérésére a Főpásztor Székehszentkirályba nevezte hasonló minőségben. Szerénységem egy Brassó melletti helyet választott, és ez lévén üres nagy bölcsen ide helyeztek át Sínfalváról. Húzódozva jöttem, mert egészségi állapotom nekem sem olyan kielégítő, hogy ilyen nehéz helyet lelküismeretes pontossággal el tudjak látni. Ez a hely egyébként is részint fekvésénél fogva, részint a hívek közömbössége miatt nehéz és kényes: sok fáradságot és nagy körültekintést kíván. Adjon az Isten kegyelmet és erőt.

Itt talált adatok a következők:

1. Van az egyházközösségben és filiákban kb. 1200 hívő. Jó és rossz vegyesen. Sok az érvénytelen házasság részint mert sok katolikus vegyes házasságban él, és a katolikus lelkész előtt nem kötöttek házasságot, részint mert elváltak az egyház előtt nem beszámítható okok miatt s új házasságot kötöttek.

2. Személyi adatok:

Főgondnok Gáspár Albert bőrkereskedő Csernátfaluból. Jó és buzgó katolikus, áldozatkész hívő. Hirtelen haragú és sokban elég erőszakos ember.

Kántortanító Dobránszky József. Elég jó tanító és szépen éneklő kántor. Érti a dolgát és elég pontosan teljesíti. Hét éve van az egyházközség szolgálatában. Családos, van egy elég szimpla felesége és egy 8 éves jó kislánya. Modora és fellépése sok ellenséget szerzett magának, ami sok esetben adhat is okot erre.

Gondnok Vogel Rezső nyugalmazott számvevő. Mozgékony, okos ember, ki az egyház ügyét jól szívén viseli. Egy kissé erőszakos és sokat lát maga felől. Emiatt, és mert a főgondnokkal ellenséges viszonyban van le is mondott gondnoki állásáról. Egyébként az egyháztanács jegyzőkönyvei megadják a szükséges felvilágosításokat. Az egyháztanács 12 jámbor és részben szimpla ember – mint az engedelmes juhok mennek a nagyszájú ágyuk után.

Pénztáros Boross Sándor türkösi lakatos mester. Eléggé dicséri saját magát. (Ebben a tekintetben nem szorul több megjegyezni valóra.) Elég jó beszédő és nehezebb kiadó. Jelleme nem az a szilárd és megbízható ami az ember bizalmát megnyerné.

Harangozó Boér István munkás. Az egész familia konvertita. Ő maga nem nagyon sokat ér, inkább felesége végzi a teendőket gyermekei segítségével jól és rendezesen.

Ez a helyzet, amikor a plébániát átvettem. A templom szegényes kívül és belül. Sok és nagy javításra szorul. Eléggé elhanyagolták. A plébánia lak, iskola és kántori lak eléggé jó karban van és felszerelésük is megfelelő.

Bodolán sem a templom sem az iskola nem az egyházá, csak használatra kapta a tulajdonostól¹⁰. Állapotuk megfelelő.

Tanítónő Loch Erzsébet bánáti lány. Szerény, egyszerű, jó katolikus nő. Buzgó segítő társa a plébánosnak. Jó modora és tiszta élete miatt mindenki szereti és megfelelően becsülik is. Nagy nyeresége ez Bodolának és a türkösi plébániának is.

Gondnok Löwenberger József gazda. Egyszerű falusi ember, ki megfelelő vezetés mellett elvégzi teendőit.

¹⁰ Az 1921-es földreform negatívan érinti a Béli kastély, a kastélykert és a hozzá tartozó katolikus templom birtokviszonyát, sőt az államosításig román kézre is került: a Bukovinából Erdélybe menekült Mavrokordat herceg tulajdona lesz.

Harangozó Demény János öreg ember. Érti a dolgát és korához képest jól el is végzi a tanítónő vezetése és segítsége mellett.

Ilyen állapotok mellett csendesen teltek a napok, végeztük munkánkat legjobb belátásunk szerint. Sok és nehéz gondot okoz a plébánosnak a fizetések előteremtése, mert az egyházközségnek semmi vagyona nincs, az egész arra a bizonytalan egyházi adóra van építve, melyet a hívek nem igen akarnak fizetni. Másik nehézség a gyerekek hitoktatása, kik a különböző állami iskolákba járnak, s kiket oly igen nehéz összehozni az órarendek különbözősége miatt. Ehhez járul a bodos-lai filia ellátása, hova háromhetente ki kell menni, továbbá temetések vagy iskolai s egyházi ügyek elintézése végett. Azért nehéz és egészséget rontó hely a többi káros következményekkel együtt.

Ehhez a bajhoz járul hozzá szegény édesapám eléggé súlyos betegeskedése, ami tartóságánál fogva komoly aggodalomra ad okot. Anyátlan árvaságomban a jó apa személyében anyát is pótolt s elvesztése nagy fájdalmat és pótolhatatlan hiányt okozna.

Az egyházközséget kellemetlen kár érte: a dombtetőn álló templomába betörtök december 20 körül. Az ablakon keresztül hatoltak be, feldúltak mindent s a perselyeket kifeszítették, de nem találtak benne pénzt. Kár a rongálás volt csupán. Ez a betörés egyébként már a hetedik s a csendőrség nem volt képes egy esetben sem még a nyomára se jutni a tetteseknek. Jól felkészült őrei a csendnek és a rendnek.

Karácsony estéjén szép pásztorjátékot rendezett a kántortanító, melyen elég sokan voltak s onnan egyenesen az éjjeli szentmisére mentünk. A szegények részére 3000 lej értékű segílyt osztottunk szét, mely részint gyűjtésből, részint Türkös község adományából jött be.

Zajos politikai események között telt el az 1935-ös esztendő is, mely a várakozások ellenére sem hozott jobb és csendesebb napokat számunkra, meghozva azt a bizonytalan reményt, hogy hátha a következő év jobb lesz.

1936-ban Szóts Béla plébános kívül és belül felújította, kifestette a templomot. A felavatási szertartás vasárnap, 1936. augusztus 23-án volt megtartva.

A *Historia Domus* így regél az 1936-os esztendőről:

Új évet kezdünk nagy és reményteljes várakozással. Bárcsak ebben sem csalódnánk Elég volt már eddig.

A hárszentelés rendben és csendben folyt le. Az idő egész télen elég rossz volt: sáros, vizes és egészségtelen. Megismertem a nagyon is szétszórtan élő híveimet. A tapasztalat arról győzött meg, hogy a szegénység elég nagy és sokaknál a rosszakarát is hozzájárul, hogy nem segítik egyházukat úgy, ahogy arra szükség van és a-hogy az nekik tisztességes kötelességük lenne.

Minjárt az év elején bekövetkezett az a szomorú vég, amitől az egész család úgy félt: január 16-án szegény jó apám az Úrban csendesen elhunyt. Jó magyar és buzgó katolikus ember volt, ki egészen családjának élt és a magyarság és a katolikus egyház ügyét szívén viselte. Munkás, becsületes, talpig jellemes tagja volt a magyar társadalomnak, melyhez hasonlót a mai elfajult világban elég kevés emberről lehet elmondani. Temetése igazi diadalmenet volt. A régi Brassó valamire való lakosa mind ott volt, a türkösi egyházköztség is képviseltette magát. Isten szent kegyelme legyen az Ő szent akarátában megnyugodott lelkével, s adja meg az örök boldogságot, melyet megérdemelt. Temetése napján az egyházköztség – talán nem rossz akaratból – álarcos bált rendezett, mely a rossz szervezés miatt különösen anyagilag nem sikerült. Ez évben lejárt a gondnok és az egyháztanács megbízatása s ezért február 16-án közgyűlés volt, melyen Vogel régi gondnok helyett Kajcsa András hosszúfalusi parasztot választották meg gondnoknak sok és előzetes harc után, melynek fővezére a főgondnok volt, ki engesztelhetetlen haraggal van Vogelvel szemben. Még az egyháztanácsba se jutott be 10 évi elég eredményes gondnoki működése után. Ezek után én még a tyúkszememet sem bíznám ilyen emberek gondviselésére.

Bárcsak az új gondnok és egyháztanács előbbre segítené buzgó munkásságával ennek a szegény egyháznak a javát és gyarapodását. Isten segítsen. Az esküütételre dr. Péter Antal apát urat hívtam meg, ki szép és tartalmas beszédben adta tudtul kötelességeiket. Bárcsak ne találtak volna süket fülekre a mai rendes szokás szerint.

Nagypénteken szépen feldíszített sírba helyeztük az értünk meghalt Istenembert. A szép és izléses munkát Malárik Milike végezte fáradságot és anyagi áldozatot nem kímélve. E helyen meg kell emlékezni egy másik jótévőről, Boross Rozáliáról ki Bukarestben dolgozik s gyakran küld keresetéből ennek a szegény egyháznak. Isten fizesse meg jóságukat s adjon sok hasonló áldozatos követőket.

Április 19-én szép magyarpárti gyűlés volt a csernátfalusi mozi helyiségében: a párt elnöke, dr. Szele Béla ügyvéd, a megye választott képviselője Szabó Béni szücsmester, régi ismerős, dr. Willer József képviselő, főtítkár, újságírók s brassói tagok jöttek Csángliába beszámolókat tartani. Ezt szép és nagy ünnep kísérte. Gyűlés

végén buzdító beszédet intéztem az egybegyűltekhöz. Szeretetre, lelkiismeretes munkára hívtam fel a figyelmüket.

Hosszas huzavona és találgatások után a nagybeteg püspök úr mellé a Szentatya Vorbulnes Adolf szebeni apát-plébánost nevezte ki segédpüspöknek. Meglepetés volt, mert kevesen várták ezt a kinevezést. Sokak előtt nem volt kedves, mert állításuk szerint nem volt magyar származású, s féltik a magyar érdekeket, főleg a katolikus iskolák magyar szellemét.

Az új püspök úr sokáig volt brassói káplán még az én papnövendék s káplán koromban is, mivel akkor meleg és szívélyes viszonyban voltam. Képzett, jó modorú, tehetős pap, ki a Jöisten segedelmével sok hasznára lesz ennek a szegény egyházmegyének. Az Úristen segítse, áldja meg hosszú életen át.

Áldozcsütörtökön volt a gyerekek ünnepélyes elsőáldozása. 25 gyerek vette magához először az Úr Jézus szent testét. Utána a plébánia udvarán szeretetreggeli volt az egyházközség jobblelkű tagjainak adományából. Szép volt.

Úrnapiját Tüirkösön az erős idő miatt bent a templomban tartottuk meg a főoltár s a mellékoltár előtt. Egyszerűségében is szép és felemelő volt. A hívek szép számban voltak.

Bodolán az idő kedvezett és ezért megvolt a szép kivonulás. Sajnos az új, meg nem értő és modortalan tulajdonos még ez esetben sem engedte meg, hogy a fő udvari úton vonuljunk ki és be és emiatt az ágak között kellett bujkálnunk.

Június 7-én Gyulafehérváron püspökszentelés volt nagy és felemelő ünnepségek között. Régen nem szenteltek fel a székesegyházban erdélyi püspököket.

Az iskolai év befejezése a szokásos módon és elég jól folyt le. Délután volt az összes katolikus gyerek hittan vizsgája. A szokásosnál több résztvevő volt a kedves ünnepségen. A katolikus iskola vizsgája a kántortanító rosszakarata miatt kedvezőtlen időben s a plébános tudta és bejegyzése nélkül kevés jelenlétével volt meg, melyen sem én, sem a főgondnok, gondnok, iskolaszék nem volt jelen. Ezen megrovandó eljárás miatt a tanító ellen vizsgálat lesz.

Június 14-én szép, megható és kedves szülők napját rendeztem, melyen a kántortanító is közreműködött – parancsra – egynéhány ének betanításával és levelezésével. Szavaltak, jeleneteket adtak elő s egy hatásos ünnepi beszédet mondott el egy nagyobb fiú.

Július hónapban a templom alapos és gyökeres javításához fogtunk, mely sok előzetes utánajárásba és küzdelmembe került. Hát még mi lesz ezután a sok pénz előteremtése miatt. De Isten nem hagy el.

Nyolc heti kemény munka után a templom helyreállítása sikerült a belső berendezés, a padok és szőszék kivételével minden új. A szőszék a régi, izléstelen festés helyett egészen új és megfelelő színezést kapott, mely által csaknem újnak számíthat. A munkálat több mint 70 000 lejbe került, mely összeg nagy részét a hívek adták össze, másrészt a községtől kapott segítségből s más gyűjtésekből fedeztük. A felavatás ünnepélyes szertartása augusztus 23-án volt, melyet dr. Péter Antal főesperes apát úr végzett. A szentbeszédet dr. Szalay Mátvás sepsiszentgyörgyi esperes-plébános úr mondta nagy hatással. Utána a plébánia ebédlőjében házi ebéd volt, melyen az egyháztanács vett csupán részt. Adj a jó Isten, hogy ez a megújult Isten-háza vonzz is a hívek gyenge buzgóságú lelkét.

Az iskolai év megkezdése a szokásos nehézségek közt folyt le: a beiratkozásnál a türkösi állami iskola igazgatója nem akarta az evangélikus gyerekek igazolványait aláírni, de végül a szülők és az én érélyes fellépésemre mégis megtette. Sikerült Türkösen 2, Bodolán 4 gyerekekkel többet behozni az iskolába s így a gyereklétszám gyarapodott. Az ellenőrző látogatók egészen rossz akarata miatt nagyon nehéz az iskola élete.

Julius testvér útján a bukaresti nővérek egy tiszta új zöld és egy csaknem új fehér miseruhát adtak kérésre az egyházközségnek, melyek éppen karácsonyra érkeztek meg. Értékük 4–6 ezer lej között van.

Az 1936-os év egyébként csendben, sok baj és megpróbáltatás között telt el, ami már régóta így megy. A katolikus hit és a magyar anyanyelv fenntartása sok küzdelembe kerül. Míg a jó Isten ad erőt dolgozunk és küzdünk.

1937-ben szent missziót tartottak nagyhéten a templomban és gróf Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspök jubileumát is megünnepelelték:

Elég kemény hideg téllel köszöntött be az új év a régi megélhetési nehézségek között. Lábfájásom miatt Bácsfaluban, Türkösen és Csernátfalu egy részében nem járhattam el házzszenelni hieimhez, ami elég kellemetlen volt. Helyettem Braszóból P. Vináld Jeromos végezte el azzal a tapasztalattal, hogy a szétszórtan lakó

és vegyes vagy érvénytelen házasságokban élő hívek gondozása nehéz és sok fáradtsággal járhat. *Ami szin igazság is.*

Év elején Manilában (Fülöp-szigetek) volt az Eukarisztikus Világkongresszus, melynek sikeréért együttesen és közösen imádkoztunk.

Ez év legnevezetesebb eseménye, mely remélhetőleg hosszú ideig jó hatással lesz a hívek lelki életére, a március 21-én kezdődött szent misszió, mely húsvét másodnapján délben fejeződött be. Végezte Papp Dénes kézdivásárhelyi régens és hittanár. Kétségek közt mentem bele a rendezésbe, gondolva, hogy nem lesznek elég számban különösen a délelőtti beszédeken. Jóelőre hirdettem, külön meghívókat készítettünk Elekes Andor itthon lévő papnövendékkel s azokat jórész gyerekekkel szétbordattam különösen a távol lakó hívekhez, szóval minden lehető dolgot megtettem, csak hogy a hívek figyelmét felhívjam a szent misszió látogatására. A siker várakozáson felüli volt s a délelőtti szentbeszédeken is szép számban voltak jelen, de az esti szentbeszédeken rengeteg ember volt, igen sok más vallású is. A buzgóság szokatlan és eddig nem látott volt, s mindenki nagy lelkesedéssel beszélt a hallottakról. Igaz hogy Főtisztelendő Papp Dénes igen jó szónok, alaposan felkészült, remek orgánuma van – szóval derekas munkát végzett, aminek a hatása el sem maradhatott. Két házasságot rendbe hoztunk, nagyon sokan gyóntak és tértek jó útra. Bár csak a jó hatás tartós maradna. Virágvasárnap este fogadtuk a plébánián. Jelen volt az egyháztanács is ünnepélyesen. Harangozás mellett, fáklyás menetben kísérték fel a templom elé, hol én a hívek sorfala előtt fogadtam s bevezettem az oltár elé, hol ima végzése után átadtam a missziós keresztet, stólát. Azután elmondta a bevezető szentbeszédet. Egy hétig naponta két szentbeszéd volt: délelőtt 9-kor s este 7-kor. Csoport oktatások is voltak alkalmas időkben. Húsvét első napján a szentmise után a hívek a plébánia udvarán köszöntésre gyűltek össze, hol Vogel Rezső volt gondnok szép beszéddel köszönte meg a missziós atya buzgó fáradtságát s az enyémet is. Egy gyerek virágcsokrot nyújtott át neki és nekem is. Este a dalárda adott szerenádot s utána Vogel Sándor, a dalárda titkára köszöntötte az ifjúság nevében szépen s ajándékképpen egy álló nikkal keresztet nyújtván át. Az asszonyok gyűjtésből egy gyönyörű díszstólát ajándékoztak a missziós atyának és nekem is. Az egyházköziség nevében én egy töltőtollal leptem meg a szabadkozó atyát.

Sajnálatos eseményként megemlítem a bácsfalusi evangélikus lelkész¹¹ dühkitörését azért, hogy a missziójn hívei is nagy számban vettek részt. Nevetséges és buta erőlködés tele hazug vádakkal. A cikket mellékelem, hogy aki nevetni akar, legyen alkalma rá. Szomorú a dologban az, hogy az írója katolikus apostata pap, ki Bécsben a Pázmáneumban végzett. Sajnáljátok és imádkozzatok érte.

¹¹ Gillich Fülöp

Az év másik kiemelkedő eseménye, hogy május 1-én volt 40 éves jubileuma annak, hogy Nagyméltóságú gróf Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspök urat püspökké szentelték, s azóta egészen a mostani betegséégéig osztotta áldásos munkája gyümölcseit hívei és egyházmegyéje javára. Hitközségünk is – ha szerény keretek között is – kivette részét a hála ünneplésben szentmisét ajánlva fel beteg püspök atyánk lelki és testi üdvéért, melyen 62-en áldoztak. Szentmise után az iskolában ünnepség volt a következő műsorral:

1. Jó Atyánkért esdeklünk – énekelte a dalárda.
2. Ünnepi óda – írta dr. P. Jánosy Béla, szavalta Soóslukács Ida VII. osztályos tanuló.
3. Jézus szent szíve – előadta a dalárda vegyes kara.
4. Ünnepi beszéd – mondta Szóts Béla plébános.
5. Az ige – Reményiké Sándortól – szavalta Törzsér Mancsi dalárdista.
6. Pápai himnusz – énekelték a szép számban résztvevők.

Az egyházmegye küldöttségileg tisztelgett a Budapesten, a Vörös Kereszt Korházban kezelés alatt álló főpásztor előtt – mely az újságok szerint – kedves, megható, de szomorú is volt, talán búcsú is volt az egyházmegye és a volt püspöke között. Mi azért imádkozunk, hogy ha rövid időre is, de a Jóisten hozza vissza lelkünk főpásztorát közénk. Atyai jószágára és nagy szeretetére igen nagy szükség van ezekben a sorsdöntően nehéz időkben.

Megemlítenéd tragikus járvány kezd lenni az öngyilkosság az ifjak és protestánsok között. Ez évben négyen kíséreltek meg öngyilkosságot, háromnak sikerült is. Hitetlen és komolytalan életű új pogányok, még jó, hogy a katolikus hívek között nem lett káros divattá.

Az úrnapi körmenet Tü rkösön szép időben szépen sikerült. Sokan voltak jelen, hasonlóan a templomban tartottuk meg ez évben.

Tü rkösön ez évben nem voltak elsőáldozók, nem akadt elég fejlett gyermek. Bodolán pünkösd másod napján volt az elsőáldozási ünnepség, amikor is 12 gyerek vette először a szentségi kis Jézus szent testét. Utána közös reggeli az egyházközség adományából. Délután 4-kor szép szülők ünnepe volt az iskolában, melynek műsorszámait énekek, szavaltatok és a plébános rövid beszéde volt. Szép, kedves és megható volt az egész, Loch Erzsébet tanítónő érdeme az egész rendezés.

Az év végi vizsgálatok Tü rkösön: a hittanvizsga június 13-án délután, a többi tantárgyakból 14-én délelőtt. A gyerekek szépen és jól feleltek.

A bukaresti Benár család értékes és szép oltárterítőt ajándékozott a Szent-Antal oltárra. Sajnos a helybeli hívek áldozatkésztsége teljesen kihalt. Pletykálni, bolondul beszélni, és bírálgatni annál jobban értenek. Hogy mi lesz a végő

sorsuk, csak a Jóisten tudja. Ilyen hívekkel nagyon nehéz iskolát fenntartani, még azt az igazán kevés egyházi adójukat sem fizették rendszeresen. Már-már válságos a helyzet az anyagiak hiánya miatt. De reméljük a rossz akarat és a közöny dacára is a Jóisten tekinti a nemes és fenséges célt.

Úgy Türrösön, mint Bodolán a tanítókkal együtt szép és megható szülők ünnepét rendeztünk iskolás gyerekekkel – oly sok érdeklődő jelenlétében –, mely nemes és kulturális célt szolgált.

Június 27–29. között szép és népes katolikus nagygyűlés volt Brassóban, melyen híveimmel együtt jelen voltunk, és élveztük a szép és tartalmas előadásokat, vonzó ünnepségeket. Bárcsak az istentelen kommunizmus elleni küzdelemben megerősödének a katolikus hívek a többi keresztény hívekkel egyetemben.

Az országos Magyar Párt elnöksége nagylelkű adományának köszönhető, hogy szép könyvtárat létesíthettem, hogy a hívek jó irányú és hasznos magyar irodalmi termékeket olvashassanak.

Az elmúlt iskolai évet szép műsorral fejeztük be, az újat nagy lelkesedéssel kezdtük meg. A szülők is kezdik értékelni a magyar nyelv fontosságát és a katolikus felekezeti iskola magasrészos hivatását. Katolikus és evangélikus mind ide szeretné beírni gyerekét, még ohyanokat is, kik állami iskolában jártak ez idáig. Sajnos csak 12 gyereknek van engedélye a katolikus iskolában járni. A türrösi evangélikus magyar hívek pedig komolyan akarnak tárgyalni, hogy közösen építsünk egy iskola helyiséget, vagy bővítsük a miénket, hogy minél több magyar gyermek juthasson be a felekezeti magyar iskolában. A tervet szívesen fogadjuk és pártoljuk is.

Szép és felemelő volt a brassói római katolikus főgimnázium 100 éves jubileumi ünnepsége, melyen, mint vendiák, én is ott voltam. Még román vendiákok is megjelentek, és jólesően tűnt ki, hogy a katolikus intézmény milyen áldásos, nagy és megbecsült munkát végzett a keresztény kultúra, a hit és a magyar fajiség javára. Isten kegyelme segítse még több 100 évig ilyen jól működni.

Az év vége felé különös politikai fordulat kapta meg az ország bel életét, amely sok találgatásra és félelemre ad okot szélsőséges fordulatai miatt. Bárcsak a félelem örömrre, békés megnyugvásra fordulna, mikor is az ország lakosai hitre és fajra való tekintet nélkül egyetértésben és szeretetben éljenek és jószágos bánásmódban lenne részük Isteni joguk alapján.

Az év egyébként csendesen, küzdelemben és megpróbáltatásokkal telten telt el. A pénz és a hívek áldozatkészégének hiánya miatt sok volt a felesleges gond. Gyakran került az egyházköztség nehéz helyzetbe éppen a hívei egy részének felelőt-

len viselkedése és szűkekeblősége miatt. Kedves kollégám, ki majd e sorokat tapasztalat gyűjtés végett esetleg elolvasod, készülj fel arra, hogy híveid részéről sok csalódásban, igazságtalan vádaskodásban és meg nem értésben lesz részed. Lelkes munkáért ritkán kapsz elismerést, hálás köszönetet, de ne is várd – az erős tölgnyt cibálja legerősebben a szélvihar – ha Isten dicsőségére s a gyarló lelkek üdvösségére viszed felelősségteljes, nehéz munkádat, a Mindenható lesz a te méltó jutalmad. És akkor kevésbé fog fájni a saját híveid – akikért fáradozol – bálátlansága. Mi pedig mindig csak azért imádkozunk, hogy a Jöistén szent kegyelme segítsen meg és ne hagyjon el soha sem.

Türkös, 1937. december 31-én, Szóts Béla plébános.

A következő években, mikor a nagy háború kitörése már elkerülhetetlenné vált, Szóts Béla krónikásunk párhuzamosan mutatja be a türkösi, erdélyi és nagyvilági eseményeket:

1938

Isten segedelmével megkezdhattük ezt az évet is. A belpolitika forrongása egy kissé bizonytalan helyzetet okoz. A szélsőséges – és szerintem felelőtlen – kormány intézkedései sok aggodalomra adnak nekünk, magyar kisebbségnek, okot.

A hárszenteléseket jó hideg időben végeztük, különben január 9-én a bodolai hárszentelések alkalmával még 27° hideg is volt. Erre rég nem volt példa. Talán tíz évvel ezelőtt volt ilyen hideg. Meglátogattam 9 faluban élő híveimet, buzdítva őket arra, hogy ezen szerfőlött nehéz időekben még buzgóbban gyakorolják vallásukat, és abban hűségben tartsanak is ki. Szomorú tapasztalatom, hogy a katolikus hívek fogynak és anyagiakban szegényednek.

Hitükben is lehetnének erősebbek és kitartóbbak. Ezen időekben általános: az egész Európában feszült, békétlen és bizonytalan politikai és gazdasági helyzet, de különösen Romániában is nagy változásokat és diktatórikus uralmat hozott. Bizony igen közel volt a zürzavaros forradalom, mely káros hatással lett volna a kisebbségekre, különösen ránk, magyarokra, nézve. Óriási feltűnést, nagy kavargást jelentett Németország és Ausztria egyesülése. Egy nép és uralom alatt most Közép-Európában egy erős, egységes nagyhatalmat hozott létre, mely sokkal egészségesebb a sok és erőszakolt jogtalanságokon felépített kicsiny és szegény országoknál. Nagyszerű és alapos német tervszerűség alapján jött létre az úgynevezett »Anschluss«, egyetlen egy vércsepp sem hullott a változásért. Csak a szegény és jogtalanságokkal sújtott Magyarországnak is lenne ebből a régi szövetséges és jóakaratos tanúsító nagyhatalom létrejöttéből haszna.

Húsvét nagyhétében, nagyszerda estétől húsvét másodnapja délig nagy hatású missziót rendeztem. A szent beszédeket Papp Dénes jelenlegi csíkszeredai val-

lástanár mondta nagy hatással. Bárcsak maradandó lelki hatást váltottam volna ki a hívek lelkében. Nebezen lehet őket rászoktatni, hogy komoly, áldozatos, meggyőződéses vallásos életet éljenek, sokkal jobban fekszik nekik a rágalmazás, egymás alattomos gyűlölete.

Én csak azt kívánom, hogy az ide kerülő paptestvéreimnek adjon a Mindenható erőt és nagy kegyelmet, hogy tűrni, lelkesedni és szeretni tudjanak ennyi ellenséges, kereszténytelen, rosszakaratú hívő között. Ha pedig én tévedek – irgalmazzon nekem a könyörülete! Úr Jézus Krisztus.

Ez év nagy eseményeihez tartozik a budapesti Eukarisztikus Világkongresszus, melyre nagy az előkészület Magyarországon, és innen Romániából is sokan készülünk. Adjon az Úr Isten nagy és maradandó lelki sikert s ezen felül szegény hazánknak nagy anyagi fellendülést is.

Az iskolai évet rendszeren és jól fejeztük be. Nyáron javítottam az iskolaépület egyik falát, amely vízes volt és kezfogásolták az ellenőrző látogatók. A javítás közel 8000 lejbe került, amelyet hosszas utánjárás után a kolozsvári központ fedezett.

Nagy fájdalom és gyász érte egyházmegyénket, mert új püspökünk, az alig két éve működő Vorbuchner Adolf¹² rövid szenvedés után Bécsben meghalt. Adjon Isten lelkének boldog feltámadást.

Egyházmegyénk apostoli kormányzót hagyott hátra Áron kolozsvári plébános személyében, aki rendkívül talpraesett, nagy tehetségű pap, és aki mellett az egész erdélyi magyarság, még a más felekezetűek is igaz nagrabecsüléssel állnak, és fő óhajunk, hogy püspökké is őt nevezzék ki. Áldás és nagy ajándék lenne ez számunkra.

Nagy eseménye volt a világtörténelemnek a müncheni és bécsi döntés, amely részben felosztotta Csehszlovákiát és némileg visszaadta Németországnak azt, ami az övé, és amit tőle igazságtalanul vettek el.

Végre igaz és magyar püspököt kapott ez az árva erdélyi egyházmegye Márton Áron személyében!¹³ Engem kétszeres öröm és boldogság tölt el, mert erre vártam már két évvel ezelőtt, és nekem osztálytársam volt az új erdélyi püspök. Csak a Jóisten éltesse sokáig jó erőben egészségben és adjon hosszú életet és további lankadatlan munkakedvet. Ezért fogok ezután igen gyakran imádkozni.

Általános nyugtalanság, háborús veszedelemek között záródott le ez az esztendő, amelyben annyi fájdalom, megpróbáltatás és némi öröm járt át az emberek szívé. Remélünk egy jobb, meglehetősebb új esztendő.

¹² 1938. szeptember 11-én hunyt el.

¹³ 1938. december 23-án nevezték ki püspöknek.

1939

Nagy békehangulatban és békevárásban kezdtük meg ezt az új esztendő-t, de erősen kétséges, hogy ez a jogos és régi vágyunk valóra válik-e? Romániában az összes politikai pártot feloszlatták (igen hehyesen, volt vagy 19 darab), és megalakult a Nemzeti Újjászületés Arcvonal, melyben előzetes megegyezések után a magyarok is, tehát mi is beléphetünk. Reméljük előnyünkre és jogaink megnyerésére vezet ez a lépés.

A püspök urunk felszentelése február 12-én lesz Kolozsváron, melyre nagy előkészületeket tesznek mindenütt. Úgy is illik, hogy szívből jövő igazi nagy ünnepünk legyen ez a nap, nem kényszerű hangulat.

Kétségtelen, hogy az 1939-es év nagy eseménye Márton Áron püspökké szentelése volt. A kolozsvári Szent Mihály templomba összegyűlt Erdély színe-java:

Február 12-én volt Kolozsváron a Szent Mihály templomban nagy és fényes pompával Márton Áron volt osztálytársam püspökké szentelése. Ott volt az erdélyi katolikus-ság színe-java. Másnap mi, osztálytársak, tisztelegtünk a kegyelmes püspök úrnál, aki szeretettel és kedvesen fogadott is, dedikált fényképpel ajándékozott meg. Minden igaz magyar ember legfőbb kívánsága, hogy a fiatal és derék székegy püspökünket a Jóisten sokáig éltesse.

Mária szobra a bodolai templomban

A következő sorok egy türkösi Szent József szobor állításáról tanúskodnak. Erről a szoborról a mai nap semmit sem tudunk:

Molnár Miklós szatmári lakos, ki itt dolgozott 2500 lejt adományozott Szent József szoborra, melyet Pojenár János helybeli görög keleti, jólelkű pékmaster, kérésünkre még 500 lejjel megtoldott, hogy a szobor alá egy szép oszlopra is jusson.

Május 10-én rettenetes tűzvész pusztította el a bukovinai Józseffelva katolikus csángó magyar falut, mikoris a legtöbb család hajléktalanná vált. Az mondják közel 15 millió a kár. Közben megindult a segítyezés, én is 4327 lejt gyűjtöttem a plébániáról részükre.

Június 30–július 2. között volt Csíkszeredában az idényi katolikus nagygyűlés. Akadályoztatásom miatt sajnos nem vehettem részt. Azt mondják, sokan voltak és sikerültnek mondható a lefolyása.

A kigyúlt összgeből a temesvári misszió templomból hozhattam egy szerény, de megfelelő Szent József szobrot. Az oszlopot két fiatal asztalosmester, római katolikus hívőnk, készítette el. 1939. augusztus 13-án volt a felszentelési szertartás, amelyet Dr. Péter Antal brassói főesperes apát-plébános végzett. Régi vágyam teljesült ezzel.

Krisztus Király ünnepét méltó kegygel ünnepeltük meg. Dél előtt szentmise volt szentáldozást végzőkkel, délután 6-tól templomi ünnepség, utána közös felajánlás a mi nagy királyink oltalmába.

Nagy és általános felháborodást keltett, hogy a szovjet hatalom megtámadta a kis finn népet és háborús állapot állott be a két ország között. A kis finn nemzet a világ csodálatát és elismerését vívta ki, hogy dacára a nagy emberi és gazdasági fölénynek, ami közte és a jogtalanul támadó szovjetek között fennáll, bátran védekezik. Isten segítse meg ezt a nagy kultúrájú bátor népet a végső győzelemre.

Németország és a szövetséges Angol-Franciaország között ismét kitört a felesleges háború.

Nagy hidegben, zavaros hangulatban zártuk be ezt az évet, amehytől sok jót reméltünk, de egyike volt a legrosszabbaknak.

Hasonló hangulatban kezdődött az 1940-es esztendő is:

Szomorúan rossz, hideg időben és igen zavaros háborús körülmények között kezdődött meg ez az év. A szegénység pedig igen érezhető, különösen a katolikus hívek között. A férfiakat egyre-másra hívják be katonának, vagy munkára, és segílyt pedig a családnak nem adnak, vagy ha adnak is, olyan keveset, hogy az számításba sem jöhet.

Ilyen körülmények között az egyházköziség élete sem zavartalan. Egyházi adó alig jön be, kiadás pedig van. Fájjon a szerencsétlen türkösi plébánosnak a feje, hogy miből fizeti a türelmetlen és követelőző tanítót stb., aki egy-két hónapja nem kapja a fizetését.

Az időjárás is nagyon bizonytalan, a férfiak jó része be van víve, a lovakat is viszik úgy, hogy alig van ki végezze a mezői munkákat, amikkel már eddig is megkés-tek. Kilátástalan és bizonytalan a helyzet, nem tudjuk, hogy mi lesz a vége.

Nagy eseménye a világnak, hogy a németek legyőzték a franciákat, akik feltétel nélkül megadták magukat. Jó részét Párizsnak el is foglalták és még mindig megszállva tartják. A kölcsönt 20 év után jó kamatosan visszaadták a büszke és könyörtelen gall kakasnak.

Olaszország is mozgolódik és igen közeli a háborúba való belépése a németek oldalán. Anglia magára maradt.

Így jutottunk el az iskolai év végére, melyet szerencsésen kihúztunk. A vizsgák rendben, de háborús hangulatban folytak le.

Augusztus hónap tele volt oly, eddigiekénél is nagyobb izgalmakkal, amelyek minket igen közelről érintenek és létkérdéseink. A magyarok és a románok Turnu-Severinben nem egyeztek meg, és ezért a magyar kormány a német és olasz kormányokhoz fordult, akik meghívták a tárgyaló román külügyminisztert Bécsbe, ahová az övéket is elküldték. Nagy a feszültség a nép körében, hogy vajon mit hoz a döntés. Augusztus 30-án, pénteken, történt meg ebben a kérdésben a döntés, mely Észak-Erdélyt visszaadta Magyarországnak. Ott óriási a lelkesedés, itt meg a szomorúság és elkeseredés. Ott tüntetnek örömeikben, áldják a tengelyhatalmokat, itt tüntetnek a döntés ellen és a tengelyhatalmak ellen. Brassóban, Bukarestben nagy tüntetések vannak a visszaadás, a magyarok, németek és olaszok ellen.

A bécsi döntés Tümköst is érintő következménye, hogy a kántortanítónk, Dobránszky József is fejevesztetten lemondott és Észak-Erdélybe költözött. A plébános egyedül maradt a helyén. Az iskolai beíratásokat is a plébános végezte, aztán küldtek csak tanító nőt Bartók Rozália brassói lakos személyében, aki a városból jár ki az iskolába.

A tanulók létszáma a megengedett 42, ha lehetett volna, annál jóval több is lenne. A helyzet nem igen akar lecsendesedni, a drágaság és a magyar elleni gyűlölet egyre erősebb.

November havában német katonák özönlöttek el Romániát, jó étvágyú fúrge emberek, kik jól vannak öltözve és kitűnően vannak felszerelve. Mint pedig köztudott, rendet fenntartani jöttek és a gázforrásokat megvédeni az esetleges károk és pusztítások ellen.

Karácsonykor az iskolában szép karácsonyi ünnepélyt rendeztünk, közel 4500 lejt osztottunk ki a szegények között.

Kellemetlen meglepetés ért a karácsonyi hajnali szentmisén. Máskor ilyenkor a templom zsúfoltságig tele volt, és most alig voltak összesen 40-en, alig nyolcada a szokott hívő seregnek. Ekkor látszott meg, hogy mennyien eltávoztak nagy hirtelenül és elég rosszul. Ennek a hatása alatt elhatároztam, hogy a házszenteléskor összeszámolom az itt maradt híveket, hogy hozzávetőlegesen pontosan tudjam meg, hogy kik és hányan mentek el a katolikus hívek közül.

Jobb időket várva, de még meg nem érve zárul be ez az eseményekben gazdag, nehéz és küzdelmes 1940-es esztendő. Ezekért hála legyen a gondviselő Istennek, ki adott örömet és a megpróbáltatások elviselésére erőt és kegyelmet is.

M.I.N.D.

1940. december 31-én, Szóts Béla plébános.

1941-ben, házszenteléskor megtörtént a hívek összeszámolása:

A házszentelésekkel kapcsolatosan számba vettem az itt maradt híveket és ezzel kapcsolatban az eltávozottak számát. Az eredmény nem valami örvendetes. Az egyházközönségből eltávozott összesen 51 család 152 személlyel, ami a hívek össz-számának csaknem egyharmada. Az egyházi adó összegéből ezért 8000 lej körül hiányzik. Igen sajnálatos tény, hogy az eltávozottak nagy része elfelejtette egyházi adóját kiegyenlíteni, aminek szomorú következménye, hogy 22 000 lej hátralékkal léptek el s károsították meg az amúgy is szegény és nagy szükségben lévő egyházközönséget.

Az itt maradt hívek lelkét és életkedvét a folyton nehezedő élet eléggé megviselte, a lelki élet terén – hála Istennek – nem mutatkozik hanyatlás, a vasár- és ünnepnapra istentiszteleteket eléggé szép számban látogatják és a hívek lassanként rájönnek, hogy Istentől várhatnak egyedül segítséget. Az egyházunk a legbiztosabb menedékhely és legdrágább kincsünk, amelyet szeretni és támogatni legszentebb kötelességünk.

Iskolánk sem lanyhult a hitvallás és magyar nevelés munkájában. 43 tanulóval létszámon felül működünk, habár az anyagiak hiánya nagy terheket ró a fenntartó főhatóság és a helyi plébános vállára.

Két nemkívánatos dolog úgy látszik egyelőre állandó kísérőtársunk lesz: 1. a háborús bizonytalanság és 2. az egyre fokozódó drágaság.

Bizony szomorú látvány, hogy igen sok és fontos érlelmi- és más cikekért sorba kell állni, és dacára, hogy jó drága minden, még örvendek is az emberek, hogy ha kis mennyiségben is, de kapnak.

Az egyházközönséget nagy csapás érte azzal, hogy nagy jótevője, Gáspár Albert, főgondnok március 18-án hosszas és nehéz szenvedés után meghalt. Munkájával, jó tanácsaival és főleg anyagi pártfogásával igen nagy szolgálatot tett az arra igen rászoruló egyházközönségnek. Nagy részvét mellett temettük el, díszsírhelyet ajándékoztunk hűlt tetemének és emléket jegyzőkönyvben örökítettük meg.

A fent említett apadásnak már igen hamar meglátszik a visszahatása és nem örvendetes statisztikai eredménye. Az év első felében már 10 volt az elhalálozások száma, mikor a keresztelesek száma csak 4. Eddig hála Istennek mindig a születések javára volt előnyös a statisztika, Isten őrizze, hogy ezután ne így legyen.

Sajnos abehelyt, hogy béke legyen, ami után mindenki forrón vágjuk, a háború még tovább terjed. A Balkánt is súlyosan érintette a jugoszláviai pálfordulás, de hála a magyar és német hadsereg gyors és hathatós közbelépésének, hamar elszigetelést nyert azzal, hogy egy erősnek hitt Jugoszláviát szinte napok alatt felmorzsolta. Ebből a mi részünkre az is örvendek, hogy Magyarország ismét visszakapott

ismét az ő jogos, de elrabolt tulajdonából egy jól termő részt, ahová a magyar honvédek a lakosság igen nagy örömeire diadalmenetben vonultak be.

Sajnálatos és szomorú tény, hogy sem a bácsfalusi, sem a türkösi magyar egyházköztség nem járult semmivel sem hozzá az iskola fenntartásához, pedig több volt az evangélikus növendékek száma, mint a katolikusoké. Lett volna hozzá lehetőségük, hisz készpénz maradvánnyal zárták az évet és kértem is őket erre.

A keresztény Európa egy dicsérendő és soká elhanyagolt kötelességét teljesíti, amikor a keresztény országok összefogtak és az istentelen és erkölcstelen szovjet ellen kereszties háborút indított. Nem egymást kellett volna eddig is pusztítani, hanem már ezelőtt 20 évvel neki kellett volna támadni és elpusztítani a szovjet uralmat. Régi és hön óhajtott vágyam teljesül, ha a bolsevista gazok uralmát pusztulni látom. Bárcsak ezután Európa népei megbékélnének és Isten akarata és a pápa bölcs elgondolása szerint békében és szeretetben élnének egymás között, megadva Istennek és mindenkinek azt, ami jogosan nekik jár.

Az 1941/1942-ik iskolai évet nyugodtan és rendben kezdtük meg. Igen sok gyerek kérte felvételét, de az előírás alapján csak 42 gyereket vehettünk fel. A csángóság az utóbbi években kezd magyar öntudatra ébredni, de még most sem annyira, hogy áldozatot is tudjon vállalni, különösen a türkösi ev. egyházköztség hitvallásos magyar tannyelvű iskolát állítana fel.

Karácsony előtti vasárnap az iskolában egyszerű, de szép és hangulatos karácsonyi ünnepséget rendeztünk a gyerekek közreműködésével, melyen nagyon sokan vettek részt és gyönyörködtek. Ez az egyetlen alkalom, hogy összegyűlve magyar szót hallgassanak, mert minden más nemű összejövetel, előadás stb. tartása nekünk nem igazán lehetséges. Nekünk is igen nehezen és megszorításokkal adták meg az engedélyt.

Isten jóságos segedelmével a háborús körülményekhez képest tűrhetően telt el ez a kegyetlen háborús év is. Reménnyel tölt el az a sejtelem, hogy hátha a következő év jobb lesz, és meghozza a békét és megnyugvást.

Türkösi, 1941. december 31. Szűts Béla plébános.

Az 1942-es esztendő hasonló körülmények között folyt le:

A kegyetlen háború dübög tovább, az élet nehézsége a régi, s nagy most is. Az időjárás is kényszeríti az emberiséget, nagy a hideg és a hó, és ami még kellemtlenebb: tartós mind a kettő. Az egyházköztség élete is szomorú képet mutat. A fiatalok vagy elmentek, vagy lassan és egyenként szállingóznak. Bizony már megér-

tük, hogy 1941-ben több volt a halálozás, mint a születés, házasságot pedig nincs aki kössön.

Áldatlan a politikai helyzet is. Az átadott részből jönnek ide is az ún. menekültek, akik itt rémes meséket hazudoznak a magyarok ún. kegyetlenségeiről. Ezzel izgatják az itteni kedélyeket. Ez pedig sok esetben súlyos túllengésekre vezet, és nagy a gyűlölet irántunk, az itteni magyarokkal szemben. A hadbíróság is feszít működik és rakásra ítélik el főleg a magyarokat tiltott határátlépésért, szökési kísérletért, vagy gyakran ráfogott kémkedésért. Legtöbb esetben vagy kitalált mese az egész, vagy felfújtt kicsiség, de súlyosbító körülmény minden esetben, hogy a vádlott magyar.

Ez év május 17-én ünnepelte az egész katolikus világ XII. Piusz pápa Őszentsége 25 éves évfordulóját. Igen derék, nagy tudású és tekintélyű a mi szent egyházunk látható feje, és szép ünnepséggel ültük meg ezt a nekünk oly kedves évfordulót. Dél előtt a szentmisét és a közös szentáldozást ajánlottuk fel Őérette, délután az iskolában rendeztünk egy kis ünnepséget a hívek nagy részvételével és a gyermekek közreműködésével. A plébános előadást tartott a pápaságról és magáról XII. Piusz személyéről és munkásságáról. A gyerekek énekszámokkal és alkalmi szavalatokkal bővítették a műsort.

A nyár elég jó volt, a gabonatermése közepes, gyümölcs pedig bőven lett. Csak a szívek nem igen akarnak jó termést hozni, a szeretet termését.

Az iskolai évet június első felében isten segedelmével jól és ünnepélyesen zártuk le. Az egész iskolai évben nem volt a gyerekek között, hála Istennek, komolyabb megbetegedés vagy más zavaró, kellemetlen dolog, az állami ellenőrző bizottság sem kellemetlenkedett, amire a feszült viszony miatt csaknem biztosan számítottunk, de az Isten ettől megőrizött minket.

Az egyházköztség élete is zavartalan és rendes. Az itt maradt hívek között elég jó béke és megértés van. Az izgága emberek rendre elmentek, abban a reményben, hogy odaát kényelmesen és esetleg munka nélkül fogna élni.

Az iskolai évet szeptember 28-án kezdtük 44 gyerekkel. A háború fokozódása miatt azt gondoltuk, hogy aligha lesz alkalmunk gondtalanul dogozni. Főleg a légitámadások fokozódtak a békés és védtelen városok, polgári lakosok ellen, melyben az angolok és amerikaiak vezetnek. Nemcsak Németországnak, hanem más országoknak is volt részük ebben, köztük Romániának is. Még a tempomok és a műemlékek sem képeznek kivételt a pusztítástól.

Az 1943-as évben a karácsonyi szentmise hozott újítást:

Karácsonyra, mint eddig is iskolai ünnepségre készültünk, hogy legalább ennyi lelki örömünk legyen és legalább arra a néhány percre feledjünk háborús baja-

inkat és nehéz gondjainkat. Megelőző vasárnap tartalmas és szép műsoros karácsonyi előadás volt az iskolában színdarabbal, énekekkel és szavalatokkal. A rendezésben a tanítónő is tevékenyen részt vett. Természetesen nagyon sokan voltak, mind be sem fértek. Már évek óta mi rendezzük a lehetőségek szűk korlátjai között, a keresztény szellemű és egészen magyar, jó minőségű előadásokat. Nagy kár, hogy nincs jó nagy termünk.

Erdemes újítás volt az elsötétítési rendeletre való tekintettel az éjjeli karácsonyi szentmise idejének meghatározása, amennyiben délután is el lehetett azt mondani. Én éltem is ezen kedvező alkalommal és a hívek alapos előkészítése után délután 6-kor kezdtem meg a szentmisét. A híveknek is nagyon tetszett és jó sokan voltak. Nézetem szerint az éjjeli szertartások nem mindig járnak a megkívánt buzgósággal. Sokan mulatozásból jönnek az éjjeli szentmisére, egyáltalán nem lelki szükségletből, hanem mert ez hozzá tartozik a karácsonyhoz, mint tesszem fel a karácsonyfa, ajándékozás, jó ebéd, kalács, térszta stb. Vagy mert a társaság kedvéért elmegy a látványosságra. De kora este csak az jön el, aki valójában szentmisét akar hallgatni, vagy lelki szükségletét akarja kielégíteni. A béke ünnepét a fegyverek zajában töltöttük el, a magyarok nagy része szerény keretek között, egyszerűen, de annál lelkibb bangulatban. Még azt sem tették meg a harcoló felek, hogy legalább karácsony ünnepén kölcsönösen őrizkedjenek a fegyveres támadásoktól.

Istennek hálát adva a vett jókért, köszönetet mondvá sok és nagy segedelméért, fejeztük be az 1943-ik polgári évet, azzal a forró és általános kívánsággal: Istenem adj békét, a Te igazi békédet ennek a világnak.

M.I.N.D.

Türkös, 1943. december 31. Szóts Béla plébános.

Az 1944-es esztendő megint tele volt olyan eseményekkel, amelyek közvetlenül érintették az ország és a türkösi egyházközség életét:

A férfiak nagy része katonai szolgálatot teljesít vagy munkaszolgálaton van. A családi életet pedig ez súlyosan érinti. Az egyház amennyire lehet anyagiakkal is segíti az ilyen nehézségek között élő híveket és igyekszem a forrásokat felkutatni és kihasználni, hogy enyhítsem a szükségét és nyomort. Csaknem 100 000 lejt tesz ki az az összeg, amelyet összehoztam erre a célra, és amelyet részletekben osztottunk ki akkor és amennyit amikor és amennyire szükség volt, főleg természetben (ruha, élelem, orvosság stb.).

Május 30-án, vasárnap délután 4 órai kezdettel szép és családias hittanvizsgát tartottunk igen sok érdeklődő jelenlétében. Június 6-án elsőáldozási ünnepség volt a szentmise alatt, utána az összes gyerek és egybegyűlt szegények ajándék reggelit kaptak: kávéit jó finom kaláccsal, amelyet a hívek adtak össze kérésemre. Délu-

tán 4 órai kezdettel apák-anyák ünneplése volt szép és megható műsorszámokkal, melyeket a tanítónővel tanítottunk be, és amely nagy tetszést aratott a nagyon szép számban összegyűlteknél. Ami érthető is, mert ezekben az időkben a magyarságnak ezek az egyedüli alkalmak, amikor nemes és szép magyar dolgokat élvezhetnek.

Ezekben a hetekben a plébánia nagybbszerű javításokban részesült, a konyha részén a nedves falat kicseréltük, kőműves javítást eszközöltünk, és az egész épületet kívül-belül lemeszeltettük, illetve a szobákat kifestettük. A régi és rozoga kaput újjal cseréltük ki és a temető és templom kapuit lefestettük. Erre a célra a központ 40 500 lej rendelt kérésünkre, és a többi 25 000 lej hiányzó összeget a hívek adták össze felkérésre. Jó kedvvel és szép összeggel járultak hozzá a közcélhoz. Általában a hívek jó része a templom céljaira buzgón adakoznak (gyertyára, virágra stb.) úgy, hogy igen nagy részben abból látjuk el a templomi szükségleteket. A hirdetési könyvben megtalálható a nagyobb összegek adományozóinak neve is, amiket megköszöntem Isten nevében.

Az iskolai beiratást szeptember elsején kezdtük meg és a tanítás kezdete 15-én volt. 45 gyereket írtunk be, kiknek szülei önként felajánlott fenntartási díjjal járultak az iskola fenntartásához, amehyből szép összeg folyt be.

Szeptember 29-én, Szent Mihály Főangyal napján, a templom védőszentjének ünnepén, kérésre meglátogatta az egyházközséget Vasvári Aladár kerületi főesperes úr, és a hétkezőnap dacára nagy számban összegyűlt híveknek szentmisét és nagyhatású szentbeszédet mondott.

A románok augusztus 23-án átálltak az oroszok oldalára. Fájdalmas botrány volt az elfogott német katonák sanyarú állapota. A helyzet bizony kétséges volt, a közbiztonság gyenge lábon állott, az utcán és házakban az emberek kirablása igen gyakori volt. A magyarság helyzete a túlfűtött sovinizmus miatt nehéz volt. Brassóból és a vidékről a vezető férfiakat elfogták és lágerbe vitték minden különösebb ok nélkül és hosszú hónapokig ülték letartóztatva. Én, szinte a papok közül egyedül, Isten segédelmével kikerültem a letartóztatást, de az én helyzetem is sok ideig igen nehéz volt. Sokat kellett bujdosnom és állandóan rettegnem, hogy még rám is kerül a sor. A magyaroktól és németektől a rádiót és a járműveket is elvették és vissza sem adták. Nemsokára megindult a támadás Magyarország ellen és Erdélyt hamarosan elfoglalták az oroszok és románok. Különösen a székelyek szenvedtek igen sokat. A férfiak közül igen sokat elhurcolták, vagy megölték, a nőket meggyalázták és a falvakat és városokat megdézsmálták. Még elgondolni és rettentő, hogy milyen nagy pusztításon mentek keresztül.

Az iskolai évet megkezdtük, bízva abban, hogy munkánkat nem fogják megakadályozni. Eddig hála Istennek nem is történt semmi zavaró esemény.

A templomunk ez időben gazdagodott és szépült. A főoltárra, Jézus Szíve szobor köré és a Mária szobor feje köré villanygömbökkel keretet készíttettem, amelyet Beregszászi Lajos hívő szerelt fel ajándékol. A híveket felkértem az egyházközség hathatósabb támogatására.

Karácsony előtti vasárnap nagyszerű előadást rendeztünk az iskolás gyerekekkel. Vannak elég szép számban hála a Jóistennek, akik megértik az idők szavát és áldoznak egyházukért. De meg kell emlékezni azokról is, akik józan gondolkodásukat elveszítették és viselkedésükkel nem nagy örömet szereznek sem egyházunknak, sem a magyarságnak. A demokrácia helytelen értelmezésével sok visszaélés történik, ami a köz kárára megy, és máris érezzük káros hatását.

1945-ben Szóts Béla plébánost Csíkdánfalvára helyezte át Márton Áron gyulafehérvári püspök:

Az élet igen nehéz, drága és szűkös. A harcok rendületlenül és igen beveszen folynak, a pusztítás meglátszik. Az embereket hurcolják egyik országból a másikba, részint mint foglyokat, innen pedig a szászokat és német eredetűeket viszik Oroszországba, mint deportáltakat, munkára. Részvételünk velük van, s bárcsak a Jóisten visszahozná őket hozzátartozóik körében. Addig is imádkozunk értük és szabadulásukért.

Az egyházközségi élet, és a katolikus iskola a maga medrében halad, s végezzük munkánkat a rendes módon és lelkiismeretesen.

Május 27-én délelőtt volt az első szent áldozás napja, d.u. 4 órai kezdettel nagyszerűen sikerült szülőik napja a plébános és tanítónő rendezésében. Tiszta jövedelem 31 000 lejnél több volt. Úrnapján a templom körül, szép időben, rendesen megtartottuk a körmenetet, Bodolán pedig a volt Béli parkban különösen szép volt az idei úrnap körmenet.

Ujraköltés 1946 június 24-én
Mihály Imre által
Köszönetnyilvánítás
Köszönetnyilvánítás 100.000
Köszönetnyilvánítás 100.000
Köszönetnyilvánítás 100.000
Köszönetnyilvánítás 100.000
Köszönetnyilvánítás 100.000

Mihály Imre
pléb.

1946-ban Mihály Imre plébános újraköltötte a Szóts Béla plébános által is használt régi misekönyvet

*Az iskolai évet rendes módon és sikeresen fejeztük be. Július elsején az iskolában a tanítónő rendezésében szép évzáró ünnepség volt, a plébános ugyanakkor Bodolán volt, ahol az ottani tanítónő hasonlóképpen rendezett szép, megható évzáró ünnepséget, melyen a plébános is beszélt. A nyári nagy szünetet a felfrissülés idejének szeretnénk szánni és várjuk reménykedve az idők jobbra fordulását, a csendet, és a rendes kerékvágású világot, ez azonban úgy látszik, nagyon nehezen akar előjönni. Még mindig nagyon sok a baj, izgalom, a drágaság már kezd kibírhatatlan lenni. Az élelmiszer igen kevés, szűk és sok minden hiányzik (hús, tej, vaj stb.), a-
zaz fekete áron kapható, csak méregdrágán.*

A Szent Antal oltár

Az iskolai év elején munkálatok folytak, de igen nehezen. Iskolai dolgokban egyáltalán vagy egyáltalában nem jön semmi útbaigazító rendelet. A magyarság több magyar tanítót szeretne, de az állami hatóságok nem igen buzgólkodnak ezen ügyben. Az evangélikus szülők többsége gyerekeiket állami iskolákba akarja íratni, feledve a hálát, amelyet tanúsítani kellene iskolánk iránt, mely a legnehezebb időkben az ő gyerekeiket is befogadta és sohasem tett különbséget ka-

tolikus és más vallású tanulók között. Pedig eléggé figyelmeztettem, hogy esetleg rosszul fognak járni, mert eljön az iskolai év kezdete, és a magyar tannyelvű állami iskolákból nem lesz semmi, s akkor a gyerekek is iskola nélkül maradnak, és a katolikus iskolának sem lesz a megengedett számú növendéke.

Ezek a sorok pedig befejezik a türkösi egyházközség történetéről szóló bejegyzéseimet. A kegyelmes püspök úr kérésére és a csíkdánfalvi hívek kérésére Csíkdánfalvára nevezett ki. Lelkiismeretem nyugodt, hogy buzgó és becsületes szándékkal dolgoztam a hívek és az egyházközség javára. Az eredménye is meglátszik. Szép, díszes, rendes kis templomocskát, rendben lévő plébániát hagyok hátra. Idejövetelemtől közel 40 000 lejt vettem át, mint adóságot, és most, tíz év után, az akkorinál nehezebb körülmények között 300 000 lejt kézpénzt hagyok az utódoknak. Isten kegyelme segített eddig is, legyen hála az Ő szent nevének, szent kegyelme segítse jóra, szépre, nemesekre az itt maradtakat, az utódot, hogy békében, egyetértésben tudjon dolgozni Isten dicsőségére és lelkünk üdvére.

Türköös, 1945. szeptember 21. Szóts Béla plébános.

*

Az 1950-es években (1952–1954 között) Ébner atya templomot szeretett volna építeni Csernátfaluban (*Béketemplom*), házat és telket is vásárolt a központban, a Vásár utcában. A házat Trebits Jenő plébános állami nyomásra eladta László József egykori alelnöknek (Vásár utca 12. szám). A házzal szemben lévő templomhelyet szintén Trebits Jenő plébános adta el állami nyomásra a Néptanácsnak (1965 után ide épült a *Central* vendéglő és vegyesüzlet – *Complex Comercial*). A két telket még sokáig *katolikus házként* és *katolikus kertként* emlegették a csernátfalusiak.

1956-ban Péter Sebestyén plébános a hívek adományaiból Szent Antal mellékoltárt állíttatott a templomban, amelyre a fiú ifjúság Szent Imre, a leány ifjúság Szent Teréz szobrokat csináltatott.

1975 után lebontották a szószéket és szembe miséző oltárt állíttatnak fel.

A főoltár sokszor módosult az idők során. Hogy hajdanán milyen lehetett, arról semmiféle adat, leírás nem maradt fenn. Bizonyos az, hogy az 1931-es templomfelújítást követően Jézus szobra állott a főoltáron, majd a szószék lebontása után Jézus és Mária szobra egymással szemben, az előtér két oldalára került, az új oltárkép pedig Szent Mihály Főangyalt ábrázoló festmény lett.

*Szent Mihály Főangyal,
Könyörögj Érettünk!*

1983-ban Gajdó Zoltán lett a türkösi plébános. Idejötté után, 40 000 lej alaptőkével nekikezdett a plébánia felújításának.

Először rossz istállót és a garázst bontották le. Majd megkezdődtek a bővítési munkálatok. A hívek kaláka szellemben, a gyárból jövet, sokszor késő estig dolgoztak.

A plébánia épületét kibővítették két új szobával, hittanteremmel, orvosi rendelővel, garázzsal. Szóts Béla nyugalmazott plébános 60 000 lejjel támogatta az építkezést. Különféle támogatóktól még 70 000 lej, a Trebits-hagyatékból pedig 17 000 lej folyt be. A hívek a kepe mellett minden évben még 50 majd 100 lejt fizettek építkezésekre, később az infláció miatt ez az összeg is növekedett, 1993-ban 500, majd 5000, napjainkban 50 000 lejre emelkedett.

1985-ben a templom tetőzetét kijavították, a villanyvezetékeket kicserélték. A padokat Magyar Péter bácsi egyedül festette le.

1986-ban a plébánia régi épületét újíttották fel, a szobákat kiparkettezték, az ablakokat kicserélték, redőnyökkel látták el.

1987-ben a hívek adakozásából új kerítést építettek a templom és temető köré: „*Gajdó Zoltán plébános ideje alatt – 1987*”.

1989-ben központi fűtéssel látták el a plébániát. A fűtőtesteket Domokos Jenő türkösi evangélikus lelkész-től vásárolták 35 000 lej értékben. Jakab Antal püspök úr egy Aro gépkocsival (350 000 lej értékben) és 80 000 lejjel támogatta az építkezést.

1990-ben a temetőkaputól a templomajtóig betonlépcsőt építettek és lefestették a templom külső falát.

1993-ban Gajdó Zoltán plébános felújította a templomot, a szentélyt márványlapokkal padlózta le, új faragott oltárasztalt, szószéket és húsvéti gyertyatartót készíttetett. A szószék felirata: „*Verbum Dei*”, a gyertyatartóé pedig: „*Lumen Christi*”. Ekkor vezették be a gázt is.

1996-ban a millicentenárium emlékére márványtáblát helyeztek el a templom falán, a bejárat melletti oldalon: „*Millicentenarium 896–1996 Márton Áron 1896–1996*”.

A templom fűtése kezdetben fával, jelenleg gázzal történik.

2000. július 24-én Gajdó Zoltán plébánost II. János Pál pápa *pápai káplánná* nevezi ki.

SECRETARIA STATUS

*Summus Pontifex
Ioannes Paulus II*

inter Suos Cappellanos adlegit Rev. dum. Dominum

Zoltan Gajdó,

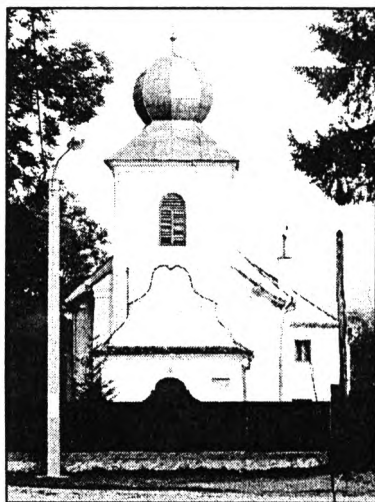
ex Archidiecesi Abbas Iulienis.

*Quod quidem eidem Rev. Dno Gajdó
opportuno significatur.*

*Ex Audibus Vaticanis, die XXIV mensis Iulii,
anno MM.*

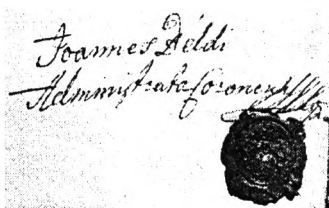
*Joannes B. Ke
Substitutus*

Bodola

Bodola a Türekösi anyaegyház legnagyobb filiája, *Nagyboldogasszony* tiszteletére szentelt templommal. Búcsú: *augusztus 15.*; örökös szentségimádás: *szeptember 18.*

A reformáció után a katolikus Béli-ág kastélyában házikápolna volt. Egy ideig *Gamalbertus* nevű bajor pap misézett itt.

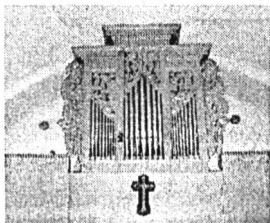

Bodolán a katolikusok 1762-ben kaptak kápolnát Béli Tivadar udvarában. A bodolai templomot *Béli János* brassói főesperes építtette. Ő eszközölte ki, hogy a bodolai templomban évközben szentmisék legyenek, sőt amikor Bodolára költözött, ő misézett.

Az új, barokk stílusú templom építését 1770-ben fejezték be. Barokk oromzatán jól olvasható az 1770-es évszám.

Mivel grófi kápolnának épült eléggé kicsi, mintegy 100 férőhelyes. A templom mennyezete boltozott, kis kórossal és orgonával van ellátva.

Az orgona 1770-ben készült Ausztriában, egyváltozatú, készítő-mestere ismeretlen.

A barokk stílusú oltár is egyidős a templommal, 1770-ben készült, eredeti, építő-mestere és festője ismeretlen.

A torony 13 m magas, téglából épült, négyszög alakú. A templom két harangja egyidős a templommal, Ausztriában öntötték őket.

Az 1800-as évek végén 10 új paddal látták el a templomot (ma is ezeket használják).

Az 1930-as években villanyvezetékekkel és égőkkel látták el a templomot.

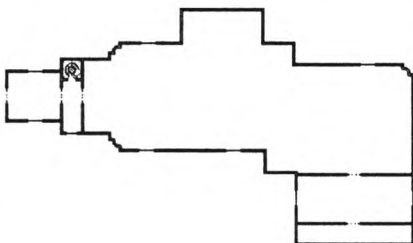
1986–1987-ben kicserélték a régi villanyvezetékeket.

A templom fűtése ma is fával történik.

1994-ben ünnepelték Bodola 700 éves évfordulóját. Ebből az alkalomból négy nyelvű (magyar, román, német, angol) táblát helyeztek a templom falára: „*Allittatott Bodola 700 éves évfordulójára * Budila – 700 de ani de la atestare * Budille – 700 Jahre urkundliche Erwähnung * On the 700-th anniversary of Bodola * 1994.*”

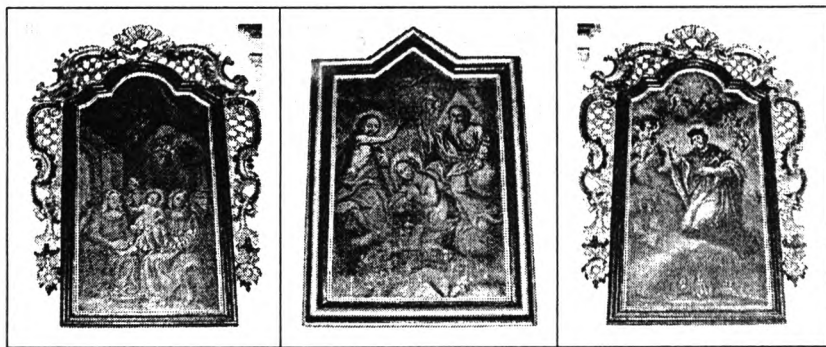
2001 folyamán, több ízben is, ismeretlen tettesek megromgálták a templom faragott tulipános kerítését.

2003-ban a hívek hozzájárulásával kijavították a bodolai római katolikus temető kerítését.

A bodolai templom barokk oltára és oltárképei

Építkezések

1983-ban került Türkösre Gajdó Zoltán plébános úr, aki az előző állomáshelyein már megszokott építkezéseit folytatta itt is. Az építkezések az 1980-as években eléggé nehezen mentek, de az 1989-es romániai változások szabadabbá, könnyebbé tették ezeket. Foglaljuk össze a főbb megvalósításokat, amelyek Türköst és filiáit díszítik.

A Márton Áron Ház

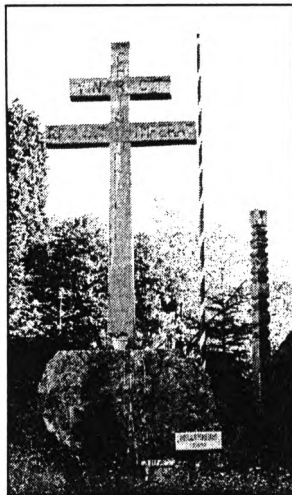
1987–1989 között épült a plébánia udvarán a Márton Áron nevét viselő ifjúsági ház, egy nagy gyűlésteremmel, konyhával és kamrával, előszobával; az emeleten 2 szobával, konyhával, előszobával, négy hálófülkével és két terasszal; lent gazdasági térrel és garázzsal (épült Gajdó Zoltán plébánossága alatt).

Először garázsnak és fásszínnek építették, később ifjúsági házzá bővítették egy szint hozzáadásával és a tetőtér beépítésével. A munkálatokat Laczkó József mester vezette.

A Márton Áron Ház számos kulturális és oktatási program helyszíne. Például 1991. november 10-én *Kilén Ilka* balladaestet tartott a

Márton Áron Házban (*Ágról szakadt madár*), 2000. március 4.–április 15. között pedig ökumenikus előadássorozat volt itt.

2001-ben a Márton Áron Ház közvetlen közelében millenniumi emlékkeresztet állítottak fel „*Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat*” felirattal.

Gyógyszertár és orvosi rendelő

Az állandó orvosi rendelő és gyógyszertár 1998-tól működik a türkösi plébánián.

A betegek a gyógyszerek árának 1%-át fizetik, a rákosok, cukorbetegek és szegények pedig ingyen kapják őket. 1998-tól közel kilencezer személyt látott el gyógyszerrel.

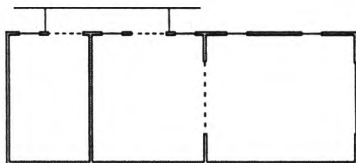
Orvosok voltak:

- Dr. Barkó András nyugalmazott gyermekorvos
- Dr. Szotyori Ildikó nyugalmazott szívorvos
- Dr. Peteu Júlia körorvos
- Gödri Erzsébet gyógyszerésznő

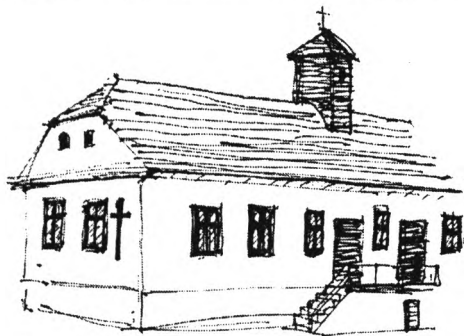
Keresztvár

1988-ban a tükösi római katolikus egyházközség házat vásárolt Keresztváron mintegy 70 000 lej értékben, melyet kápolnává alakítottak át. A ház 1921-ben épült, házoromdíszen a felirat: „Építette Soós Károly és Török Ráki”. A házat püspöki és külföldi segélyből sikerült megvásárolni és a hívek segítségével felújíttatni, átalakítani. Borbély Jakab keresztvári lakos sokat segített. A kápolnát kis toronnyal látták el, ahová a régi harangot is felhúzták.

1993. november 25-én *Krisztus Király* tiszteletére Bálint Lajos erdélyi érsek harangjával együtt felszentelte és megáldotta.

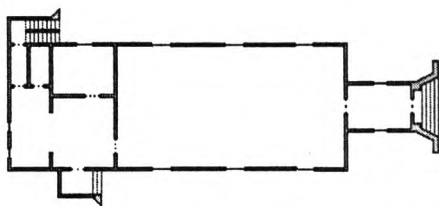
Tatrang

A tatrangi kápolna építési munkálatai 1996-ban kezdődtek el Gajdó Zoltán tükösi plébános vezetésével.

A területet Bálint Mártontól és nővérétől, Judittól vásárolták meg. A Tatrang végében, Zajzon és Pürkerec találkozási pontján lévő telket balról erdő határolja, mögötte mesterséges tó van (a téglagyár része).

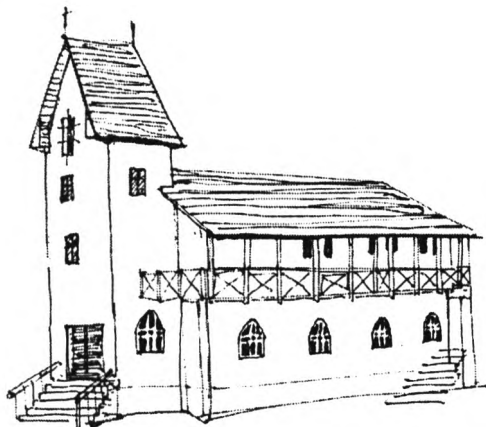
A terveket a brassói Concept O. & Co. cég készítette a kolozsvári Lucian Sabău Trifu építész és a brassói Mar-kó Gábor tervezőmérnök látatamozásával. Besegített Sente László építész. A munkálatokat Tréfás János brassói vállalkozó becsületes és áldozatos munkával vezette le. A végén Gödri Zoltán vállalkozó is besegített. A munkásokat Lackó József mester irányította. Az építkezésnél rabok is dolgoztak, ezekre fegyveres őrök vigyáztak. Kiss József tatrangi vállalkozó anyagiakkal segítette a munkálatokat.

A kápolna építését 1998-ban fejezték be.

Mivel a három falu (Tatrang, Zajzon, Pürkerec) találkozási pontjára épült, működtetésével Tatrang, Zajzon, Pürkerec kettős kisebbségi sorsban élő római katolikus közösségei kaptak menedéket hitéletük gyakorlására, elmélyítésére. Ezen kívül világi tevékenységek gyakorlása is helyet kapott: ifjúsági-, cserkész találkozók, orvosi tanácsadás,

gyógyszerek időnkénti juttatása idős, rászoruló személyek számára, kisebb méretű hagyományörző, anyanyelv ápoló rendezvények, rövid időtartamú táboroztatások.

A kápolnát 1998. május 29-én szentelte fel Dr. Jakubinyi György érsek *Szent Veronika* tiszteletére.

Az oltárképet Sabău Trifu Cristina festette, és ez Szent Veronikát ábrázolja, amint letörli Jézus arcát.

Egy évre rá befejeződtek a második szint és tetőtér munkálatai is, 1999. május 29-én Tamás József püspök a bérmálás alkalmával megáldotta a kápolna fölé épült szociális otthont.

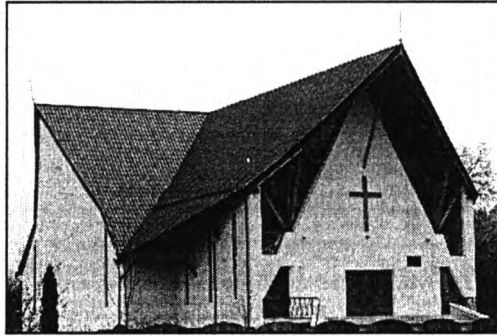
A kápolna építkezési költsége meghaladta a 2 milliárd lejt.

A templom falán márványtábla örökítette meg a templomépítést: „*Isten dicsőségére építette sokak adományából Gajdó Zoltán plébános 1996–1999*”.

A felszentelés óta minden hónap első vasárnapján szentmise van, nyáron különféle táborok helyszíne: Hit és Fény, szórványban élő gyermekek, ministráns táborok, cserkészek. Dr. Dávid Ibolya igazságügyi miniszter is itt szállt meg Hétfaluban jártakor.

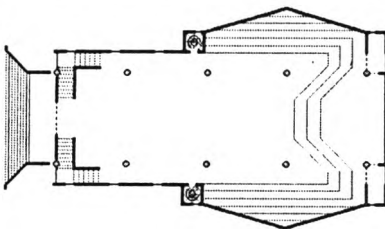
Hosszúfalu

Boldog Apor Vilmos vértanú püspök tiszteletére szentelt hosszúfalusi római katolikus templom építését 2004-ben fejezték be. 2004. június 5-én szentelte fel Dr. Jakubinyi György gyulafehérvári érsek. Búcsú: *május 23.*

Egy hosszúfalusi római katolikus templom építése már régi vágya a hétfalusi római katolikus magyarságnak. 1952-ben Ébner Atya a rajzokat is elkészítette. Azóta a hívek száma is megduplázódott.

A helyi tanácstól 1996-ban igényelt és megkapott telekre 1997-ben Isten segedelmével megkezdődött a kétszintes egyházi központ építése. Az alagsor teljes egészében szociális és oktatási, ifjúsági, anyanyelv- és hagyományápoló, őrző tevékenységek, rendezvények barcasági szóróközpontja lesz a helybeli, de a főleg ide letelepedett és munkát vállalt moldvai római katolikus csángó magyarok számára.

Itt általános orvosi rendelő, gyógyszertár, szociális étkezde működtethető.

A nagy terem könnyű térelválasztó falakkal több, kisebb teremre osztható, ahol változatos tevékenységek folytathatók: mozgás- és szellemi sérült fiataloknak, szabás-varrás, számítógépes tanfolyamok, háziasszony nevelés, karitatív szolgálatok, dalárda, fúvós zenekar próbák, kulturális, oktatási rendezvények, fórumok, tanácskozások, anyanyelvi vetélkedők, ünnepi

megemlékezések szervezhető. Ugyanitt működne egy állandó magyar nyelvkurzus is a moldvai csángók számára.

Az épület második szintjét a Boldog Apor Vilmos vértanú-püspök emlékére felszentelt római katolikus templom képezné, mintegy 500 férőhellyel, amfiteátrumos kiképzéssel.

1999-ig a munkálatok szinkronban haladtak a tatrangai kápolna építésével. Lackó Józsefen kívül munkavezető volt még Tréfás János Brassóból (1997-1998), Gödri Zoltán (1998-2002) és Sente László Brassóból.

A munkálatok a következő ütemterv szerint haladtak:

- 1996-ban a terület bekerítése.
- 1997-ben: alap kiöntése, kanalizálási munkálatok, víz, gáz bevezetése.
- 1998-ban: alagsor kiképzése.
- 1999-ben: alagsor teljes befejezése.
- 2000-ben: falak felhúzása.
- 2001-ben: tetőszerkezet, a templom befedése.
- 2002: vakolás, belső szerkezetek, ablakok
- 2003: alagsor teljes kiépítése és berendezése
- 2004: a templom felszentelése.

A templom építését támogattak (többek között):

- Renovabis, 1999-ben: 30 000 DEM
- Illyés Közalapítvány, 2000-ben: 700 USD

- Tamás József gyulafehérvári segédpüspök magánadománya: 800 USD
- Kelet Európai Segélyszervezet, Königstein, 2000-ben: 50 000 DEM
- Kolozsvári Szent Mihály Plébánia, 2000-ben: 80 000 000 ROL
- Román Kultuszminisztérium, 2000-ben: 300 000 000 ROL
- Kelet Európai Segélyszervezet, Königstein, 2001-ben: 30 000 DEM
- Győri Polgármesteri Hivatal, 2001-ben: 1 000 000 HUF
- Győri Püspökség, 2001-ben: 500 000 HUF
- Gyulafehérvári kölcsönök.
- A többi költséget a négyfalusi hívek vállalták.

A templom összköltsége 2004-ig 4,5 milliárd lej volt, a teljes befejezéshez (gáz, központi fűtés, belső építészeti) még 1,5 milliárd lejre van szükség.

A templomon 2001. augusztus 11-én emléktáblát helyeztek el, melyet *Dr. Dávid Iboya*, a Magyar Köztársaság igazságügyi minisztere leplezett le a millenniumi emlékszóló átadási ünnepség keretén belül.

A márványtábla felirata: „*E templom a vértanú püspök Bárány Apor Vilmos tiszteletére épült a millennium évében.*”

Lelki közösségek

A lelki közösségeknek jelentős szerepe van az egyház működésében. A közösséget a teológiai szótár úgy határozza meg, mint *„olyan személyek sokaságának egysége, akik meghatározott viszonyok alapján egy csoportba egyesültek”*. A türkösi római katolikus plébánián is működnek – működtek – ilyen lelki közösségek, azon hívek csoportosulásaiként, akik munkájukkal áldozatvállalásukkal az egyházat és a plébániát szolgálják, hitüket elmélyítve életüket a tenni akarás, a másokon való segítség, a közösség éltetése vezényeli.

Lelki közösségek – informálisan – már a kezdetek óta működtek a négyfalusi római katolikus egyház keretei között. Magyarországon az egyleti közjog első forrásai az 1873. évi április hó 29-én 1394. sz. a. k. gróf Szapány-féle B. M. rendelet és ezt kibővítő 1875. évi május hó 2-án 1508. sz. Tisza-féle B. M. rendelet. Ezek alapján szerveződtek a különböző civil szervezetek – formálisan is. A szervezeteket a vármegye székhelyen (Brassóban) vagy az egyházmegyei főhatóságnál (püspökség) kellett bejegyeztetni, majd alispáni és belügyminiszteri határozat alapján nyerték el jogi személyiségüket. Így pecsét, különféle bankszámlák, működési engedélyek illették meg őket.

1874-től folyamatosan működött a türkösi római katolikus plébánia keretei között nőegylet, olvasóköri, ifjúsági egylet, iskolaszék. Természetesen az I. világháború, Triánon után a bejegyzéseket, működési engedélyeket felül kellett vizsgálni. A II. világháború, majd az államosítás is újraértékelte ezeket. A szerveződések most már csak egyházi vonalon történhettek (1950-es évek), így a hívek nagy többsége ezzel a lehetőséggel kívánt élni, hogy társaságokat építsen ki maga körül. A kommunizmus sötét éveiben (1960-as évektől) ez a lehetőség is megszűnt. A diktatúra semmiféle szerveződést, csoportosulást nem tűrt meg. Az 1989-es romániai változások után újra szabad volt szervezkedni, csoportosulni. Ez egyházi téren is megtörtént, Türkösből is létrejöttek a természetes, sokszínű – a római katolikus egyházközség köré szerveződő – társaságok, egyletek, szövetségek.

Az Egyháztanács

Az 519. kánon előírja, hogy a plébános mozdítsa elő a világi híveknek az egyház küldetésében való sajátos részvételét. Ennek a pasztoráli és a gazdasági tanács ad szervezett keretet. Évszázados hagyományokra támaszkodva, ezt a feladatot az Egyháztanács látja el. Az egyháztanácsosok megválasztása az egyházközségi közgyűlés hatáskörébe tartozik. Minden olyan 25-70 év közötti személy megválasztható, aki a plébánia területén lakik, nincs kizárva a szentségek közösségéből, gyakorló katolikus és évi hozzájárulásával részt vesz a plébánia fenntartásában.

Az Egyháztanács hatáskörébe tartozik:

- A lelki, karitatív, istentiszteleti, hitmozgalmi élet támogatása a plébániai egyesületnek képviselőiből kinevezett tagok útján.
- A betegek, segélyre szoruló, vallásoktatásra kötelezett tanulók számbavétele.
- A katolikus lapok, kiadványok terjesztése.
- Felügyelet a templomi rendre.
- Költségvetések megszavazása és a számadások elkészítése, a plébánia ingóságainak leltári nyilvántartása.
- Ingatlanok adás-vétele az Egyházmegyei Hatóság jóváhagyásával.
- Határozat a javításokról, építési tervekről.

- A számvizsgáló bizottság utján a bevételek, kiadások, templomi gyűjtések, fizetések, illetékek könyvelésének ellenőrzése.
- Határozat a kántor, adminisztratív személyek alkalmazásáról, javaslatot téve azok kinevezésére az Egyházmegyei Hatóságnak.

2002-ben a vezetőség:

- Msgr. Gajdó Zoltán plébános, pápai káplán – elnök
- Rácz Csaba – főgondnok
- Forsner Árpád – algondnok
- Gödri Zoltán Antal – algondnok.

A jelenlegi egyháztanácsosok a következők: *iff. Alíz Károly, dr. Balázs Géza, Boga Vilmos, Bubla Kálmán, Bubla Levente, Czoguly István, Dáni István, Dobra Béla, Eröss József, Fábíán Dénes +, Farkas István, Farkas István, Fekete István, id. Gál Mózes, iff. Gál Mózes, Gáspár Imre, Hochbauer Gyula, Jakab Zoltán, Jánosi László, Kelemen Béla, Kovács Domokos, Lázár Dávid, Miklós István, Pisztel Gábor, Schöffler László, Serény Győző, Simó Lajos, Smazenka Zoltán, Soós Lukács István, Szász Ferenc, Tubák János.*

Az esküt *Boldog Apor Vilmos* napján tették le:

„Én ... esküszöm a mindenható Istenre, a boldogságos Szűz Máriára és Istennek minden szentjére, hogy mint a ... plébánia egyháztanácsának tagja, lételemmel és munkámmal egyházunk javát akarom előmozdítani, lelki és anyagi érdekeit legjobb lekiismeretem szerint szolgálni, reám bízott vagyonát hűségesen kezelni és a katolikus iskolának jogait mindenben védeni.

Kérem ehhez az Úr Jézus kegyelmét, templomunk védőszentjének ... pártfogását, a hívek áldozatos támogatását és Isten áldását.

Isten engem úgy segélyen.”

A négyfalusi Márton Áron Kolping-család

1992. június 4-én alakult az iparoslegények atyjának, Adolf Kolping, emlékének és életművének újraélesztéseként és folytatásaként. A közösség többségében katolikus, családjellegű életképzési és cselekvő közösség, mely tagjait képessé szeretné tenni, hogy keresztyénként a világban és ezáltal foglalkozásukban, a házasságukban és a családban, az Egyházban, a társadalomban és az államban megállják helyüket.

Gajdó Zoltán plébános kezdeményezésére alakult, Erdélyben az elsők között, a Márton Áron Kolping-család, amelyet egyházi vezetőként (prézes) azóta is irányít. A megalakuló Kolping-család világi vezetője *Hochbauer Gyula* volt, alelnöke *Kovács Lehel István*, titkára *Zátyi Lajos*, könyvelője *Kovács Magdolna*, pénztárosa *Bubla Zoltán*.

1992-ben az ifjak magyarországi, a felnőttek ausztriai tanulmányúton vettek részt.

A kis közösség még abban az évben megszervezte a Kolping-családok országos találkozóját, amelyen Alfred Weiss a Nemzetközi Kolping-család küldöttjeként részt vett. A háromnapos rendezvény keretében került sor a Kolpingzászló felszentelésére, amelynek színei: a fekete és a narancssárga a komolyságot és az életörömet jelképezik. Az új család megismerkedett Adolf Kolping örökségével, s megértette, hogy *„a kereszténység nem szép szavakból és üres beszédből áll, tevékenyen és odaadással kell azt gyakorolni.”*, mint ahogy azt Adolf Kolping is tette.

 KOLPING

1995-től az ifjúsági csoport is kezdte bontogatni szárnyait. Világi elnökei voltak: *Komán Attila*, *Simon Attila*, *Gál Hajnal*, *Gál Csaba*.

A Márton Áron Kolping-család prézese és világi elnökei (*Hochbauer Gyula*, *Orbán Attila*, *Simon Enikő*) sokszor vettek részt az elmúlt 12 év alatt továbbképzőkön és lelkigyakorlatokon, amelyek közül a legemlékezetesebbek azok voltak, amelyeket Erhard May würzburgi Kolping referens tartott, akinek Kolping-családunk nagyon sokat köszönhet.

2000-ben részt vettek az *„Élő hidat építünk a különböző felekezetek között”* mottóval rendelkező Nemzetközi Kolping Szövetség imanapján. A közös szentmisék, a Bibliával kapcsolatos elmélkedések erősítették az Istenben vetett hitet.

Mivel a Kolping-családok védőszentje Szent József, május elsején a Kolping-családok Csíksomlyóra zarándokolnak. Ezen a zarándoklaton négy alkalommal a Márton Áron Kolping-család is részt vett.

A Kolping-családot szoros kapcsolat fűzi más Kolping-családokhoz. Igen gyümölcsöző volt a kapcsolat 1992–1994 között a pécsi Kolping-családdal. A brassói Szent József Kolping-család is többször vendégeskedett Türkösön. Világi elnökük, Aranyosi Margit, élményszerűen számolt be római zarándoklatukról (2002), prézesük, Máthé Vilmos plébános, többször tartott előadást.

Egy alkalommal a Nemzetközi Kolping Szövetség prézese, Heinrich Festing, is meglátogatta a Márton Áron Kolping-családot.

1996-ban Johannes Péter Paul plébános vezetésével németországi ifjúsági csoport volt a türkösi plébánia vendége.

A würzburgi Egyházmegyei Kolping-család minden évben karácsony előtt ajándécsomagokkal lepi meg a Kolping-család gyerekeit.

Ugyancsak nekik köszönhetően (varrógépeket küldtek) 1994-ben varrótanfolyam indult *Pünkösti Etelka* irányításával, aki erről így vallott: „*Sok szeretettel tanítottam a lányokat varrni. Sok kötényt varrtunk és megszerették a gépi varrást.*”

A Kolping-család nem feledkezett meg a betegekről, öregekről, rászorulókról sem. Látogatásokkal, ajándécsomagokkal próbálta enyhíteni nehézségeiket.

A család tagjai országos és nemzetközi rendezvényeken is részt vettek. A temesvári Országos Kolping Találkozón Gál Hajnal, a csíksomlyói találkozók Székely János és Terézia képviselték a családot.

A 150 éves würzburgi Egyházmegyei Kolping-család jubileumi ünnepségén Simon Enikő vett részt, a regensburgi Ifjúsági Kolping Találkozón pedig Seffer Levente, Gál Csaba és Fehér Árpád képviselték a családot.

„*Az emberiség megváltása, gyógyítása a családban kezdődik*” – vallotta Adolf Kolping, „*Ha a család egészséges marad, akkor egy beteg társadalom is meg tud gyógyulni.*” – fűzte hozzá a Szentatya. Ennek jegyében Farkas Csaba és Szende, Orbán Attila és Erika, Komán Attila és Katalin, Rácz Csaba és Ildikó, Simon Attila és Enikő többször részt vettek gyermekekkel együtt Euro-Familia szemináriumokon, ahol a foglalkozások és közös tevékenységek egyaránt a család alapértékeinek erősítését szolgálták. Erdély különböző részeiből 14 Kolping-család vett részt ezeken a találkozókön. Amíg folytak az előadások a gyermekeknek külön tevékenységeket szerveztek.

A Márton Áron Kolping-család jelenlegi tagszáma 20 személy.

Foglalkozások:

- Havonkénti találkozás.
- Szentmise, elmélkedések.
- Adolf Kolping életének és tevékenységének felelevenítése.
- A múltbeli tevékenység elemzése, kiértékelése.

Összejövetelek:

- Társas kirándulások.
- Belföldi, külföldi utazások.
- Találkozások, kapcsolattartás más Kolping-családokkal.

Tevékenységek:

- Hagyományörző foglalkozások (faragás, varrás, földművelés).
- Idős betegek gondozása és ellátása.
- Fiatalkolping-tagok támogatása.
- A cserkészcsapat táborozásainak és más tevékenységeinek támogatása.

Jövőtervek:

- Az informatika-csoport kibővítése.
- A tagok számának növelése.
- Szorosabb kapcsolattartás a testvéri, belföldi vagy külföldi Kolping-családokkal.

Jelenlegi vezetőség:

- *Msgr. Gajdó Zoltán* – egyházi elnök, prézes
- *Simon Enikő* – világi elnök
- *Orbán Attila* – alelnök
- *Kovács Magdolna* – könyvelő
- *Bubla Katalin* – pénztáros
- *Gál Hajnal* – titkárnő

A négyfalusi Caritas szociális gondozóközpont

1998 novemberétől működik Négyfaluban a Caritas házi szakápoló és szociális gondozóközpont, jelenleg 2 alkalmazottal, egy asszisztenssel és egy ápolóval, akiknek bizalmára, segítségére és toleranciájára számítani lehet. Az alkalmazottak otthoni szociális és orvosi ellátást biztosítanak az időseknek, krónikus betegségekben szenvedőknek, mozgássérülteknek, rászorulóknak.

Célkitűzések:

- Az egészségi állapot megtartása, helyreállítása, illetve javítása.
- A hozzátartozók, szomszédok és önkéntesek segítőkészségének fejlesztése és támogatása.
- Az ápolási tevékenység szakmai színvonalának megtartása az érvényes előírások szerint.
- Együttműködés és hálózatépítés hasonló jellegű szervezetekkel.

Szolgáltatások:

- Szakápolás a beteg otthonában: injekciózás, sebellátás, kötözés, vérnyomás-, cukorszintmérés, hőmérőzés, inhalációs kezelések, vizeletkatéterek, vizeletzsákok, beöntések, székletzsákok, masszírozás, bedörzsölés, mobilizáció, gyógytorna.
- Ápolási tanácsadás.
- Alapápolás a beteg otthonában: fürdetés, fehérműcsere, ágyműcsere, borotválás, köröm- és hajvágás.
- Háztartásban nyújtott segítség: takarítás, főzés, mosás, bevásárlás.
- Segédeszközök kölcsönzése: tolokocsik, járássegítők.
- **Látogatás a magányos beteg otthonába.**
- Önkéntes ápolók képzése.

Működtetők:

- *Gödri Kinga, Balázs Enikő*

A gondozóközpont az erre a célra megvásárolt négyfalusi, Ștefan cel Mare negyedi 35-ös tömbház B/3. számú helyiségében működik.

Házi Beteggondozó Központ

1998 áprilisában alakult meg Dr. Márton András marosvásárhelyi orvos segítségével. Az első nővér *Boga Enikő* asszisztensnő volt, aki áldozatos és lelkiismeretes munkával kezdte a nehéz és új feladatot.

Jelenleg két nővér dolgozik: *Szász Andrea* és *Tamás Irénke*. 88 betegjük van, amelyből 12 román, a többség pedig evangélikus vallású.

Az államtól minden hónapban 9 750 000 lej támogatást kapnak, ezt próbálják beosztani úgy, hogy néha még élelmiszer-csomagokra is teljék belőle.

Fő tevékenységeik: otthon ápolni a betegeket, kötözéseket elvégezni, vérnyomást, cukorszintet mérni, különféle egyszerűbb kezeléseket elvégezni.

A 059-es számú Zajzoni Rab István cserkészcsapat

A cserkészcsapat 1991-ben alakult *Gajdó Zoltán* plébános, *Szabó Lajos* sepsiszentgyörgyi kanonok, valamint *Csáka Géza Csaba* mérnök kezdeményezésére. A 16 gyerekkel induló cserkészcsapatot 1992-ben jegyezték be a *Romániai Magyar Cserkészszövetségbe* (R.M.CS.SZ.). A csapat összetétele kor és vallásra való tekintet nélkül, az öikuménia jegyében történt.

A lány őrök virágneveket vettek fel: *Gyopár, Kéknefelejcs, Orchidea, Vadrózsa*, a fiúk pedig állatneveket: *Kutya, Szarvas, Kobra, Denevér*.

Célkitűzések:

- T.T.T. – „Több telik tőlem.”
- „Tanulva játszani, játszva tanulni.”
- „A cserkész ahol tud, segít.”
- „A cserkész szereti a természetet, jó az állatokhoz, kíméli a növényeket.”
- „Emberebb embert.”
- vagyis: elven való oktatás, nevelés.

Jelszavak:

- „Aki ajándékkal akar meglepni, végezzen el egy jótettet” – Bi-Pi, a cserkésztest megalapítója.
- „Tanulva játszani, játszva tanulni” – Csáka Géza Csaba, csapatvezető.
- „Legyetek jók ... ha tudtok”.
- „A cserkész nem fáradt, csak úgy érzi” – Soós Lehel s.t.
- „Ami nem tör meg, az megerősít” – Gödri János s.t.

Tevékenységek:

- Cserkészfoglalkozás: hetente 2-4 óra, elméleti és gyakorlati.
- Kirándulások (palló, híd, útjavítások): évente 5-8 nap.
- Táborok: évente 3-6 nap, egy 10 napos nyári nagytábor.
- Egyházi ünnepélyeken való részvétel és segítkezés.
- A teremtett világ szépsége a cserkészek lelkét Istenhez emeli. Ebben a szellemben vesznek részt az egyházi ünnepeken (szentmisék, karácsonyi, húsvéti ünnepek, úrnapi körmenet, Mária ünnepek, keresztvári, bodolai, tatrangi, hosszúfalusi, türkösi búcsúk, csíksómlói zarándoklat.)
- Március 15-ike megünneplése a tömösi emlékműnél. Több évben is – esőben, hóban – pallót építettek a folyón, hogy az ünneplő közönség tudja megközelíteni az emlékművet.
- Turista ösvények takarítása (az 1995-ös Nagykovácsi „nagy-takarítás” eredménye például 12 zsák nem bomló szemét és egy kitisztított forrás).
- Temetőtakarítás, elhagyott sírok karbantartása (1996-ban 4 temetőben 32 sírt takarítottak meg).
- A Nőegylet és a Kolping-család által elkészített szeretetsomagok szétosztása – énekszóval – az öregek és betegek között.
- Hagyományőrző foglalkozások (tojásírás – Barkó Etelka tanárnő vezetésével, hímzés, faragás).
- Adventi koszorú készítés és karácsonyi betlehem-jászol készítés, a betlehemi láng széthordása.
- Karácsonyi misztériumjátékok.
- Besegítés a kápolna- és templomépítésnél.

Szolgáltatások:

- Önkéntes munka ünnepek alkalmával, táborok szervezésében, kirándulások vezetése, városismertetés.

A sepsiszentgyörgyi 60-as Szent György cserkészcsapattal közös táborozások:

- 1993: Sugásfürdő, Honvédkút
- 1994: Csíkmadaras, Fűrésztelep

- 1995: Hargita, Libántető
- 1996: Csíkmadaras, Szederjes puszta (tematikus tábor: Honfoglalás)
- 1997: Csíkmadaras, Szederjes puszta (tematikus tábor: Az Árpád-ház kora)
- 1998: Csíkmadaras, Szederjes puszta (tematikus tábor: 1848)
- 1999: Csíkmadaras, Szederjes puszta (tematikus tábor: 1848)
- 2000: Szertereszfürdő, Cserkész park (tematikus tábor: Mátyás király kora)
- 2001: Garcsin völgye, Millenniumi tábor
- 2002: Garcsin völgye (tematikus tábor: Egri csillagok a Kárpát-kanyarban – Gárdonyi Géza regény)
- 2003: Szertereszfürdő, Cserkész park (tematikus tábor: Tüskevár – Fekete István regény)

Országos rendezvények:

- 1995: Szárhegy – 5 éves az országos szövetség
- 2000: Szárhegy – 10 éves az országos szövetség
- 2000: Szertereszfürdő, Cserkész park, Millenniumi tábor

Kistáborok:

- 1996: Ikavára, Csernáton (3 nap)
- 1997: Garcsin völgye, Indián tábor (3 nap)
- 1999: Teszla, Csukás hegység (3 nap)

Jelenlegi vezetőség:

- Msgr. Gajdó Zoltán – a fenntartó testület elnöke
- Csáka Géza Csaba – csapatvezető
- Soós Lehel – csapatvezető-helyettes
- Gödri János – csapatvezető-helyettes

Boldog Gizella Nőegylet

A nőegylet alakuló ülésére 1955. július 26-án került sor Péter Sebestyén plébános elnöklete alatt. Az első női választmány 24 tagú volt.

Az első elnöknő *Kurunczyné Kirch Mária* (Türkös) volt, alelnök *Knalné Boros Veronika* (Türkös). A választmány tagjai: *Jakabné Csulak Mária*, *Csomósné Bagoly Róza*, *Cseréné Pál Gizalla*, *Deákné Holló Katalin*, *Vágó Erzsébet* (Bácsfalu), *Borosné Varga Margit*, *Moasáné Mészáros Ilona*, *Soóslukács Anna*, *Pünkösdiné Bokor Etelka* (Türkös), *Fülöpné Páldeák Mária*, *Csarné Fehér Anna*, *Lőrinczné Todor Borbála* (Csernátfalu), *Grúszné Keresztes Ida*, *Péter Olga*, *Szókéné Korodi Jolán*, *Armankó Anna*, *Pálné Székely Regina*, *Jakabné Bokor Margit* (Hosszúfalu-alszeg), *Csukáné Kovács Júlia*, *Balázsné Csiki Erzsébet*, *Köpéné Márton Regina*, *Székelyné Kovács Margit* (Hosszúfalu-felszeg).

A gyulafehérvári püspökséghez a következő (206/1955. október 29. számú) kérvényt intézték:

Főtisztelendő Egyházmegyei Hatóság!

F. é. július 26-án a Săcele – Türkös-i plébánia női hívei közgyűlés keretében női választmányt választottak a maguk köréből, amelynek a célja a következő legyen:

– általában közreműködjön az egyháztanácscsal az egyházközség hit-, erkölcsi- és anyagi színvonala felemelésére és felvirágoztatására; részletekben pedig:

- 1. hithű ker. kat. életmódjukkal jó példát adjanak az otthonukban; családjukat buzdítsák tevékenykedő ker. kat. életre, és ők maguk járuljanak gyakrabban a szentségekhez;*
- 2. körzetükben, amely ki lesz számukra jelölve, ugyanazt a buzgóságot fejlesszék ki – továbbá figyelemmel legyenek a betegekre, aggokra, hogy idejében legyenek szentségekkel ellátva – a kisdetek megkeresztelésére – az ifjak: fiúk mint lányok: egyházi énekek betanítására – a felnőttek vasárnapi és ünnepnapj szentmisékre való megjelenésére és a búsvéti sz. gyónásuk és áldozásuk elvégzésére – a házasságok kat. rendezésére;*
- 3. alakítsanak rózsafüzér csoportokat;*
- 4. gondoskodjanak a templom tisztaságáról – díszítéséről, a templomi ruhák és szerek tiszta és jó karban tartásáról;*
- 5. gondoskodjanak a havi 3 lej hozzájárulás családonkénti rendes beszedéséről, figyelemmel lévén ilyenkor a fentebbi kötelezettségekre;*

A választmány tagjai mindezt magukévá tették és megígérték, hogy mindenben buzgólkodni fognak, kitüntetés lévén számukra e tisztségre való megválasztásuk, amire a legmélyebb tisztelettel és alázattal kéri a kegyes főpásztori jóváhagyást és áldást.

Elnök: Kurunczy Mária,
Alelnök: Knal Veronika

Péter Sebestyén
h. pl.

Márton Áron püspök 3392-1955 számú válasza november 2-án érkezett meg:

Az egyházközségek igazgatási Szabályzatának 31.§.b., a 40.§.r, s, t és u pontjaira tekintettel jóváhagyom abban a reményben, hogy a jó és hasznos célkitűzések megvalósításában a jelentkezők csoportja buzgóságával elől jár és eredményesen közreműködik abban, hogy a katolikus hívek kivétel nélkül példaadóan teljesítsék Isten és az Egyház törvényeit, megtartsák az ünnepeket és az Úr napjait, házasságukat az Egyház előtt kössék, gyermekeiket buzgó és hűséges katolikusoknak neveljék.

Alba-Iulia – Gyulafehérvár, 1955. november 2.

*Márton Áron
püspök*

A kommunizmus nehéz éveiben (a 60-as évektől kezdődően), mikor mindenféle csoportosulás, szerveződés be volt tiltva, formálisan nem működött a nőegylet sem. Csak 1990-ben alakult újra Gajdó Zoltán plébános kezdeményezésére.

A kezdeti nehézségeket a brassó-belvárosi katolikus nőegylet segítségével sikerült áthidalni. Zsidó Donáthné Dr. Nagy Erzsébet elnöknő ismertette a brassói nőegylet alapszabályzatát, munkatervét. A nőegylet tagjai havonta összejöttek, tevékenységük fő célja az öregek, elesettek megsegítése volt. Karácsonykor, húsvétkor szeretetsomagokat osztogattak, minden év novemberében – azóta is – megtartják az *öregek napját*. Ilyenkor ünnepi szentmisét hallgatnak, felveszik a betegek szentségét, kis műsorral és ünnepi vendégséggel kedveskednek.

A farsang idején a Nőegylet általában négy műsoros szeretetvendégséget szokott rendezni. A finom főtt kukorica mellett népköltésztünk, irodalmunk jeles alkotásai vagy történelmi évfordulók megemlékezései szerepelnek a műsoron.

1991. július 26-án autóbussz kiránduláson vettek részt a Türkös–Csíksomlyó–Kászonfelfiz útvonalon. A kegytemplom és a Nyerges-tetői 1848-as emlékmű meglátogatása után a Salutaris-borvíz öblítette le az út porát.

1994-ben felvették Szent István király feleségének, a magyarok nagy királynéjának a nevét. *Boldog Gizella* nevével, védőszentjük zászlaja alatt, ünnepélyes szentmise keretei között, 25 nő tett fogadalmat „*egyháznak búséges szolgálatára, a szeretet mindennapi megélésére, a gyerekek, rászorulóknak, szegényeknek, öregek örökhöz mért segítésére.*”

Fogadalmat tettek: *Barkó Anna-Lea* (tiszteletbeli elnök), *Gödri Edit* (elnök), *Borcsa Annamária* (alelnök), *Antal Bacsó Eleonóra* (pénztáros), *Gál Gizella*, *Gál Berta*, *Lajos Rózsika*, *Sólyom Margit*, *Gödri Erzsébet*, *Lázár Katalin*, *Szekerény Anna*, *Pahoés Mária*, *Báncilá Eszter*, *Gáspár Zsuzsanna*, *Kapitány Vilma*, *Girószász Jolán*, *Szilveszter Margit*, *Dombi Veronika*, *Oprea Teréz*, *Köpe Ibohya*, *Miklós Erzsébet*, *Miklós Magda*, *Nagy Róza*, *Gavrilescu Klára*.

Ez évben újabb kirándulást szerveztek. Az első megálló Gyergyó-Szárhegyen volt, ahol megtekintették a lassan megújuló Lázár kastélyt, Bethlen Gábor fejedelem gyerekkorának helyszínét. A közeli Gyergyószentmiklóson a 300 éves örmény-katolikus templomot csodálhatták meg. A Gyilkostó festői szépségét csak az uzoni busz-elromlás fedte el.

1996-tól tagok lettek még: *Nyárádi Hermína*, *Fekete Ibohya*, *Fabián Ibohya*, *Kapitány Julianna*, *Antonescu Ibohya*, *Tóth Ilona*, *Kádár Éva*.

A nőegylet tevékenységei közé tartozik a templom takarítása és díszítése, amit beosztott sorrend alapján végeznek el. Évente három alkalommal (húsvét, Szent Mihály búcsú, karácsony) nagytakarítást rendeznek. A Kolping-családdal közösen ajándékokat, szeretet csomagokat készítenek az öregek számára.

Nagy Róza és Éva oltárterítőket varrtak, Jánosi Erzsébet két hímezett zászlót készített és ajándékozott a plébániának, a nőegylet zászlaját pedig Nagy Róza varrta, aki rendbe hozta a Szűzanya zászlót is, férje és Miklós Károly pedig bétlehemes istállót faragott a régi helyett. A nőegylet tagjai ministráns ruhákat varrtak a templom számára.

Zátyi Erzsébet írásos terítőket készített és ajándékozott a templomnak.

A nőegylet tagjai minden hónapban részt vesznek a brassói ökömenikus imaláncban, minden év március első péntekén megünneplik a Nők Világ Ima Napját, tanulmányozzák és megvitatják a zsinati dokumentumokat. Rendszeresen részt vesznek a csíksomlyói, tatrangi, bodolai, keresztvári, felső-tömösi és brassói búcsúkon. Minden hónap első csütörtökén engesztelő szentségimádást tartanak. Tagjai a *Rózsafűzér társaságnak* is, amelyet Nagy Róza vezet. Évente farsangi mulatságot szerveznek, mikulást és névnapokat ünnepelnek.

1998 nyarán három tag (Miklós Magda, Gödri Erzsébet, Gödri Edit) részt vett a *Nők az egyházban* elnevezésű rendezvényen a zernyesti tanulmányi házban.

Nyolc tag Pakó Benedek plébános meghívására irodalmi műsorral részt vett a szászrégeni búcsún (szeptember 8).

1999-ben Brassóban részt vettek az *Erdélyi Római Katolikus Nőszövetségek Egyesületének* megalapításában.

2000-ben a nagyváradai, 2001 áprilisában az alvinci találkozón vettek részt. 2001-ben a nőegylet elnöke Borcsa Annamária lett. 2001. októberében Türkösön szerveztek találkozót. 2002 nyaratól újra Gödri Edit lett a nőegylet elnöke. 2002. októberében részt vettek a szatmárnémeti találkozón, 2003. áprilisában Udvarhelyen, októberben Zilahon, 2004. áprilisában pedig Tordatúron találkoztak.

2003 nyarán Gajdó Zoltán plébános vezetésével közutazást tettek a *Négyfalu–Csíksomlyó–Gyimes–Oituz–Szászfalu–Türkös* útvonalon.

2004. március 15-én részt vettek Hosszúfaluban Petőfi Sándor mellszobrának leleplező ünnepségén.

Apor Vilmos Katolikus Férfiszövetség

2003. július 18-án alakult Tatrangban. Az alakuló ülésen jelen volt Kotzinger Tibor, a szatmári Szent József Katolikus Férfiszövetség vezetője. Az „*imádkozzál és dolgozzál*” jelmondatú szövetség céljai:

- A katolikus egyház erősítése.
- A hit gyakorlása, a katolikus szociális tanok gyakorlatba ültetése.
- A család – mint a társadalom alappillére – megerősítése.

- A fiatalok bevonása a világi apostolkodási munkába, az egyházunk hagyományainak megismerésébe, ápolásába.
- A kultúra ápolása.

Tagok többek között: *Gajdó Zoltán plébános, Szente László, Schaffer László, Serény Győző, Németh Sándor, Tubák János, Czifra Ferenc (Pürkerec), Tankó Vince (Zajzon), Bálint András (Tatrag), Ambrus Balázs (Zajzon), Hochbauer Gyula, Jakab Zoltán, Gál Mózes, Bubla Kálmán, Fekete István, Forsner Árpád, Szász Ferenc, Dáni István, Gáspár Imre.*

Schaffer László 2003. október 8–10. között részt vett Németországban (Bautzen-ben) a katolikus férfiszövetség találkozóján.

Az ifjúsági csoport

Ifjúsági csoport – fiú- és leány ifjúság – már az 1950-es évektől működött formálisan is. Egyik legnagyobb tevékenységük és adományuk a templomban felállított Szent Antal oltárhoz kötődik. 1956-ban a fiú ifjúság egy Szent Imre szobrot, a leány ifjúság pedig egy Szent Teréz szobrot adományozott a Szent Antal oltárra.

Márton Áron gyulafehérvári püspök 1973–1956 számú levelében így ír erről:

*Türkösi kedvelt híveinknek
Üdvösséget az Úrban!*

Örömmel értesültem, hogy a türkösi egyházközség a hívek adományából új mellékoltárt állított Páduai Szent Antal, a szegények szentjének tiszteletére és azt Szent Imre herceg és Kis Szent Teréz szobraival is ékesítette.

Szent Antalhoz különösen földi bajainkban és szükségünkben fohászunk. De ne felejtjük, hogy nemcsak a földiekben akar segíteni – hanem amint énekeljük róla – elsősorban az égbevezető utat akarja nekünk mutatni. Ő, aki minden vagyonát és rangját elhagyta és a teljes szegénységet választotta, tanítson meg, hogy ne ragaszkodjunk túlságosan a földiekhez, a vagyonhoz és előhaladáshoz, hanem keressük először az Isten országát, törekedjünk minél hűségesebben szolgálni Istennek, megtartani az ő parancsolatait és egyházunk törvényeit, hogy Isten az Úr Jézus Krisztus ígérete szerint megadja nekünk, amire szükségünk van.

Szent Imre és Kis Szent Teréz az ifjúság égi pártfogói, akik tisztaságukat és szeretetüket áldozták Istennek.

Legyenek a türkösi fiatalság példaképei, hogy mindenek fölött szeressék az Istent, ragaszkodjanak katolikus hitükhöz és egyházukhoz, vallják meg bátran mindenki előtt a hitet, Szent Imre példája szerint tiszta élettel készüljenek elő a családi életre, házasságukat Isten törvényei szerint kössék, és családi életükben is tartásuk meg Isten parancsait, hogy Isten ígérete szerint a parancsok is megtartsák őket, s megőrizték a családi tűzhelyet és abban a boldog egyetértést.

A türkösi híveknek, különösen az ifjúságnak, a nemes adakozóknak és buzgó lelkipásztoruknak szeretettel küldöm főpásztori áldásomat.

Kelt Gyulafehérvárt, 1956. július 17-én.

Márton Áron püspök

Jelenleg az ifjúsági csoport az egyetemistákból, a Rover cserkészekből és a fiatal kolpingosokból áll.

Fő tevékenységük a hittanórák és énekpróbák látogatásából, valamint ünnepnapokon műsoros előadások szervezéséből áll: karácsonyi előadások (betlehemes játék – pásztorjáték), húsvéti oratórium, Emaussi Passió, Szent Erzsébet élete, március 15. ünneplése, Anyák Napja, Öreggek és Betegek Napja.

Rózsafüzér Társulat

Gyökerei még a néhai *Boros Margit* néni idejére nyúlnak vissza (1955). A Rózsafüzér-koszorú láncszerűen működik 15 taggal, akik táblázat szerint minden hónapban egy-egy titkot kapnak, és ezt naponta rendszeresen végzik. A titkok cserélése a hónap első vasárnapján történik, a Szentmise után. Célja a felelősségtudat növelése: a láncot nem szabad megszakítani. A Rózsafüzért mondó személy a napi titkot bármilyen kérésre, célra (betegekért, ifjúságért, családért stb.) felajánlhatja.

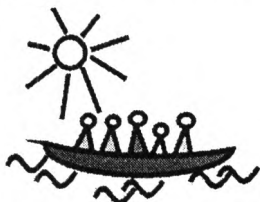
Jelenlegi vezetője: *Nagy Róza*.

Rózsafüzér csoport Bodolán is működik.

Harang Hit és Fény Közösség

„Áldalak Téged, Atyám, ... mert elrejtetted ezeket (a titkaidat) a bölcsék és okosok elől, és a kicsinyeknek jelentetted ki...”

Az alapító – Jean Vanier – meglátta: a szellemi- és mozgásfogyatékosok, a nyomorékok is lehetnek az isteni üzenet közvetítői, ezért alkalmasok a közösségi életre. Azóta kezdeményezése visszhangra talált az egész világon, Afrikában, Indiában, Ausztráliában, Európában.

Romániában jelenleg 18 közösség van, ebből öt román nemzetiségű.

A közösség hivatása az, hogy az élet forrása legyen a többiek számára, vagyis új reménységet adjon nekik, új értelmet az életüknek.

Az a hivatása – célja –, hogy feltárja a többieknek alapvető szépségüket, értéküket és fontosságukat a világon, képességüket a szeretetre, a növekedésre, arra, hogy szép dolgokat csináljanak és találkozzanak Istennel.

A Harang Hit és Fény négyfalusi közösség 1992. novemberében alakult meg, nevét *Anton István*, azaz *Pistu* harangozóról kapta, aki lelkesen és pontosan végezte feladatát és a Hit és Fény egyik alapembere volt. Az alakuló ülésen *Gajdó Zoltán* plébános, *Gál Hajnal*, *Fogarasi Edit* szociálistestvér, az országos Hit és Fény felelőse, *Anton Pistu*, *Gödri Gyöngyike*, *Gödri Nusika*, *Bartók Arnold*, *Szilveszter Tibor*, *Soós Teréz* voltak jelen. Helyi felelősnek *Gál Hajnal*t választották meg.

Tagok: *Turoti Danika*, *Szilveszter Tibor*, *Gödri Nusika*, *Bánfi Marika*, *Szabó Csilla* (Bodola), *Pajor Évike* (Keresztvár), *Bánfi Juliánna*, *Szabó Irén* (Bodola), *Pajor Irén* (Keresztvár), *Papp Imre* (Brassó), *Tamás Irénke*, *Gál Hajnal*.

Minden nyáron táborokban vesznek részt, mikuláskor, karácsonykor közösen ünnepelnek.

Két sarokpontja van a Hit és Fény közösségnek:

- az egyik a cél, amely vonz és egyesít, a közös érdek, amiért együtt vannak;

- a másik a barátság, amely a különböző személyeket összeköti: az egy közösséghez tartozás, az összetartás, az egymás közötti kapcsolat.

Tevékenységek:

- A szentmise közös megünneplése.
- Közösségi találkozók.
- Kézimunkák (rajzok, könyvjelzők)
- Énekek tanulása, közös ünneplések.

Jelenlegi vezetőség:

- *Gál Hajnal* – közösségi felelős
- *Gödri Gyöngyike* – Animátor Csoport
- *Tamás Irénke* – pénztáros

Zarándoklatok:

- 1993. április 29.–május 2.: Căciulatan országos Hit és Fény találkozó volt, jelen volt az alapító Jean Vanier is.
- 2000. szeptembere: Gyulafehérvár.
- 2001. április 5-én Lourdes-ban ünnepelték Jézus feltámadását, Mária gyógyító erejéhez fohászokodva.
- 2001. október 15.: kirándulás a Peleş kastélyhoz.
- 2002. szeptember 7.: Segesvár.
- 2003. március 29.: Sepsiszentgyörgy.

Idézet egy, a plébániára érkezett levélből (*rkturkos@xnet.ro*):

„Örvendünk, hogy létezik a Hit és Fény, és hogy tagjai lehetünk. Számunkra nagyon sokat számít ez a közösség, ahol mindig nagy örömet, szeretetet és lelki békét kapunk. Visszapillantásunkat összegezve nagyon sok csodálatos lelki élményben volt részünk a kirándulásokon, táborokban, és elfelejtethetetlenek a külföldi zarándoklatok. Ami nagyon jó: a találkozókon elbeszélgethetünk egymással gondjainkról és ötleteinkről, a megvalósításokról és a tervekről, vagy csak úgy ismerkedhetünk egymással, és együtt lehetünk. Azt gondolom, sokszor nem az a fontos, hogy 30, 40 vagy 50 ember gyűjön össze, nem a mennyiség, hanem hogy ezek az emberek úgy menjenek el a találkozóra, hogy

*kapjanak valamit, hozzájuk, nekik is szól Jézus, és ők meghallgatják azt. Őriz-
zük szíveinkben továbbra is a Hit és Fény kincsit, ne veszítsük el semmiért sem.
Gödrü Gyöngyi és Nusika, Hit és Fény tagok.”*

Kirándulások, zárandoklatok, táborok, kapcsolatok – életképek a türkösi római katolikus plébániáról

- Beteglátogatás: minden hónap első péntekén.
- Évenként rendszeres zárandoklat a csíksomlyói búcsúra, 1-2 busszal, a filiákból is, keresztaljat képezve (zászlók, kereszt, tábla). A cserkészek kísérik a keresztaljat.
- Évenként rendszeres zárandoklat a bodolai, tatrangi, keresztvári búcsúkra.
- 1990-ben 11 gyerek magyarországi nyaralása (moldvai csángók is).
- 1990. augusztus 29-én 40 személy németországi tanulmányúton vett részt (Teterow, Wismar).
- 1991-ben segesvári és medgyesi fiatalokkal közösen tanulmányút Németországban (Thale, Teterow).
- 1991. augusztus 16–20. 45 személy részt vett II. János Pál pápa magyarországi látogatásán (Esztergom, Pécs, Máriaócs, Debrecen, Budapest).
- 1992. június 30.–július 10.: 15 gyermek magyarországi nyaraltatása.
- 1992. július 7–17.: A Kolping ifjúság magyarországi kirándulása (12 személy: Gyöngyös, Eger, Budapest).
- 1992. július 26.–augusztus 2.: Taizé zárandoklat.
- 1992. augusztus 30.–szeptember 5.: A tizenöt tagú Kolping-család ausztriai tanulmányútja.
- 1993: 7 személy Németországi kirándulása.
- 1995. június 8–12.: 42 személy magyarországi nyaralása.
- 1995: 10 gyerek magyarországi táboroztatása.
- 1996. június 26.: Magyar Gyerekek Világtalálkozója, Csáfordjánosfa, 7 gyerek.
- 1996. szeptember 6–8.: II. János Pál pápa györi látogatása.

- 1999. július 19–30.: Magyar Gyerekek Világtalálkozója, Csáfordjánosfa, 10 gyerek.
- 2000. június 27.–július 7.: Magyar Gyerekek Világtalálkozója, Csáfordjánosfa, 10 gyerek.
- 2000. augusztus 10–20.: Római Ifjúsági Világtalálkozó.
- 2001. április 19–22.: 46 fiatal magyarországi kirándulása (Ásotthalom, Szeged).
- 2002. július 23–28.: XVII. Ifjúsági Világtalálkozó, Torontó, Kanada.

A türkösi plébánián szolgáló papok névjegyzéke

1750-től napjainkig a türkösi plébánián a következő katolikus szerzetesek, lelkipásztorok, plébánosok szolgáltak:

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Cím, beosztás</i>	<i>Időszak</i>
*	P. Franciscus Stäber Xaverius. S.J. ¹⁴ (Stäber Ferenc)	jezsuita atya superior	1750–1753
1.	P. Leopoldus Pärtl S.J. vagy Bärtl (Pärtl Lipót)	jezsuita atya	1753–1754
2.	P. Clemens Demeter O.F.M. ¹⁵ (Demeter Kelemen)	sacerdos franciscanus	1754 január – április
3.	P. Carolus Fekete O.F.M. (Fekete Károly)	presbiter franciscanus	1754 április – szeptember
4.	P. Petrus Ferentzi (Ferentzi Péter)	plébános	1754 vége – 1755
5.	P. dr. Franciscus Eresztevény O.F.M. (Eresztevény Ferenc)	plébános	1755–1755 vége
6.	P. Thomas Kiebach O.F.M. (Kiebach Tamás)	sacerdos fransiscanus	1756 január – 1756 vége
7.	P. Mauricius Boross O.F.M. (Boross Móric)	sacerdos fransiscanus	1756 vége – 1757 vége
8.	P. dr. Franciscus Eresztevény O.F.M. (Eresztevény Ferenc)	plébános	1758 január – 1765 június
9.	Franciscus Papp (Papp Ferenc)	plébános	1765 június – 1768 vége
10.	P. dr. Franciscus Eresztevény O.F.M. (Eresztevény Ferenc)	plébános	1769–1774
11.	Adalbertus Török (Török Béla)	plébános	1774 május – 1785 október

¹⁴ S.J.: Societas Jesu, jezsuita rend

¹⁵ O.F.M.: Ordo Fratrum Minorum, ferences rend

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Cím, beosztás</i>	<i>Időszak</i>
12.	Josephus Istvánffi (Istvánffi József)	plébános	1758 november – 1789 július
13.	Andreas Beretski (Beretzki András)	plébános	1789 augusztus – 1803
14.	Franciscus Székely (Székely Ferenc)	plébános	1803 vége – 1806 augusztus
15.	Emericus Hodor (Hodor Imre)	plébános	1806 október – 1809 február
16.	P. Casimunus Jánosi O.F.M. (Jánosi Kázmér)	sacerdos administrator	1809 február – 1809 október
17.	Antonius Bede (Bede Antal)	plébános	1809 október – 1813 szeptember
18.	Josephus Zákos (Zákos József)	plébános	1813 szeptember – 1814 eleje
19.	Franciscus Décsei (Décsei Ferenc)	plébános	1814 április – 1815 augusztus
20.	Michael Szántó (Szántó Mihály)	plébános	1815–1816
21.	Valerianus Molnár (Molnár Valér)	plébános	1817 – 1818 július
22.	Michael Szántó (Szántó Mihály)	plébános	1818 október – 1821
23.	Michael Bontz (Bontz Mihály)	plébános	1821–1831
24.	Thomas Bíró (Bíró Tamás)	plébános	1831–1839
25.	Johannes Geihler (Geihler János)	plébános	1839 október – 1840 augusztus
26.	Johannes Simonffi (Simonffi János)	plébános	1840 október – ?
27.	Stephanus Mihócz (Mihócz István)	plébános	? – 1847
28.	Josephus Molnár (Molnár József)	plébános	1847 október – 1852 április
29.	P. Gasparum Vánca O.F.M. (Vánca Gáspár)	plébános	1852 április – 1852 szeptember

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Cím, beosztás</i>	<i>Időszak</i>
30.	P. Paulus Fazakas O.F.M. (Fazakas Ferenc Pál)	plébános	1853 október – 1855 november
31.	P. Gasparum Váncsa O.F.M. (Váncsa Gáspár)	plébános	1856 január – 1856 november
32.	P. Moyses Lajos O.F.M. (Mózes Lajos)	plébános	1857–1865
33.	P. Constandinus Boga O.F.M. (Boga Konstantin)	plébános	1865 – 1866 május
34.	P. Moyses Lajos O.F.M. (Mózes Lajos)	plébános	1866–1881
35.	D. Colomannus Pál (Pál Kálmán)	plébános, fő- gimn. tanár	1881–1893
36.	Kóródy Mihály	plébános	1893 szeptember – 1895
37.	Tőzsér László	plébános	1895 szeptember – 1897
38.	Ágoston Ignác	plébános, gimn. tanár	1897 – 1904 augusztus
39.	Fuchs Gusztáv	segédlelkész	1904 – 1905 november
40.	Csathó Ferenc	plébános	1905 december – 1909
41.	Kovács Balázs	plébános	1910–1912
42.	László Imre	plébános	1913–1929
43.	Márton Mózes	plébános	1929–1935
44.	Szóts Béla	plébános	1935–1945
45.	Mihály Imre	plébános	1945–1948
46.	Bertalan Balázs	plébános	1948–1951
47.	Dr. Ébner Jenő	lazarista, plé- bános, apát	1952–1954

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Cím, beosztás</i>	<i>Időszak</i>
48.	Ráduly István	plébános	1954
49.	Sebastian Péter (Péter Sebestyén)	plébános	1954–1956
50.	P. Ireneus Varga O.F.M. (Varga József)	plébános	1956–1960
51.	Trebits Jenő	plébános	1960–1978
52.	Bándy Árpád	plébános	1978–1983
53.	Msgr. Gajdó Zoltán	plébános, pápai káplán	1983-tól napjainkig

Türkösben (vagy filiában) elhunyt vagy eltemetett lelkipásztorok (sírjaik a türkösi római katolikus temetőben):

<i>Sz.</i>	<i>Név</i>	<i>Meghalt</i>
1.	Ferentzi Péter	Az első türkösi plébános. 1755-ben halt meg pestisben. A templom közelében van eltemetve.
2.	Istvánffi József	Hétfalusi születésű. 1789. július 9-én halt meg. Türkösben van eltemetve.
3.	P. Fazakas Ferenc Pál O.F.M.	Meghalt 1855. november 22-én. Sírja a türkösi római katolikus temetőben.
4.	P. Mózes Lajos O.F.M.	Meghalt 1881. június 30-án. Sírja a türkösi római katolikus temetőben van.
5.	P. Gábor Mihály O.F.M.	Az 1916-os román betörés idején Fogarasról hurcolták el. Derestyében összeesett és meghalt.
6.	Szöts Béla	Brassóban halt meg 1986. december 12-én. Sírja a türkösi római katolikus temetőben található.

Türkösben (vagy filiáiban) született római katolikus lelkipásztorok, szerzetesek, plébánosok, teológus hallgatók:

Sz.	Név	Életút
1.	P. Hétfalusi János Anzelm O.F.M.	Ferences szerzetes. Hétfaluban született 1748-ban. Alsóporumbákon halt meg 1803. január 7-én.
2.	Béldi János	Bodolán született 1730-ban. Brassóban főesperes-plébános majd Gyulafehérváron kanonok. 1808. március 2-án halt meg.
3.	Béldi Gergely	Béldi János testvére, id. bodolai Béldi János fia. Az 1720-as években született. Piarista volt.
4.	Istvánffi József	Hétfalusi születésű. Türkösi plébános volt 1758–1789 között. 1789. július 9-én halt meg. Türkösben van eltemetve.
5.	P. Kádár Lajos Norbert O.F.M.	1885. március 4-én született Derestyén, 1909. január 7-én szentelték pappá. 1912-ben halt meg Brassóban.
6.	Aczél András	Csernátfaluban született 1907. november 30-án. 1932-ben szentelték pappá, Bethlenben plébános, esperes. Meghalt 1972. március 31-én.
7.	Elekes Andor	Hétfalusi születésű, 1937-ben papnövendék volt.
8.	Gál Mózes	1968. november 23-án született Négyfaluban. 4 év teológiát végzett Gyulafehérváron (1988–1992), nem lépett papi pályára.
9.	Gödri István	1975-ben született. 1998-tól teológus hallgató, előbb Gyulafehérváron, majd 2003-tól az olaszországi Bressanone / Brixen városban.

A katolikus iskola

A római katolikus papilakon

„A Türkösben fennálló római katolikus elemi iskola eredetére és alapítására vonatkozólag biztos adataink nincsenek. Annyi bizonyos, hogy e század elején (XIX.) már fennállott – közös lévén kántor tanítója Bodola római katolikus fiók hitközösségével. Az öreg emberek elbeszélései szerint a türkösi kántor-tanító, mint vándor tanító működött, a hét három napját Türkösben, hármat pedig Bodolán töltvén. Valószínű azonban, hogy amikor a tanító Türkösből távol volt, a tanítást a helybeli adminisztrátorok – kik ezen időben jobbára szerzetesek voltak – végezték. Hogy pedig Bodolán is a régebbi időben önálló katolikus kántorok voltak, kitérsek abból, hogy az ottani régi énekeskönyvben, mely az 1719. évből való, ezen jegyzetet találtam: »Írtam ezen két szép istenes éneket Annó 1771 die Márc. A Méltóságos Beldi János pap úrnak kántora, Pál Antal pápista Rector«. Hogy ez esetleg előd és utódja tanítással foglalkoztak-e, erre semmiféle adat nem található az egyház levéltárában. A halottak anyakönyvében is – a temetést végző egyén rovatában – csak kántor név alatt szerepelnek egész az 1830-as évekig, melytől fogva már Daczó Imre kántor-docens név alatt van bejegyezve. Ezen kántortanítónak Bodolán jobbágybirtoka is volt e hivatalért, mely birtok az 1848-as felszabadulás után tulajdonába ment át s mint ilyen később értékesített, eladott.

A vándortanítóság még ezután is fennállott talán a 70-es évekig, vagyis addig, míg Bodolán községi népiskola létesítettetett.

Említett időkből a türkösi római katolikus iskola szervezetéről csak annyit tudunk, hogy ez fennállott és mint hitvallásos iskola teljesítette feladatát, mint most, úgy akkor is osztatlan lévén. Daczó Imre kántor-tanító időközben – kinek fizetését a kevés stolaris illetéken kívül csupán a vallási alapból járó évi 52 frt. 50 kr. képezte – ez állomásról Katonára ment, hol alig töltvén két évet, a türkösi anya- és vele kapcsolatos fiók egyházak római katolikus hívei 1862-ben fizetését javítva visszahívták Türkösbé. A fizetésjavításról felvett jegyzőkönyv az akkori erdélyi püspök Haynald Lajos őexcellenciája által megerősítve, az egyház levéltárában ő-

riztetik. Említett távollétében csíksomlyói születésű Imre Gábor említettik kántor-tanító gyanánt.

A jelenlegi papi telek kertjében volt ekkor az iskolaépület, de mint sejthető, igen rozogant állapotban, mert a 60-as években lebontott és a Páter utcában lévő Pál Mihályné tulajdonát képező épületes telek vétetett meg mintegy 300 frt. értékben - kántor-tanítói lakásnak és iskolának.” [JM]

Római katolikus elemi népiskola

A türkösi római katolikus iskola, háttérben a millenniumi fenyőkkel

„A jelenlegi papi telek kertjében volt ekkor az iskolaépület, de mint sejthető, igen rozogant állapotban, mert a 60-as években lebontott és a Páter utcában lévő Pál Mihályné tulajdonát képező épületes telek vétetett meg mintegy 300 frt. értékben - kántor-tanítói lakásnak és iskolának. Igen primitív állapotban lehetett azonban, mert a kántor-tanító saját szobájában tanított. 1865-ben a vallásalap lelkész lakást épített s a régi lelkész lakás rendeztetett be, illetve adatott át iskola és tanterem rozogsága miatt nem felelt meg a törvény követelményeinek, Méltóságos és Főtisztelendő

Möller Ede, a kerület apátfőesperese szíves közbenjárására és kérésére Erdély Püspöke, Nagyméltóságú és Főtisztelendő Lönhárd Ferenc úr Ó Excellenciája 1885-ben sajátjából 1000 forinttal egy épületes beltelket vásárolt, melyből egy rész tanteremnek a mai kor kívánalmainak megfelelőleg 400 forint költséggel lett átalakítva. A kántor-tanítói lak és ezzel egy földel alatt lévő iskolaépület az egyház tulajdonát képezi. Csakis egy tanteremmel bír, mely elég világos, magas és a tanulók létszámához mérten elég tágas s így a törvény követelményeinek megfelelő. A tanterem nem bír kellő felszereléssel, a szükséges iskolapadokat haszontalan lócák helyettesítik, a legszükségesebb tan- és szemléltetési eszközök jótékony célú táncmulatások jövedelmeiből lettek beszerelve s a hiányzó beszerzése folyamatban van. Az iskola-könyvtár gyarapítása is a Főtisztelendő német-eleméri plébános úrnak mintegy 135 forintot tevő könyvadományával és a Szent-István társulat évenkénti tankönyvek adományozásaival, nagy lendületet nyert. A tanterem felszereléséhez szíves adományaikeal hozzájárulni szívesek voltak meg: Pál Géza gimnáziumi tanár, Szász Károly táborig segédlelkész, Szász Károly főelemi tanító és több más urak.

Az eddig említett tanítók képességéről biztos adatok nem találhatók, de nagyon valószínű, hogy mint képesség nélküli egyének működtek. 1875. évben Udvarhely megyei malomfalvi születésű Lakatos Gáspár, utána csíkszentgyörgyi Bálint Sándor kántor-tanítók említettek. Az elsőnek 50-60 római katolikus növendéke volt, a tőle hátramaradt érdemsorozat tanúsága szerint. Mindkettő a csíksomlyói tanító képezdében nyert képezést.

1882. április 7-én Gál Mihály foglalta el a türkösi római katolikus kántor-tanítói állomást, s ez időtől fogva megszakítás nélkül munkálja az egyház, iskola és háza elválaszthatatlan szent ügyét. A talált növendékek fokozatosan lettek 6 csoportra különítve, hogy az osztatlan népiskolára is előírt 6 osztály legyen, – jelenleg az iskolás növendékek, kiknek száma évenként 50-60 között változik – 6 csoportra osztva, fiúk és lányok egy tanteremben, egy tanító vezetése alatt nyernek oktatást.

Az elkerülhetetlen kiadások esetéről esetre a templom pénztárából fedeztetnek. A tanulók mindannyian tandíjmentességet élveznek, csupán 60 kr. fizetésre kötelezettek, melyből a fűtőanyag szereztetik be.

A tanító fizetése az esetleges stóla díjakon kívül 49 frt. államsegéllyel 400 frt.-ot tesz.” [JM]

A Józsa Mihály rendszerezte adatokon kívül találunk a türkösi római katolikus irattárban még néhány, szerintünk érdekes feljegyzést:

1813-ban Bede Antonius plébánossága idején nem tartották tanításra megfelelőnek az iskola épületét.

Egy 1850-es házassági anyakönyvi bejegyzés szerint Kramer Mimi (Mária) Benedek János iskolamester és jegyző neje, rendes oklevelés tanítónő pürkereci lakhellyel.

Az 1853 és 1855 közötti plébános, Paulus Fazakas bővítette a templomot és az iskolát. 1856-ben is találunk az iskolára vonatkozó bejegyzést, s 1857 és 1865 között Moyses Lajos plébános idején is: „*Domus cantoralis et schola ipsium exteriore parati...*”

Egy 1854-es anyakönyvi bejegyzésben, a házasságkötések fejezetében Daczó Imre neve mellett találjuk: foglalkozása kántortanító, lakhelye Türkös, vallása római katolikus.

1882-ben 51 iskolás volt.

1886-ban Tormási János katolikus néptanító és a *Népiskolai Lapok* szerkesztője adatokat kér a türkösi plébániától is a Magyarország katolikus népiskoláinak és néptanítóinak egyetemes névtára számára.

Az 1887-ben írt *Relatio Periodica* szerint vegyes összevont osztály működött 24 fiú és 25 leány tanulóval. (Az akkor nyilvántartott 897 katolikus számához viszonyítva kevés, de tudjuk, hogy a korabeli többi falusi iskolákba is jártak katolikus gyerekek.) A kántortanító Michaelis Gál, kinek fia is, Petrus Gál, apja mesterségét folytatta.

1893 decemberében állandósították a tanító 200 forintos fizetését, és ugyanebben az évben Lönhárd Ferenc püspök jóváhagyta a felterjesztett iskolaszéki névsort.

1907-ben az 1017 lelkes egyházközségnek (Háromfalut, Deresytét, Nyént és Ósáncot is ideszámítva) 35 iskolása volt, 1910-ben 33. 1909-ben új iskolapadokat vásároltak.

1910. április 20-án kelt Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspök levele, melyben az iskolák egyházi tulajdonban való megtartásának lehetőségeire figyelmeztet, illetve az államtól való átvétel lehetőségeire. A hétfalusi evangélikus iskolák államivá válása után a türkösi római katolikus iskola volt 1919-ig az egyetlen egyházi iskola.

1911-től 1914-ig Zsigmond Béla Gyula, 1914-15-ben Erdélyi Anna, 1915 és 1919 között László Anna tanított.

Az 1914/1915-ös tanévben Türkösről 16, Bácsfaluból 3, Bukarestből 2, Köpecről 1 tanulója volt az iskolának, kik közül 16 fiú és 9 leány; 24 római katolikus, 1 görögkeleti; 24 magyar, 1 román.

1920 és 1926 között Vigofszky József a kántor-tanító, 1926/1927-ben Borbáth Sándor, 1928 és 1940 között Dobránszky József, 1940-től 1943-ig Bartók Erzsébet, 1943 és 1945 között Eröss Erzsébet, aki után az iskola államosításáig Péter Ernő tanított.

Egy 1921-ből fennmaradt kimutatás szerint Türkösen (51 tanuló) és a leányegyházközségként hozzá tartozó Bodolán (27 tanuló) kívül Hosszúfaluban (32 tanuló) is működött (rövid ideig) katolikus iskola.

[Zátyi Lajos In: MIKK]

1948. augusztus 3-án a Hivatalos Közlönyben megjelent a 175. számú „tanügyi reform”-rendelet, mely államosította az egyházi iskolákat. A gyulafehérvári egyházmegyéből 12 óvodát, 173 elemi népiskolát, 10 főgimnáziumot, 2 tanítóképzőt, 1 óvónőképzőt, 1 mezőgazdasági, 1 ipari iskolát, 17 nevelőintézetet, 2 árvaházat államosítottak. Köztük volt

a türkösi római katolikus elemi népiskola is. Az államosítást a Brassói Magyar Tankerületi Főigazgatóság körzeti tanfelügyelője, Fűrő Gyula, irányította. Péter Ernő iskolaigazgató helyett (mivel Kolozsváron karnagyképző tanfolyamon vett részt) Simon András bácsfalusi állami iskolai igazgató volt megbízva a római katolikus elemi népiskola államosításával, aki jól ismerte az iskola áldásos munkásságát, és azt is tudta, hogy az iskolaépületben volt a kántortanítói lakás, valamint a mellékhelyiségekben az egyházközség több ingóságát tárolták. Simon András az államosítást megelőző napon értesítette Szigeti Lajos akkori egyházközségi gondnokot, minek következtében a másnap reggeli államosítás alkalmával csak az iskola épülete és levéltári leltára kerültek államosításra. [Simon András In: HF 3./2001. október 26.]

Az államosítással megszűnt a római katolikus elemi népiskola, ahogy országszerte megszűnt a keresztényi szellemben folyó erkölcsi oktatás. A kialakulóban lévő kommunista rendszernek már nem volt erre szüksége...

A türkösi római katolikus elemi népiskola épületében rövidesen óvoda kezdett működni és ez a mai napig is így maradt. Az egyházi tulajdon visszaigénylése hosszadalmas, néha kilátástalan folyamat manapság.

A bodolai katolikus iskola

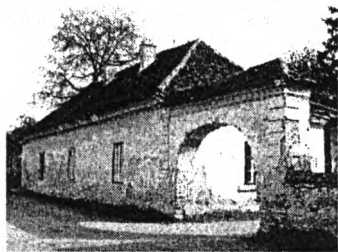
Józsa Mihály millenniumi iskolatörténetében 1760-ig vezeti vissza a bodolai iskolázás történetét, Benkő Samu 1726-ig. A katolikus iskolázás első adata az említett énekeskönyvi bejegyzés, mely szerint 1771 márciusában Méltóságos Béli János pap úrnak kántora Pál Antal pápista rektor. A XIX sz. elején Türkös és Bodola között ingázó iskolamester tanított, s nem sokkal ezután a hajdani bodolai vár mellé épített katolikus és református felekezeti iskolák épületei.

A bodolai református felekezeti iskola 1869. október 31-től községi jellegűként működött tovább az iskolaszék irányítása mellett. Ebbe az iskolába jártak a bodolai református gyerekek mellett a római katolikusok is. A bodolai magyar tannyelvű oktatás akkori színvonaláról valamit elárul az is, hogy 1872. december 10-én itt tartották a Brassó Megyei Tanítótestület Háromfalusi Körének alakulását kezdeményező gyűlést. Nyén és Bodola egészen 1879-ig ehhez a körhöz tartozott. 1885-ben a fenntartási költségek növekvő terhei miatt a község az isko-

lát az államnak adta át. Itt a vallási ismereteket az 1885 és 1918 közötti időszakban a római katolikus plébános, a református lelkész és az ortodox pap tanította. „...járom hitoktatni Tatrangban 8 gyereket, Zajzonban 2-öt, Pürkerecen 2-öt, Keresztváron 7-et, Bodolán 28-at” – írta László Imre plébános 1915-ben, aki a folyó tanévben ezért a munkáért 60 korona tiszteletdíjat kapott. Ugyanő folyamodik engedélyért a királyi tanfelügyelőséghez, hogy elfoglaltságai miatt helyette Bodolán bízzák meg Lázár Lenke övönöt.

1818 után Bodolán is újjászervezték a magyar tannyelvű felekezeti oktatást: a református mellett a római katolikust is.

A bodolai önálló római katolikus iskola 1871-ben épült a Béli várbán. Az iskola számára a helyet Béli Dénes ajánlotta fel.

A bodolai katolikus iskola

Ez utóbbiban az 1921/22-es tanévben 33-an, az 1922/23-asban 34-en, az 1923/24-esben 36-an, az 1924/1925-ösben 31-en jártak.

A sepsiszentgyörgyi tanfelügyelőség az 1547/1920 iktatószámú iratával jelzi, hogy tudomásul vette és elfogadta a bodolai és a sepsibükszádi iskolák beindítását.

1925-ben Bodolán az iskola bútorzata: 8 pad, 1 asztal, 1 szék, 1 kályha, 2 fogas, két kép (király, királyné), 2 térkép, 1 tábla.

1926. március 11-én a püspökség Schuller Ilona okleveles tanítónőt nevezte ki Bodolára. Előtte Tropp tanított, de elment, mert fizetését nem kapta idejében, s ez a helyzet a megszüntetéssel veszélyeztette a bodolai katolikus iskolát. László Imre türkösi plébános erről a helyzetről jelenti a püspökségnek:

„A tanfelügyelőség október elején értesített, hogyha október 15-ig a katolikusok tanítót nem szereznek, be fogja zárni az iskolát. Varga nekem nem írt. Én azt gondoltam, hogy bement Brassóba a főesperes úrhoz és onnan egyenesen Bodolára. De ő nem ment oda, és nem is írt nekem.

Később, október 6-án mentem Bodolára a szokásos istentiszteletet tartani. Ekkor értesültem, hogy a bodolai állami elemi iskolához a Regátból jött igazgatótanító elment a református iskolába és onnan kivezette a katolikus tanulókat s elvitte az állami iskolába, ahol nincs magyar csoport.

Dacára annak, hogy a 99.681/924 sz. miniszteri rendelet értelmében be szabad írtni a katolikus tanulókat a református iskolába, ha abban a községben

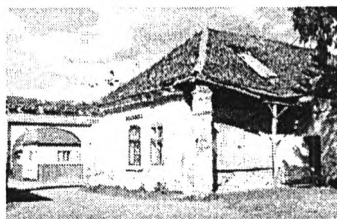
nincs saját iskolája, mégsem engedik ki most év közben a katolikus tanulókat az állami iskolából.

Jövő szeptemberben azonban, ha tanítót kapunk, megnyitjuk ismét. Tanítót kapnánk, ha a status fizetne valamit. Tropp is azért ment el, mert nem kapott fizetést.”

Ekkor a tanítói javadalom: „1 kántorságért évi 3 000 lei kepe, 2 ¼ hold szántó, 3 bútorozott szoba, koszt, fűtés, világítás, takarítás és mosás.”

A tanítókeresés gondja megoldódik Loch Erzsébet jelentkezésével.

Miközben a hívek száma 1914 és 1934 között alig változik (350 körüli), az 1934/35-ös tanévben a tanulólétszám így alakult: I. osztályos 7, II.-os 4, III.-os 4, IV.-es 3, V.-es 10, VI.-os 2, VII.-es 3, azaz összesen 33. Az iskola épülete a Nemes Polixéniájé. A következő évi jelentés szerint az iskola épülete a Béli Ferencé szeptember 15-én 24 tanuló iratkozott ide, a csak román tannyelvű állami iskolába 6 római katolikus gyerek jár (az állami iskola magyar tannyelvű osztályát 1924-ben szüntették meg, s 1921-től működött volt).

A bodolai katolikus iskola

1948-ban államosították, és ezáltal adáz sorsra jutott a bodolai iskolaház is.

A keresztvári római katolikus gyerekek az 1800-as évek elején az itt működő református felekezeti iskolába jártak, majd a községivé alakulása után oda jártak.

Tanítók névjegyzéke

A türkösi római katolikus elemi iskola kántortanítói, tanítói:

- Daczó Imre 1830–1854, Bodolán is tanított
- Kramer Mimi (Mária) 1850
- Benedek János iskolamester (1850)
- Imre Gábor 1860–1862
- Daczó Imre 1862
- malomfalvi Lakatos Gáspár 1875
- csíkszentgyörgyi Bálint Sándor 1877

- Gál Mihály 1879–1882
- Bálint Sándor 1882
- Gál Péter (Gál Mihály fia)
- Zsigmond Béla Gyula 1911–1914
- Gascu János 1912 (ortodox lelkész a türkösi római katolikus elemi népiskolában járó görögkeleti vallású tanulóknak hittant tanított)
- Erdélyi Anna 1914–1915
- László Anna 1915–1919
- Vigofszky József 1920–1926
- Borbáth Sándor 1926–1927
- Dobránszky József 1928–1940
- Szóts Béla 1940 (Dobránszky József helyett)
- Bartók Rozália 1940 (Brassóból járt ki helyettesíteni)
- Bartók Erzsébet 1940–1943 (tanító)
- Erőss Erzsébet 1943–1945 (tanító)
- Péter Ernő 1945–1948 (tanító)

Bodola:

- Lázár Lenke 1915-től
- Schuller Ilona 1926-tól
- Loch Erzsébet tanítónő 1935
- Jánosi Erzsébet tanítónő 1948-ig

Hittant tanítottak más iskolákban:

- Tózsér László, hosszúfalusi műfaragászati iskola, 1895–1897.
- Csathó Ferenc, hosszúfalusi polgári fiú- és leányiskola, 1905–1909 között.
- Zátyi Lajos, hittanórák a türkösi plébánián, 1985–1998 között.
- Msgr. Gajdó Zoltán, négyfalusi magyar tannyelvű iskolák, 1990–1991.

- Gál Hajnal, hittanórák a türkösi plébánián.
- Hochbauer Éva, hittanórák a türkösi plébánián, 1997–2002 között, majd 2002/2003-as tanévben a Zajzoni Rab István Középiskolában.
- Demeter Júlia, Bodola és Keresztvár, 1992-től.

Művelődési élet

A türkösi római katolikus egyházközség újjabbkori művelődési eseményeit szemlélve három terület körvonalazódik: 1. a vallásgyakorlattal, az egyházi élettel szorosabb kapcsolatban lévő művelődési vonatkozások, 2. a felekezeti iskolák vonzáskörébe tartozók, 3. az egyházközséget a teljes magyar közösségbe kapcsoló művelődési események. Ezek a területek gyakran mosódnak egybe, különösen az első kettő.

Az egyházi élethez közvetlenül kapcsolódó művelődés a hitélet peremvidékének is tekinthető. Ide tartozónak érzem a karácsonyi előadásokat (templomi pásztorjáték, jelenet), az egyházi kórust, különböző egyházi vonatkozású jubilálásokat.

A gyermekek karácsonyi előadása, ameddig működött a katolikus felekezeti iskola, az ünnepi szertartástól függetlenített belépőjegyes előadás volt az iskola egyik termében. Ezt még 1940-ben is sikerült megszervezni, bár „*nekünk is igen nehezen és megszorításokkal adták meg az engedélyt*” – írja az akkori plébános. Ez az esemény a XIX. század végétől még kiegészült az iskolás gyerekek falujáró betlehemezésével. 1896-ban a betlehemező iskolásoktól bevétel az iskola alapba 2 forint.

A jubilálásra példa 1937-ből való: „*Május 1-én volt 40 éves jubileuma Nagymélt. Gróf Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspök felszentelésének. Szent misét ajánlottunk fel a beteg püspök lelki, testi üdvéért, s utána az iskolában ünnepség volt:*

1. *Jó Atyánkért esdeklünk – énekelte a dalárda.*
2. *Ünnepi óda – írta dr. Jánossy Béla, szavalta Soóslukács Ida VII. osztályos.*
3. *Jézus szent szíve – énekel a dalárda.*
4. *Ünnepi beszéd – Szócs Béla plébános.*
5. *Az ige Reményik Sándortól – szavalta Tőzsér Mancsi.*
6. *Pápai himnusz – énekelték a jelenlévők.*”

Vagy másik példa 1942-ből a XII. Piusz pápa 25 éves püspöki évfordulóján, melyen a plébánosnak a pápaságról és Piusz páparól szóló

előadása után a gyerekek énekkara lépett fel majd alkalmi szavaltok hangzottak el.

A római katolikus dalárdát 1930-ban szervezte az akkori kántor, Dobránszky József. A dalárda 1935. január 1-től az Országos Dalosszövetség rendes tagja.

A gyermekek elsőáldozása is gyakran egészült ki ünnepéellyel: *„Bodolán 1937-ben pünkösd másodnapján volt az elsőáldozás. 12 gyerek volt. Délután 4-től szülők ünnepe az iskolában énekkel, szavaltókkal.”* 1943-ban Türkösön egészült ki szülők ünnepével az elsőáldozás.

Békeidőben az esztendő minden szakában szerveztek mulatságokat. A szabadterieket majálisoknak nevezték. Már 1893. június 11-én szerveztek ilyeneket. Az 1896. augusztus 2-án tartott millenniumi nyári multság bevétele 123 forint 70 krajcár volt, amikor az egyházközség 7 táxás házának árendája 7 forint 35 krajcár, s a tanítói fizetés 200 forint volt. Ezeket is gondosan előkészítették: az 1926. június 26-ra s, a Pap István féle sörkertbe szervezett majális előkészítő gyűlésére 62 egyháztagot hívtak meg.

Az 1935. július 24-ről tudunk a legrészletesebben: reggel 9-től este 10 óráig tartott a Malomdombokon. Az erdei multságon Mátis Sándor zenekara játszott, s zenéért 1800 leit fizettek, de volt miből, mert a kiadásokat előzetes gyűjtésből, előzetes jegyadásból, adományokból fedezték. 600 tízlejes jegyet nyomtattak, s 20 plakát csalogatta az érdeklődőket.

A második világháború után 1946-ban újra szerveztek majálisokat. A június 9-i tiszta jövedelme 588 800 lej volt, ami az akkori plébános 10 havi jövedelmével egyenlő.

Az utolsó egyházközségi szervezésű majális 1948 nyarán volt. Ezután különböző állami szervezetek kiszorították az egyházat az ilyen-szerű közösségszervezésből.

Az esztendő hidegebb részében bálokon szórakoztak. A bevételt ilyenkor is az egyházközség javára fordították, vagy jótékonyági célra. 1884-ben például toronyalagra. A bálók szervezésével a helyi szokásrendhez igazodtak Bodolán is, ahol a két világháború közötti években a legjobb őszi bál a Katalin-bál volt. Farsangban álarcos bált is szervezett az egyházközség, s ennek egy változata volt az 1947. február 16-i *„néma bál”*. Még szilveszteri bál szervezésére is volt példa (1946-ban).

1950 és 1989 között eléggé szűk volt az egyházi művelődés tere.

Az egyházközség tisztviselői

Egyháztanács és iskolaszék 1893-ban:

- Id. Orsai János, Szotyori Mihály, Lajos József, Balog János, Fischer György, Veress István, Gál Mihály (jegyző)

Gondnokok:

- Lukács József (1857)
- Soóslukács Mihály (1870)
- Benke Mihály (1888)
- Nits Georgius (1893, 1895)
- Nyits György (Nits Georgius) algondnok 1894-ben.
- 1906-tól Zsidó Mihály a gondnok.
- 1907-ig Bodolán Mészáros Károly volt a gondnok, majd 1907-től Lövenberger Lázár.
- 1908-ig Semsey Aladár főgondnok.
- Kádas József (1908)
- 1913-ban: Egyháztanács: Boga Jenő, Boros Sándor, Jani János, Midáner Bernát, Sóslukács János, ifj. Sóslukács Mihály, Korodi György, Tóthpál János, Benke Mihály, Varga András, Fejér János, Ribényi Dániel, Ziegelnánger Herrmann, Kovács Simon, Kuczai Gusztáv, Novák Oszkár, Veress István.
- 1914: Lecz János gondnok, Mojsza János harangozó, sekrestyés, iskolaszolga.
- 1935-ben: Gáspár Albert főgondnok, Vogel Rezső gondnok, Boross Sándor pénztáros, Boér István harangozó. Bodolán: Lövenberger József gondnok, Demény János harangozó.
- 1936-ban: Kajcsa András gondnok.
- 1941-ben: Gáspár Albert főgondnok.

- 1943-ban: Főgondnok: Csató Béla, egyháztanácsosok: Soóslukács Mihály, Sziígyártó Béla, ifj. Soóslukács István, Boros Jenő (Türkös), Sütő Gyula (Csernátfalú), Péter György (Hosszúfalú).
- 1986-ban: Gödri János gondnok, Opra István algondnok, Soós Lukács István pénztárnok, egyháztanács: Zátyi Lajos, György István, Farkas István, Bubla Kálmán, Lázár Dávid, Magyar Péter, Szócs Gergely, Fekete István, Varga Dénes, Fábián Dénes, Pizsel Lőrinc, Aliz Márton, Forschner Árpád, Sztoika Tamás, Balázs Tamás.
- 1999-ben: Bubla Kálmán gondnok.
- 2001-től Bodolán Szabó Irén a harangozó.
- 2002-ben: Rácz Csaba főgondnok, Forschner Árpád algondnok, Gödri Zoltán Antal algondnok, egyháztanácsosok a következők: ifj. Alíz Károly, dr. Balázs Géza, Boga Vilmos, Bubla Kálmán, Bubla Levente, Czoguly István, Dáni István, Dobra Béla, Erőss József, Fábián Dénes +, Farkas István, Farkas István, Fekete István, id. Gál Mózes, ifj. Gál Mózes, Gáspár Imre, Hochbauer Gyula, Jakab Zoltán, Jánosi László, Kelemen Béla, Kovács Domokos, Lázár Dávid, Miklós István, Pizsel Gábor, Schöffner László, Serény Győző, Simó Lajos, Smazenska Zoltán, Soós Lukács István, Szász Ferenc, Tubák János.

Bodolán harangozók 1910-től errefele: *Szász Berta, Farkas Berta, Kriszbai Irén, Gábor Ibohya* és jelenleg *Szabó Irén*; kántorok: *Dudás Ciki József, Jánosy Erzsébet, Löwenberger Júlia* (jelenleg); gondnokok: *Bálint János, Löwenberger József, Gábor János, Jakab Imre* (kb. 10 éve nem tölti be senki ezt a tisztséget).

Kántorok:

- Kovács András (1761-től)
- Szócs István (1765-től)
- Bartos Pál (1786-tól)
- Kászoni Antal (1800-tól)
- Kovács Miklós (1821-ben)
- Bokor János (1821-től)

- *Kántortanítók kora.*
- Demeter Júlia (1990–1992)
- Gyerkó András (1992)
- Demeter Károly (1993-tól)

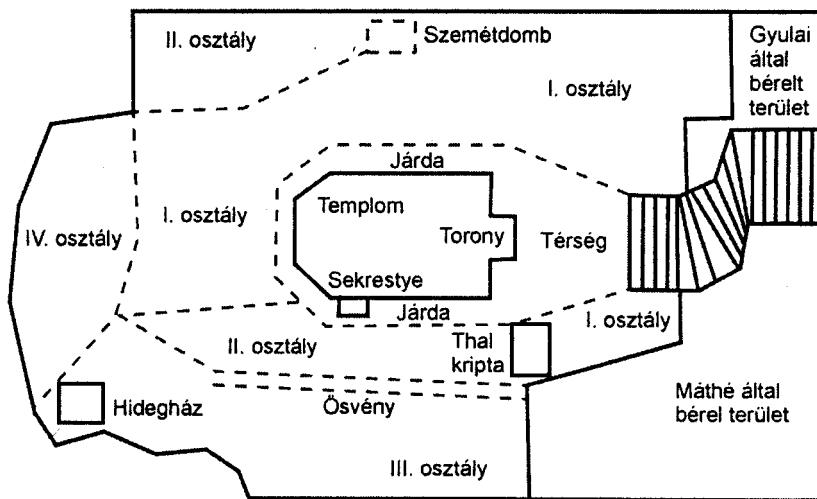
Bábasszonyok:

- 1848–1849: Oltyán Paraskeva (Bácsfalu), Vékás Ilona (Türkös), Jakab Katalin (Türkös), Pap Katalin (Türkös), Jakab Andrásné (Türkös), Sándor Ilona (Türkös), Tiguli Katalin (Türkös), Jani Mihályné (Hosszúfalu), Buna Ilona (Hosszúfalu), Czigány Judit (Tatrang), Gires Mária (Tatrang), Gires Sára (Tatrang), Orbán Istvánné (Zajzon), Miklós Ilona (Pürkerec), Lécz Andrásné (Alsótömös), Lányi Mártonné (Batka), Kovács Ilona (Batka), Eszközi Ilona (Bodola), Dombiné (Bodola), Tamásné (Bodola)
- 1851–1870: Jakab Katalin (Bácsfalu), Lupuj Anna (Türkös), Flóra (Türkös), Kerekes Ilona (Türkös), Tatrange Anna (Türkös), Barcsa Anna (Türkös), Bogán Mária (Türkös), Tohányoni Ilona (Türkös), Bálint Sára (Csernátfalu), Fejér Károlyné (Csernátfalu), Fejér Anna (Csernátfalu), Kis Ilonka (Csernátfalu), Tinka Rózsa (Csernátfalu), Vajda Mihályné (Hosszúfalu), Türkösi Ilona (Hosszúfalu), Szász Ágnes (Hosszúfalu), Török Anna (Hosszúfalu), Löwenberger Carolina (Ósánc), Katona Istvánné (Tatrang), Bibo Kata (Tatrang), Simon Anna (Zajzon), Ábrahám Márta (Bodola), Posztós Anna (Keresztvár).

Az emlékezés kövei – római katolikus sírkertek

A tükösi római katolikus temető első írott rendszabályzata 1931-ből származik. A temetőt négy osztályra osztja és a következő négyzetméterenkénti árat szabja meg: I. osztály ára 150 lei, II. 100 lej, III. 50 lej, a IV. osztály ingyenes.

A rendszabályzat szerint kriptákat a temető szélén lehetett építeni, a beépítendő terület árát az egyháztanács állapította meg. Dízsírhelyek is létesíthetők voltak.

Idegen felekezetűek csak akkor temetkezhettek, ha katolikus fél is volt a családban. Ekkor a sírhely árának dupláját fizették.

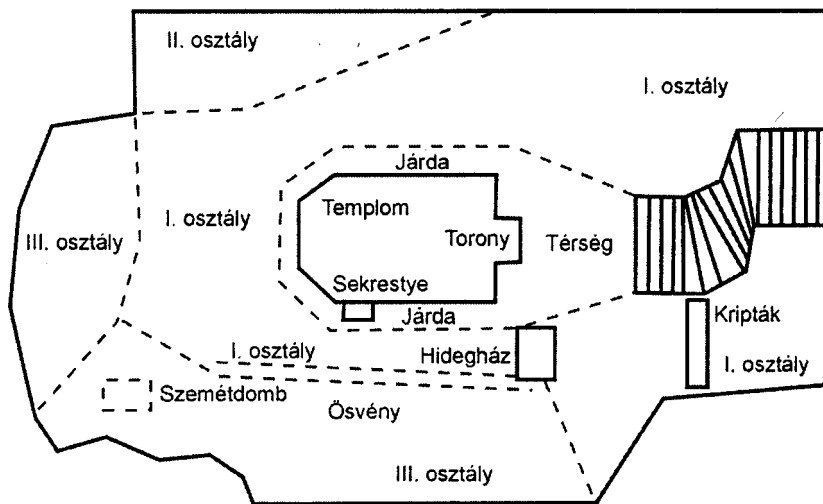
A sírhelyeket a mindenkori gondnok jelölte ki, vagy akadályoztatása esetén az általa felkért egyháztanácsos, és ő rendelkezett a sír kiadását illetőleg is.

Az eltemetéstől számítva 30 év múlva a sírhelyek újra az egyház tulajdonába mentek át – ha a hozzátartozók 10 évenként nem újították fel a szerződést.

A sírok gondozását így szabja meg a rendelet:

- *A sírhelyek a hozzátartozók által gondozandók, s azok minden évben április vagy május havában rendbe hozandók.*
- *A temető minden évben egyszer az egyház pénztára terhére takarítandó a gondnok által.*
- *A temető fűtermése minden évben árverésen vagy kéz alatt értékesíthető a templom pénztára javára.*

Temetői szertáru a Thal-féle kriptá volt használható – úgyszintén hidegházul is (az eredeti hidegház lebontása után).

A mai napon is használatos rendeletet 1986. január 24-én fogadta el az egyháztanács, azóta csak az árak változtak. Legfontosabb módosítás a IV. osztály teljes megszüntetése volt.

1986-ban:

Sír	Sírhelyek eladása			Tízévenkénti megváltása		
	I.	II.	III.	I.	II.	III.
egyes	1000	800	600	600	800	500
kettős	2000	1500	1000	1200	600	600

Harangozás villanyharangokkal temetések idején: 200 lej.

2003. január 29-én:

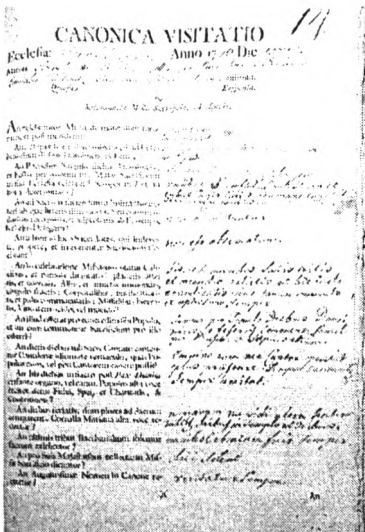
<i>Sír</i>	<i>Tízévenkénti megváltása</i>			<i>Más vallásúak</i>
	<i>I.</i>	<i>II.</i>	<i>III.</i>	
egyes	900 000	800 000	700 000	2 000 000
kettős	1 400 000	1 200 000	1 000 000	2 500 000

A temető gondnoka: Soós Lukács István.

Püspöklátogatások, bérmálások

- Sztojka (báró Szalai Sztojka Zsigmond): 1754.
- Iosephus (gróf Németújvári Batthyány József): 1760. július 25.
- Zay-ugróczy és kollegrádi gróf Kollonitz László IV.: 1776. augusztus 10.
- dr. Németújvári gróf Batthyány Ignác I.: 1796.
- Négyesi báró Szepessy Ignác II.: 1821.
- Kováts Nicolaus (Csíktusnádi Kováts Miklós II.): 1829. május 3., 1843. május 14.
- Haynald Ludovicus (Haynald Lajos): 1854. június 14., 1857. október 13. (Bodola is)
- Fogarasi Michael (Fogarasy Mihály): 1872. május 12.
- Lönhart Franciscus (Lönhart Ferenc): 1884. június 11. (Bodola is), 1895. június 23.
- Majláth Gusztáv Károly (Székhelyi Majláth Gusztáv Károly): 1900. október 13., 1908. október 20. (Bodola is), 1919. június 18., 1927. július 23. (Bodola is), 1934. október 4. (Bodola is)
- Márton Áron (Csíkszentdomokosi Márton Áron): 1945. október 13. (Bodola is), 1968. augusztus 4. (Bodola is)
- Jakab Antal: 1973. május 19., 1980. május 24.
- Bálint Lajos: 1987. május 27., 1993. november 25. (templomszentelés Keresztváron)
- Dr. Jakubinyi György: 1994. július 17. (Türkös, Bodola, Keresztvár), 1998. május 16. (tatrang-i templomszentelés), 2004. június 5. (templomszentelés Hosszúfalu-alszezen)
- Tamás József: 1999. május 29. (Tatrangon is)

20 püspöklátogatásnak a 27-ből, bizonyíthatóan bérmálás volt a célja. Négynek pedig templomszentelés, egynek templomszentelés és bérmálás.

Valamennyi püspöklátogatás nagy ünnep volt Hétfaluban. Álljon itt egy pár ismertetés:

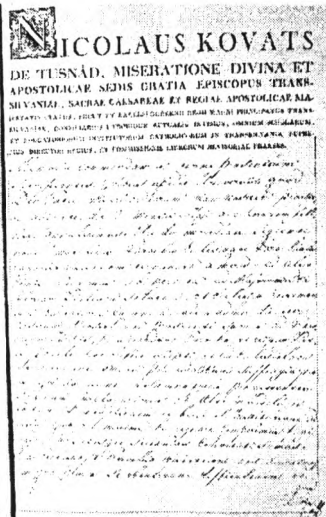
Batthyány József erdélyi püspök 1760-as püspöklátogatása idején átnézte az anyakönyvet és a halottakról szóló részbe a következőt jegyezte be: *„Mostantól a halottakról feljegyzendő, hogy szentségekkel ellátva halt-e meg, vagy anélkül, mely szentségeket vette fel, s ha nem, miért nem? Azt is be kell írni, hogy hová temették. Türkös, 1760. július 25. gróf Batthyány József, erdélyi püspök, kinevezett kalocsai érsek.”*

Majláth Gusztáv Károly gyulafehérvári római katolikus püspök

1908. október 20-án volt bérmálni a türkösi római katolikus egyházközségben.

„A főpásztori fogadás ügyesen történt, mint ő maga is megköszönt a szöszékről. Mintegy 30 lovas a Malomdombig ment eléje. A község batáránál Borcsa Bodolai János előtt épített díszkapunál, hol a hideg eső idő mellett is nagyon sokan várták a lutheránusok közül is, és üdvözölte Kádas József gondnok. A továbbiak a rendes körülmények között folytak le. 1-én délután 3 órakor indultunk Bodolára fényes kísérettel. Méltóságos gróf Mikos Zsigmond brassói főispán úr tűzes négyes fogata Zonda János főszolgabíró és László P.-vel, a Szent Ferenc rendiek római defnitorával. Azután a püspöki négyes fehér lovak. Ő vele és említett főispán úrral. Messze megelőzött mindnyájunkat a díszes bandérium. Másnap reggel jó idő volt. Minden sikerült. Hála Istennek!”

(részlet a Csathó Ferenc írta jegyzőkönyvből)

Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspök bejegyzése:

Látta és végig olvasta Csathó és László plébánosok érdekes feljegyzéseit, melyek a türkösi lelképásztor napi racionit híven visszatükröztetik. Csak bátran és bizalommal előre!

Türkös 1919. VI. 17., + Gusztáv Károly, erdélyi püspök.

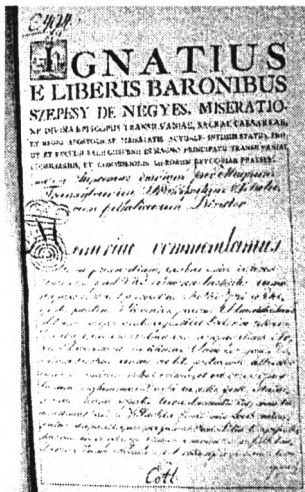
Márton Áron püspök ezt írta 1945. október 13-án a türkösi *Historia Domus*-ba:

*„Az egyházközség ügyeit rendben talál-
tam, a lelképásztor jó és gondos gazda volt. Temp-
lomot, iskolát, plébánialakot rendben tartotta,
szépfittette, felszerelését kiegészítette. A lelki élet
terén is igyekezett a múltból örökölt hitközönnyt
feloldani, a híveket a hitben és egyházas érzésben
megerősíteni. Az utód éberem örökdiék, nevelje
már a gyerekeket öntudatos katolikusokká,
gondozza főképp a házasság előtt álló ifjúságot,
hogy az akatolikus hatás alól kivonja. Ha a
katolikus hívek vallási nevelése olyan lesz, hogy
annak szépsége életükön is meglátszik, a szép
példa vonzani fogja az egyházon kívüli élöket is.”*

A Türköst és filiáit 1999-ben meg-
látogató Tamás József segédpüspök a kö-
vetkezőket jegyezte be az anyakönyvbe:

*„Az 1999-es bérmálás alkalmával láttamozva. Örömmel láttam, hogy
úgy a máterben, mint a filiákban sok építkezés történt és még folyamatban. Öröm-
mel tapasztaltam, hogy a lelki élet is virágzó.*

1999. május 30., Tamás József segédpüspök”

Népmozgalmi adatok tükrében

Az újraalapítás első évtizedeiben (a XVIII. század végén) kevés volt a keresztelés és a házasságkötés, de a temetés is.

Év	Keresztelés	Esketés	Temetés
1755	4	–	–
1800	8	1	5
1850	26	9	17

Az 1829. május 3-án kelt vizitációs jegyzőkönyv szerint (Csík-tusnádi Kováts Miklós II. püspök) Türkösben és filiáiban a következőképpen szolgált meg a római katolikusok lélekszáma:

Sz.	Település	Lélekszám
1.	Türkös	83
2.	Bácsfalu	2
3.	Bodola	150
4.	Batka	11
5.	Csernátfalu	18
6.	Derestyé	1
7.	Hosszúfalu	24
8.	Márkos	0
9.	Nyén	6
10.	Ósánc	6
11.	Pürkeréc	1
12.	Tatráng	9
13.	Zajzon	42
*	Összesen Négyfalu	127
*	Összesen	331

1839-ben Négyfaluban 110 katolikus volt, amely a lakosság 0,80%-át tette ki.

1850-ben Négyfaluban 194, Hétfaluban 249 katolikus élt, ez Négyfaluban a magyarság 3%-át, az összlakosság 1,13%-át jelentette, Hétfaluban pedig a magyarság 2,93%-át, az összlakosság 1,08%-át tette ki.

Orbán Balázs szerint [OB] 1869-ben 490 római katolikus élt Négyfaluban (Bácsfalu 43, Türkös 178, Csernátfalu 94, Hosszúfalu 175), ez a magyar lakosság 6,77%-át, az összlakosság 2,94%-át jelentette.

Az 1882-es egyházközségi jelentés szerint 937, és akkor az egyházközséghez tartozott Hosszúfalu (101), Csernátfalu (77), Türkös (190), Bácsfalu (84), Derestyé (33), Bodola (324), Tatrang (25), Zajzon (61), szórvány (67).

Az 1887-es egyházközségi jelentés szerint 897, és akkor az egyházközséghez tartozott Hosszúfalu (109), Csernátfalu (82), Türkös (190), Bácsfalu (78), Derestyé (37), Ósánc (21), Nyén (12), Bodola (300), Tatrang (25), Zajzon (59), Pürkerec (6).

1900-ban csak Négyfaluban már 676 katolikus élt (Bácsfalu 130, Türkös 186, Csernátfalu 120, Hosszúfalu 240), ez a magyar lakosság 7,8%-át, az összlakosság 4,81%-át jelentette.

Az 1900-as évek elején az egyházközség lélekszáma már meghaladta az ezret (1907-ben 1017, 1909-ben 1069).

1870-ben a katolikusok egyhetede bérmálkozott, 1 Ósánchról, 1 Derestyéből, a többi Négyfaluból. 1884-ben a katolikus népesség egyenylcada bérmálkozott és egy derestyein kívül mind négyfalusiak.

A gyakori népességvándorlásokon kívül az egyházközség híveinek száma változott a más felekezetűek katolizálásával is (általában vegyes házasságkor). 1857 és 1912 között például 119-en katolizáltak.

Az 1857–1912 között katolizáltak Türkösben és filiáiban:

<i>Milyen vallásról?</i>	<i>1857– 1885</i>	<i>1885– 1897</i>	<i>1897– 1912</i>	<i>Összesen</i>
Unitariae	3	–	1	4
Augustanae	20	4	3	27
Helvetika	30	36	7	73
Schismaticae	2	–	–	2
Disunitae	1	–	–	1
Gr. orient.	1	1	5	7
Gr. n. un.	3	–	–	3
Mosaic	–	–	2	2
<i>Összesen</i>	<i>60</i>	<i>41</i>	<i>18</i>	<i>119</i>

Közülük 42-en máshonnan telepedtek ide (Aranyosgyéres, Alsócsernáton, Albis, Bardóc, Bereck, Brassó, Budapest, Buza, Dálnok, Egerpatak, Feldoboly, Hermány, Kézdivásárhely, Kovászna, Középpajta, Laborfalva, Marosvásárhely, Miavára, Nagy-Borosnyó, Páva, Sepsi-Kilyén, Scharsburg, Székelyudvarhely, Szentpéter, Torda, Zágon), 77-en pedig hétfalusiak voltak.

Szintén az 1857–1912 időszakban 58-an hagyták el a katolikus vallást (dekatolizáltak).

1930-ban Négyfaluban 843, Hétfaluban 917 katolikus élt, ez Négyfaluban a magyarság 10,45%-át, az összlakosság 6,21%-át jelentette, Hétfaluban pedig a magyarság 7,75%-át, az összlakosság 4,66%-át tette ki.

1940-ben, a bécsi döntés követően 51 család mintegy 152 személlyel áttelepedett Észak-Erdélybe (nagy részt a Székelyföldre).

1992-ben Négyfaluban 1760 katolikus élt, amely az összlakosság 5,82%-át jelentette.

A XX. század pergő változásai befolyásolták a türkösi római katolikus egyházközség népesedését is. E népességváltozás méri a történelem alakulását, ez határozza meg a tennivalóinkat, melyek végzéséhez hitünk nélkül, isteni segítség nélkül erőtleneek vagyunk.

A katolikusok számának alakulása Négyfaluban 1870–1992 között:

Év	Katolikusok	Összlakosság	Magyarság	Össz. %	Magyar %
1869	490	16 643	7237	2,94%	6,77%
1900	676	14 058	8667	4,81%	7,8%
1930	843	13 570	8064	6,21%	10,45%
1992 ¹⁶	1760	30 231	8403	5,82%	-

A katolikusok számának alakulása Türkösből és filiáiban 1850–1992 között (a nagy román betelepítési hullám az 1970-es években éri el a Barcaságot, érdemes összehasonlítani az 1930 és 1992-es adatokat):

¹⁶ 1975-től román nemzetiségű római katolikusok is megjelennek, így a magyarok körébeni számarány nem releváns.

Évek	Négyfalu			Háromfalu			Hétfalu		
	Össz. ¹⁷	Kat. ¹⁸	% ¹⁹	Össz.	Kat.	%	Össz.	Kat.	%
1850	17 212	194	1,13	5764	55	0,95	22 976	249	1,08
1857	18 792	270	1,44	6348	77	1,21	25 140	347	1,38
1869	16 643	490	2,94	6435	83	1,29	23 078	573	2,48
1880	15 258	573	3,76	6525	69	1,06	21 783	642	2,95
1890	14 187	591	4,17	6616	76	1,15	20 803	667	3,21
1900	13 993	676	4,81	6753	92	1,36	20 746	768	3,70
1910	13 834	803	5,80	6879	100	1,45	20 713	903	4,36
1930	13 570	843	6,21	6089	74	1,22	19 659	917	4,66
1992	30 231	1760	5,82	6530	114	1,75	36 761	1874	5,10

Évek	Tatrag			Zajzon			Pürkerec		
	Össz.	Kat.	%	Össz.	Kat.	%	Össz.	Kat.	%
1850	2813	41	1,46	1128	13	1,15	1823	1	0,05
1857	3103	41	1,32	1248	31	2,48	1997	5	0,25
1869	3034	24	0,79	1358	54	3,98	2043	5	0,24
1880	3151	24	0,76	1336	36	2,69	2038	9	0,44
1890	3251	27	0,83	1329	34	2,56	2036	15	0,74
1900	3385	37	1,09	1298	41	3,16	2070	14	0,68
1910	3556	52	1,46	1226	31	2,53	2097	17	0,81
1930	3021	37	1,22	1253	15	1,20	1815	22	1,21
1992	3096	48	1,55	1950	45	2,31	1484	21	1,42

Évek	Bácsfalu			Türkös			Csernátfalu		
	Össz.	Kat.	%	Össz.	Kat.	%	Össz.	Kat.	%
1850	2199	19	0,86	3811	117	3,07	3034	15	0,49
1857	2332	10	0,43	4262	118	2,77	3288	31	0,94
1869	2064	43	2,08	3875	178	4,59	3040	94	3,09
1880	1941	81	4,17	3515	190	5,41	2846	112	3,94
1890	1862	82	4,40	3277	198	6,04	2628	107	4,07
1900	1973	130	6,59	3204	186	5,81	2577	120	4,66
1910	2017	126	6,25	3235	225	6,96	2561	164	6,40
1930 ²⁰	2152	157	7,30	3005	253	8,42	2518	174	6,91

¹⁷ Össztlakosság¹⁸ Római katolikusok száma¹⁹ A római katolikusok számaránya az összlakossághoz viszonyítva (%)

Évek	Hosszúfalú			Bodola			Keresztvár		
	Össz.	Kat.	%	Össz.	Kat.	%	Össz.	Kat.	%
1850	8168	43	0,53	1568	251	16,01	1897	10	0,53
1857	8910	111	1,25	1738	257	14,79	2029	12	0,59
1869	7664	175	2,28	1633	278	17,02	2046	25	1,22
1880	6956	190	2,73	1730	291	16,82	2139	18	0,84
1890	6420	204	3,18	1725	227	13,16	2355	44	1,87
1900	6239	240	3,85	1813	238	13,13	2464	44	1,79
1910	6021	288	4,78	1909	252	13,20	2911	46	1,58
1930	5895	259	4,39	2057	319	15,51	2891	45	1,56
1992	–	–	–	3052	154	5,05	3485	65	1,87

A katolikusok számának alakulása Bodolán 1890–1930 között:

Év	Katolikusok	Összlakosság	Magyarság	Össz. %	Magyar %
1890	227	1725	915	13,16%	24,81%
1910	252	1909	1065	13,20%	23,66%
1930	319	2057	1194	15,51%	26,71%
1992	154	3052	–	5,05%	–

A katolikusok számának alakulása Keresztváron 1890–1930 között:

Év	Katolikusok	Összlakosság	Magyarság	Össz. %	Magyar %
1890	44	2355	1352	1,87%	3,25%
1910	46	2911	1494	1,58%	3,08%
1930	45	2891	1364	1,56%	3,30%
1992	65	3485	–	1,87%	–

2001-ben így alakult a lélekszám: anyaegyház: 1800, Bodola: 120, Keresztvár: 55, szórvány: 110, összesen: 2085.

²⁰ 1950-ben Bácsfalut, Türköst, Csernátfalut és Hosszúfalut egyesítették, városi rangra emelték (Szecseseleváros, Négyfalu), így 1992-ben lebontott adataink nincsenek.

A katolikusok számának alakulása Négyfaluban 1829–2001 között:

Év	Bácsfalva	Türkös	Csernátfalva	Hosszúfalva	Négyfalva
1829	2	83	18	24	127
1839	2	59	30	19	110
1871	43	178	94	175	490
1900	130	186	120	240	676
1920	134	221	137	283	775
1930	157	253	174	259	843
1992	–	–	–	–	1760
2001	–	–	–	–	1800

A katolikus népesség számának növekedését Négyfaluban a XX. században elsősorban a település iparosodása eredményezte. Az 1970-es évek közepéig sokan telepedtek ide a Székelyföldről, majd az 1980-as évekig a moldvaiak (köztük katolikusok is) erőltetett betelepítése duzzasztotta az egyházközség lélekszámát.

Az 1967-es születés-szabályzó törvény itt is növelte a születések számát, de ez nem határozta meg lényegesen a számszerinti gyarapodást.

1990 után a külső gyarapodás megszűnt és ez meg is mutatkozott a megcsappant szaporulatban, az esketések számának zuhanásában.

az 1800-as évektől folyamatosan a vegyes házasságok száma végig meghaladja a tiszta katolikus házasságokét.

Például 2001-ben 6 fiút, 5 lányt kereszteltek; 8 fiú és 7 lány volt elsőáldozó; 3 magyar-magyar és 5 román-magyar esketés volt; 13 férfi és 10 nő halálozott el.

A vasárnapi szentmisék látogatottsága 15 és 20% között mozog, az ünnepi szentmiséké eléri a 40%-ot, azonban a munkanapokra eső ünnepeken a szentmise látogatottsága gyenge.

A napi szentmisék időpontja 1983-ig reggel volt, ezóta este. Ezek látogatottsága csak akkor javul, ha megemlékezés, gyászmise van, ilyenkor 20–40 személy vesz részt rajtuk.

A család- és beteglátogatások száma növekvő. Olyan hónap is van, amikor 15–20 helyre is hívják a plébánost. Házzszenteléskor minden hívét meglátogatja a pap. Az utóbbi években fiatal káplánok segítenek be a házzszentelésbe.

A hívek 1992-től jövedelmük 1%-val járulnak hozzá az egyház-község fenntartásához, ehhez hozzátevéődik még az építkezési hozzájárulás.

1995-ben a szentáldozások száma hozzávetőlegesen 4500 volt, ez 2,04 áldozást jelent személyenként.

A bér málkozók száma és falvankénti megoszlása 1945-től:

Év	Bf.	T.	Csf.	Hf.	Tatr.	Z.	P.	B.	Szorg.	Más	Össz.
1945	6	15	4	7	–	–	–	52	–	–	84
1968	35	52	26	37	–	–	–	33	4	7	194
1973	14	19	8	13	1	1	1	2	2	–	61
1980	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	99
1987	–	174	–	–	–	–	–	36	–	–	210
1994	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	191

A bécsi döntés után elvándoroltak miatt 1945-ben kevesen bér málkoztak. Az 1968-as számbeli növekedésnél tudnunk kell, hogy 23 évi kényszerszünet után jött ismét bér málni Türkösbe Márton Aron püspök, tehát három alkalom bér málkozni vágyói gyűltek össze. Az 1973-as apadás egyértelműen a szocializmus hatásaként kezelhető. Az 1987-es és 1994-es számok már a betelepített moldvai románokkal felduzzasztott egyház-községet mutatja (210-ből 16 román, 191-ből 72 román), de a vallásellenes politikai nyomás ellenhatását és a romániai változások utáni vallási felszabadulást is.

A házasság szentségének felvétele 1989-től csökkenő tendenciát mutat. Ugyanekkor egyre kevesebb halottat látnak el szent kenettel.

Az 1960-as évektől heti kétszer tartottak hittanórát 1991-ig, az általános iskolába tantárgyként való bevezetéséig. Azóta heti egy alkalommal két korosztályra osztott gyerekekkel (60–70-es létszám). Ezen kívül az elsőáldozásra való felkészítés heti egy alkalommal történik, melynek látogatottsága majdnem teljes (90%-os). Az elsőáldozók száma még nem csökkent a születésekhez hasonlóan, de a nemzetiségi arány figyelmeztető: 1992-ben 22 elsőáldozóból 12 román, 1995-ben 26 elsőáldozóból 13 román volt.

1990-től az egyház-községben is megszervezik az ifjúsági órákat. Ezek látogatottsága első évben 20–25 közötti volt, de 1996-ra 10 alá csökkent (a románokkal együtt).

Jelen pillanatban a 2100 körüli lélekszámból körülbelül 500 moldvai származású, akik nem tudnak magyarul. Számukra vasárnap és ünnepnap reggel, a magyar szentmise előtt román nyelvű szentmise van, a gyerekek számára pedig román nyelvű hittanóra. A románok jól beilleszkednek az egyházközség életébe, a lelki közösségekbe is. Nemzetiségi szempontból vegyes házasság magyar és román római katolikus között még nem jött létre. A románok családjában több a gyermekáldás, ezek a születések ellensúlyozzák a nagyszámú magyar elhalálozást.

A hívek 75%-a kötődik a templomhoz. A aktív mag kb. 5%. Ebbe beletartoznak az egyháztanácsosok és a lelki közösségek vezetői. A szentmiséken kialakult és szűk körű ministráns testület (6–8 gyerek), akik között van középiskolás is.

Foglalkozás szerint

Hétfalu katolikus népességének foglalkozása rendkívül változatos volt. Az 1857 és 1912 közötti időszakban volt közöttük: kocsis (1), hentes (2), írnok (1), irodaszolga (2), kovács (6), ékszerész (2), kerekes (2), varga és cipész (5), katona (2), asztalos (1), lakatos (1), szolgabíró (1), orvos (1), teológus (1), jegyző (3), csizmadia, kereskedő, masiniszta, napszámos, molnár, földműves, szolga, koldus.

A katolikusok között jóval kevesebb volt a földműves, mint az evangélikusok között, mert legtöbben más vidékről (Székelyföld) telepedtek ide. Sokan valamilyen szabad mesterséget űztek, kézműiparosok voltak (a századfordulón), s így előbb a Brassó városához fűződő jobbgyi alárendeltségi viszony sem volt számukra érvényes.

A XIX. században Hétfaluba (és főleg Négyfaluba) települő székelyföldi római katolikus vallású mesteremberek nagy mértékben hozzájárultak a település polgárosodásához. A székelyek folyamatos (de egyszerre nem nagy lélekszámú) idetelepedése a hétfalusiak kapcsolatát biztosították a többen élő magyarsággal, fokozták a szászok elnémetesítési törekvéseivel szembeni természetes ellenállást.

Érdekes az a természetesség, ahogyan a nagyrészt ideteleplő római katolikuság megoszlik a lakosság társadalmi rétegei szerint. A lutheránus családokba beházasultak többnyire földművesekké válnak. A családotól áttelepedett vagy helybéli katolikus párok, földbirtok hiányá-

ban, a helyi lakosság más szükségleteit kielégítő mesterségeket gyakoroltak.

A betelepültek számát gyarapították a református felekezeti székelyek is, akik azonban csak az 1870-es években szervezkednek egyházközségbe.

A fokozatosan kialakuló helyi világi értelmiség között is több a katolikus. Az 1860-as évek végén Pürkerecen Bán Erzsébet tanítónő; Négyfaluban 1885-ben Pataky Albert orvos; 1872-től Kupcsay János szobrász, műfaragászati tanár; az 1890-es években Póka Dezső orvos; 1864-ben Vajda Lajos csernátfalusi jegyző; az 1890-es években Lukács Károly hosszúfalusi jegyző; 1895-ben Herszényi Kálmán járásbíró és még sokan mások.

A hétfalusi magyarság legszegényebb rétegében is sok volt a katolikus: napszámosok, szolgák, szolgálók, vagy koldusok is. Az 1895. évből való „tanítói díj” bevételi naplója tanúsítja, hogy Türkösből 6, Csernátfaluból 9 római katolikus szegénység miatt képtelen fizetni, egy türkösi pedig eladósodott.

Pataki Ferike foglalkozásához 1895-ben ezt jegyezték be: „szegény”. A keresztnév becéző alakja vagy a bejegyző szegényekkel való együttérzését, vagy azt jelöli, hogy a faluközösség is így ismerte őt.

A XIX. század második felétől majdnem folyamatosan volt a egyházközségnek egy (mindig csak egy) koldusa is.

Ökumenia – más felekezetekhez való viszony

Az ökumenia a különböző vallásfelekezetűek értékteremtő egymás mellett élésének nagy esélye. Különösen érvényes ez a Barcaságra, ahol magyar, szász, román katolikusok, magyar, szász evangélikusok, magyar reformátusok, magyar unitáriusok, román görög katolikusok, román ortodoxok és még ki tudja hány különböző vallásfelekezetűek élnek egymás mellett évszázadok óta.

Komolyabb felekezeti nézeteltérés a Barcaságon a nagy reformáció hullámaikor volt. 1609-ben a magyar reformátusok és magyar evangélikusok között, magyar reformátusok és szász evangélikusok között volt komoly nézeteltérés. Kisebb nézeteltérések mindig előfordulnak, a tolerancia jegyében azonban sikerül kezelni őket.

Az 1750-es évektől kezdődően szép példái is előfordulnak a vallási toleranciának: az evangélikusok érdeklődve hallgatták a katolikus

prédikációkat, 1873-ban a reformátusok a hosszúfalu-alszegi evangélikus templomban tartották istentiszteleteiket, a felekezeti iskolák átjárhatóak voltak a különböző felekezetek között, az 1945-ben létesített csernátfalusi egységes gimnázium az evangélikus többséggel a brassói római katolikus főgimnázium leányintézménye volt stb.

Kölcsönhatás is érvényesült a különböző hitfelekezetek között Hétfaluban. Ezek, azonban, inkább szokásokban, hagyományokban, külsőségekben nyilvánultak meg, nem mutatkoztak a tartalmi vonatkozásokban: az evangélikusok átvették a katolikusoktól az esti harangszót, és gyakorolták is az 1950-es évek elejéig, Mária harangszónak hívták; katolikus és ortodox hatásra halotti megemlékezéseket tartanak az evangélikus és reformátusok is; a protestáns felekezetek gyakorolta szeretetvendégséget a római katolikusok is átvették (kukoricaesték, teaesték); az ortodoxok eltanulták a magyaroktól a vallásos ünnepélyt; a román katolikusok szokása, mely szerint a házasságot a fiú templomában kötik, érvényessé vált az ortodoxoknál is; bár a szent kenetet nem ismerik el szentségnek, az evangélikusok és a reformátusok is osztanak Úrvacsorát a haldoklóknak otthon és a kórházban is; az 1970–1980-as években az ortodoxok katolikus és protestáns hatásra hittanórákat kezdtek tartani; vannak protestánsok, akik elhívják házszentelni a katolikus papot stb.

Az ökumenia a toleranciához és a külsőséges kölcsönhatásokhoz képest magasabb értékrendet képvisel: az egyetemeség értékrendjét, olyan építő kölcsönhatás, mely együttműködést teremt az emberiség nagy kérdésköreiben: béke, társadalmi igazságosság, technikai és szociális kérdések stb.

A nagyszámú vegyes felekezetű család kiváló alkalmat kínál az ökumenizmus gyakorlására. Az élet jeles eseményeivel (keresztelés, házasság, temetés) vagy a nagy vallási ünnepekkel (húsvét, pünkösd, Úrnapja, karácsony) kapcsolatos közös vallási megnyilvánulások, közös ünneplések, egymás felekezeti hovatartozásának tiszteletben tartása, a másik fél templomának látogatása mind alapot szolgáltatnak az ökumenizmusra. A vegyes felekezetű család tulajdonképpen az ökumenizmus gyakorlatának kikísérletezője, hisz számára létfontosságú az építő kölcsönhatás az élet valamennyi mozzanatában. A vegyes házasság felveti az ökumenizmus valamennyi problémáját: a Biblia magyarázatát, a szentségek fontosságát, az egyházi rendet stb.

A temetéseken erősen megfigyelhető az ökumenia hatása. Vegyes házasságok halottainak temetését általában mindkét felekezethez

tartozó papok végzik előre összehangolt formában. A II. vatikáni zsinat után egyetemes imaheteket tartanak a katolikusok (általában január 18–25. között). A papok kölcsönösen részt vesznek egymás egyházközségeinek különleges fontosságú ünnepein. Például az evangélikus lelkészek a katolikus püspöklátogatáson vagy búcsún, a katolikus pap a protestáns jubileumokon, Reformáció napján stb. A templomokban megtartott orgonakoncertek, balladaestek, műsoros ünnepélyek is az ökumenia jegyében zajlanak.

A világi élet eseményei, ünnepei is kiváló alkalmat biztosítanak az ökumenia gyakorlására, főleg 1989 után. Rangos képvisellel vettek részt a különböző felekezetek a Zajzoni Rab István Középkiskola névadó ünnepségén és felszentelésén (evangélikus püspök, római katolikus főesperes), a március 15-iki ünnepségeken, a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság rendezvényein, az emléktábla, emlékmű avatásokon mindegyik pap megáldja megszenteli az emléktáblát, emlékművet. Hasonlóan történt a millenniumi zászló átvételekor vagy a hétfalusi zászló és címer átadásakor.

Jó ökumenikus alkalmat jelentenek az immár hagyománnyá váló Szent Mihály Napok is. Vasárnap délelőtt közös ökumenikus istentiszteletet tartanak általában a csernátfalusi sportpályán, amely előre meghatározott szertartási rend szerint folyik, évente más-más pap vezetésével.

Lássuk hogyan vélekednek az ökumenia gyakorlásáról a négyfalusi lelkészek.

Gajdó Zoltán plébános: „*A Kolping-családban van evangélikus állatorvos, evangélikus könyvelő. A Nőszövetség egyik legaktívabb tagja nyugalmazott evangélikus tanítónő. A cserkészek között vannak protestáns gyerekek is. A plébánia mellett működő orvosi rendelőben görög katolikus orvosnő szolgál. A Kolping-család táncgyűjtésében több a másfelekezeti magyar fiatal. Az egyházközség szervezte zárandoklatokra más felekezetiüket is viszünk. A csíksomlyói búcsúra rendszeresen visszük a négyfalusi egyesült fúvószenekart, amely zömében evangélikusokból áll. Katolikus szervezetekbe, egyesületekbe általában vegyes házasságok más felekezeti tagjai vagy katolikus ifjak más felekezeti barátai is bekerülnek.*”

Juhász Péter református lelkipásztor: „*A reformáció korától a gyülekezeti tagok békében vannak egymással. Ahol békétlenség van, ott egyedül a lelkészt terheli a felelőség (...). A viszony általában a családon belül romlik meg, nem a gyülekezet zavarja meg. A házasság a szerelemmel kezdődik. Ez a szeretet mindent el tud tűrni, de ezt a szeretetet meg lehet mérgezni (...). A vegyes házasságok-*

ban született gyerekek keresztelésekor a négyszáz éves erdélyi hagyomány szerint a fiú az apja vallását, a leány az anyját kapja (...). Amely családban létezik a harmónia, a vegyes felekezeti házastársak együtt mennek egyik templomba is, a másikba is. A család így egész. És az sem baj, ha az egyik fél megismeri a másik vallását (...). Vannak olyan ünnepek, amikor más vallásúak is részt vesznek az istentiszteleteken. Konfirmációkor a gyerekek más vallású hozzátartozói úrvacsorát is vesznek. A vegyes házasságok 50%-a evangélikussal, a másik 50%-a összesen katolikusokkal, unitáriusokkal, ortodoxokkal kötődik.”

Török László csernátfalusi evangélikus lelkész: „A gyermekek esetében nem tevődik fel a kölcsönhatás kérdése, mert ők még formálódnak, mindent befogadnak. A felnőtt egyének közötti felekezeti kölcsönhatás termékeny, azonban az intézmény beavatkozása legtöbbször negatív hatású (ezt helyi vonatkozásban értem). Az ifjúsági bibliaórákra járók 25%-a nem evangélikus. A vegyes házasságokban amíg a pap nem avatkozik bele különböző tiltásokkal, addig pozitív az eredmény. Úgy vélem nem szabadna a testvéreket apa-anya vallása szerint megosztani, még akkor sem, ha ennek 400 éves hagyománya van Erdélyben. Feleségem, mikor osztályfőnöke lett az egyik kilencedikes osztálynak, a gyerekeket rendre vitte vasárnaponként Négyfalu valamennyi vallásfelekezetének templomába.”

Daragus Endre hosszúfalu-alszegi evangélikus lelkész: „Vegyes házasságú híveim, kecsés kivételtől eltekintve, tisztelik egymást, látogatják egymás templomát és úrvacsorát is vesznek. Eskettem is együtt a plébánossal különböző felekezeti ifjakat. Olyan szertartásban is szolgáltam, amelyben szinte miséztem is, azaz éppen csak a szentségeket nem én szolgáltattam ki, a többi együtt végeztük. Hasonló helyzet temetésekkor gyakran fordul elő. Hittanórára és vasárnapi iskolába is járnak más vallású gyerekek, éppen csak konfirmálni nem jönnek. Tudok olyan megkonfirmált gyerekekről, aki (állítólag) meg is bérálkozott. Aki rendszeresen jár mindkét templomban, pedig csak az anyja katolikus.” [HÉ].

Események az egyházközség életéből

Egyházközségünk életét színesebbé teszik a gyakori rendezvények, események, sátoros ünnepek. Mindent bemutatni képtelenség, álljon itt egy pár kimagasló esemény.

Templom és Iskola vetélkedő

1992. március 21-én, a csernátfalusi evangélikus templom nagyszámú közönsége előtt szervezte meg Hochbauer Gyula tanár a 450 éves hétfalusi iskolai oktatás emlékére a *Templom és Iskola* vetélkedőt, amelyen minden hétfalusi egyházközség csapata részt vett (Bácsfalu, Türkös római katolikus, Türkös, Csernátfalu, Hosszúfalu református, Hosszúfalu-alszeg, Hosszúfalu-felszeg, Tatrang, Zajzon, Pürkerec). A zsűri összetétele a következő volt: *Dr. Binder Pál, Nagy Béla, Nagy János, Benedek Anna, Török László, Gyulai Margit, Farkas Attila, Kalit Mihály, Papp Árpád, Miklós Dóra, Erős Ida, Kovásznai Miklós, Gödri Annamária, Simon András és Bálint Izabella.*

Kérdések:

- *Mikor épült egyházközséged első temploma?*
- *Mikor épült az első iskola?*
- *Nevezd meg templomod első papiját?*
- *Ki volt iskolátoknak első iskolamestere?*
- *Válassz ki egy fontos évszámot templomod történetéből és beszélj róla.*
- *Fontosabb évszámok az iskola történetéből.*
- *Beszélgj arról a lelkesről, aki a legtöbbet tett az egyházközség művelődéséért.*
- *Kit választanál tanítónak az egyházközségedből – akik valaha tanítottak – és miért?*
- *Mutasd be templomod belsejét úgy, mintha az idők során semmi el nem veszett volna.*
- *Halottak napján kiknek a sírján gyűjtanál gyertyát temetőtökben?*

A vetélkedőt kiállítás követte. A Zajzoni Rab István Középiszola termeiben azokból az anyagokat állították ki, amelyeket a csapatok gyűjtöttek a falvakban.

A díjazás az alábbi kritériumok szerint történt, és a díjazottak:

- *Legpontosabb feleletek – Tatrang, Zajzon*
- *Legértékesebb tárgyi dokumentumok – Csernátfalva*
- *Legértékesebb szóbeli dokumentumok – Bácsfalva*
- *Legértékesebb egyházi dokumentumok 1850 előtt – Türkös római katolikus*
- *Legértékesebb iskola anyag – Türkös*
- *Legértékesebb 1848 utáni dokumentáció – Hosszúfalva-alszeg*
- *Legtöbb gyűjtött anyag – Hosszúfalva-alszeg*
- *Legjobb templomismeret – Hosszúfalva-felszeg*
- *Iskolaismeret 1850 előtt – Pürkeresz*
- *Legjobb tárgyi dokumentum – Tatrang*
- *Templomtörténet – Türkös*
- *Iskolatörténet – Bácsfalva*
- *Legértékesebb egyházi dokumentumok 1850 után – Hosszúfalva református*

A türkös római katolikus csapat tagja: *Gál Csaba* (X. oszt.), *Kovács Lehel* (XI. oszt.), *Fekete Szilárd* (VIII. oszt.), *Tankó Erzsébet* (VIII. oszt.), *Kala Katalin* (VIII. oszt.), *Zátyi Lajos* (ny. tanár, csapatvezető).

Miniszterlátogatások

Dr. Dávid Iboya, a Magyar Köztársaság igazságügyi minisztere, a 2000. év folyamán kétszer látogatta meg Hétfalut. Látogatásai során megtekintette a *Barcasági Néprajzi Szemle* Zajzoni Rab István Középiszola-lában rendezett kiállítását; az 1848-49-es szabadságharc csángó hőseinek emlékére 1891-ben felállított honvédemléket, amely egykor Csernátfalva főterén állt, ma pedig a hosszúfalva-alszegi evangélikus temetőben található; az akkor épülő Boldog Apor Vilmos hosszúfalusi katolikus templomot; meglátogatta Háromfalut, ahová csángó-magyar nagyapja révén családi szálak is fűzik.

2001. augusztus 11-én *Dr. Dávid Iboya* millenniumi emlékszólót adott át Hétfalunak. Az ünnepség első része, a zászlóátadás és szavaloést, dalárda, a hosszúfalu-alszegi evangélikus templomban, az ünnepség második része, a millenniumi emléklakett leleplezése: „*E templom a vértanú püspök báró Apor Vilmos tiszteletére épült a Millennium évében*” és a boricatánc, a hosszúfalusi római katolikus épülő templomban zajlott le. Ezt követte a tatrangi díszvacsora.

A millenniumi kereszt felszentelése

2001. augusztus 19-én délelőtt 11 órakor kezdődött a türkösi római katolikus templomban a millenniumi kereszt felszentelésének ünnepe. A kettős Szent István kereszt a türkösi Szent Mihály plébánia udvarán van elhelyezve egy négytonnás márványtalapzatra. Rajta a „*Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat*” felirat áll.

Az ünnepség ünnepi szentmisével kezdődött, majd a millenniumi és a magyar zászlót követő körmenet megérkezett a plébánia udvarára. *Msr. Gajdó Zoltán* plébános, pápai káplán megáldotta a kettős apostoli keresztet, melynek talapzatán a „*Millennium 2001*” felirat áll. Ezt követte *Kovács Lehel István* Szent István emlékbeszéde és a cserkészek, fiatalok által előadott verses, énekes műsor. Az ünnepséget a *Kéknefelecs* népi tánccsoport előadása és kináció zárta.

A levéltár rejtett zugaiból

Adás-vétel

Alatt írt tanúk előtt *Czigler Rosalia*, a türkösi Rom. Kath. Templom helyén a keleti oldal alatt levő ház helyet hol a gyümölcsfák vannak, azaz Györgye Milucza házatól kezdve egész a most is fennálló nagykaput is beszámítva, kivevén két szál deszkányit belőle, mely az eladó Kajcsa Sándor részibe marad, át veszi Kajcsa Sándortól 25 oé forint befizetése mellett, melyet az egyezmény alkalmával alatt írtak előtt ki is fizetett.

Mínthogy ezen lakhelyek a Templomé a' lelkész azon feltétel alatt engedé meg a vásárt, hogy mindkét fél tartozik saját részét illő kerítéssel el látni és a temető hegyre való ki járást az által akadályozni – és aztán tiltva lesz a' mellet a hegy oldalát az udvar tágosításáért ásni és vagdalni, s ha valamelyik fél ezen feltételek ellen hibáznék, azonnal a lakó helyek vagyis ház helyek másoknak adattathassanak át. Mindkét fél minden évben a taxát egy-egy ve frt. és 5 kr. Fizetni tartozik.

Mely egyezmény hogy előttünk történt legyen arról bizonytságot teszünk neveink alá írásával és keresztvonásunkkal.

Türkösen, Febr. 28-án, 1867.

(a szerződők aláírásai) + Kajcsa Sándor eladó

Lakásszerződés

Alatt írtak előtt folyó év 1870 év szeptember 25-én türkösi r.k. lelkész Lajos Mózes házánál megjelenének két részen levő személyek u. m. türkösi r.k. napszámos Soóslukács István és úgyn. türkösi r.k. napszámos és megyebíró Soóslukács Mihály – kik is egymás közt szabad akarat és meg egyezésből tövének ilyen vásárt a' mint következik.

1-ör: Lévén Soóslukács Istvánnak a templom területén egy fából épített régi faháza, melyet a többi épületekkel u.m. sertéspajta és a telek kerületi kertjei és az udvari kis kerttel együtt, örök áron Soóslukács Mihály megyebírónak mint vevőnek 136, azaz százharminchat forintért osztrák értékben át ad.

2-or: A háztelek a templom birtoka lévén tartozik a vevő évenként a templom kasszájába egy forint és 5 krt. fizetni osztr. értékben.

3-or: Ezen házhelyet mint templom birtokát nincs joga a vevőnek, hogy másnak átadhassa a helybeli Lelkész és a Megyebírák híre s tudta nélkül, a telek iránt jog a templomé lévén.

4-er: Hogy a százharminchat forintot oé előttünk Soóslukács Mihály mint vevő, Soóslukács Istvánnak mint eladónak a fenn megírt tárgyakért készpénzben kifizette legyen lelkiismeretesen neveink aláírásával és keresztvonásunkkal bizonyítunk.

Türkösön Szept. 25-én, 1870.

+ Boros János, + Ör. Pünkösti Mihály, Daczó Imre s.k. Nizner Károly tanító

Előttem Lajos Mózes Plébános

Iskolaleltár

Episcopia cat de rit latin Alba-Iulia

Parohia: Turcheș

Jud. Brașov

Partida 12.

Foaia inventar
La 31 Martie 1941.

Instalațiuni mobiliare, mobilier și obiecte de cult: despre școala

Nr. crt.	Numirea obiectului	Valoarea
1.	14 bănci	2.100 lei
2.	1 masă cu 2 scauni	500
3.	1 dulap	300
4.	1 sobă	400

5.	1 tablă de suport	400
6.	1 mașina de socotit	150
7.	7 hărți	1.200
8.	3 sterna țării	300
9.	portretele Maiestăților	500
10.	drapelul	400
11.	chîpuri diferite	500
12.	Imnul Regal	100
13.	Rechizite de experiență	2.000
14.	Cărți de școală	1.000
15.	Bibliotecă	2.000
16.	2 cuieri	200
17.	Corpuri geometrice	300

Locuința de învățător

1.	2 sobe	800
2.	1 mașină de gătit	1.000

Harangrendelés

T. cz. Fritz Ramnutz úrnak
Nagyszeben

A türkösi r. kath. egyház rendel önnél és Ön szállt nekünk:

1 db. „e” hangú 120-125 kg súlyú elsőrendű anyagból öntött harangot,

1 db. „h” hangú fenti minőségű harangot 30-36 kg súlyban a következő feltételek mellett:

1. A harangok ára kg-ként egyszázharmincöt (135) lei.
2. A hozzávaló vasszerelvény ára az első haragnál 2.400 lei, a 2. haragnál 1.100 lei, 2 pár csapágy rézperselyekkel 450-450 lei.
3. A harangok szállítási határideje 1931. május 28.
4. Szállítási költség Szebenből a céget illeti.
5. Jótállási határidő tíz év.
6. Az 1. harang felirata: „A türkösi hívek adománya Szent Mihály arkangyal tiszteletére – 1931”. A második harang felirata: „A halottak emlékére – 1931”.

7. Fizetési határidő: a rendelés alkalmával 1/3 rész mintegy 8.000 lei fizettetük, mely:
8. összeg ezen levél aláírásától számított három nap alatt postán fog elküldetni, 1/3 rész fizetendő a szállítás alkalmával, az utolsó 1/3 rész pedig a szállítástól számítandó két hónap alatt egyenlítettő ki.

Türkös, 1931 április hó 21-én.

Kötelezőleg elfogadjuk: (a felek aláírása)

Állásbetöltés

A türkösi rom. kat. sekrestyés-harangozó-iskolaszolgai állásra vonatkozó szerződés-kötés

Melynek értelmében a türkösi rom. kat. egyháztanácsnak 1914. augusztus 29-én tartott gyűlésének megbízása és megállapodása szerint az egyházközség, László Imre plébános képviselőjében, sekrestyés-harangozó-iskolaszolgai állásra Mojsza János türkösi lakos rom. kath. napszámot felfogadja a következő fizetés mellett:

1. a templompénztárból évi 100 korona,
2. az iskola pénztárból évi 40 korona,
3. minden temetés után 1 korona,
4. minden halottnak való harangozásért 25 fillér,
5. minden „*Misse cum Libera*” után 1 korona,
6. a templomkert gyümölcs- és fűtermése évi átlag 20 korona,
7. a különféle sírok ásása évi átlag 50 korona,
8. különféle ajándék pénzek évi átlag 50 korona.

Mojsza János a fenti állást elfogadja a fenti fizetéssel a következő feltételek és kötelességek mellett:

1. Mindenkor a megkívánt pontos időben harangoz.
2. Mindenféle közös imádság és szt. mise idején egy férfi vagy fiú álljon rendelkezésre, ki a papot öltöztesse, gyertyát gyújt, beteghez kíséri, aszt. szereket használaton kívül szállítja, általában mindenben a papnak segítségére van.
3. A templomi szereket tisztán, a ruhákat rendben tartja, s azok épességéért és biztonságáért felelős.

4. Minden nap megjelölt időben kinyitja és bezárja a templomajtókat felelősség mellett.
5. Minden hétfőn és szombaton a megszabott időben kisöpri a templomot, letörli az oltárt, a szobrokat, a padokat.
6. Naponta elhordja a hivatalos postát.
7. Minden halottnak sírt és saját felelőssége mellett és a megjelölt helyen, sorrendben, a megszabott díjazással, mely szerint: 1 napostól 6 évesig négy korona, 6 évestől 15 évesig 5 korona, 15 évestől tovább 6 korona van a sírásáért megállapítva.
8. Sekrestyés-harangozónak a plébánoson kívül senki nem rendelkezhetik, sem kívülről és az egész egyháztanácsra kívül senki felelősségre nem vonhatja.
9. Mulasztás estén a plébános megint, súlyosabb esetben az egyháztanáccsal egyező megállapodással elbocsátja a teljes felelősséggel való beszámolás után.
10. Ha az egyházi szolgálatból ki akar lépni, azt a bejelentésen túl egy teljes hónapig teljes felelősséggel és pontossággal teljesíteni köteles és a vagyoni felelősség melletti beszámolás után elbocsátatik.

Jelen pontokat mindkét fél megértette, elfogadta és magára nézve kötelezőnek ismerte el azon hozzáadással, hogy az egyházközség templom és iskola alap együttes járulékait havi 11 korona és 67 fillér összeget minden hónapban utólagos részletekben utalja ki a stóla illetményekkel együtt.

A kötelezettség jeléül aláírjuk:

Türkös 1914. szept. hó 2-án.

László Imre
plébános

Moisza János

Lécz János
megyebíró

Márton Mózes plébános levele

Diskrét levelére válaszolva információimat a következőkben adhatom meg: Elsősorban tájékoztatni kívánom arról, hogy áthelyezésem a saját kérésemre történt. Főképpen gyöngé egészségi állapotom

miatt kértem áthelyezésemet remélve, hogy egy könnyebb adminisztrációjú helyen egészségileg rendbe jöhetnek. Igaz, hogy váratlanul és meglepetésszerűen ért mégis a dispozió, mert a főhatósággal az volt a magállapodás, hogy egyelőre 3 hónapi szabadságot adnak f.e. okt. 1-ig s amikor elintéződik a szentkirályi plébános nyugdíjazási ügye, amibe beletelik – amint mondták – egy év, áthelyeznek Szentkirályra. Hogy aztán hogyan intéződött el ilyen gyorsan az ügy, nem tudom, elég az hozzá, hogy aug. elején megkaptam a dispoziót és most készülgetek, hogy október elsején átvehessem a szentkirályi plébániát nem is gondolva arra, hogy itt maradjak, ahol 10 évet eltölteni éppen elég volt.

A türkösi plébániához 10 község tartozik: Türkös, Bácsfalu Csernátfalu, Hosszúfalu össze van épülve egyfolytában mintegy 7 km hosszúságban, Tatrang, Zajzon, Pürkerec megint egy csoportban Türköstől 9–10 km-re, Bodola önálló szervezettel bíró filia Türköstől 14 km-re, Keresztvár Bodolán még túl 5 km-rel, Derestyé Türköstől Brasó felé 1 km.

Türkösben van templom és egy tanerős 4 osztályos elemi iskola, Bodolán van templom (a Béli-udvarban) és egy tanerős 7 osztályú elemi iskola (a Gróf Nemes udvarban). A Bodolai tanítónő, aki a templomi kántori teendőket is végzi, lakást és teljes ellátást kap a Gróf Mikes udvarában.

Türkös és Bácsfalu iskolaköteles katolikus gyermekei nagyobb-részt a türkösi katolikus iskolába járnak, de elég nagy számban vannak állami iskolába járók is. Csernátfalu és Hosszúfalu katolikus gyermekei mintegy 70 szét vannak szóródva 8 iskolába (áll., ev.ref., gazdasági, iparos-tanonc, gimnázium). A bodolai katolikus gyerekek csaknem mind a katolikus iskolába járnak. Ezeknek oktatása sok gondot nem okoz, mert a tanítónő nagy hozzáértéssel, lelkiismeretesen elvégzi a hitoktatást. Keresztváron is van minden évben 7–8 gyermek, Tatrang, Zajzon, Pürkerec 2–3, Derestyén 5–6. Terhes funkció. Én a legjobb akarat mellett nem tudtam eljutni mindenhová.

A hívek száma kb.: Türkös 300, Bácsfalu 150, Csernátfalu 150, Hosszúfalu 350, Tatrang 20, Zajzon 10, Pürkerec 10, Bodola 350, Keresztvár 30, Derestyé 30, összesen 1400 szétszóródva a protestáns tengerben. Templomba nagyon kevés % jár, különösen Hosszúfaluból, egyrészt a nagy távolság, másrészt a közömbösség és egyeseknél a teljes lelki elvadulás miatt. A hívek legnagyobb része iparos, vasutas, napszamos. Nagyon sok a pusztán polgári és a vegyes házasság, de vadházas-

ság is. Lehangoló állapot, de kérem, Türkös mindig ilyen missió terület volt, ahol nagy tere nyílt mindig az apostoli buzgóságnak és tevékenységnek, és aki bírja egészséggel, nem panaszkodhat, hogy nincs munkája. Vannak azonban jó hívek is, akik következetesen kitartanak vallási kötelességeik teljesítése mellett és akikre lehet építeni.

Bodolára minden 3. vasárnap, Karácsony, Húsvét, Pünkösöd II. napján Áldozócsütörtök és Úrnapja utáni vasárnap kell menni. Fuvarügy rendezve van már 1932-től. A fuvardíjat az egyházi pénztár fizeti.

Jövedelem papíron Türkösből havi 2000 leu, amelyből saját személyemet illetően felajánlottam kántori javadalmazásra 2 hónapi fizetést: 4000 leut. Ezzel csak megelőztem a fizetés leszállítást, ami bizonyára nagyobb mérvű lett volna. Ez a lelkészi fizetés idejövetelemtől az egyházi adó terhére lett megszavazva, azonban az egyházi adó sohasem volt elegendő az iskolai személyi és dologi kiadások mellett a lelkészi fizetés fedezésére is.

Az évről-évre kivetet egyházi adó 40–50 ezer leu között ingadozik, amiből – amikor a legtöbb befolyt – 30 ezer leu jött be. A befolyt egyházi adó nem lévén elegendő még a kántor-tanítói fizetés és az iskola dologi kiadásainak fedezésére sem a lelkészi fizetés maradt hátralékban. A hiányokat az évről-évre rendezett 2-3 előadás és multság jövedelméből pótoltuk amennyire lehetett s innen jutott a lelkésznek is egy-egy summa. Ma a helyzet az, hogy a köz-alapnál, melynek a lelkészi, tanítói fizetéseket, az egyházi és iskolai dologi kiadásokat kellene fedeznie, mintegy 30 ezer leu túlkiadás mutatkozik, amit a más célú alapok pénzből költöttünk el, s aminek természetesen az egyházi adó hátralékokból vissza kell térülnie. Azonkívül a közalapot terheli cca 40.000 leu lelkészi fizetéshátralék. Egyházi adó hátralék 1934 végéig kb. 80 000 leu.

A stóla a házszentelési adományokkal együtt kitesz évi cca 10–12 ezer leut. Van aztán egy mise-alapítványi föld, melynek évi hasznobére kb. 300 leu. Bodoláról jár az egyház pénztárából évi 1000 leu. Kaptam aztán adományképpen az udvaroktól 4 öl fát és 4 öl búzát. Van egy föld (szántó és kaszáló) amelynek évi hasznobére legutóbb 1400 leu volt. Egyházi adóból járna évi 6000 leu, de azzal a helyzet még rosszabb mint a türkös egyházi adóból járó fizetéssel. A közbirtokosság erdejéből 20 holdra kitermelési jog, minek évi hozama tisztán kb. 2 öl fa Türkösbe hazaszállítva.

A türkösi iskola rendben van. Nyilvánossági joggal bír. A kántor-tanító Dobránszky József, jó kántor és megfelelő tanító, van fe-

lesége és egy gyermeke. Modora és viselkedése sokak előtt nagyon ellenséges, de szigorúan vett kötelességeit megfelelően elvégzi. A bodolai iskolának nincs nyilvánossági joga, fennmaradása a bodolai mágnások jóakarától függ. A tanítónő Loch Erzsébet, bánáti sváb leány, elsőrangú tanítónő, aki nagy segítségére van a plébánosnak.

Nehézségek: a plébánia nagy kiterjedése, a hitoktatás megfelelő ellátása, a hívek szétszórtsága, Bodola adminisztrálása és vagyongazdálkodása (ami tekintve, hogy Bodolának mintegy 150 ezer leu konverziós kihelyezett kölcsöne van, sok számítással és írásbeli munkával jár stb.), a sokféle vallás a türköszi anyagi helyzettel járó sok gond és izgalom, a mindenféle rendű és rangú emberekkel az érintkezés stb.

Előnyök: jó plébánia-lakás, szép udvar és gyümölcsöskert, vilnyvilágítás, vízvezeték, Brassó közelsége (minden órában van taxi és tramváj), taxijárás Bodolára, Kersztvárra, amit azonban a vasárnapi istentiszteletre való kiszállásnál nem lehet igénybe venni, mert csak reggel korán (fél 7-kor) és délután 5-kor megy, taxijárat Tatrang, Zajzon, Pürkerek nyári időben naponta négyszer.

Sok mindenről lehetne még írni, de – azt hiszem – a fentiekben leírtam minden lényegeset, amiből kolléga úr tájékozhatja magát.

Ha ismerném egészségi állapotát, természetét, jóakarát tanácsot is adhatnék arra nézve, hogy előnyös lesz-e idejönnie vagy sem. Annyit azonban állítok, hogy Türkös nem való gyenge egészségű és gyenge idegzetű embernek.

A főhatóság válaszát mindezideig hiába várom. Nem történt feltevésemre semmi intézkedés. Kolléga úrnak írtak-e valamit felülről?

Bocsánat, hogy késtem az információval, de annyi minden jött közbe, hogy ötször is abba kellett hagynom az írást.

Türkös, 1935. szeptember 9-én

Paptestvéri szeretettel:
Márton Mózes lelkész

Időrend

- 1009: az erdélyi püspökség alapítása (Szent István).
- 1150: szászok betelepítése Erdélybe (II. Géza).
- 1211. május 7.: II. Endre a Barcaságra telepíti a Német Lovagrendet.
- 1213: Vilmos erdélyi püspök a Német Lovagrendre ruházza a plébánosok kinevezési jogát.
- 1218: a Barcaság az egri püspökség fennhatósága alá kerül.
- 1224. április 30: III. Honoriusz papa 4 bullát ad ki a Német Lovagrenddel kapcsolatban.
- 1224: a *Diploma Andreanum* kiadása.
- 1225: II. Edre kuúzi a Barcaságról a Német Lovagrendet.
- 1228: a *Milkovi Püspökség* létrehozása.
- 1366. május 16.: I. Lajos király adománylevele – az első írásos emlék.
- 1482: a *Szász Universitas* megalakulása.
- 1542–1545: Hétfalu lakosai evangélikus hitre térnek át.
- 1640: Bodola és Nyén' lakosai reformátusokká válnak.
- 1750: Stäber Ferenc brassói jezsuita atya megbízást kap az esztergomi érsektől a türkösi lelkészség megalapítására.
- 1751: *Mária Terézia* engedélyezi a türkösi templom építését.
- 1751: Seewald Kristóf brassói főbíró segítségével nagy keresztet helyeznek el a türkösi dombon.
- 1751–1752: a türkösi dombon fatemplom épül.
- 1754: parókia épül Türkösön.
- 1755. szeptember 12.: Báró Sztoyka püspök Türköst rendes plébániává nevezi ki.
- 1766: a kápolna vihar áldozata lesz.
- 1770: felépül a türkösi és a bodolai templom.
- 1895. június 27.: megkezdődik a gyűjtés s csernátfalusi templom építésére.

- 1913–1914: tornyot és sekrestyét építenek a türkösi templomhoz.
- 1950. november 8.: az 5-ös számú törvény előírja a négy falu egyesítését (Szecseleváros).
- 1952–1954: Ébner atya templomot szeretne építeni Csernátfaluban.
- 1968 márciusában: Szecseleváros első rangú város lesz.
- 1987–1989: felépül a Márton Áron Ház.
- 1988: házat vásárolnak Keresztváron templom számára.
- 1993. november 25.: *Krisztus Király* tiszteletére szentelik fel a keresztvári kápolnát.
- 1996: megkezdődnek a tatrangi és a hosszúfalusi templomépítési munkálatok.
- 1998-tól gyógyszertár működik a plébánián.
- 1998. május 29.: *Szent Veronika* tiszteletére szentelik fel a tatrangi templomot.
- 2000. július 11.: a 122-es törvény alapján Négyfalu megyei jogú város lesz.
- 2004. június 5.: *Boldog Apor Vilmos* tiszteletére szentelik fel a hosszúfalusi templomot.

Életrajzok

Aczél András

Csernátfalva, 1907. november 30.–1972. március 31.

1932-ben szentelték pappá. Állomáshelyei: Csíkszentdomokos (káplán, 1932), Szárhegy (káplán, 1933), Kolozsvár (káplán, 1934), Désakna (plébános, 1935), Bethlen (plébános, tb. esperes, 1946). Nagy missziós szónok volt, rövid ideig börtönben is ült az 1950-es években. Cukorbajban halt meg.

Ágoston Ignác

Barót, 1870. szeptember 3.–Barót, 1936. március 27.

1893. július 16-án szentelték pappá.

Állomáshelyei: Türkös (1897–1904), Maroshévíz (1905–1925), Szőkefalva (1925), Marosújvár (1930).

1897 és 1901 között hittant tanított a hosszúfalusi polgári fiú- és leányiskolában.

Báró altorjai Apor Vilmos

Hosszúfalusi templomunk névadójának jelmondata: *„A kereszt megerősíti a gyengét és szelíddé teszi az erőset.”*

Segesvár, 1892. február 29.–Győr, 1945. április 2.

Székely főnemesi család sarja. Egyeneságú leszármazottja Apor Péter főkirálybíró történetírónak, közeli rokona gróf Széchenyi Miklós győri püspöknek. A bárói címet Apor Péter nyerte el 1713-ban, aki Háromszék főkirálybírója és Küküllő megye főispánja volt, de mint író vált híressé.

Édesapja, báró Apor Gábor Segesvár főispánja volt. Édesanyja Pálffy Fidélia. Apor Vilmos a kilencgyermekes család harmadik gyermeke-

keként látta meg a napvilágot. Megszületése után nem sokkal apját Bécsbe helyezték, ahol a király személye körüli minisztériumban tevékenykedett, államtitkári rangban.

Iskoláit Kalksburgban kezdte a jezsuitáknál, és ugyancsak a jezsuitáknál, de már Kalocsán fejezte be. A teológiát Innsbruckba végezte.

Tökéletesen beszélt magyarul, németül, latinul, franciául és angolul.

1915. augusztus 24-én Nagyváradon pappá szentelték. Felszentelése után Gyulára került káplánnak. 1916. június 23-án letette doktori szigorlatát. 1917-ben rövid időre a nagyváradai szemináriumba nevezték ki prefektusnak, ahol teológiát is tanított. Az I. világháborúban pár hónapig katonai szolgálatot teljesített tábori lelkészként. Gyulai plébánosként, 26 évesen, nagy tekintélyre tett szert, mikor a román katonák túszedő akciója után kieszközölte a gyulai polgárok szabadonbocsátását.

1941. február 24-én, 49 éves korában Gyulán szentelték püspökké, március 2-án ünnepélyes keretek között vonult be Győrbe. Serédi Jusztinián bíboros 1941 elején őt nevezte ki a Magyar Szent Kereszt Egyesület elnökévé, amely testület az egész ország területére kiterjedően a keresztény hitre térő zsidó polgárok ügyével foglalkozott.

A német megszállás és nyilas hatalomátvétel után felekezetre és nemzetiségre való tekintet nélkül állt ki az üldözöttek mellett. Keményen bírálta a fennálló rendet, személyesen kelt a kiszolgáltatottak védelmére. 1945. március 28-án megkezdődött Győr ostroma. Élelmiszert tároltatott, gulyáságyúkat állíttatott föl, sőt arra az esetre, ha a város vilány nélkül maradna, dinamókat is szereltetett föl az egész Püspökvár és a Káptalándomb alatt szétágazó, még a török időkből való pincékben. Egy Békés megyéből Győrbe menekült orvost fölkért, hogy rendezzen be elsősegély-helyet. Pincéjében menekülőket szállásolt és nagycsütörtökön itt mondta utolsó miséjét is.

Március 30-án, miután a rezidenciájára menekült asszonyok kiadását megtagadta, egy szovjet tiszt dulakodás közben halálosan megsebesítette. Testét három lövedék érte. Helyben megoperálták, de már nem lehetett segíteni rajta.

Búcsúszavai: *„Felajánlom összes szenvedésemet engesztelésül. Kérem Istent, ne tulajdonítsa nekik bűnül azt, amit elvakultságukban az Egyház ellen tesznek. A jó pásztor életét adja a juhokért. Felajánlom szenvedéseimet az édes magyar hazáért és az egész világért! Szent István könyörögj a szegény magyarokért!”*

Április 2-án, húsvét hétfőn hajnali 1 órakor, belehalt sérüléseibe. Holttestét a karmelita templom kriptájában temették el.

A kommunizmus évei alatt nem volt szabad róla megemlékezni, de a tilalom ellenére bensőséges Apor-kultusz alakult ki. Sokan látogatták a sírját, és imádkoztak hozzá. Végül 1986-ban – a nyugati közvélemény nyomására is – engedélyezték újratemetését egy csendes szertartás keretei között, néhány idős kanonok jelenlétében.

1986. május 23-án a székesegyházban helyezték végső nyughelyére.

1997. november 9-én II. János Pál pápa boldoggá avatta.

Ima boldog Apor Vilmos szentté avatásáért

Mindenható örök Isten, Teremtőnk és megváltónk, hallgasd meg buzgó imáinkat és részesítsd a szentek dicsőségében a te hűséges szolgádat, Boldog Apor Vilmost, mert a Te ösvényeden járva, tündöklő hite és nemes szívének szeretete vezette tetteit.

Jó pásztor volt a rábízott nyájnak, a rászorulókat felkarolta, segítette az üldözötteket végül életét áldozta a női tisztaság védelmében.

Mutasd meg hát csodás irgalmadat, hogy elnyerhesse szolgád a szentek égi koronáját.

Amen.

Bándy Árpád

Osdola, 1915. augusztus 3.–Brassó, 1999.

1939. június 29-én szentelték pappá.

Szolgálati helyei: Csíkszentdomokos (káplán, 1939–1943), Marosvásárhely (káplán, 1943–1944), Kolozsvár (káplán, 1944), Csíkszentdomokos (h. plébános, 1944–1945), Kézdivásárhely (intézeti régens, 1945–1948), Marosillye (kisegítő, 1948–1955), Dicsőszentmárton (plébános, 1959–1978), Türkös (plébános, 1978–1983)

1983-ban vonult nyugdíjba Brassóban. Nyugdíjas évei alatt a *Vasárnap* című katolikus lap gyerekrovatában közölt rejtvényeket, cikkeket és sokat helyettesített Türkösön.

1999. július 11-én délelőtt 11 órakor tartotta meg Türkösben gyémántmiséjét. Papi otthonból Szirmai Béka kanonok és Hajdú Gyula, a teológia volt rektora kísérte el a jubileumi ünnepségre.

Bede Antal

Barót, 1771. május 18.–1845. szeptember 4.

1802–1809 között Málnáson volt újmisé. 1809. november 1-től türkösi plébános. Sokat javított a plébánia épületein. 1913 szeptemberében székesegyházi szolgálatra kapott kinevezést, de ténylegesen csak 1814. július 22-én távozott Türkösről Gyulafehérvárra. Később Csík-szentmártonban plébános.

Beretzki András

1788-tól brassói káplán, 1789. augusztus 20-án nevezte ki Batt-hyány Ignác erdélyi püspök türkösi plébánossá.

1803-ban Nyárádremetére helyezték. Jobbágytelken halt meg, 1805. április 6-án.

Bertalan Balázs

Korond, 1914.–Korond, 1989. november 19.

1938-ban szentelték pappá. 1938–1939-ben Kolozsváron plébános, azután Szentmártonban 2 évig, Sepsiszentgyörgyön 1942–43-ban. Hit-oktató Kolozsváron 1943–44-ben. Plébános Türkösen 1948–1951, Gyergyószentmiklóson 1951–1956. Márton Áron visszarendelte Tür-kösbe, de ezt nem foglalta el, hanem Bukarestbe ment. Csíkszeredában nyugdíjazták 1980-ban.

Bíró Tamás

Csikszenttamás, 1802. december 18.–Nagykászon, 1854. március 4.

1829. szeptember 20-án szentelték pappá, majd Nagykászonban lett káplán. Szolgálati helyek: Türkös (1831–1839), Balánbánya (1839), Csík-szentlélek (1845), Nagykászon (1852).

Boga Ferenc Konstantin

Kozmás, 1820. január 20.–Szamosújvár, 1881. július 24.

1844. október 28-án szentelték pappá. 1865–66-ban Türkösen plébá-nos, majd teológiai tanár Gyulafehérváron.

Bontz Mihály

1758.–Vágás, 1840. július 7.

Pappá szentelték 1793-ban. Udvarhelyen tanárkodott. Szolgálati helyei: Kászonjakabfalva (1799), Szászszombor (1800), Kiskapus (1807–1812), Türkös (1821–1831), Vágás (1838–1840).

Borbáth Sándor

1926–1927 között a türkösi római katolikus elemi iskolában tanított Majláth Gusztáv Károly püspök úr kinevezésével, mint helyettes kántortanító, mert sorköteleesként katonai szolgálat előtt volt.

Boross Móric

Csikszépvíz, 1736–Brassó, 1783, szeptember 12.

Ferences szerzetes. 1754. június 8-án szentelték fel.

1756–1757 között két évig türkösi plébános.

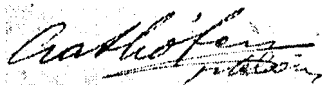
Csathó Ferenc

Szentimre, 1869.–1954. január 4.

1893. július 16-án szentelték pappá.

1901–1905 között Csikszentléleken, 1905–1909 között Türkösön, 1911–1938 között pedig Székelypálfalván volt plébános. Küllőkeményfalván ment nyugdíjba 1938-ban.

1905–1909 között hittant is tanított a hosszúfalusi polgári fiú- és leányiskolában.

Décsei Ferenc

Székelyudvarhely, 1787. április 11.–1841. december 3.

1810. szeptember 9-én szentelték pappá.

27 évesen, 1814. június 30-án jött Türkösre Marosvásárhelyről, ahol tanított. Ákosfalvát is ellátta Türkös mellett. Lelkes és kitűnő szónok, jó diplomata volt. A brassói főesperes nagyon dicsérte [SzB1].

Csikszeredai plébános is volt.

Demeter (Löwenberger) Júlia

Négyfalu, 1968. május 24.

Elemi tanulmányait a négyfalusi 4-es számú iskolában végezte, a középiskolát pedig a négyfalusi Electroprecizia szaklíceumban, ezután két és fél évet dolgozott az Electroprecizia gyárban.

1989. januárjában kántori képesítést szerzett. A vizsgára Borsos Árpád mérnök készítette fel (orgona).

1990. január 1-től a türkösi római katolikus egyházközség kántora, majd férjhez ment és 1992. júliusától Bodolára költözött.

1991–1994 között a Gyulafehérvári Római Katolikus Hittudományi Főiskolára járt.

Bodolán a római katolikus és a református egyházközségek közös kántora, az Ökumenikus Vegyeskórus szervezője és irányítója.

Demeter Károly

Négyfalu, 1970. május 6.

Elemi tanulmányait a négyfalusi 4-es számú iskolában végezte, a középiskolát pedig a négyfalusi Electroprecizia szaklíceumban.

1993-tól napjainkig a türkösi római katolikus egyházközség kántora.

Mesterségét testvérétől, Demeter Júliától, tanulta.

Demeter Kelemen

Esztelnek, 1692.–Vajdahunyad, 1763. október 31.

Ferences szerzetes. 1723-ban szentelték fel. 1754. január 1-től áprilisig Brassóból járt Türkösrre. 1754-ig Brassóban házfőnök volt.

Dobránszky József

1928 és 1940 között a türkösi római katolikus elemi népiskola kántortanítója volt. A bécsi döntés után Kolozsvárra költözött, ideiglenesen Szóts Béla plébános helyettesítette.

Dr. Ébner Jenő

Budapest, 1907. április 22.–Marosfő, 1989. december 26.

Plébános, apát, vértanú.

Budapesten, a Ferencvárosban született és a budapesti ciszterci Szent Imre Gimnáziumban érettségizett 1927-ben. Belépett a lazarista rendbe, teológiai tanulmányait a rend piliscsabai főiskoláján és Szobon végezte. 1930-ban Budapesten szentelték pappá. A fővárosban, majd Piliscsabán segédlelkészi szolgálatot teljesített, majd Szobon lett teológiai tanár és a vidék missziós lelkipásztora. Észak-Erdély visszacsatolását követően a kolozsvári Irisz-telep plébánosa lett, ő építtette a kerekdombi templomot és papilakot. A háború után is Erdélyben maradt: Csík-szeredában volt kórházi lelkész, majd Biharsályi, Bikács, Cséffa, Türkös (1952–1954), később Marosfő plébánosa. Missziós házat épített a Maros forrásánál. 1989. decemberében segélyszállítmány érkezett a missziós házhoz. December 26-ára virradóan ismeretlen tettesek kirabolták és meggyilkolták.

Erdélyi Anna

Csernátfalu, 1891.

Nagyszebenben szerzett tanítónői oklevelet 1913-ban. Ugyanebben az évben torna- és női kézimunka-tanfolyamot végzett Budapesten. 1914–1915 között a türkösi római katolikus elemi népiskolában tanított.

Eresztevény Ferenc

Brassói származású. Bözödújfaluban plébános, majd több ízben is türkösi plébános 1755, 1758–1765, 1769–1774-es időszakokban.

1755-ben Sztoyka püspök helyezte ki a türkösi plébániára. Dávid István hosszúfalusi bírótól egy szép, francia kötésű albumot kapott ajándékba az anyakönyvi adatok vezetésére. 1758-ban megint csak Sztoyka püspök rendelte Türkösbe. Batthyány József erdélyi püspök 1760-as püspöklátogatása idején átnézte az anyakönyvet és a halottakról szóló részbe a következőt jegyezte be: *„Mostantól a halottakról feljegyzendő, hogy szentségekkel ellátva halt-e meg, vagy anélkül, mely szentségeket vette fel, s ha nem, miért nem? Azt is be kell írni, hogy hová temették. Türkös, 1760. július 25. gróf Batthyány József, erdélyi püspök, kinevezett kalocsai érsek.”*

Eresztevény Ferencet 1765 júniusában áthelyezték a berecki plébániára.

Harmadszor is visszatér 1769-ben, 1770-ben kőtemplomot épít.

1774-ben a szentléleki plébániára helyezték. 1779-ben Lemhényben plébános. Kézdiszentléleken halt meg 1792-ben.

A hagyomány szerint neve onnan származik, hogy amikor a tatárok összeszedték Brassóból az embereket, egy helyen megálltak és kiválogatták őket. Az időseket elengedték: „*Ereszd a vént!*”. Innen lett *Eresztevény*.

Fazakas Pál

Illycfalva, 1839. május 26.

1864. július 31-én szentelték pappá Nagyváradon. Marosvásárhelyen volt káplán, Marosillyén, majd Dorán plébános, aztán Korondon (1873–1882) és Székelyszenttamáson 1882-től 1891-ig.

1853–1855 között, mint türkösi plébános, kibővítette a templomot.

Fekete Károly

Bélafalva, 1715.–Hátszeg, 1770. december 6.

Ferences szerzetes. 1741. február 24-én szentelték fel. 1754. áprilisától szeptemberig Brassóból járt Türköse. 1754 végén visszatért Brassóba.

Ferentzi Péter

Tekerőpataki származású. Sztoyka Zsigmond erdélyi püspök nevezte ki a fiatal, kifogástalan erkölcsű, erőteljes férfit első türkösi plébánosnak (miután Türköst rendes plébániává szervezte 1754-ben). Az 1755-ben kitört pestis a tömösi szoroson keresztül Brassó vidékét és Hétfalut is elérte. Buzgón, félelmet nem ismerve ápolta a betegeket, míg őt is áldozatul nem ejtette a szörnyű betegség. Először megvakult, majd 1755 folyamán meghalt. A templom szomszédságában temették el.

Fuchs Gusztáv

Verespatak, 1873. július 31.–Petrozsény, 1947. november 21.

1896. július 16-án szentelték pappá. Működött: Atyhában (plébános, 1902–1904), Türkösen (segédlelkész, 1904–1905), Udvarhelyszentléle-

ken (plébános, 1906–1911), Tövisen (plébános, 1911–1921), Zetelakán (plébános, 1921–1925), Jobbágytelken (plébános, 1925–1930), Segesváron (főesperes, plébános, 1931–1933), Kiskapuson (plébános, 1933–1935), Erzsébetvároson (főesperes, 1935–1947).

Msgr. Gajdó Zoltán

Kézdiszászfalu, 1940. január 25.

Középiskolai tanulmányait Sepsiszentgyörgyön, Kézdivásárhelyen és Gyulafehérváron végezte. 1957-ben érettségizett. Teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. 1963. április 21-én szentelték pappá. 1963–1964-ben Berecken, 1964–1966-ban Baróton volt káplán, 1966–1976 között Kézdimartonoson, és 1976–1983 között Nagykaszonban plébános, ahol sokat épített. 1983-tól türkösi plébános, ahol folytatta építő-munkáját. A plébánia felújítása és kibővítése után templom kerítést és lépcsőket, a plébánia udvarán Márton Áronról elnevezett ifjúsági házat, Tatrangon kápolnát és szociális otthont, Keresztváron lakóházat alakított kápolnává, Hosszúfalu-alszegen római katolikus templomot épített.

1981-től szentszéki tanácsos, 2000-től pápai káplán. Az 1990–1991-es tanévben a hétfalusi iskolákban római katolikus hittant is tanított.

Gál Hajnal

Székelyudvarhely, 1967. december 4.

Elemi iskoláit Bácsfaluban, a középiskolát az Electroprecizia Líceumban végezte. 1992 és 1997 között hitoktatói képzést szerzett a Gyulafehérvári Hittudományi Civil-hitoktatóin. 1997-től rendszeresen végez hitoktatói munkát az egyházközségben. I–XII. osztályosokkal foglalkozik, külön az ifjúsági csoporttal. Ökumenikus vallásórákat tart a cserkészeknek. Karácsonyi misztériumjátékokat tanított nagyobbaknak és kisebbeknek, húsvéti előadásokat, anyák napi és más műsorokat.

A Kolping-család titkárnője, a Hit és Fény társaság helyi vezetője.

Geisler János

1813. május 8.–Lengyelfalva, 1857. január 17.

1836. augusztus 29-én szentelték pappá. Kapnikbányán volt káplán, plébános Türkösen 1839-ben, Marosportoson 1840-ben. Gimnáziumi

tanár Gyulafehérváron 1941–1944 között, 1946-ban táborigazgató. 1949-ben menekült, csak 1951-ben került haza, majd 1953–55-ben plébános volt Nagyágón, és 1955-től 1957-ig Lengyelfalván.

Boldog Gizella

Nőegyletünk névadója.

980 körül született–Passau, 1059.

A magyarok első koronás uralkodónője, Gizella bajor hercegnő Henrik bajor herceg és Gizella burgundiai hercegnő leánya volt. Szent István királyunk felesége. 996-ban eskették össze Istvánnal Scheyernben (Bajorország). Eredetileg kolostorba akart vonulni, de Szent Adalbert püspök rábírta, hogy jobban tetszik Istennek, ha közreműködik egy nép megtérésében, mint ha kolostori elvonultságban él. Új hazájában városa Veszprém volt. A veszprémi püspök ettől kezdve a mindenkori magyar királyné gyónatatóatyja, és a koronázás alkalmával koronázó főpapja is volt. István a pápától kapta a koronát, a királynénak a magyarok készítettek. Gizella elsősorban Veszprémet igyekezett megszépíteni. Fölépítette a székesegyházat és alapított egy apácázárdát is. Az esztergomi és somlyóvásárhelyi zárda alapításában is közreműködött.

Gizella nagyon szépen varrt és hímzett, sok zászlót és templomi díszet készített. Fáradhatatlan volt a jótettek gyakorlásában is. Megnyitotta szívét és kezét a szegények előtt.

Fiai majd férje halála után visszament Passaubá, és a bencés nővérek kolostorába. Passauban a niedemburgi templomban helyezték örök nyugalomra. Hamvai még ma is itt nyugszanak.

A Vatikán 1975-ben boldoggá avatta.

Gödrö István

Brassó, 1979. december 16.

Az elemi iskolát Négyfaluban, a középiskolát a sepsiszentgyörgyi Mikes Kelemen elméleti líceum katolikus osztályában végezte. 1998-ban jelentkezett a gyulafehérvári Római Katolikus Hittudományi Főiskolára, ahol négy tanulmányi év után a gyakorlati év egyik részét az Egri Katolikus Rádió munkatársaként, a másik részét pedig a gyergyószentmiklósi öregotthonban töltötte.

2003-tól Dr. Jakubinyi György érsek úr jóvoltából az olaszországi Bressanone / Brixen városban lévő Hittudományi Iskolán tanul.

Gyulafehérváron 3 évig szerkesztette a kispapok *Mégsz* című folyóiratát.

Gyerkó András

Bácsfalu, 1943.

1966-ban végezte el a kolozsvári zeneművészeti főiskolát. 1967-ben a brassói Traktor Szakiskolában, 1967 és 1969 között a zernyesti liceumban, 1969-től a négyfalusi elméleti liceumban, majd a hosszúfalusi általános iskolában is tanított. Jelenleg is itt tanít. 1980 és 1988 között, majd 1990-től az utóbbi intézmény aligazgatója. 1972–1983 között a brassói magyar kórus, 1990-től a négyfalusi magyar dalárda karvezetője.

1992-ben a türkösi római katolikus egyházközség kántora volt.

Hochbauer Éva

Csíkszereda, 1956. július 11.

1979-ben a marosvásárhelyi főiskolán fizika-kémia szakos tanári oklevelet szerzett. 1979–1981 között a Bákó megyei Bășeștien, 1981 és 1983 között Pálpatakán, 1983 és 1990 között pedig Komandón tanított.

1990-től az ósánci kisegítő iskolában tanít.

1996-ban a Gyulafehérvári Római Katolikus Hittudományi Főiskolán hittantanári képesítést szerzett Dr. Ágoston Ferenc irányításával.

1997 és 2002 között hittant tanított a plébánián, a Zajzoni Rab István Középiskolában pedig a katolikus diákokat a 2002/2003-as tanévben.

Hodor Imre

Kézdiszentlélek, 1769.–1824. február 1.

37 évesen, 1806. szeptember 3-án helyezték Türkösbé Szovátárol. A nép angyalként fogadta, de később a viszony megromlott. 1809. február 1-én a főesperes Barótra helyezte át, mert ott meghalt a plébános. A nép egyhangúan megválasztotta, és a püspök is jóváhagyta ezt. 1819-től Csíkszeredában volt plébános.

Istvánffi József

Türkös, 1759.–Türkös, 1789. július 9.

Türkösi születésű plébános, a *Türküsienis* előnevet is viselte. A teológiai tanulmányokat Budán végezte.

27 éves korában, 1786. október 10-én helyezte haza Batthyány Ignác püspök a türkösi plébániára Székelybőről.

Szülőfalujának nagy javát szolgálta, kár, hogy fiatalon meghalt. A templom szentélye mellé temették.

Jánosi Kázmér

Ferences szerzetes, 1809. február 1-én helyezte a főesperes a türkösi plébániára. Szeptember 29-én Mies Márton pénzügyi ellenőr kivizsgálta a plébánia anyagi nyilvántartását, mindent rendben talált és megígérte az egyházközség támogatását is.

Októberben Jánosi Kázmér visszatért a ferences rendházba.

Kiebach Tamás

Innsbruck, 1724.–Nagyszeben, 1775. december 28.

Ferences szerzetes. 1748. július 11-én szentelték pappá. 1756-ban türkösi plébános volt.

1775. december 28-án Nagyszebenben halt meg, a reggeli zsolozsmázás közben a kórusról egy kő a fejére esett és szörnyethalt.

Kóródy Mihály

Csatószeg, 1863. szeptember 24.–Csíkszentmiklós, 1912. január 27.

1881. július 12-én szentelték pappá Bécsben. Káplán volt Gyeryószentmiklóson, plébános Türkösön 1892–1894, Csíkszentimrén 1895–1901, Csíkszentmiklóson 1901–1912 között.

Tózsér László így írt róla:

„Elemi iskoláit szülőhelyén, a IV. normált Csíksomlyón, I-IV. gimnasiunot Székelyudvarhelyen, VIII. és VIII. osztályt Károlyfehérvárott, a teológiát Bécsben a Pázmáneum növendékei között végezte. Pappá szentelte Nm. és Ft. Lönhart Ferenc erdélyi püspök úr öccsellenciája 1888 júliusában. Első dispositióját

kapta 1888 Mária nevenapján Gyergyószentmiklósán, ahol 1893. szeptember 1-ig káplán, polgári és elemi iskolai hitoktató és a paulai szent Vincéről nevezett irgalmas nővérek rendes gyóntatója volt.

Türkösbe 1893. szeptember 17-én hívei roppant nagy fénnel és bandériummal hozták be, mit viszonzni akarván teljes szorgalommal fogott parókiája felvirágoztatásához. Első tette az volt, hogy a kis templomot díszítette. A sekrestyét a szószerék mellől a karzat alá vitte. Dr. Bergman József pázmáneumi vicerektor úján egy teljesen új zöld színű, s két új viola színű casulát eszközölt. Felállította a Mária-oltárt s felékesítette. A szószerékakarókat kérésére Kállainé ajándékozta. Kifestette a templom padjait. Kérésére adta Nyits György curator a Glatzer féle öröklámpást, Szócs Illésné a fekete lobogót, Barabás Sándor a hármás csengettyűt, Daczó József két festett ampolnát.

1893. december 27-én létrehozta a tanítói 200 forintos fizetést, a barangói 50 forintost. 1894 márciusban eladta a régi papi lakás anyagát 50 o.é. forintért, amiből kifestette a papi lakást. Megújította a plébánián is a kaput és a tornácot. 1894. szeptember 29-ig a Csernátfaluban építendő új templomra 1100 forintot gyűjtött, és megvásárolta a templomi telket Nyits György algononok közreműködésével a türkösi Magdó Samutól 995 forinttal és a csernátfalusi Lörcnétől 180 forinttal. Kóródy Mihály türkösi lelkész csíkcsatószege születésű lévén a szomszédság és rokonság révén Csíkcsentimrre a hívek által 60 szavazattal a második helyen megválasztatván s püspököleg is kineveztetvén, helyébe Tözsér László került.”

Kovács Balázs

Csikszentimre, 1885. október 9.—Csikszentimre, 1968. június 27.

1908. június 27-én szentelték pappá. Türkösben 1910–1912 között szolgált. 1940-ben Csíkcsentimrén hitoktató, majd 1943-tól Szentkatonai plébános.

Őt is feljelentés elmulasztásával vádolták a Szoboszlay-perben. Ártatlanul, 73 évesen 4 év börtönre ítélték.

László Imre

*László Imre
plébános.*

Székelyszentkirály, 1884. december 12.—
Bereck, 1968. november 22.

1908. június 27-én szentelték pappá. Türkösben 1913–1929 között szolgált. Plébános volt még Csíkrákoson és Berecken a második világhá-

ború után. Bereckről hurcolták el és börtönben is ült.

Márton Áron

Kolping Családunk és Ifjúsági Házunk névadójának jelmondata: „*Non recuso laborem*”.

Csikszentdomokos, 1896. augusztus 28.–Gyulafehérvár, 1980. szeptember 29.

Édesapja Márton Ágoston, édesanyja Kurkó Julianna. Elemi iskoláit Csikszentdomokoson végezte (1903–1906), a gimnáziumot Csiksomlyón (1907–1909), Csikszeredában (1910–1913) és Gyulafehérváron (1914–1915), ahol 1915. június 12-én érettségizett.

Az I. világháborúban, 1915–1918 között harctéri szolgálatot teljesített Doberdo, Ojtozi-szoros, Asiago helységeken, közben háromszor megsebesült. Leszerelése után földművesként dolgozott és egy erdészetben volt tisztviselő (1918–1920).

1920-tól 1924-ig Gyulafehérváron teológiai tanulmányokat folytatott, 1924. július 6-án Gróf Majláth Gusztáv Károly pappá szentelte. Ezt követően káplánként tevékenykedett Ditróban (1924) és Gyergyószentmiklóson (1925). 1926. augusztus 1-től hittanár volt a gyergyószentmiklósi Állami Főgimnáziumban, majd 1928. július 1-től a marosvásárhelyi Katolikus Főgimnáziumban. Ugyanott igazgatóhelyettes a fiúnevelő intézetben.

1929. július 1-től plébánosi kinevezést kap Verestoronyra és tanulmányi felügyelő lett a szebeni Szent Teréz árvaházban.

1930. október 1-től udvari káplán és püspöki levéltáros Gyulafehérváron, majd 1932. szeptember 1-től püspöki titkár és az Erdélyi Római Katolikus Népszövetség egyetemi szakosztályának vezetője, majd egyetemi lelkész és hitszónok volt. Létrehozta és szerkesztette az *Erdélyi iskola* nevelésügyi folyóiratot. 1934-től az Erdélyi Római Katolikus Népszövetség országos igazgatója.

1936. március 15-én a kolozsvári Szent Mihály plébánia vezetésére kap ideiglenes megbízatást, 1937. január 21-én kanonokká nevezik ki. 1938. augusztus 14-től a kolozsvári Szent Mihály plébánia megválasztott vezetője.

1938. szeptember 14-én a Sacra Congregatio Consistorialis 630. sz. dekrétumával a gyulafehérvári egyházmegye apostoli kormányzója lett, 1938. december 24-én az Apostoli Szentszék XI. Piusz által Gyula-

fehérvár püspökének nevezte ki. Cassulo Andrea apostoli nuncius a kolozsvári Szent Mihály templomban püspökké szentelte 1939. február 12-én.

A bécsi döntést követően 1940–1944 között az egyházmegye kettészakadt, Márton Áron püspök Gyulafehérváron maradt.

1949. június 21. – 1955. február 2. között többször letartóztatták, különböző börtönökben sínylődött, 1957–1967 között házi őrizetben volt Gyulafehérváron.

1968-ban kezdte el diadalmas bérmaútjait.

1972-ben súlyos rákbetegsége kezdődött, 1980. április 2-án az egyházmegye kormányzását hivatalosan átadta Dr. Jakab Antal segédpüspöknek.

1980. szeptember 29-én délelőtt 9 órakor halt meg a gyulafehérvári püspöki palotában, 1980. október 4-én a székesegyház kriptájában helyezték örök nyugalomra.

Ima

*Istenünk,
te ÁRON püspököt arra választottad ki,
hogy igazságodnak őre, az üldözötteknek védelmezője és
népednek jó pásztora legyen.*

*Add, hogy mielőbb szentjeid között tisztelhessek,
tanítása és példája világító JEL legyen
mindannyiunk számára.*

Amen.

Márton Mózes

Zetelaka, 1896. március 11.–Csíkszentdomokos, 1968. július 23.

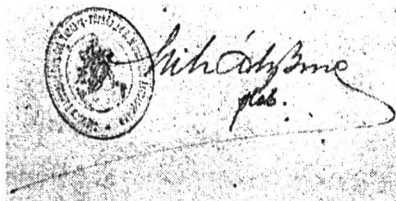
1919-ben szentelték pappá. Türkösben 1929–1935 között szolgált. Az 1940-es években Székelyszentkirályon volt helyettes plébános. Amikor a kommunisták börtönbe zárták a gyulafehérvári egyházkormányzat minden tagját, titokban ordináriusnak nevezték ki. 1952 januárjában kétszer is letartóztatták, másodszer másfél év börtönre ítélték. Mivel or-

*Márton Mózes
lelője*

dinárius létét nem tudták bizonyítani, azzal vádolták, hogy a Szent Antal persely tartalmát kiosztotta a szegények között.

Mihály Imre

Kászonimpér, 1914. január 17.

Nagycsaládból származott, a kilencedik gyerek volt. Elemi iskoláit szülőfalujában, a középiskolát a csíkszeredai főgimnáziumban végezte. 1933. július 1-én érettségizett Brassóban, 1933-1938 között gyulafehérvári teológus.

1938. március 12-én szentelték pappá, ezután Karcfalván, Gyergyóremetén, Gyergyószentmiklóson, Borgóprundon szolgált, 1944-ben tábori lelkész volt. 1945. április 16. – 1945. szeptember 6. között orosz hadifogságba esett, a focsani táborban súlyos tifuszos megbetegedés érte. 1945-től 1948-ig türkösi plébános majd Csíkszentgyörgyre nevezik ki. Itt lázításért letartóztatták és 3 hónapig börtönben volt. 1950-ben tartóztatták le másodszer és 2 év börtönbüntetésre ítélték, mer adatokat szolgáltatott ki a türkösi római katolikus iskola államosításáról. Szabadulása után még 21 évig plébános volt Csíkszentkirályon, majd 1986-ban nyugdíjba vonult.

Molnár József

1815. április 30.–1863. január 31.

1839. augusztus 22-én szentelték pappá. Zalatnán tanár volt, majd 1847–1852 között türkösi plébános. Az 1848-as szabadságharcot Hétfaluban élte meg. Az anyakönyvbe a következőt jegyezte be: „Éljen a Magyar Szabadság, Testvériség és Egyenlőség Szabaddá lett Hazánkban”.

Türkök után Topánfalván (1857-től) plébános.

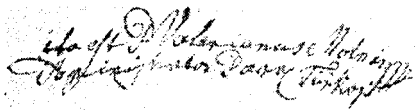
A handwritten signature 'József Molnár' with a date '1848. aug. 22.' written below it. The signature is in cursive and appears to be 'József Molnár'.

Molnár Valerián József

Csíksszentmihály, 1785. április 12.—Szeben, 1869. október 28.

1809. április 2-án szentelték pappá. 1811-ben Töröcsváron plébános.

Ferences szerzetes, 1817–1818 között türkösi plébános.

Mózes Lajos

1857–1865 között türkösi plébános. A templomot és az iskolát is kijavította.

Pál Kálmán

Bethlenfalva 1848. december 2.—Bethlenfalva, 1925. január 25.

1872. április 15-én szentelték pappá. Ditróban és Udvarhelyen káplán volt, Gyulafehérváron tanár. 1877–1878-ban Kajántón plébános, 1881–1893 között türkösi plébános. 1895–1913 között Hosszúaszón volt plébános.

Kóródy Mihály így írt róla:

„Udvarhely megyében Bethlenfalván született, hol édesatyja »dulló« volt. Előbb mint főgimnáziumi tanár működött, később oláhfalvi, kajántói és véckei plébános volt. 1881-től 1893. október 1-ig Türkösen szolgált. Ő alatta vétetett és alakított át a türkösi római katolikus iskola épülete, melynek költségeire Lönhart Ferenc erdélyi püspök úr öccsellenciája 1000 rhénus forintot ajándékozott. Nyénben közbenjárása folytán két harangot és külön temetőt nyertek a buzgalmából katolikusá lett hívek. Kis templomunkat a hívekre kirott költségen belsőleg átalakította, abba 130 forinton harmóniumot vett, hidegbázat építtetett, a papi lakást a temető felől új kerítéssel vette körül.

Terjedelmes hitközsége egészségében nagyon megrongálta. Hosszas ideig szembetegség, s ehhez még idejövetele után pár évre makacs hülés gyötörte. A hülés folytán nyaka elgörbült, ami jó alkalomul szolgált nyakas híveinek, hogy vele elégedetlenkedjenek, minek folytán kérték elhelyezését is. Azonban a felsebbség aligha vette tekintetbe az áskálódó hívek panaszát, hanem testi félszége miatt 1893. augusztus végén a szép lelkű, szelíd férfiút 500 forinttal nyugdíjba helyezte, honnan ismét 1894 végén Hosszúaszóra tette lelkésznek.

Illa vir erat pietatis et scientiae, *ki kötelességeit Istenért és hívei üdvéért pontosan teljesítette, tudós és törvényértő pap volt, ki a hétfalusi prédikátorokat többször hatalmas leveleivel megleckéztette. Ezek egyike így jellemezte őt egyik protestáns gyűlésen:* »Van Türkösben egy görbe nyakú pápista pap, kinek kisujjában több tudomány van, mint nekünk összesen ahányan vagyunk.«”

Papp Ferenc

1765–1768 között türkösí plébános Bajtay Antal püspök megbízásából. Később Oláhfaluban, Szovátán, Bözödújfaluban, Szentkatolnán plébános. 1798. június 29-én halt meg.

Pärtl Lipót

Jezsuita atya. Brassói plébánosként 1753–1754 között a hétfalusi (türkösí) híveket is gondozta.

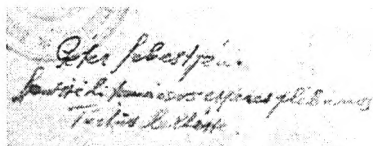
Péter Ernő

1945 és 1948 között a türkösí római katolikus elemi népiskolában, 1948–1949-ben a türkösí magyar tannyelvű állami elemi népiskolában tanított. 1949-ben Kolozsvárra ment, ahol elvégezte az egyetem közgazdasági fakultását.

Péter Sebestyén

1954–1956 között Türkös esperes plébánosa. Szentszéki tanácsos is volt.

1955-ben nőegyletet szervezett Türkösben. 1956-ban a hívek adakozásából Szent Antal oltárt állított a templomban.

Péter Sebestyén
Szent Antal plébános esperes plébános
Türkös község

Ráduly István

Barót, 1910. július 29.–1989. április 19.

1954-ben szolgált a türkösí plébánián. Brassó-Bolonyán, Kovásznán és Alvincen is volt plébános.

1956 végén letartóztatták és a híres Szoboszlaj-perben (56-os összeesküvés) 20 évre ítélték. A vád ellene az volt, hogy Szoboszlaj atya meggyónt nála és ő nem jelentette fel az államellenes összeesküvést. Így a gyónási titoktartás áldozata lett. Szoboszlaj atyát kivégezték, Ráduly István 8 évet töltött börtönben, 5 évet Jilavan cellafogságban, állva a szűk cellában miközben alatta kanálisvíz folyt és a a plafonról lecsapódott pára csepegett. Három évet a szamosújvári börtönben ült.

Simonffi János

1810. december 10.–1848. november 22.

1837. augusztus 7-én szentelték pappá. Plébános volt Kézdiszentléleken, Csíksomlyón, Türkösben (1840-től), Polyánban.

Stäber Ferenc

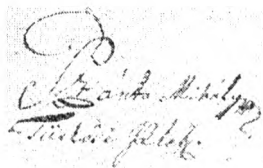
Klagenfurtban született. Jezsuita atya, 1747-től brassói plébános.

1750-ben megbízást kapott az esztergomi érsektől a türkösi lelkeség megalapítására. 1751-ben Mária Terázia királynő engedélyezte a türkösi templom építését és a temető kialakítását.

Szántó Mihály

1829-ben halt meg.

Altörján káplán (1810). Plébánosi állomáshelyei: Alsójára (1812), Szentkatolna (1816), Osdola (1817), Türkös (1815–1816, 1818–1821), Felsőtömös (1822).

Székely Ferenc

Málnáson volt újmiséis 1796–1798 között, majd szülőfalujában, Köszvényesen, plébános.

Mártonffi József püspök nevezte ki Türkösre 1803-ban. 1804-ben elhagyta a plébániát, de előjárói figyelmeztetéssel visszajött.

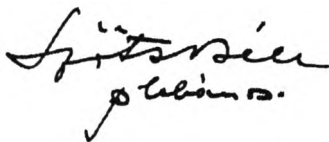
1806. szeptember 6-án Szovátára helyezték át. 1820. június 20-án halt meg.

Szőts Béla

Brassó, 1901. február 28.–Brassó, 1986. december 12.

1924-ben szentelték pappá, 1935-1945 között türkösi plébános. Türkösön kívül Gyergyótölgyesen, Sinfalván, Kozmásan, Csíkdánfalván, Kápolnásfaluban szolgált.

Türkösi lelkészként lelkesen írta a *Historia Domus*-t, tevékenyen részt vett a négyfalusi magyar párt szervezésében. 1983 után is lelkesen támogatta a türkösi híveket és a plébánia építését.

A türkösi római katolikus elemi népiskolában helyettesítette Dobránszky József kántortanítót, aki a bécsi döntés után Kolozsvárra távozott.

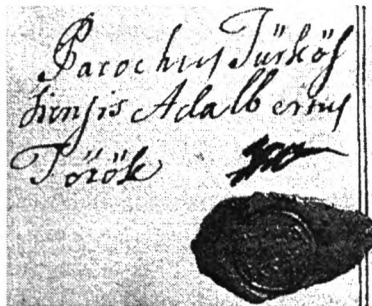
Két alkalommal letartóztatták, először tévedésből Lestyán Ferenc helyett. 1947 decemberében, mikor Mihály király trónfosztása megtörtént, túsokat szedtek össze, olyan személyeket, akik lázítani tudták a népet. Másodszor 1954-ben börtönözték be.

Brassóba vonult nyugdíjba.

Sírja a türkösi temetőben található, a templom mögött.

Török Béla

Futásfalva, 1746–Csikcsicsó, 1814. október 14.

28 éves korában, 1774. május 16-án foglalta el a türkösi plébániát.

A korcsmáltatási jogot eljárói engedéllyel a brassói királyi kincstári pénzből felveendő fizetésre cserélte. 1785. április 24-én saját magának és utódainak évi 150 forint kiutalást eszközölt a Vallási Alapból, a kántornak pedig évi 50

rhenus forintot. A káptalan átutalta ezt az összeget a királyi kamarához.

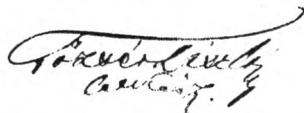
1785. október 10-én Csikcsicsóra helyezték át, ott is halt meg nyugdíjasként.

Tózsér László

Máréfalva, 1865. január 5.–1911. április 19.

Pazmanita szerzetes. 1889. július 14-én szentelték pappá.

Ditróban, Kolozsváron, Szászrégenben volt káplán. Plébános volt: Hátszegen, Türkösben (1895–1897), Csertésen, Kudzsiron, Kiskapuson (1903), Nyárádsellyén (1905–1907), Kerelőszentpálon (1908).

1895–1897 között a hosszúfalusi műfaragászati iskolában római katolikus hittant tanított.

A gyulafehérvári *Közművelődés* 1897-es számaiban közli a türkösi római katolikus plébánia történetét. Magáról így ír:

„Születtem Udvarhely megyében Máréfalván, székely szülőktől 1865. január 5-én. A népiskolát szülőfalumban, az elemi III., IV. osztályt Székegyudvarhelyt a barátoknál, a főgimnázium I-V. Székegyudvarhelyt, a VI. osztályt Csíksomlyón, a VII., VIII. osztályt a gyulafehérvári líceumban végeztem, hol jeles érettségit tettem. A teológiai négy évi kurzust a bécsi egyetemen, a Pázmány Intézetben végeztem. Felszentelésem után 2 évig gyergyóditrói, 2 évig kolozsvári, 1 évig szászrégeni káplán voltam. Három hónapig nyugdíjban, azután Hátszegrre plébános-helyettesnek lettem kiküldve s ott valék 9 hónapig, 1895. szeptember 1-ig, honnan türkösi lelkésznek neveztettem ki.”

Trebits Jenő

Brassó, 1925. április 20.–Brassó, 1987. november 19.

Márton Áron püspök úr szentelte pappá 1948. december 8-án.

Csikszentgyörgyön volt káplán, majd Brádon és Türkösben (1960–1978) plébános. 1978 és 1986 között teológiai rektor Gyulafehérváron. Kanonokká nevezték ki. 1986-ban Brassóban főesperes plébános.

Varga Ireneusz József

Barót, 1898. július 3.–Brassó, 1967. március 12.

1928. június 24-én szentelték pappá. Imakönyvet adott ki, Déván megszervezte a csángótelepi plébániát és templomot épített. 1956-tól 1960-ig plébános Türkösön. Sírja a postaréti temetőben.

Váncsa Gáspár

Kászonjakabfalva, 1817. szeptember 17.–Kolozsvár, 1879. március 15.

1842. június 31-én szentelték pappá. 1852-ben és 1856-ban szolgált a türkösi plébánián.

Zajzoni Rab István

Cserkészcsapatunk névadója.

Zajzon, 1832. február 3.–Brassó, 1862. május 15.

A Barcaság első magyar költője. Zajzonban született 1832. február 3-án. Apja Rab István zajzoni falnagy, édesanyja pedig a hosszúfalusi Miklós Kata, akik négy gyermekük közül Istvánt tanítónak vagy papnak akarták taníttatni.

Elemi iskoláit Zajzonban végezte, tízéves korától a brassói Honterus gimnázium szolgadiákja. A Szabadságharc brassói eseményei miatt félbeszakította tanulmányait és iskolatársaiával, *Borcsa Mihállyal*, *Papp Györggyel*, *Buna Sándorral* együtt az árkosi Kossuth-huszároknál jelentkezett, de csakhamar visszatért Brassóba, ahol nem volt hajlandó a szászok mellett, a magyarok ellen fegyvert fogni.

Ebből az időből származnak első versei. Diákkori próbálkozásai közül több verset a Cenk alatti sétányok fáiba faragott.

1854. július 29-én érettségizett kitűnő eredményekkel. Még ez év szeptember 5-én Pestre ment teológiát tanulni az apja kívánsága szerint, ám végül a bölcsészkarra iratkozott be, mert Kőrösi Csoma Sándor lett a példaképe és keleti nyelveket kezdett tanulni Hunfalvy Pál és Repiczky János kedvenc növendékeként. Repicky halála után, 1855-ben Bécsbe ment, ahol fél évig teológiát hallgatott, majd belügyminisztériumi fogalmazóként kereste kenyerét.

Itt jelent meg 1857-ben első verseskötete is *Magyarok kürtje* címmel, majd 1859-ben a *Kordalok* című kötete.

Merész hangú versei miatt kénytelen elhagyni Bécsset és 1859. őszén hazlátogatott Hétfaluba. Decemberben vissza kívánt térni, hogy a teológiai tanulmányait befejezze, de csak Pestig jutott el, ahol bekap-

csolódott az újraeledő, forradalmi eszméket tápláló titkos ifjúsági mozgalomba. 1860. február 19-én Táncsics Mihállyal együtt letartóztatták. Nyolc hónapig raboskodott, majd súlyosodó tüdőbajára való tekintettel felmentették.

Szabadulása után Zajzonba ment gyógyulást keresni, majd 1861. szeptemberében visszament Pestre, ahol számos lap, így a *Hölgyfutár*, *Alföld*, *Vasárnapi Újság* munkatársa lett, valamint a *Családi Kör* segédszerkesztője. Ennek köszönhetően nagyobb teret kapott a lapban, így közölhette forrásértékű néprajzi tanulmányait is.

1861. volt a legtermékenyebb éve, ekkor jelent meg harmadik verseskötete, a *Börtöndalok*, valamint prózai írásai: *Lánymező*, *Úti emlékek Erdélyből*, *Csángó lakodalom*, *Vándorlevelek*, *A kakas-ünnep Hétfaluban*, *Szent Gergely ünnepe Hétfaluban*.

1861. nyarán Váradon keresett gyógyulást, minden percét a költészetnek szentelve. Szeptemberben visszautazott Pestre.

1862-ben jelenik meg az *Ország Tükre* című lapban a boricáról szóló írása, megalapozva a hétfalusi magyar férfitánc gazdag szakirodalmát.

Állapota egyre súlyosbodott, szeretett volna Hétfaluba hazamenni, ahol segédlelkészi, segédtanítói vagy segédjegyzői állást is elvált volna. Rövidesen nagybetegen haza is érkezett.

1862. május 13-án a bolgárszegi kórházba került, ahol két nap múlva meghalt.

Május 16-án kísérték általános részvétellel nyugalomra a brassói evangélikus temetőbe.

Pesti és itthoni barátai, tisztelői segítségével két hónap alatt díszes síremléket készítettek számára, amely egy évszázad múlva áldozatul esett a kommunista értékrombolásnak.

1972. szeptember 3-án hamvait szülőfalujába, az evangélikus sírkertbe vitték, ahol egy zajzoni kőfaragó elkészítette brassói síremlékének pontos mását.

Szülőháza ma is áll, a Brassó megyei magyar tantestület, Koós Ferenc akkori magyar királyi tanfelügyelő kezdeményezésére 1887-ben emléktáblával jelölte.

Zákos József

Szászváros, 1780.–1833. szeptember 16.

1805-től brassói újmisési káplán. 1807-ben Dúrr József nagyági plébános segítségére rendelték, utána Nagyszebenben volt tanár. Ajtaja mindenkinek nyitva volt, nagy türelemmel békítette ki a házaspárokat, lelkiismeretesen dolgozott, principálisa igen szépen ír róla [SzB1].

Tábori lelkész és verestoronyi plébános is volt.

1813-ben kinevezték Türkösre, de nem fogadta el, emiatt felfüggesztették. 1813–1814 között Bede Antallal közösen látták el a türkösi plébániát, utána Vajdahunyadon tanított.

Zátyi Lajos

Kézdivásárhely, 1925. augusztus 23.–Türkös, 1998.

Tanulmányait sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégiumban, majd a kolozsvári egyetem román szakán végezte. 1950–1955 között a négyfalusi Építészeti Műszaki Középiskola igazgatója, 1955–1959 között a hosszúfalusi általános iskola igazgatója, 1959–1969 között pedig a hosszúfalusi elméleti líceum igazgatója majd igazgatója volt. 1969-től nyugdíjba vonulásáig, 1982-ig a Brassó megyei tanfelügyelőség módszertani munkatársa volt. 1985-től haláláig a türkösi római katolikus egyházközség titkári teendőit végezte és hittant is tanított.

Zsigmond Béla Gyula

1911–1914 között a türkösi római katolikus elemi népiskolában tanított. Az első világháborúban, katonai szolgálat teljesítése közben életét vesztette.

Fényképek

A türkösi római katolikus templom az 1920-as évek végén.

A templomtornyon óra számlapja vehető ki.

Az előtérben jellegzetes hétfalusi csángó házak.

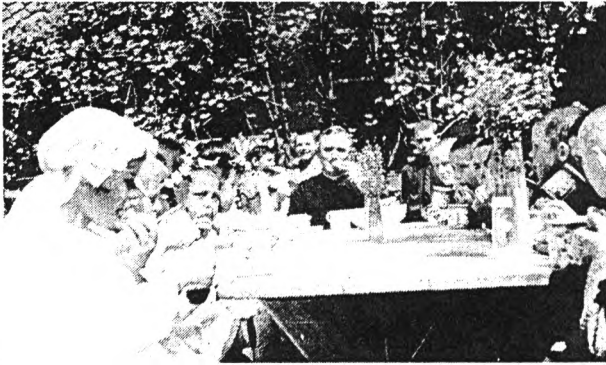
Az oltár 1932-ben

Az újjáépített templom felszentelése 1936. augusztus 23-án

*Szentmise 1938 augusztusában.
Baloldalt a lebontott szószék, melyen
Kollár Gusztáv festményei voltak (a
négy evangélista).*

Elsőáldozás 1939. május 18-án. Az elsőáldozók szeretetreggelin vesznek részt, melyen kalácsot és kakaót szolgálnak fel. Az asztalfőn Nt. Szűts Béla plébános.

Elsőáldozás 1939-ben...

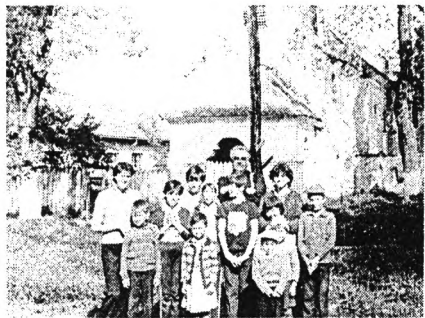
és 1940-ben (Szűts Béla plébános)

A templom 1971-ben

Bérmálás 1973. május 19-én

Bodolai csoportkép az 1980-as években

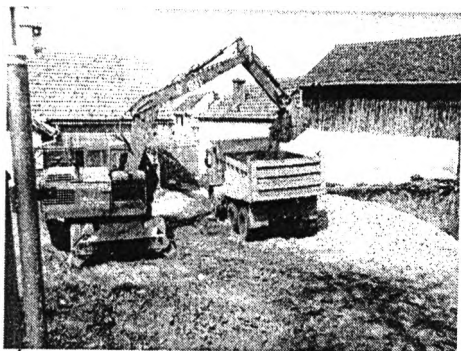
Elsőáldozás 1984. június 17-én

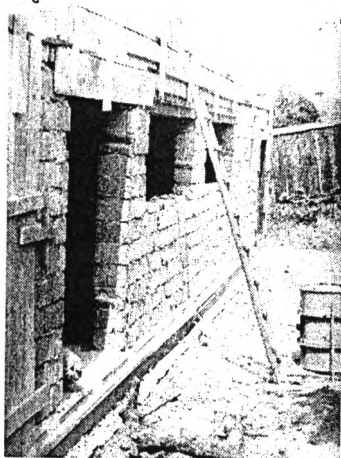
Bérmálás 1987. május 24-én

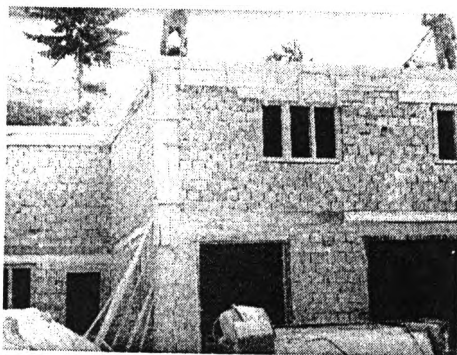
A Márton Aron Ház építése 1989-ben

Épül a Márton Aron Ház

A földszínt már kész van...

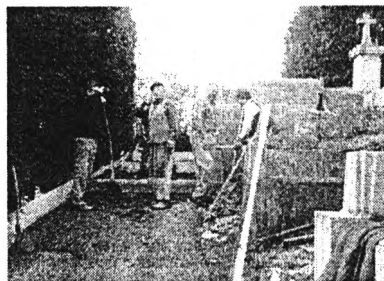
...és az első emelet is.

Elsőáldozás Türkösben

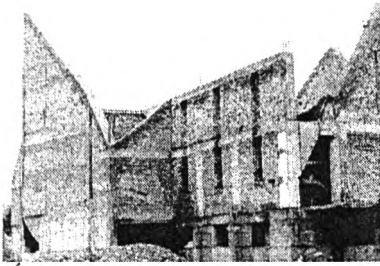
Körmenet a plébánia előtt

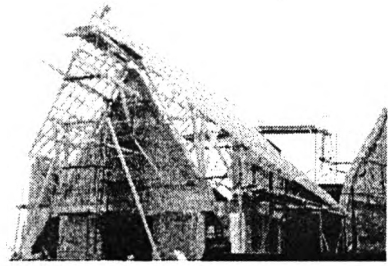
Épül a templomhoz vezető lépcső – 1990 novemberre

Elsőáldozás Bodolán

Épül a Boldog Apor Vilmos templom

1997-ben

Érseklátogatás 1997-ben (az egyháztanács), Hit és Fény találkozót Tatrangon

Dr. Dávid Ibohya leleplezi az emléktáblát a milleniumi zászló átadási ünnepségén

Mikulás 2002-ben

és pásztorjáték karácsonykor

A Márton Aron Ház és a plébániakert

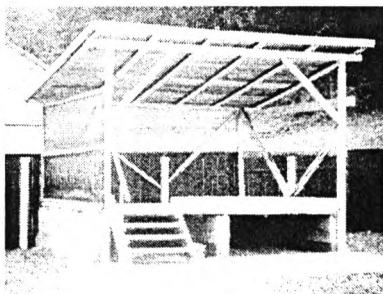
A plébánia, az udvar és a hittanterem

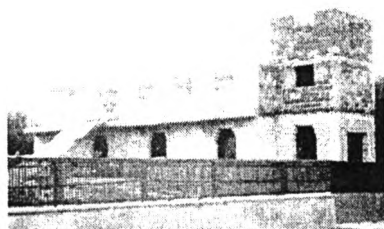
2001 – a millenniumi kereszt felavatási ünnepsége

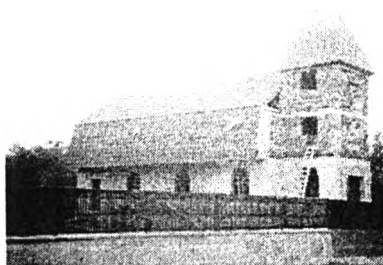
Épül a tatrangi kápolna

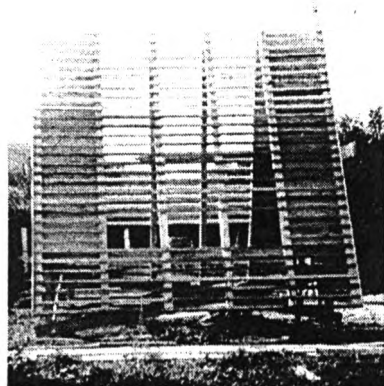
Színpad az udvaron

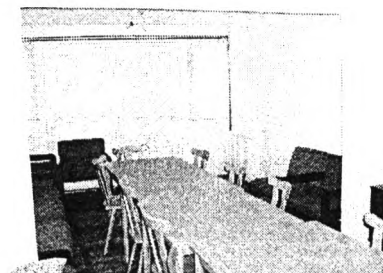
Épül az első szint

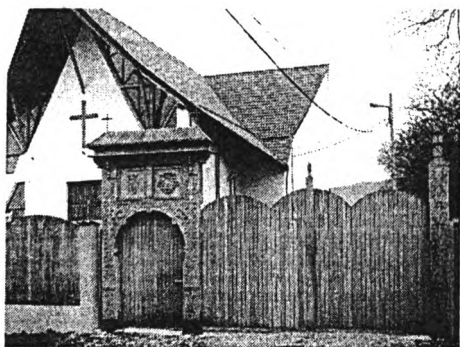
Télire befedve

A kápolnatorony új fedele

és a már berendezett ebédlő a tetőtérben

Székegykapu a Boldog Apor Vilmos templom előtt

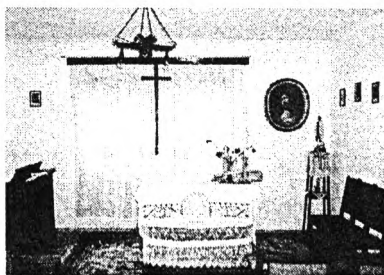
*„A kereszt erősíti a gyengét, szelidíti az erőset” – Apor Vilmos jelmondata
Hétfalu és Apor Vilmos püspöki címere*

A türkösi katolikus templom

Türkös – a templom belső építésze

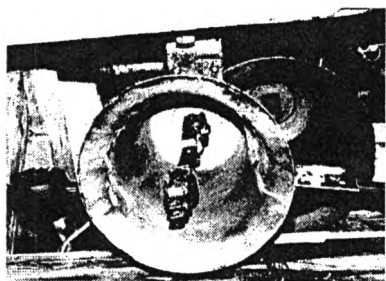
Keresztvár – a templom belső építésze

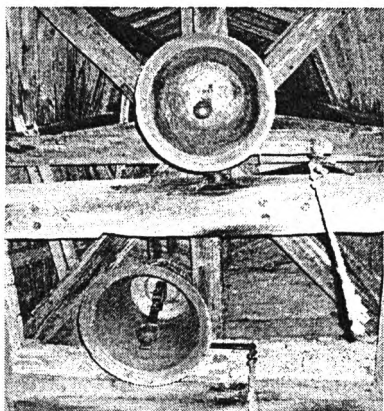
Templom és iskola Türkösön

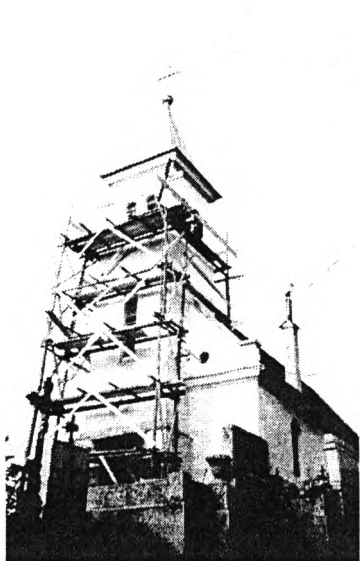
Tatrang – a templom belső építésze

Türkösi harangok

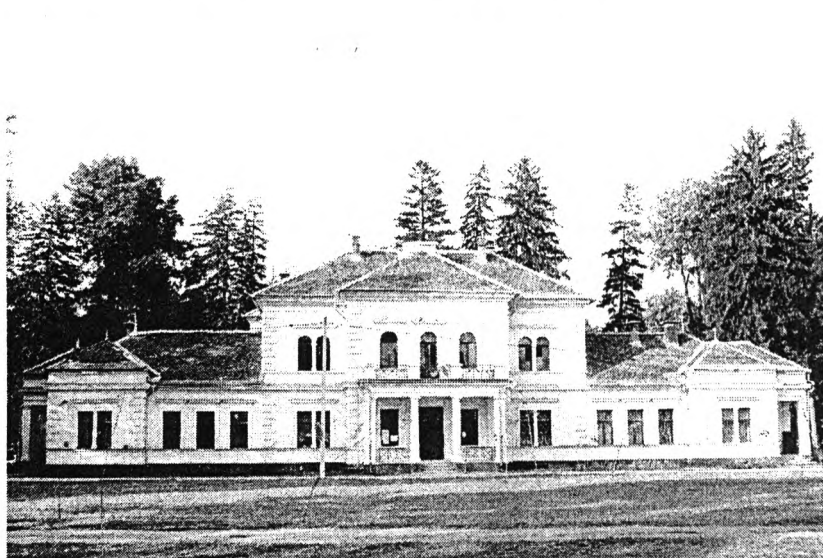
Bodolai harangok

A templom 1993-ban

... és 2004-ben

A bodolai Béli kastély – kertjében található a római katolikus templom

Elsőáldozás Szóts Béla plébános idején

... és Gajdó Zoltán plébános idején

Épül, szépül a plébánia

Érseklátogatás a plébánián

Öregek napja a templomban...

...és a Márton Áron Házban

Elsőáldozás az épülő hosszúfalusi Báró Apor Vilmos katolikus templomban

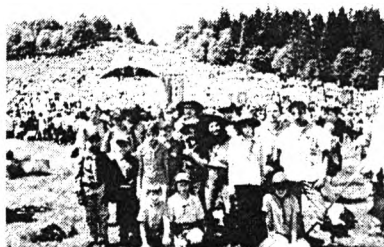
Elsőáldozás Trebits Jenő és Vasvári Aladár, valamint Gajdó Zoltán idejéből

Elsőáldozás Trebits Jenő plébánossal

Eskületétel: az egyháztanács tagjai

Cserkészeink a csíksomlyói búcsún

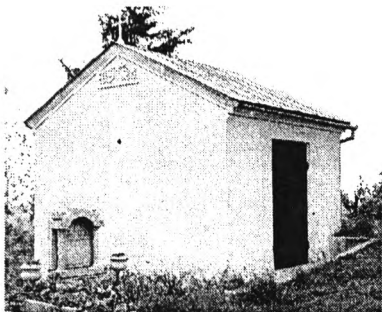
Cserkészeink keresztútja

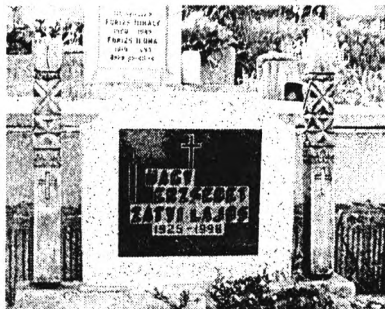
A cserkészcsoport tagjai

Az egyházközség pecsétjei

Hidegház a türkösi temetőben

Zátyi Lajos sírja a türkösi temetőben

Kopjafák a türkösi római katolikus temetőben

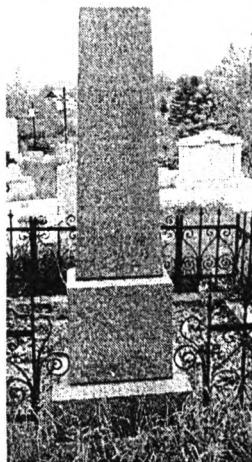
*Szóts Béla sírja
(1901–1986)
Csak a teste!*

Sírok a bodolai római katolikus temetőben

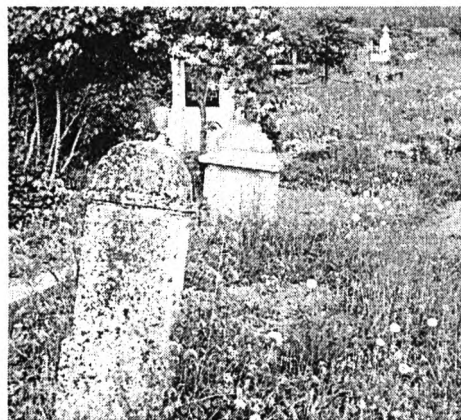
Temetőkereszt Türrkösen

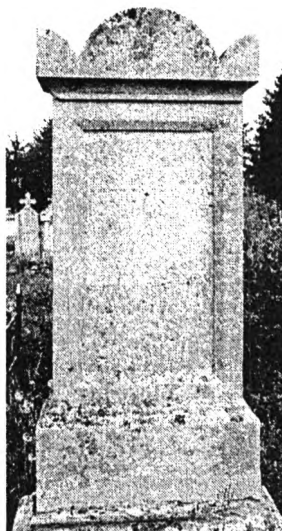
*Herszényi Károly járásbíró
sírja (1844–1901)*

*Csercsér József orvos
sírja (1849–1896)*

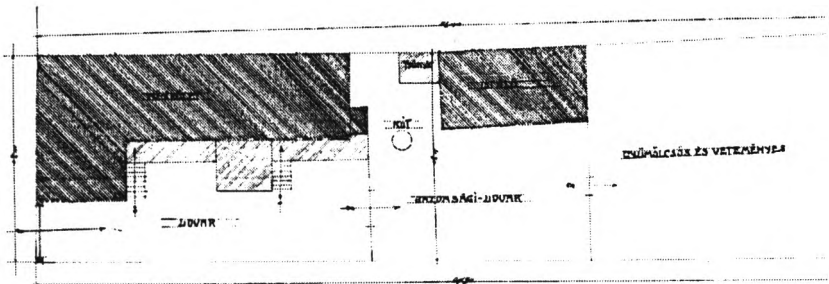
Régi sírok a bodolai katolikus temetőben

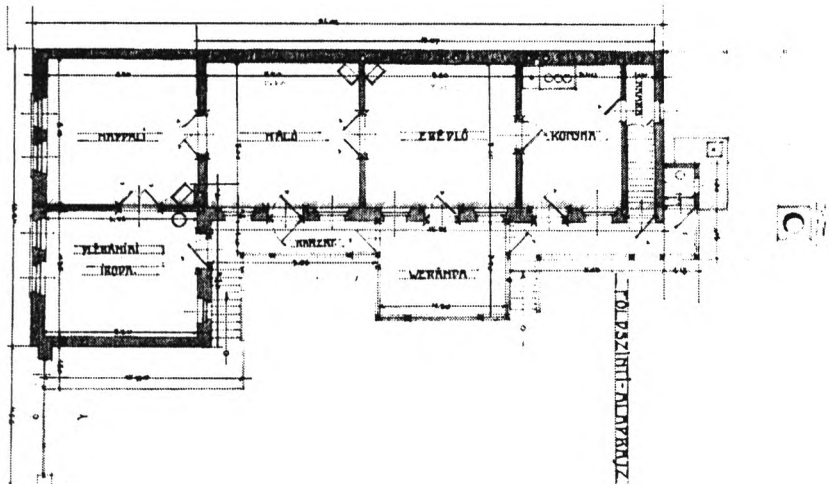
Cserei István sírja Bodolán

Tervrajzok

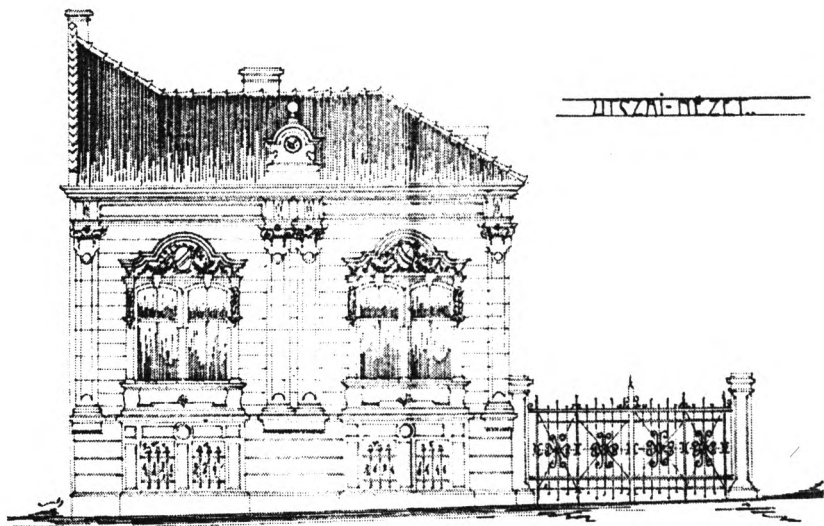
A soha meg nem épült csernáfalusi templom

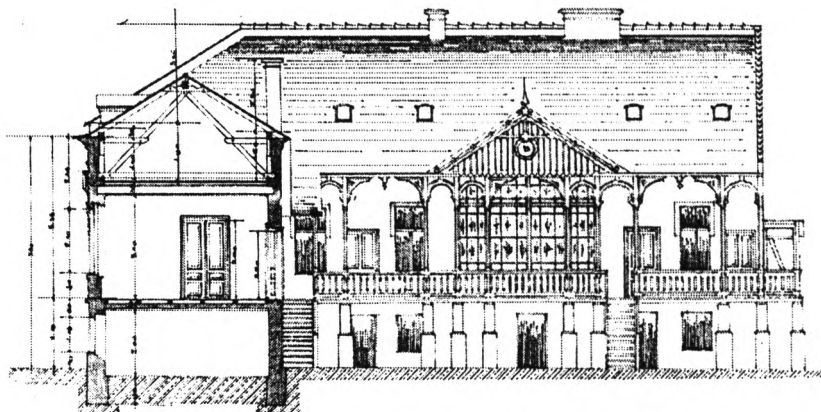
A plébánia helyszínrajza

A földszint alaprajza

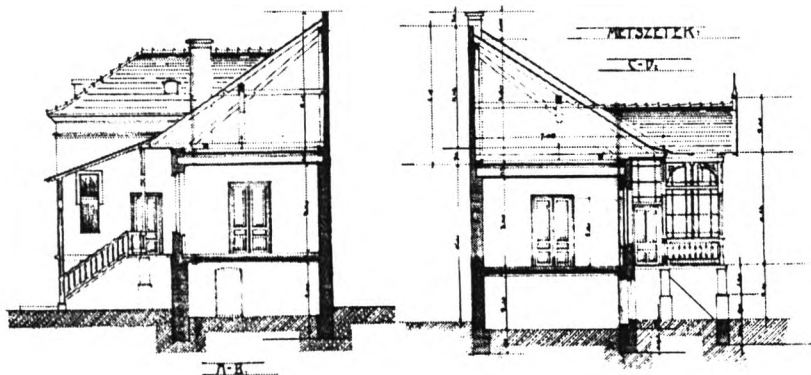

A plébánia utcai nézete

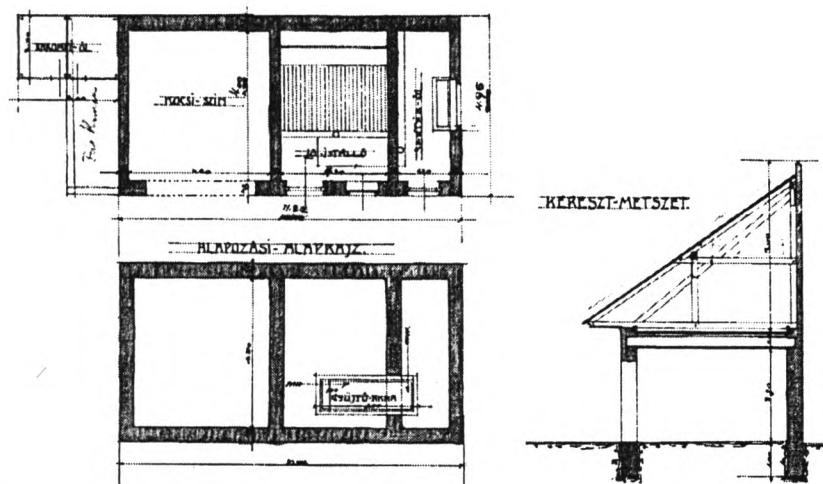

A plébánia keresztmetszete és udvari nézete

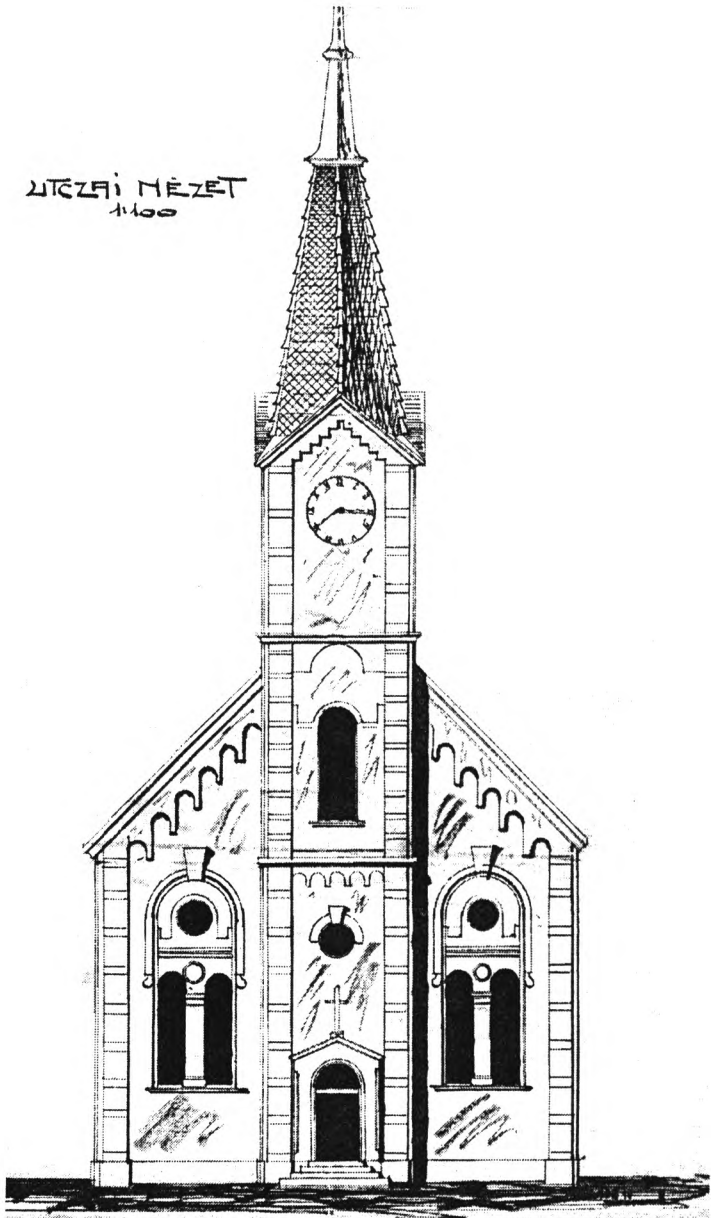
Wusinczky Testvérek és Társuk
vizsg. kőművesmesterek
1885 BRASSÓ 1885

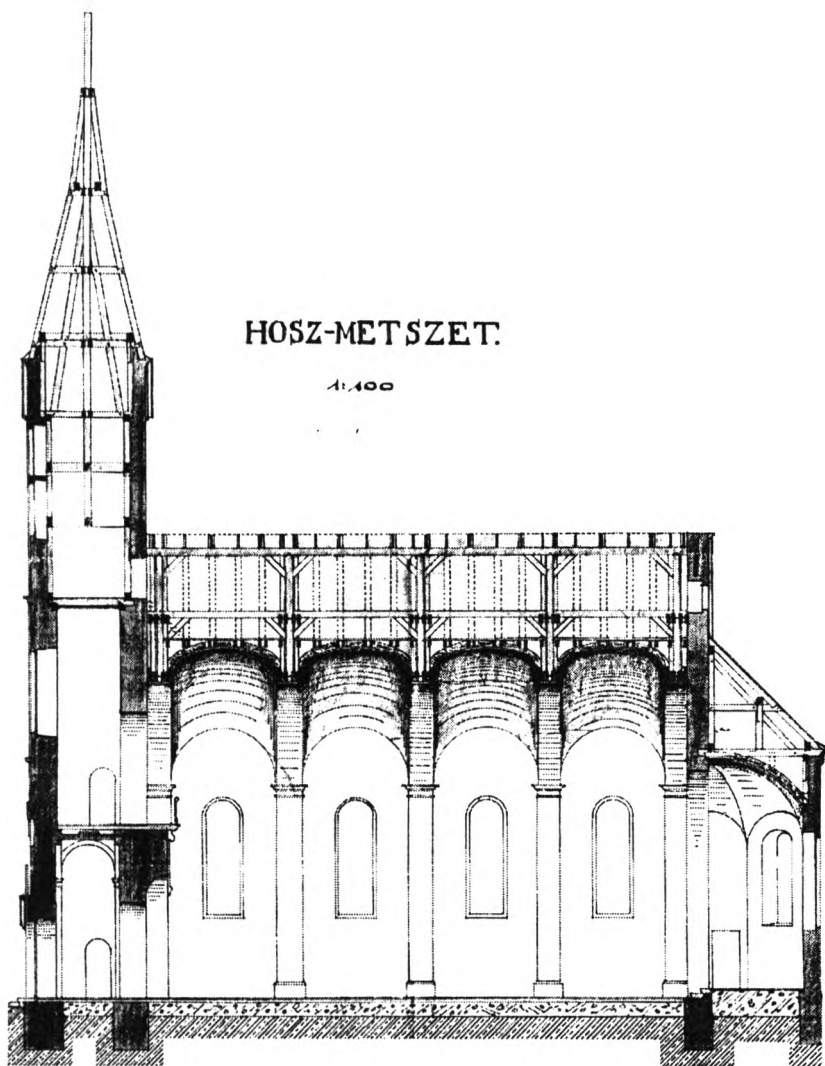
A plébániaépület különféle metszetei

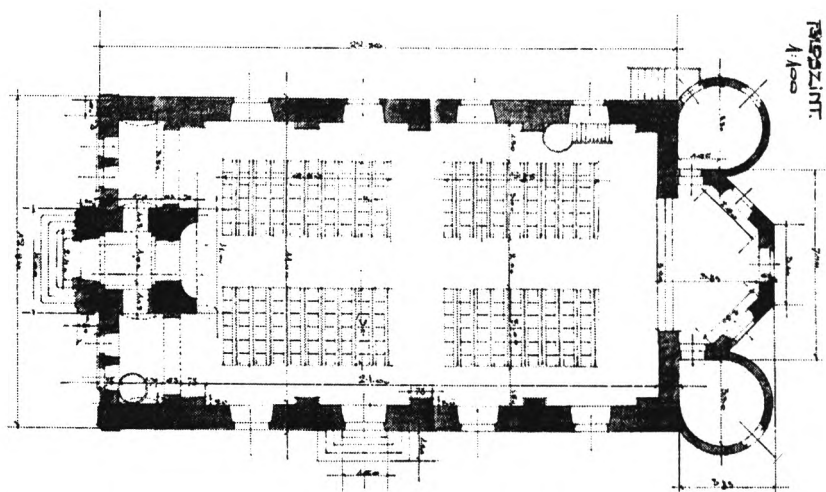
A melléképület alapozási rajza, alaprajza és keresztmetszete

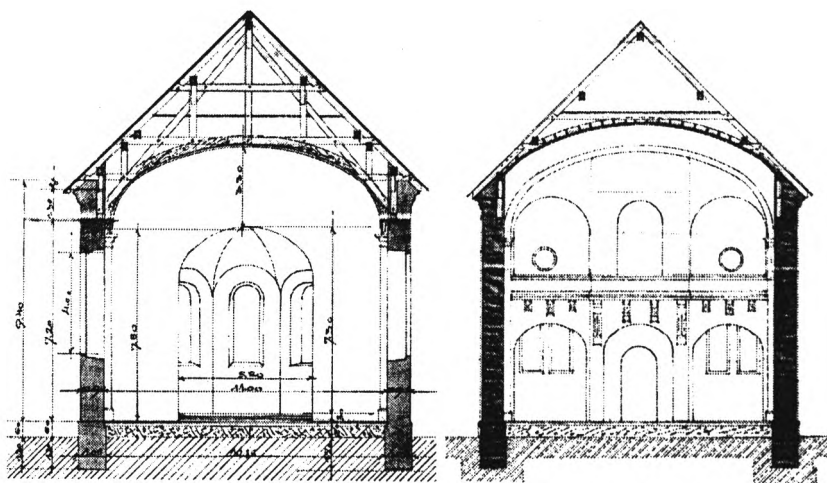
A csernátfalusi római katolikus templom utcai nézete

A csernátfalusi római katolikus templom hosszmetsete

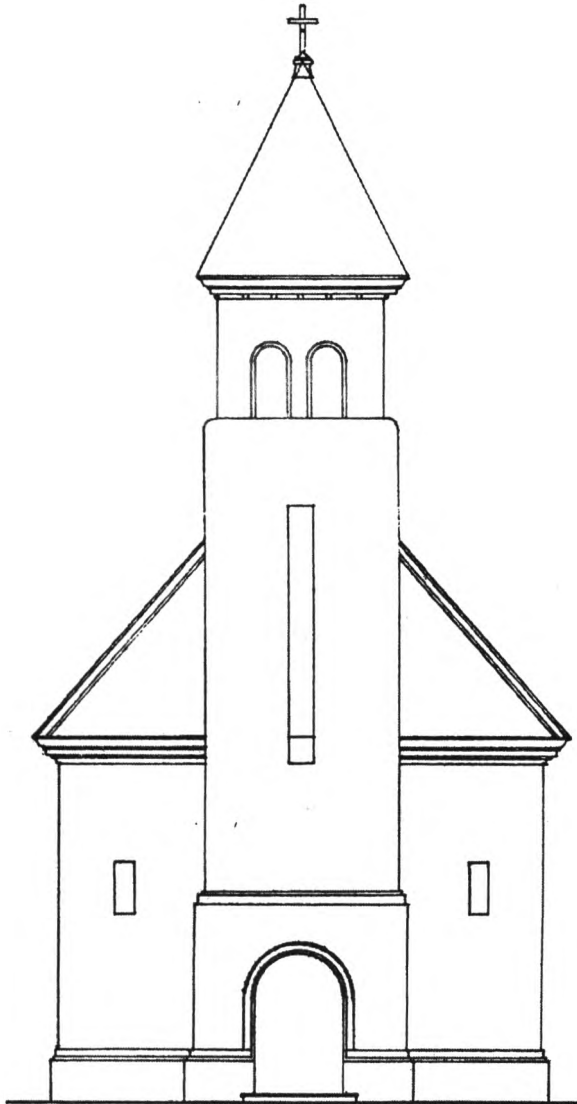

A csernátfalusi római katolikus templom alapozási rajza és a földszint alaprajza

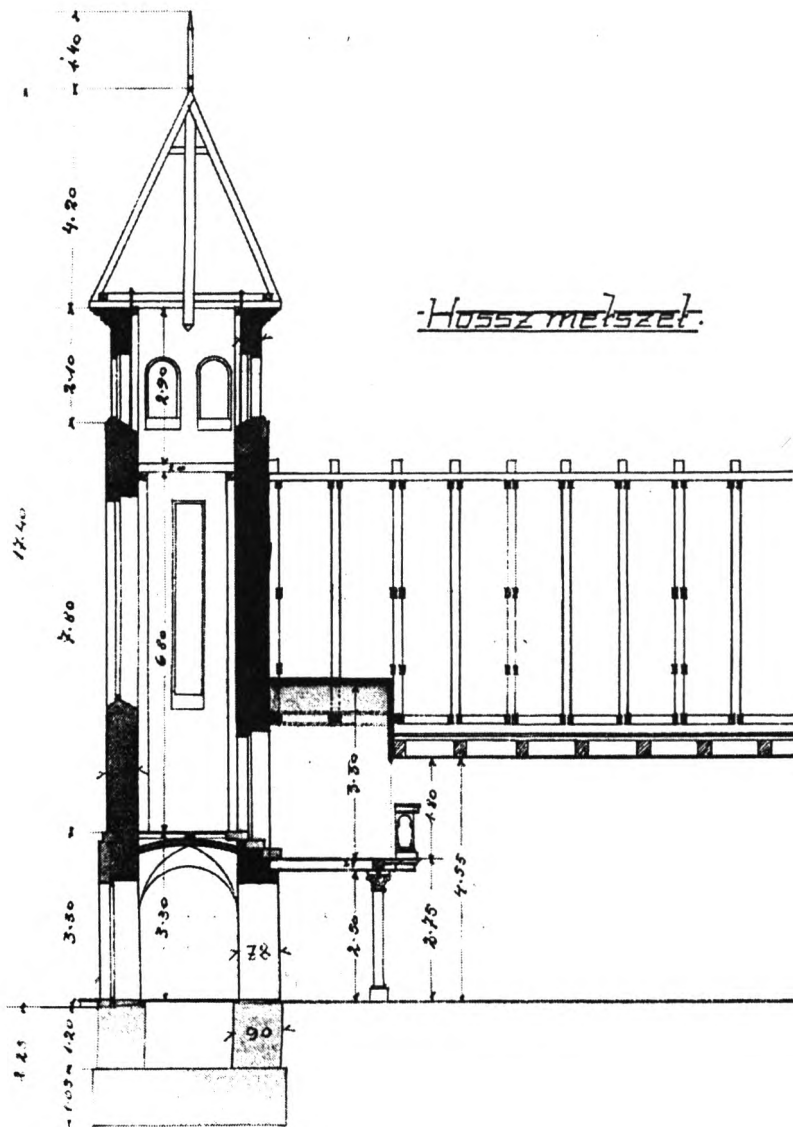

Az oltár és a kórus felőli metszetek

A türkösi torony és sekrestye

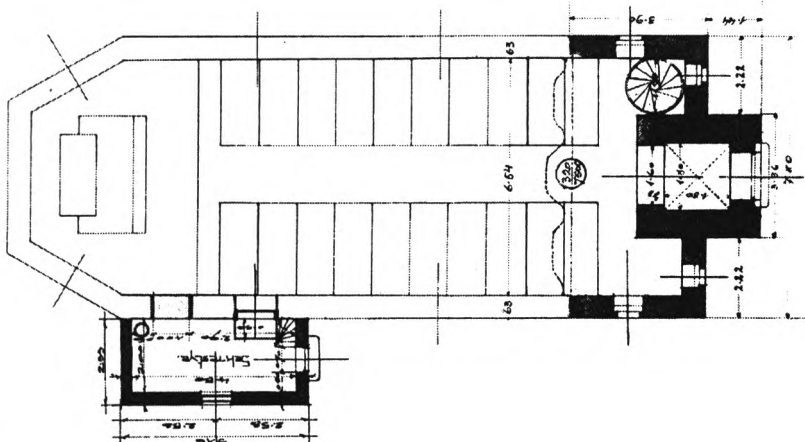

Az 1913-ban épített torony tervrajza – előlnézet

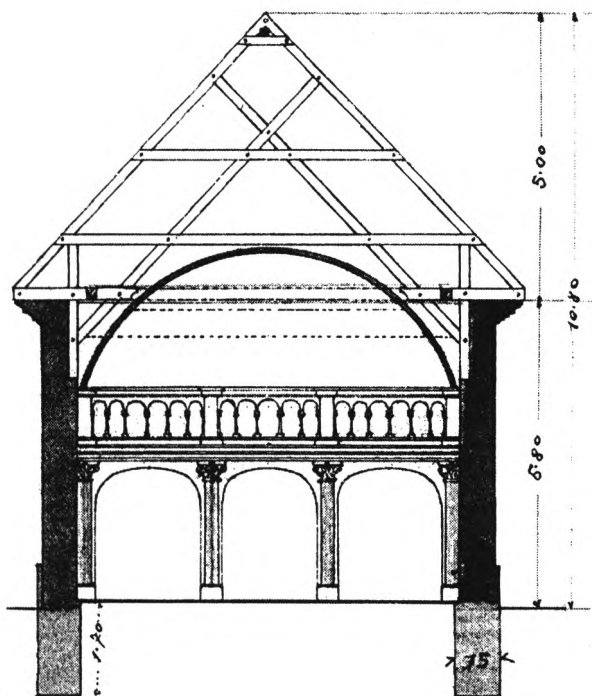

Hosszmetszet.

A templom hosszmetsete

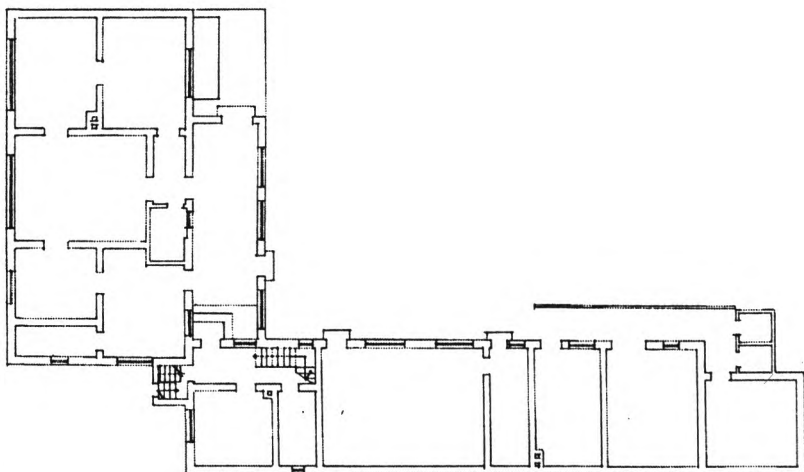

A templom alaprajza az 1913-ban épült sekrestyével és toronnyal

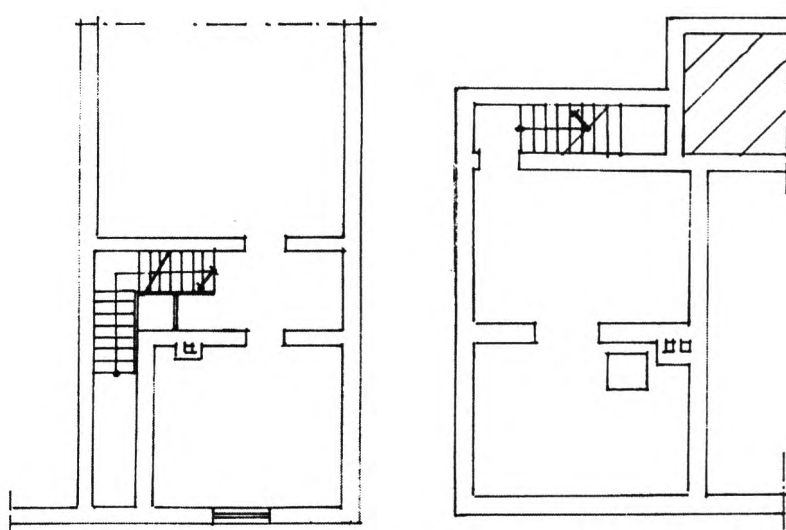

A kórus felőli metszet

A plébánia

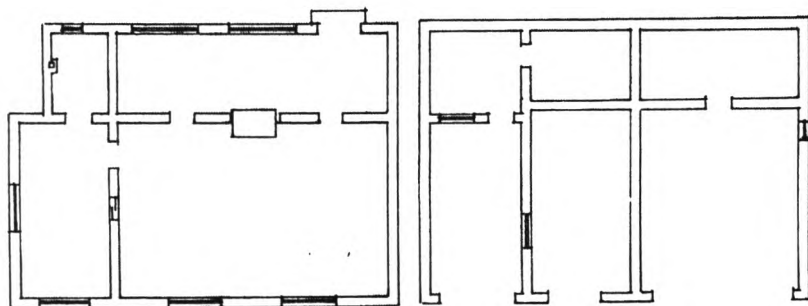

A plébánia épülete, hittanterem, gyógyszerár, cserkész terem, raktár

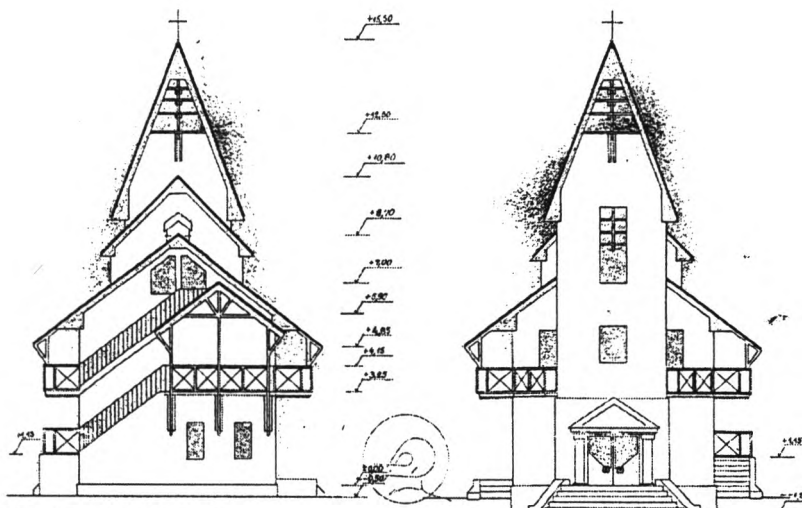
A tetőtér és padlás, valamint a pince alaprajza

A Márton Áron Ház

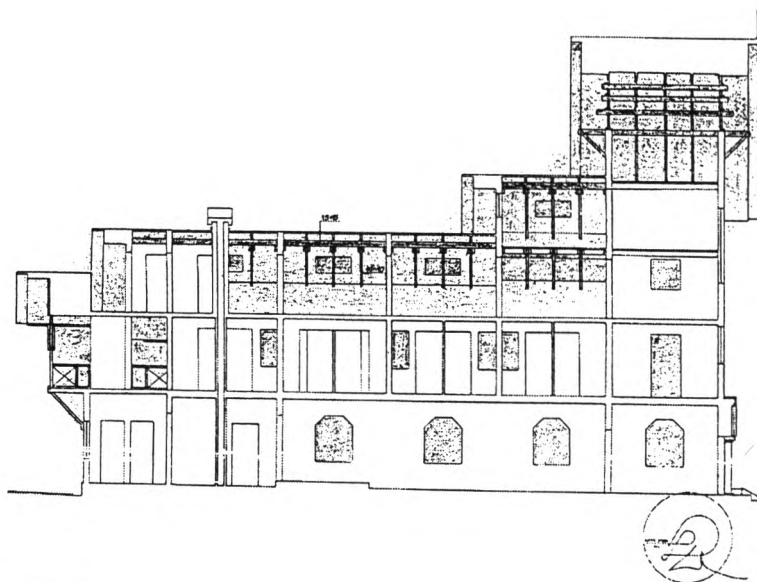

A Márton Áron Ház emeleti és földszinti alaprajza

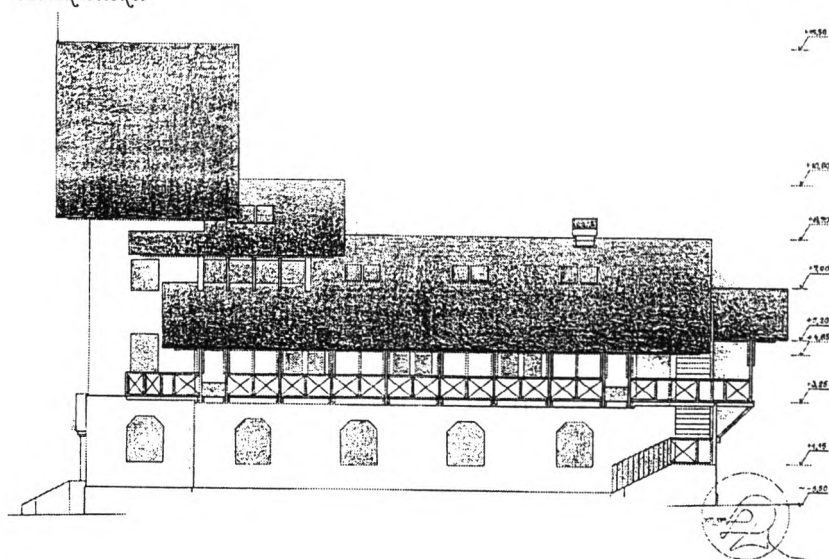
A tatrangi kápolna

Hátulnézet és előnézet

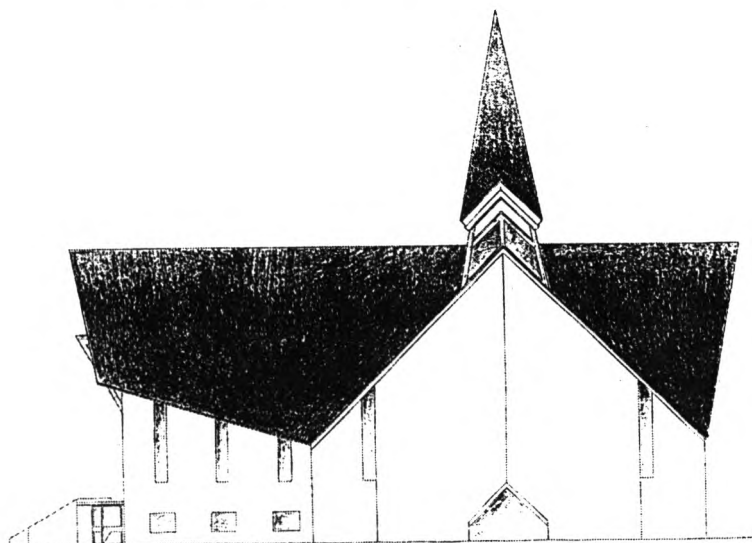

Hosszmetszet

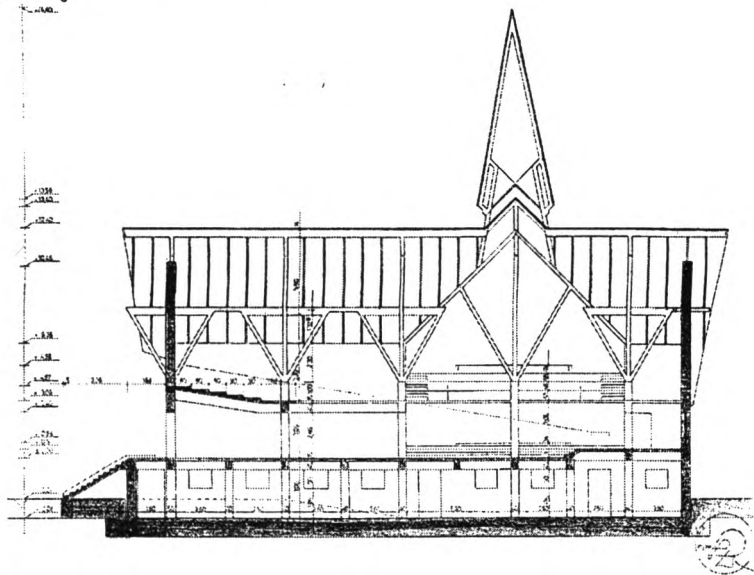

Oldalnézet

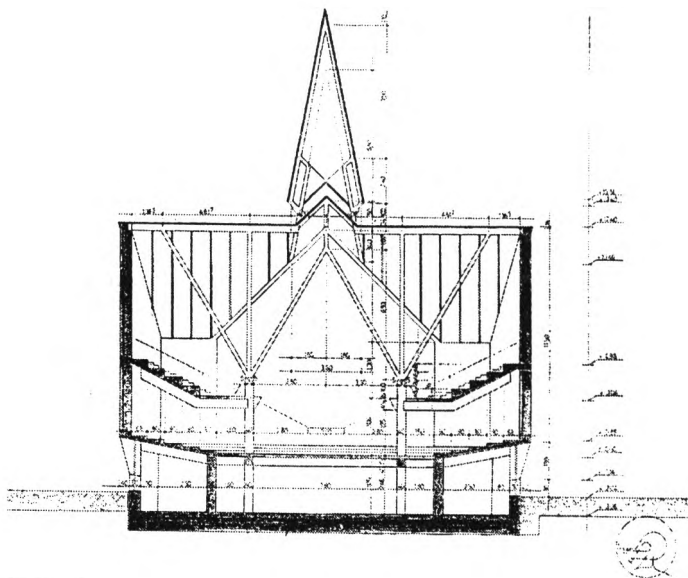
A hosszúfalusi templom

Oldalnézet

Hosszmetszet

Keresztmetszet

Függelék – a sajtó tükrében

Hírek

Katolikus egyetemista találkozót

tartottak november 12–14. között a Brassó megyei türkósi plébánián több mint száz résztvevővel. A Brassói Magyar Diákszövetségen belül működő Keresztény Ifjúsági Egyetemisták Közössége Erdély magyar keresztény ifjúságát hívta meg ismerkedésre, hitbeli növekedésre és tapasztalatcserére.

In: Vasárnap, 1999. november 28.

Karácsony a családban

címmel a türkósi plébánián december 21-én a sepsiszentgyörgyi, brassói és szecselevárosi ifjúsági Kolping-tagoknak tartott előadást Nagy-György Attila zenyesti plébános. A találkozón vendégként részt vett Lokodi Éva ifjúsági referens is.

In: Vasárnap, 2000. január 2.

Előadássorozat Szecselevárosban

A szecselevárosi római katolikus plébánia és a Márton Áron Kolping-család március 4–április 8. között minden szombaton délután 6 órai kezdettel ökumenikus jellegű előadásokat szervez az ifjúság számára. Cél, hogy közelebb kerüljenek Istenhez, és így méltóbban megünnepeljék a millenniumi szentévet. Mindenkit szeretettel várnak a szecselei római katolikus plébániára a Márton Áron Ház termébe, a Gödri János utca 20. szám alá. Az első előadást március 4-én tartották *Az ember keresi Istent* címmel, előadó: Gál Hajnal hitoktató volt. Március 11-én *Az ifjúság szerepe az egyházban* címmel Simon Attila XII-es diák, országos Kolping ifjúsági vezető beszélt, március 18-án *Művészet és egyház* címen Gál Mózes tanár tart előadást, március 25-én *Barátság, szerelem, szexualitás* lesz a téma, előadó Ábrahám Olga pszichológus. Április 1-jén *Ifjúság és*

szociális munka. Keresztény betegápolás címen a szecselevárosi szociális egészségügyi központ dolgozói, Hammas Kinga és Tamás Irénke tartanak előadást.

In: Vasárnap, 2000. március 19.

Előadássorozat Szecselevárosban

A szecselevárosi római katolikus plébánia és a Márton Áron Kolping-Család 2000. március 4. – április 15. között minden szombaton délután 6 órai kezdettel előadásokat szervez az ifjúság számára. A cél, hogy közelebb kerüljenek Istenhez, és így méltóbban megünnepeljék a millenniumi szentévet. Ezek a találkozók ökumenikus jellegűek. Mindenkit szeretettel várnak a szecselei római katolikus plébániára a Márton Áron Ház termébe, a Gödri János utca 20. szám alá. Április 8-án a téma: *A torinói Krisztusi lepelről*. Előadó: Török László evangélikus lelkész. Április 15-én: *A Kereszt titka és misztériuma*. Előadó: Gajdó Zoltán plébános. Az előadások végén meglepetések is lesznek!

Művészet az egyházban: március 18-án a türkösi plébánián a miszsiós szentmise után Gál Mózes, a Zajzoni Rab István Középiskola tanára *Művészet az egyházban* címen diafilmes előadást tartott Michelangelo életéről.

In: Vasárnap, 2000. április 2.

Pitypang levél: A négyfalusi Kolping-család

Tisztelt Szerkesztőség!

Nálunk Négyfaluban is megalakult a Kolping-család. Ezúton szeretnénk beszámolni eddigi tevékenységünkről és terveinkről.

1992. június 4-én alakult meg a négyfalusi Kolping-család, Gajdó Zoltán plébános kezdeményezésére. Az alakuló gyűlésen Hochbauer Gyula tanárt elnöknek, Kovács Lehel tanulót alelnöknek, Zátyi Lajos tanárt titkárnak, Bubla Zoltán tanulót pénztárosnak választottuk meg. Tevékenységünk eddigi két legfontosabb mozzanata a magyarországi és ausztriai tanulmányutak megszervezése volt.

A tíznapos magyarországi tanulmányúton július 7–17. között tizenketten vettünk részt az ifjúsági csoportból. A találkozó megbeszéléseket, továbbá budapesti, mátrai, egri kirándulásokat illetve városnézéseket foglalt magába. A megbeszéléseket Bertalan Tamás, a magyaror-

szági Kolping Szövetség titkára vezette. A magyarországi és romániai Kolping-családok tevékenységét elemeztük.

Augusztus 30-án indult a tizenöt tagú Kolping-családunk Gajdó Zoltán plébános vezetésével ausztriai tanulmányútra. Oda-vissza közel háromezer kilométert tettünk meg. Útközben tartott pihenőink alkalmával szentmiséken vettünk részt, együtt énekelünk és imádkoztunk a pécskai, abasári, eisenstadti, bécsi és kenderesi hívekkel. Hitben megerősödve és reményekkel telten érkeztünk haza szeptember 5-én.

Október 16-án családunk vezetősége részt vett a Segesváron megrendezett Kolping találkozón.

A tanulmányutakon szerzett tapasztalatok gyakorlatba ültetéséért a négyfalusi Kolping-család a következő célokat tűzte maga elé: betegek, öregek megsegítését; nyelvtanfolyamok indítását; karitatív jellegű feladatok megoldását.

November 8-án meg szeretnénk rendezni az öregek napját, lelki ünnepet mindazok számára, akik a nehéz időkben annyi szenvedést éltek át s küzdöttek családjuk fenntartásáért.

Négyfalu, római katolikus plébánia, 1992. november 1.

Kovács Lehel

In: Vasárnap, 1992. november 29.

Beszélgetés a templomépítő Gajdó Zoltán plébánossal – Bástyá a végeken

A keresztvári kápolna után nemrég adták át használatra a tatrangi multifunkcionális épületet, és jövő évre – ha minden jól megy – elkészül a hosszúfalusi templom is. Így ezek a templomok a szórványban élő barcasági katolikusok erős bástyái lesznek, amelyek segítik őket abban, hogy ne feledjék hitüket és anyanyelvüket.

Miért volt szükség erre a multifunkcionális épületre?

A háromfalusi szórványbeli hívek számára épült, annak a 70–80 léleknek, akik Tatrang–Zajzon–Pürkerrec térségben laktak, s ahol eddig házaknál miséztek elődeim. Bodolának van temploma, viszont Keresztváron is szükség volt egy kis kápolnára, mert annyian vannak a hívek, mint itt, Háromfaluban. Ezen kívül meg a cserkészcsapat és a Kolping-család is állandó helység-hiánnyal küszködik. Az ő nevelésük, európai-zalódásuk miatt is szükséges volt erre a helyre. Én sokat járok Nyugatra

és Kelet-Európába is szemináriumokat tartani, és úgy gondolom, ha vendégeket tudunk fogadni, barátságok szövődhetnek a kultúrák, nemzetiségek és vallások között... Nemsokára Sepsiszentgyörgyről várunk árva gyerekeket, jelen pillanatban pedig egy budapesti evangélikus gimnáziumból vannak itt gyerekek tanulmányi úton. Az előadásokra a mieinket is küldjük, hogy tanuljanak.

Sportpályát is szeretnénk létrehozni, egy játékkeret, hogy a fiatalok hasznosan töltsék szabad idejüket. Nagyon szép a környezet, a fenyves végében tó van. Tehát kiváló a hely felüdülésre, lelki növekedésre. A napokban itt volt a világi Kolping-elnök Kölnből, s neki is nagyon tetszett, országos szemináriumok tartását is javasolta. Az emeleti vendégszobákban 24 személyt lehet elszállásolni, négy tusoló van és egy tanácsterem, tehát kedvezők a feltételek. Ezzel az épülettel akartam Márton Áron püspök születésének 100. évfordulójára és a millecentenáriumi ünnepségekre készülni, amiről két emléktábla is tanúskodik.

Házát építeni is nehéz, templomot még inkább. Kik segítettek az építkezésben?

A hívek is segítettek, gyűjtöttek a maguk erejéből, ugyanakkor külföldi barátaim és püspökségek is hozzájárultak. Jelenleg is van egy nagy adósságom, de remélem a jó Isten ránk tekint és megnyitja az adakozó lelkű emberek szívét és zsebét. Meg kell említenem a tatrangi Kiss József vállalkozót, aki 65 millió lejt adományozott, a haranggal együtt.

A templom védőszentje Szent Veronika, a búcsú július 9-én volt. Miért éppen Szent Veronikát választották?

Két Szent Veronika van. Egyik az, aki letörölte Jézus arcát, az ő napja januárban van. De ez időpont nem volt alkalmas az időjárás miatt. A másik Veronika olasz apáca volt, aki mások szenvedését enyhítette és bátorságot adott nekik. Ezért őt választottuk a templom védőszentjévé.

A türkösi plébánia udvarára belépve Márton Áron püspök mosohygyó, felnagyított képével találjuk szembe magunkat. Mintha az ő szelleme örködné a plébánia és a plébános úr szerteágazó tevékenysége fölött...

A jó Isten kegyelmének és adományának tekintem, hogy tanítványai és közvetlen gyermekei lehettünk Márton Áron püspöknek, aki tanítómesterünk volt lelkiekben, tudományban és példaadásban egyaránt. Nagyon szerettük, sokszor beszélgettünk vele.

Emlékszik valamilyen vele kapcsolatos élményre?

Abban az időben neki nem volt szabad átjönnie a teológiára, mert házi fogságban volt. Hatodévesekként mi jártunk át hozzá. Nyári

idő volt, a hegy alatt abrakoltunk, mert a püspök úr szóról-szóra kívánta a jegyzetet. Szabó Dezső stílusa volt neki, mindig hangsúlyozta, hogy tanuljunk meg magyarul. A bokroknál tanultunk, s szemtanúi voltunk a jelenetnek, amikor Bukarestből egy felügyelő jött hozzá. Huber titkár úr, Isten nyugosztalja, odavezette őt a filegóriába. Márton Áron kezét fogott vele. A felügyelő mondott valamit, és akkor ezt hallottuk: „*Domnu inspector, spuneti superiorilor dumneavoastră, ca Márton Áron a spus: În chestiunile religioase nici un compromis.*” (Inspektor úr, Mondja meg a fölötteseinek, hogy Márton Áron azt mondta: Vallási ügyekben nincs kompromisszum.) Ezeket a szavakat saját fülemmel halottam. Azzal fejet hajtott – akkor már nem nyújtott kezét –, megfordult, s fejedelmi lépésekkel távozott. Huber titkár úr pedig elkísérte a vendéget...

Számunkra élmény volt minden órája és a ministrálás is... Teológus koromban a püspöki épület Izabella-szárnyában laktam. Éjfélkor mindig felkapcsolta a villanyt a nagy ebédlőben és átvonult a kis kápolnába. Ott letérdelt és imádkozott híveiért, népéért egy óráig. Ennek is tanúja voltam egy-két évig.

Gajdó Zoltán hogyan kapta a hivatását?

Nekem olyan problémáim nem voltak, mint a mai fiataloknak. Amikor Márton Áron kijött a börtönből, akkor a plébánosom azt mondta: „*Én korábban is szerettem volna, ha kántoriskolába mennél, most itt az idő.*” Így két (szentgyörgyi és kézdivásárhelyi) középiskolai év után átmentem harmadévre a kántoriskolába. Édesapám vitt fel Gyulafehérvárra, engem és megboldogult Kis András gelencei kollégámat. Átadott az igazgatónak, s mi elkísértük az állomásra. A vonat elindult, ő a lépcsőn állt. Édesapám felemelte a kezét, s ezt mondta: „*Zoltika, aztán a kezdet az eke szarvára tetted-e?*” A vonat elindult, de szavait soha nem felejtettem el. S nem is volt soha úgy, hogy meggondoljam. Azóta a vonalat én úgy meghúztam, hogy sem 'az ördög, sem más nem tudott engem leteríteni az útról. Ezt is, amit most 60 éves fejjel teszek, Istenért és népe-mért teszem, hogy megerősítem a végeket.

Melyek voltak életének állomásai?

Brassóban kezdtem, ide helyeztek 1963-ban, majd Bereckbe kerültem szinte egy évre László Imre esperes mellé, aki beteg volt. 1964-től 1966-ig Barót következett, majd tíz évig Kézdimartonos. Nagykászonban hét évig voltam plébános, majd 1983-tól a türkösi plébániára kerültem. Büszke vagyok arra, hogy tanítványaim közül néhányan – például Pénzes József is – átvették a stafétát.

Épül a hosszúfalusi új templom is. Miért lett a védőszentje báró Apor Vilmos?

Nem mentem a szomszédba szentekért, mert adott a jó Isten egy vértanú püspököt az én szülőhelyemről – kézdiszászfalusi vagyok – is, Torjáról, a báró Apor család leszármazottját. Ő Segesváron született, apja főispán volt. Győri püspökként halt vértanúhalált: a püspöki pincét védte az oroszok elől, ahová asszonyokat, lányokat menckitettek. Még él a titkára, Cseh Sándor, aki könyvben írta meg életét. Halála előtt báró Apor Vilmos ezt a csodálatos szép imát mondta: „*Hazámért és népemért, fogadd el Istenem életemet és szenvedésemet.*” Őt tartom példaképemnek.

Hány lélek tartozik a türkösi plébániához?

1800 hívő van helyben és körülbelül 250 a filiákban.

Mit jelent a szórványban a papi hivatás?

A szórványban nagyobb a veszély, hogy a sokféle vallásban és nemzetiségben felszívódjunk. Ugyanakkor az ökumeniát is gyakorolni kell, megkapni a hangot a protestáns és román papokkal... Most, hogy itt is szólnak a harangok, fel szeretném hívni az emberek figyelmét arra, hogy ne csüggedjenek, mi nem vagyunk kisebbségben, hisz egy hatalmas világegyház tagjai vagyunk. E templomok felépülésével 16 éves vágyam teljesült, most nyugodt és boldog vagyok, hogy a szórványban is szólnak a harangok. Ahogy a segédpüspök is mondta: ez a 200 kilogrammos harang egyesül Erdély sok ezer harangjával, együtt viszik imánkat, panaszainkat Isten elé.

Befejezésül azt kívánom, legyen ereje és kitartása a plébános úrnak a harmadik új harang megkezdéséhez...

Józsa Zsuzsanna

In: Vasárnap, 1999. augusztus 1.

Szent Mihály üzenete

Szeptember utolsó napsugarai gyengült erővel simogatják még végig a Hegyeshegy oldalát, s a Szent György- napkor felhajtott juhnyájuk még egyszer, utoljára, kortyolnak egyet a Hétforrás üdítő vizéből, s lassacskán, a Pancsó öreg fenyőfái alatt, eléri a falu határát. A Mozsár patakjának hömpölygő vizébe hulló vörösös-barna falevelek játékos versenyre kelnek a juhnyájjal: ki ér le hamarabb a faluba? A Komlós felől némán oson le a korai alkony is, s a Kisbérc oldaláról még megmártogatja ködös lábait a Tatrang vizébe, mielőtt tovaosonna Fűrészmező u-

tolsó házai között. Nem hiába sietnek. Nagy nap a mai. Az arkangyalok napja. Szent Mihályé, Gáboré, Ráfáé. S ősi anyaszentegyházunk türkösi hegyen álló kicsi fehér templomában fények gyulladnak, az ünneplőbe öltözött hétfalusiak sietve igyekeznek köszönteni védőszentjüket, a mennyei seregek fejedelmét.

„Kicsoda olyan, mint Isten? Mihályok, nevetek, / Szép nevetek az Isten-től jó néven vegyétek. / A szent, erős Isten légyen a ti nevezettek, / Ilyenképpen vajon s kicsoda árthat tinéktek?” – zendül fel Ilosvai Selymes Péter fohásza, s a hétfalusiak lélekben, mint nyolcszáz éve annyiszor, Michaél kivont kardja után sorakoznak megvédeni a hitet, megvédeni a nyelvet, megvédeni a hazát. S Szent Mihály megfújja a trombitát, hogy megelevenedjenek a Jelenések könyvének sorai, a végső győzelem a Sátán fölött: „Nem! A Gonosz nem örökölheti az Én országomat!” S ott sorakozik a teljes főangyali sereg, a tiszta szellemek serege.

A Szentírás csak hármat említ a legfőbbek közül: Mikáél (Ki olyan, mint Isten? – az Isten népe fölé helyezett angyal), Gábiél (Isten szava, Isten embere – a Paradicsom őrzője) és Ráfáél (Isten segít – aki az emberek minden betegsége fölött uralkodik). A legendákból, a keresztény mitológiából azonban jól ismerjük Isten másik négy közvetlen szolgáját is, gondviselő szeretetének hírnökeit: Uriél (a Pokol fölé helyezett angyal), Sáriél (Istáriél, aki Noét figyelmeztette), Rémiél (Jeremiél, aki a gonosz szellemeket távol tartja) és Ráguél (aki bosszút áll a bukott angyalok világán). S az angyali sereg győzedelmeskedik Azazél, a bukott angyal seregei fölött: „Nem! A Gonosz nem örökölheti az Én országomat!”.

Azonban a középkori freskók nem csak az utolsó ítéletre emlékeztető zengő trombitával vagy kivont fegyverrel szokták ábrázolni Szent Mihályt, amint győzedelmeskedik a Sátán fölött és hirdeti Isten igaz törvényeit az elfordult világnak, hanem a vidéki kis fehér templomokban ott áll Mihály, aki az örök Jeruzsálem felé haladó hajóját végén vár az igazság és a számadás mérlegével, vagy a Tízparancsolat kőtabláit a kezében tartva, a haldokló Mózeszt istápolja, és a Mennyre mutat: „Éz az a föld, amelyért megesküdtem Ábrahámnak...”

Mihály, a Fejedelem; Mihály, a Hadvezér; Mihály, a Hirdető; Mihály, az Igazságos.

Halld meg hát hétfalusi magyarság, Szent Mihály üzen néked. Üzen a régi múltból, üzen a mából, üzen az eljövendőből: „Világ ezernyi

csodája, kincse, hiúsága, rafinált csábítása: hol van mindez az Isten Országához képest? Győzd le hát napjaid Sátánjait, hogy híven kövess az örökkévalóságba!”

Kovács Lehel István

In: Hétfalu 2001. szeptember 28.

Újmisés bemutatkozás

Keresztes Olivér a nevem, Brassóban születtem 1977. február 14-én. Szüleim nyugdíjasok, hárman vagyunk testvérek, a bátyámmal és az öcsémmel. Egészséges, egységes, jó családban születtem és nőttem fel. Nagy volt a családuink, nagyszülők, szülők, testvérek. Mindig volt valaki, aki várt bennünket meleg ebéddel, hazajövet az iskolából. Jó, áldott nagyszüleim voltak. Azért emelem ki a nagycsaládi eszményképet, ahogy azt én megtapasztaltam, és ahogy ez nagyon sokat jelentett mindhármunknak, mert sajnos manapság ez már nem dívik, azaz nem kítűnő példa.

Kiskoromtól ministráltam, megfogott a liturgia szépsége, vonzódtam a papi hivatáshoz. Kamasz koromban alábbhagyott ez a buzgó-ság, de szüleimmel együtt azért mi testvérek is, részt vettünk a szentmise-ken. Ekkor elhalványult a pappá válás nagy eltökéltsége, s arra gondoltam, hogy földrajz-történelem szakos tanár leszek

A IX. osztálytól, már valamivel érettebb fejjel, ismét kezdtem érdeklődni a szentmise, egyház és Isten iránt. Ekkor plébánosom, Csi-szér Albert atya állt mellém és segített, hogy az ismét megtalált értéket ne veszítsem el. Végül érettségikor eldöntöttem, hogy pap leszek, és jelentkeztem a gyulafehérvári teológiára.

Istennek hála, sikerült elvégeznem, és most papként állok Isten és a hívek előtt. Meggyőződése, hogy a papnak először is embernek kell lennie. A papság emberségre épül. Továbbá ahhoz, hogy embereket vezessenek el Krisztushoz, nekem kell Krisztushoz horgonyozva lennem. És ez minden emberre érvényes, nemcsak a papra, hiszen csak így lehetünk igazán boldogok. Minden ember boldog akar lenni, ezt kimondhatjuk bizonyossággal, hiszen tetteink legerősebb mozgatórugója nem más, mint az égető vágy a boldogság megszerzésére. Most ezen a héten, Nagyboldogasszony ünnepén, örülök, hogy Bodolán lehet a primíciás szentmisém. Nagyboldogasszony: már a nevében is benne van, Nagy-on-Boldog Asszony. Mi tette őt boldoggá? Nem más, mint a Krisz-

tushoz való tartozás. Ha életét végigszemléljük, bizony sok szenvedésben volt része, mint sok mai embernek, de nem veszítette el hitét, szeretetét, mert az életben sokat jelent az Istennel való kapcsolat.

Ezt kívánom mindnyájuk számára, hiszen csak így találhatjuk meg az igazi boldogságot!

Keresztes Olivér csíkszeredai káplán

In: Hétfalu 2002. augusztus 16.

Ifjúsági Keresztény Világtalálkozó

A július 23-28 között Torontóban megszervezett XVII. Ifjúsági Világtalálkozón legalább 150 ország fiataljai vettek részt.

Az erdélyi egyházmegyét 21 személyes kis zarándokcsoport képviselte 3 pap vezetésével.

Július 18-án érkeztünk Montrealba, ahol a Hétfájdalmas Szűzanya plébánián vártak bennünket nagy szeretettel, s ahonnan családokhoz szállásoltak el. Vasárnapig nevezetességeket, múzeumokat látogattunk, vasárnap pedig közös szentmisén vettünk részt az ottani hívekkel és a Mexikóból érkező zarándokokkal.

21-én indultunk Torontóba, ahol a Szent Erzsébetről elnevezett magyar plébánián fogadtak. Torontó neve először egy 1670-es térképen bukkant fel egy tó neveként – Tanauteau –, ami annyit jelent: találkozási pont, ahol két fagerenda volt keresztbe fektetve a vízben. Torontó neve találkozási pontot jelent, találkozást, ami most megvalósult a hit, a kultúrák találkozásában, a fiatalok találkozásában a Szentatyával, a kanadai egyház találkozásával a Világegyházzal. Torontóban van a világ egyik legváltozatosabb, sokszínű katolikus egyháza, ahol 34 nyelven ünneplik a szentmisét.

Július 23-28 között mintegy 500 program várta a fiatalokat (fesztiválok, színi előadások, hangversenyek, közös imák, szentségimádások stb.) Minden délelőtt katekizmusok voltak, amelyeken Gyulai Andre szegedi püspök és az egész nyugati világban élő magyarok püspöke, Miklós házy Attila tanítottak bennünket.

Július 25-én az Exhibition téren fogadtuk a Szentatyát közös ima és énekek közepette. Másnap az I. találkozáson elkezdett keresztutat folytattuk az University Avenue-től a belvárosig.

Július 27-én a Szent Erzsébet templomban befejező, hálaadó szentmise volt, amin megköszöntük a Torontói magyarok nagyszerű

vendégszeretetét. Délután a több mint másfél millió fiatal gyalog zarándoklatra indult a Downsview Land térre, ahol éjjeli virrasztáson, a Szentatyával, énekelt és imádkozott a világ békéért, testvéri szeretetért.

Ugyanitt, reggel fél tíztől szabadtéri szentmisén vettünk részt.

A világtalálkozó mottója „*Ti vagytok a föld sója... Ti vagytok a világ világossága!*” (Mt 5, 13-14).

A Szentatya üzenete: „Legyetek a föld sója! – a só elsődleges funkciója, hogy ízt és zamatot adjon az ételnek. A keresztség által az egész létünk mélységesen átalakul, mert Krisztussal van ízesítve. Kedves Fiatalok! Mint a föld sója, arra kaptatok meghívást, hogy megőrizzék a hitet, amelyet kaptatok, és adjátok át érintetlenül másoknak. Legyetek a világ világossága! Amikor a fény csökken vagy teljesen kialszik, nem tudjuk megkülönböztetni a környező valóságot. Félelmet és bizonytalanságot érezhetünk és türelmetlenül várakozunk a hajnali világosság érkezésére. Kedves Fiatalok! Nektek kell a reggel őrszemeinek lennetek, akik meghirdetik a nap érkezését: hogy Krisztus feltámadott! Tehát legyetek a föld sója, a világ világossága!”

Gál Hajnal torontói zarándok

In: Hétfalu 2002. augusztus 16.

Egri csillagok a Kárpát-kanyarban

A 059. számú Zajzoni Rab István cserkészcsapat fennállásának 10. évfordulóját ünnepli az idén. A csapat alakulását Szabó Lajos sepsiszentgyörgyi kanonok, esperes, plébános, cserkészvezető indítványozta, Gajdó Zoltán Msgr. pápai káplán, plébános támogatta. A megbízott csapatvezető, Csáka Géza Csaba mérnök felügyelete alatt tizenkét (10-12 év közötti) gyerek ismerkedett meg a cserkészvilágával. Azóta, felekezeti hovatartozástól függetlenül több generációnyi gyerek kóstolhatott bele a cserkészvilág nyújtotta életformába. Öröndetes, hogy sokan közülük máig kitartottak a cserkész-életforma mellett: „*A cserkész ahol tud, segít*” – egyházi és nemzeti ünnepek alkalmával, valamint a felebaráti szeretet gyakorlásában.

A fogadalmat tett négyfalusi és sepsiszentgyörgyi cserkészek 1992-1999 között minden nyáron közös nagytáborban vettek részt: 1992-ben Honvédkúton, 1993-ban Libántetőn, 1994-ben Fűrésztelepen (a Hargitán), 1995-1999 között a Madarasi Hargitán, Szederjespusztán, 2000-ben nyolc másik cserkészcsapattal közösen a szelterszi cserkész-

parkban, amit egy saját tíznapos nagytábor követett, illetve 2001-ben a Garcsin völgyében, a Nagykőhavas lábánál.

*

„És következett az 1552. év. Már kékelett a soproni szilva és nyílt a napraforgó, mikor egy napos, szeles délután...” a Nagykőhavas lábánál a Kárpát-kanyar délkeleti csücskében, 2002. augusztus 10-én huszonnyolc zajos-vidám négyfalusi cserkész táborépítésbe kezdett. Másnap érkezett Maros megyéből Molnár Lehel és Hustru Eduardo Gabriel vezetésével a segesvári Boldog Apor Vilmos cserkészcsapat harmincöt cserkésze, majd négy nappal később Hargita megyéből a tekerőpataki, 66. számú Majláth Gusztáv Károly cserkészcsapat tizenöt cserkésze, Fodor Annamária tanítónő-cserkész segédtsízt vezetésével. Néhány napig velünk táborozott egy svájci származású cserkészlány, Miriam is.

*

A keretmese ötlete már a tavalyi nagytáborban megszületett. Az ápolgatott álmok és tervek megvalósítását a magyarországi Mobilitás Alapítvány pályázati támogatása tette lehetővé.

A tábor forgatókönyve Gárdonyi-regény alapján készült: Egri csillagok a Kárpát-kanyarban. Ennek megfelelően az első három nap alatt a *Hol terem a magyar vitéz?*, az *Oda Buda és A rab oroszlán* fejezeteket, a hátralévő egy hét alatt pedig, igazi egri hősközhöz méltóan, dacolva az időjárás szeszélyeivel, az *Eger veszedelmét*, illetve a *Holdfogyatkozást* sikerült újrajátszani egy, a regényétől eltérő, ezúttal cserkész-kontextusban.

*

A programba besegített a brasói Manóház: Ábrahám Jakab képzőművész, Ábrahám Olga gyermekpszichológus, Ábrahám Imola képzőművész, Potyó Ildikó tanítónő, Lay Réka tanárnő és Farkas Tünde műszaki rajzos (kézimunka, origami, bogozás-fonás, kőfestés, gyertyatartó készítés), Korodi bácsi (és lova, Bandi) – lovaglás, Kása Zoltán képzőművész (agyagozás és gipszdomborművek készítése), valamint Jakab Izabella tanítónő (egyházi dalok tanítása).

Ezenkívül volt várépítés, bőrműves műhely, rovásírás fára, bogozás, tábori ügyességek készítése, forgószínpad, számháború, métázás.

A konyha különlegessége volt a hétszáz darabot számláló szilvásgombóc-hegy.

Sajnos a kedvezőtlen időjárás korlátozta a program-lehetőségeket, ezért több szabadtéri és éjszakai tevékenység elmaradt.

A tábor fénypontját az augusztus 17-iki szentmise képezte, amit Gajdó Zoltán Msgr. pápai káplán plébános celebrált. Szentbeszédében többek közt Szent István intelmeiről és az egri hősök tetteiről is beszélt.

Az egynapos túrán a nagykőhavasi menedékház építésénél segédkeztek a cserkészek. A munkát kiadós jégeső szakította félbe, és készítette őket visszatérésre.

Ahogy az egri várvédők ellenálltak a török hadsereg ostromának, úgy álltunk ellen a tábor ideje alatt a hosszantartó esős időnek. Szállóigévé vált egy aranyköpés: „*Ha mi vagyunk az egriek, a török az eső.*”

*

Köszönettel tartozunk mindazoknak, akik a tábornak anyagi vagy tárgyi támogatást nyújtottak: a sepsiszentgyörgyi Máltai Szeretetszolgálat, Máté Károly (Metromat Kft.), Gíró Zoltán, S.C. Vividus SRL, Nagy Simon Károly, Köpe Mihály (Marabu Kft.), Magdas Florin (S.C. Top Music SRL), Géczy Sándor, Dávid István (Disz Tipo Kft.), S.C. Carmi-co S.A., Jónás András (Bandy Kft.), Kiss Judit, S.C. Cic SRL, Islik Jenő, Szén Edit (Misericordia Alapítvány), Papp Béla, László Gábor, Magdó János (Yurta Kft.).

Soós Lehel scsv.

In: Hétfalu 2002. szeptember 13.

Házi betegápolást indított a Caritas

E hét elejétől két nővért alkalmazott a sepsiszentgyörgyi Caritas, hogy egészségügyi és szociális ellátást biztosítsanak súlyosan beteg, illetve egyedül élő idős emberek számára. A szolgáltatást hamarosan a megye más helységeire is kiterjesztik, elsősorban ott, ahol az önkormányzat hajlandó a költségek felével hozzájárulni a betegápoláshoz.

A gyulafehérvári Caritas Segélyszervezet sepsiszentgyörgyi fiókja négy éve működtet házi betegápolói szolgálatot a Brassó megyei Türekösön. Háromszéken a március 1-jétől alkalmazott gondozókkal indítja ez irányú tevékenységét. Baritz István egységirányító lapunknak elmondta, az ágyhoz kötött, illetve magukra maradt idősek egészségügyi és

szociális ellátását egy, a megyét átfogó program szerint kívánják megvalósítani, az e területen munkálkodó háromszéki szervezetekkel közösen.

Tevékenységüket összehangolják a református egyház által működtetett Diakónia Keresztény Alapítvánnyal, a Vöröskereszttel, valamint az Izabella Alapítvánnyal annak érdekében, hogy az ilyen területen megmutatkozó hiányt minél szélesebb körben pótolhassák.

A betegellátás költségeinek felét a Caritas állja, másik felét annak az önkormányzatnak kell előteremtenie, melynek területén a betegápolói csoport működik. Azokon a településeken, ahol Caritas-önkéntesek tevékenykednek, valószínűleg beindul a szolgáltatás, egyelőre Gelencéről, Szentkatolnáról és Zaboláról jelezték, hogy készülnek hivatásos csoportot alakítani.

A segítségnyújtó szervezet munkatársai nem felügyeletet, hanem beteggondozást (kötözés, gyógyszerelés, injekció, beöntés, katéterezés, fürdetés és más kezelési eljárások) vállalnak, valamint azt, hogy a hozzátartozókat megtanítják a bonyolultabb gondozási fogásokra. A szolgáltatásokért csupán szimbolikus összeget kell fizetniük az ellátottaknak, csak annyit, hogy ne érezzék magukat kiszolgáltatottnak. Baritz István elmondta, a katolikus egyház keretében eddig is volt beteggondozás, papjaik minden hónap első péntekén látogatják az ágyhoz kötötteket, a napokban indított szolgáltatással a lelki gondozást a fizikai ellátással egészítik ki.

(fekete)

In: Háromszék 2004. március 6

Könyvészet

- [AP] Apor Péter: *Metamorphosis Transylvaniae*. Bukarest, 1971.
- [BA] Beke Antal: *Az erdélyi egyházmegye a XIV. század elején*. Budapest, 1896.
- [BJ] Benkő József: *Transilvania specialis*. Kriterion, Bukarest–Kolozsvár, 1999.
- [BP1] Binder Pál: *A bodolai (Béldi) uradalom története (Bodola, Keresztvár vagy Nyén, Márkos és Bodzaforduló)*. Szecseleváros, 1994.
- [BP2] Binder Pál: *Brassói magyar krónikások és barcasági evangélikus egyháztörténészek (1550–1800)*. Szecseleváros, 2000.
- [BP3] Binder Pál: *Az erdélyi magyar evangélikus egyházközségek és iskolák története és névtára (1542–1860)*. D&H SOFT, Négyfalu, 1994.
- [DPP] Domokos Pál Péter: *Rendületlenül*. Eötvös Kiadó, Szent Gellért Egyházi Kiadó, Budapest, 1990.
- [EE] ***: *Evangélikus egyházunk a második és a harmadik évezred határkövénél*. Kolozsvár, 1999.
- [EG] Entz Géza: *Erdély építészete a XI-XIII. században*. Kolozsvár, 1994.
- [GyGy] Györffy György: *A magyarság keleti elemei*. Gondolat, Budapest, 1990.
- [GyIT] Gyárfás István Tihámér: *A brassói ötvösség története*. Brassó, 1912.
- [HÉ] Hochbauer Éva: *Vallásfelekezetek kölcsönhatása Négyfaluban*. Szakdolgozat, Gyulafehérvári Római Katolikus Hittudományi Főiskola, 1996.
- [HF] ***: *Hétfalu*. Négyfalu, 1906–1911 (szerk. Kiss Béla, Dr. Fekete Endre), 2000– (szerk. Hochbauer Gyula, Kovács Lehel István).
- [HGy] Hochbauer Gyula (szerk.): *Lapok a türkösi római katolikus egyházközség történetéből*. Négyfalusi Kolping Család, Türkös, 1993.
- [HVK] Hetényi Varga Károly: *Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában*. Lámpás Kiadó, Abaliget, 1992.

- [JM] Józsa Mihály: *Brassó-vármegye magyar tannyelvű népoktatási tanintézetének monographiája*. Brassó, 1896.
- [LF] Léstyán Ferenc: *Megszentelt kövek*. Gyulafehérvár, 2000.
- [LJ] Lamasch József: *Anagraphesolum Sacrae Burciae Vel Barciae Cum Eidem Posterius Cononice Unitis Archidiaconatibus Includarum Sedium Siculicalium Sepsi Et Miklosvár Ab Anno Partus Virginei 1351 Ad Annum Usque 1815 Exclusive*. Brassó, kézirat.
- [MAT] ***: *Matricula Ecclesiae Romano Catholicae in parochia Türkös ab anno 1754 usque ad 1829, ab anno 1830 usque ad 1857, 1857 és 1912 között, 1912 és 1929 között, 1929 és 2004 között*. A türkösi római katolikus plébánia irattárában.
- [MIKK] Hochbauer Gyula et al.: *Magyar iskolák a Kárpát-kanyarban*. Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság, Futura Demi Bold, Négyfalu, 1993.
- [OB] Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása*. Budapest, 1873.
- [PL] Pósnán László: *A Német Lovagrend története a XIII. században*. Debrecen University Press, Debrecen, 1996.
- [S1882] ***: *Schematismus cleri diocesis Transsylvaniensis. Albae Carolinae*, Gyulafehérvár, 1882.
- [S2000] ***: *A gyulafehérvári főegyházmegye történelmi sematizmusa a 2000. jubileumi és millenniumi évben*. Gyulafehérvár, 2000.
- [SA] Seres András: *Barcasági magyar népköltészet és népszokások*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1984.
- [SC] Suciú, Cornel: *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*. Bukarest, 1995.
- [SzB1] Szirmai Béla: *[LJ] fordítás és más történelmi adatok*. Brassó, kézirat.
- [SzB2] Szirmai Béla: *Az erdélyi egyházmegye papjainak névsora 1556-tól napjainkig*. Brassó, 1997, kézirat.
- [TL] Tózsér László: *A türkösi róm. kath. plébánia története*. In: Köz-művelődés 1., 37., 38., 39. sz., Gyulafehérvár, 1897.
- [VAZI] Várszegi Asztrik és Zombori István (szerk.): *Monumenta Vaticana Hungariae*. Budapest, 2000.
- [VK] Veszely Károly: *II. András és a német lovagok a Barcaságban*. In: Magyar Sion, 1864, 161–176. old.

Készült a *Disz-Tipo* nyomdában
Hétfalu, 2004. június 1.
0268-273 145

ISBN: 973-0-03498-2